8766

పం. . . ఎం. సంస్కృతికాలము

...ంచునది గాని శ్రీనాథుని కాశీఖండరచనతో సంబంధము లేదు.

"ఒక్కొక్క కాశీపట్టణము భూమియందున్నదైనాగానీ, అక్కడ వాసం చేసుకొని ఉంటేవారికి పునర్జన్మాదులు లేవు గనుక తాను భూమిగదా, అయినాగానీ స్వర్గమందుంటేవారికి పునరావృత్తి కలదు; తన యందుంటేవారికి పునరావృత్తి లేదుగనుక తాను స్వర్గమునకంటె క్రిందుగా ఉంటేటిదయినా మీదదైనదిగాని తాను కోటికోట్ల కర్మములచేత కట్టబడినదైనా భవబంధముల్ను విడిపించును."

కూపాకుల అనంత భూపాలుడు

చంద్రగిరి కృష్ణరాజు పుత్రుడైన అనంతభూపాలుడు ప్రసిద్ధ వచనరచయిత. ఈతని కృతులు 1. విష్ణుపురాణము 2. భగవద్గీతలు 3. రామాయణ వచనము (సుందరకాండమమాత్రము.) 4. భారత వచనము సభాపర్వ, భీష్మపర్వములు—ఈ కడపటి గ్రంథము నితడు, కడప వీరరాజునకు సహోదరుడైన ట్లా గ్రంథమునందలి గద్యలలో నగుపడుచున్నది. అనంతభూపాలుడు తన గద్యలో "నిఖిలపురాణేతిహాస కథానుసంధాన సమేధమాన చాతుర్య వచన రచనా ప్రచతుర్య" అని చెప్పుకొనినాడు. ఇతని యుక్తికౌశల్య కాదనుట కాతని వచనరచనా నైపుణ్యమే తెలుపును. ఆయా గ్రంథములనుండి మచ్చున కుదాహరించెదను.

విష్ణుపురాణము

"కలియుగంబున వర్ణాశ్రమధర్మంబు లన్యకామ్యసాధనంబులై యాచరింపంబడుం గాని ఋగ్యజుస్సామ వేదమార్గంబున బ్రవర్తిల్లవు. న్యాయప్రాప్తంబులగు వివాహంబులును, ధర్మ మర్యాదాకలితంబులగు గురుశిష్యభావంబులును, దాంపత్యధర్మంబులు, నగ్నిసంతర్పణంబులును దేవపూజా విధానంబులును గలియుగంబునం గలుగ నేరవు." ఇది ముద్రితమైనది.

భగవద్గీత

ఈ భగవద్గీత ప్రశస్తమైన రచన గలది. పాఠశాలలో నిత్య పఠనీయ గ్రంథముగా నుండదగినది. ముద్రితమయ్యును ప్రచారమున లేకపోవుట, వచనరచనయందు మనకు గల శైలదైన్యము వ్యక్తమగుచున్నది. "నేను సర్వభూతములకు సమానుండను నాకు ప్రియుండును ద్వేషియును లేడు. అయినను నన్నెవరు భజింతురో వారలు సంతతంబును నాయందు ధ్యానము గలిగియుందురు. నేను వారల ననుగ్రహింతును. అత్యంత దురాచారుండైనను నాయందు భక్తిసేయు నతండు, పాపవిముక్తుండై, శీఘ్రంబున ధర్మపరుండై శాశ్వతంబైన మోక్షంబు నందు."

రామాయణము : సుందరకాండము

ఇది రెండాశ్వాసముల గ్రంథము–అముద్రితము

"ఓ హనుమంతుడా! నీ [illegible] నన్ను [illegible]

నున్నదాని – భూకార్యంబు పరమధర్మంబని పూర్వ నీవలననే వినియుందుము. నీవు మహావీరుండవనియు, మహా ప్రాజ్ఞుండవనియు, మహాబలసమన్వితుండవనియు నెవ్వరికి కార్యంబు నీకు శక్యంబనియు నెఱుంగుదు."

తెలుగు వచనము - క్రైస్తవ మతగ్రంథములు

తెలుగువచనమును గూర్చి తెలిసికొనదలచినపుడు క్రైస్తవ వాఙ్మయమును గూర్చి తెలియుట యావశ్యకము – తెలుగుభాష కొట్టమొదట ముద్రణాభాగ్యము నందిన పుస్తకము క్రైస్తవ గ్రంథమే. ఆ మతాచార్యులు మతవ్యాపకములకు, ప్రసామాన్యమున జనుల నోటిలో నుండుటకు నా క్రైస్తవ మతధర్మములను వాడుకభాషలో రచించి శీఘ్రవ్యాప్తికై వానిని యచ్చువేయింప నారంభించిరి. వారి యభిప్రాయము ననుసరించి గ్రంథ ముద్రణము, వారి మతవ్యాప్తికే యుపయోగపడినను కాలక్రమమున నా ముద్రణసాధనము, తెలుగున సారస్వతాభ్యుదయమునకు మహత్తర సాధనముగా పరిణామము నొందినది. ఆ రచనమంతయు వచనమే యైనను, అది యీనాటికి వాఙ్మయ వ్యవస్థ నందక, నొక కృత్రిమమగు రచనయై, 'బైబిలు తెలుగుగా మహాజేయము' గాకపోయినది. దీనికి కారణము లివి. ఈ క్రైస్తవ గ్రంథముల వచన రచనలలో కాలక్రమము ననుసరించి మొదట,

(1) కేవలము వాడుకభాష వచ్చెను. (2) పిమ్మట సులభ గ్రాంథికముగ గ్రంథములు వెలువడినవి. (3) వాడుకభాషను కృత్రిమము చేసిన వచనరచన మాడవదశ.

క్రీ. శ. 1720—1802 – వ్యవహారిక భాషారచనము. క్రీ. శ. ?—1860 – సులభగ్రాంథిక రచనము. క్రీ. శ. 1860 – నవీన కృత్రిమ రచనము అని దీనిని విభజింపవచ్చును.

క్రీ. శ. 1720. క్రైస్తవపురాణ కథాసంక్షేపము

జేసునాథుడు పాస్కపండుగ పొదుపునా రొండ్ల దినాల పరియంత్రం జెరుసలేమున వుండి చాలా అద్భుతాలను చేసినందువల్ల అనేకులు అతనిపక్షైరి. అయినాగాని అతడు వాళ్ల చపలబుద్ధి నిమిత్తం వాళ్లను నమ్మడు. ఇదిగో వకడు తెలపకనే అనంత జ్ఞానోదయుడైనవాడు మానవులయొక్క అంతర్భావ యింగితములను చెప్ప యెరిగివుండును. తనకు తమ్ము విశ్వాసించిన కొందరి మనస్సు అస్థిరమున్ను కొందరి విశ్వాసమర్మ మధ్యర్థమున్ను జూచి అతడు పుల్పనందీక దిన్న వాళ్లకు దాని తైలమై జెప్పినాడు.

కాం. 1412.

"పరలోక భూలోకం క్రీస్తికర్తలైనవారు నిర్మించిన విధం యెజికేల్ అనే ఒకటవ గ్రంథవారుల వేదమందు రాసివున్నది సంక్షేపమూ మొదటి భాగం క్రిస్మంవు – ప్రథమ విశేషము."

ఇది కొంత దుష్టీకరించబడ్డది. అంత ఉదాత్తమైన శైలిలో లేకపోయినను, స్పష్టమైన, నేటి తెలుగుభాషలో నున్నది. ఆర్. బి. మిషనరీలు ఈ [illegible] 1720 [illegible] గ్రంథముల ప్రచు[illegible]రించిరి.

... ...లు వ్యవలసివచ్చుట
... అవి వచనగ్రంథము లావశ్యకము లయ్యెను. అవి సులభగ్రాహ్యముగ నుండుట తప్పనిసరి యైనది. అవి యాకర్షణీయముగ నుండునను తలంపున, కథారూపముగ మొదట రచన వెలిసినది.

కథా వాఙ్మయము

ఈ వాఙ్మయమున తొలుత పేర్కొనదగినవి.

1. విక్రమార్కుని కథలు 1819.
2. పంచతంత్ర కథలు 1834.

ఇవి రెండును, ఫోర్టు సెంటుజార్జికళాశాలలో నాంధ్ర ప్రధానోపాధ్యాయుడగు రావిపాటి గురుమూర్తిశాస్త్రిగారిచే (1770–1837) రచితమైనవి. తెనుగువారిచే రచితమై, ముద్రితమైన గ్రంథములలో మొదటిది విక్రమార్కుని కథలు-ఇది, 1819, 1828, 1850, 1858 లోగా, నాలుగుసారులు ముద్రితమైనది. పంచతంత్రము, 1834, 1848, 1864, 1869 లో నాలుగుసారులు ముద్రితమైనవి. ఈ ముద్రణములనుబట్టియే, వీని కాలమునగల వ్యాప్తిని తెలుసుకొనవచ్చును. చిన్నయసూరి రాజధాని కళాశాలలో పండితుడుగా నున్నప్పుడు మొదటి కొన్ని యేండ్లు పై గ్రంథములనే పాఠములుగా చెప్పినాడు. తాను ప్రధాన పండితుడై పలుకుబడి సంపాదించినవెనుక, తన నీతిచంద్రికను పఠనీయ గ్రంథముగా చేసికొన్నాడు. పై రెండు గ్రంథములేగాక, బాలవ్యాకరణమునకు నిరువదిమూడేండ్లకుముందు, నొక తెలుగు వ్యాకరణము రచించెను. ఈ శతాబ్ది వచనరచన కితడు ప్రారంభకుడు.[1]

పాటూరి రామస్వామిశాస్త్రి: 1843
శుకసప్తతి కథలు

ఈతడు, ఫోర్టుసెంటుజార్జి కళాశాలలో మారిసుకొరగారి వద్ద తెనుగు మునిషీగా నుండెను. ఈతడు శుకసప్తతి వచన కావ్యముగా రచించెను. ప్రస్తుతము బజారు ప్రతులలో నీతని పేరు మఱుగుపడినది. కానితే 19-9-1848 దని బ్రౌనుదొరవారికి వ్రాసిన లేఖనుబట్టి యీతడే శుకసప్తతి కర్తయని తెలియుచున్నది.

పాటూరి నరసింహశాస్త్రి-హరిశ్చంద్ర కథ 1840

ఈతడు పై రామస్వామిశాస్త్రి సోదరుడు-హరిశ్చంద్ర కథను వచనముగ రచించెను.

పాటూరి రంగాశాస్త్రులు
1841-విజయవిలాస వచనము.

ఈతడును పై రామస్వామిశాస్త్రుల సోదరుడే. ఈతడు విజయవిలాసమును, చేమకూర వేంకటకవి రచననుసరించి వచనముగ రచించెను.

---

1 నేడు మనము (కంపెనీ) అనివాడునాంగ్లభాషాపదము 'కుంపిణీ, లేక కుంఫిణీ' అనియే వాడబడలయు వని యది సరియైనదని కీర్తిశేషులు బ్రౌనుదొరవారు తమ నిఘంటువున వ్రాసియున్నారు.

పై వారిద్దరునుకూడ కాలేజీలో తెనుగు మునిషీలుగా నుండిరి. ఈ విషయములు పూర్వోక్తముగ బ్రౌనుదొరగారికి వ్రాయబడిన లేఖలనుండి తెలియుచున్నవి.

ధూర్జటి లక్ష్మీపతి క్రీ. శ. 1842. - హంసవింశతి

అయ్యలరాజు నారాయణకవి విరచితమైన హంసవింశతి పద్యకావ్యమున కిది వచనరచన. ఈ గ్రంథము క్రీ. శ. 1842 వర్తమాన తరంగిణీ ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితమై ఆ పత్రికం ప్రకటన చేయబడినది. ఇది పద్యరచనకన్న సులభగ్రాహ్యము నగుటచేత, క్రీ. శ. 1865 లో తిరిగి ముద్రితమైనది. ఇందలి శైలి యెట్లుండెనో తెలుపుటకై క్రిందిభాగ ముదాహరించుచున్నాడను.

"హేమావతిని మోహంబు చిత్తంబు తలపఱుప, కస్తూరితిలక వాసనలు ముఖవాసనలకు లంచంబీయగా, నవరత్న ఖచిత తాటంక ద్యుతులు కపోలంబుల జిగికి నుపాయనంబు లొసంగగా, మాణిక్యకంబు దండెలహారయులు శరీరకాంతికి, కట్నమిడగా, విడివిన మన్మథగజంబువలె తెడగ్గిన నడల నిల్లు వెడలి వినుచో హంసయాహంసగమనం గాంచి యిట్లనియె."

కీరబహాత్తరి - తోతీనామా లేక
చిలుక కథలు 1842

ఇది శుకసప్తతి వచనము—వనుక దానికంటె భిన్నరచన గలది. ఇందు పారసీకపు పేళ్లు తఱచుగా గలవు. కథావిధానము ఉపోద్ఘాతరచన బాగుగ నున్నది - వ్యావహారికరచన - ఇందు 52 కథ లున్నవి.

దిలారామ కథ 1848

దిలారాం అను పేరుగల ఢిల్లీపాచ్ఛా కూతురు, అమరావతీ పట్టణపు రాజుకొడుకును పెండ్లాడుట. ప్రధాన కథాశరీరముగా నున్న యీ విచిత్ర కథాకోశమున, రాజకుమారుల మంత్రి కుమారుల దేశాటనము, మంత్రికుమారుడు తన యత్యద్భుత ప్రజ్ఞా ప్రయోగవిశేషముచే, పలుతడవలు రాజకుమారుని రక్షించుట అతని నేర్పుచేతనే తుదిని సర్వక్షేమములు గలుగుట యిందు చమత్కారజనకముగా గానవగును—ఇది యముద్రితము.

బత్తీసుపుత్రి కథలు 1847

ఇది సింహాసన ద్వాత్రింశిక యను సంస్కృత గ్రంథమునకు తెనుగువచనము. బత్తీసుపుత్రికథ లనగా ముప్పదిరెండు బొమ్మల కథలు. ఇది క్రీ. శ. 1847 లో వాడ్రేవు వెంకయ్య యను కవిచే రచితమైనది. శైలి సరళ వ్యావహారికము.

బేతాళపంచవింశతి కథలు 1848

ఇవి కథాసరిత్సాగరమునుండి గ్రహింపబడి వాడుకభాషలో వ్రాయబడి, మిక్కిలి వ్యాప్తిలో నున్న కథారచనము.

కాంభోజరాజు కథలు 1849

ఇవి రెండు తెఱగులుగా నున్నవి. ఒకదానియందు అనంతామాత్యకృతిమైన భోజరాజీయమునందలి పద్యములు గలవు.

ప్రవచ్చు

చార్యుల కథలు

ఎను, భాషోద్ధారకులు బ్రౌను దొరవారు , వారి యాంగ్లేయభాషాంతరముతో ప్రక సంపాదించిన విషయమునుగూర్చి బ్రౌనుదొర తాహస్తాతములో నిట్లు వ్రాసియున్నారు. ఈను కథ గద్యచింతామణిలో నుదాహృత 84.)

otes Collected in this volume were me by a Telugu Brahmin named year 1842. He was a tall stout man rs of age. A humorist thoroughly t learning, eloquent, most modest died in my employ. He was a poet killed in Medicine and Astronomy the Telugu poetry with him and amusing conversations, he related ere preserved. 18-1-1855.

౦ద గురువుల కథలు 1861

ను క్రైస్తవ మతబోధకుడు

తెలుగుదేశమున వ్యాప్తిలో నున్నవి. ఇవి నవి సరళ వ్యవహారశైలిలో రచితము.

ట్సు కథలు. 1862. పెర్సివలుదొర

ర్సివలు అను సాంగ్లేయుడు రచించినదే. నది. ఇదియును వ్యవహారశైలిని రచితము.

రుదర్వేషు కథలు 1881

గ ఫకీరుల కథలనియందురు. క్రీ. శ. 1881 లో ందు గారు, (వీరు విశాఖపట్టణమండలమున గా నుండెడివారు) తేట తెలుగుమాటలతో

వేంకటకృష్ణారావు 1830-1890

9.) ప్రాంతములలో ప్రసిద్ధులగు రచయితలలో కృష్ణరావుగా రొకరు. వీరు చెన్నపురమున ను నివసించుచు గ్రంథరచనము గావించిరి. నసంపన్నులు. బహుభాషావేదులు. భూఖగోళ ప్రత్యేక ప్రావీణ్యము సంపాదించినారు.

దల కవిని గూర్చి, గ్రంథమునుగూర్చి, '(తెలింగ"లో ప్రకటితమైన నా వ్యాసమును లలో నీ కవిని గూర్చి, గ్రంథమునుగూర్చి,

గంబులును, ... లరి కో, నతి కుతూహ నస్థలి. నా రాజన్యహాన్యం డట్టి సుపుత్రుణ్ దయచే నా సర్వశక్తియుక్తుండును, జగదీశ్వరుడు నవేక విధంబులం బొగడు యభ్యుదయంబునకు ప్రధాన కారణభూతుండును సంకల్ప బలువిధంబుల నెన్నుచుం డదనురూపకోశ విశ్రాణన మంగళ శ్రవణపుణ్యాహఘోషణాది క్రియావిశేషంబుల నా పురుటి లన్నియుం గడపుచుండె.

అంత...కామదేవుం డనందగియుంటను కామయూ నన్వర్థముంగళ నామం బిడిరి."

తెలుగుకెలుగు ముగుదకత :

ఇది యొక చిత్రమైన కథ. ఇది క్రీ. శ. 1879 లో హైనది. దీనినిగూర్చి "రెండు అపూర్వ వచనరచనలు" అ వ్యాసమును చూడుడు.

భారతి జూన్ 1950-548-550 పు

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి

కాశీయాత్రా చరిత్ర 1830

వీరాస్వామయ్యగారు చెన్నపురిలో పేరుపొందిన వారిలో నొకరు. వీరు క్రీ. శ. 1780 ప్రాంతమున జ 2-10-1836 లో దివంగతులైరి. క్రీ. శ. 1830 సంవత్సర వీరు కాశీయాత్ర చేసినప్పుడు వారు వ్రాసిన దినచర్య యాత్రాచరిత్రమును వారి మిత్రులు కోమలేశ్వరపు శ్రీ పిళ్లగారు రచ్చు వేయించిరి. ఇది నవీనముగ ముద్రితమైనది. దీని సరళమైన వ్యవహారశైలిగా నున్నది. వ్యాప్తిలో నున్నంగు పారణము చూపలేదు.

క్రీ. శ. 1846. కోలా శేషాచలకవి నీలగిరియా

కోలా శేషాచల కవియను చెన్నపట్టణనివాసి సైనిక వ్యక్తుడను థామస్ సింప్సన్ దొరవారి కచేరీలో గుమా నుండెడివాడు. క్రీ. శ. 1846 మేనెల తే 12 ది మొ 13-1-1847 వఱకు నుదకమండలమున కార్యస్థాన మున్నప్పు గిన వృత్తాంతము నీలగిరియాత్ర యను వచనకావ్యము గ యించినాడు. ఇందలి శైలి రసవంతమైనది. ఈ గ్రంథము లో నే రచితమగుటచేత చిన్నయసూరి నీతిచంద్రిక (1856) ముందు వెలసినది - మచ్చున కిందలి పంక్తుల నిచ్చుచున్నా

"నా విడిదలయగు నిలుసొచ్చిన యనంతరంబ నా గూర్చుండిన నెచ్చట గ్రుమ్మరిన నెద్ది యంటిన నా సర్వ శీతలంబయి గోచరించె. అంత కొంత తడవునకే చలి మొల మార్గశీర్షంబు నవ్విడిదల ప్రవేశించు సమకాలంబునన, గోచరింపదయ్యెనని తోచెను. మఱునాడు నాకును, నా శా

1842 - 1843

ప్రాచీ నాంధ్రవార్తాపత్రికలలో నిది పేరెన్నిక గన్నది. ఇందలి శైలిని తెలిసికొనుటకు - నా పత్రికయందుండి యొక యుత్తరమును నిందు ప్రకటించుచున్నాను.

మహారాజశ్రీ వర్తమాన తరంగిణి ఎడిటరుగారి సముఖమునకు. ఈ యడుగున వ్రాసుకొన్న పద్యంబు తమ పత్రికలో ప్రచురముచేసి పండితులనువారికివలన నా పద్యంబు కర్థంబు చెప్పించి తిరుగా తమ పత్రికలో ప్రచురము చేసి నా అభీష్టం సిద్ధేస్తురని తము ఘనమును బహుధా ప్రార్థించెదను. అగత్యముగా నీ పద్యం పేసారి ప్రచురము చేయవలెనని కోరెదను.

పద్యము

ఉ. కోకిలి మింటకా గాని తినదుకా వయసెక్కుడిదమ్మ నేత్రముల్
వాకొని గిడిమ్మ పంబుపనిబట్టిన దాని సుధారసంబు సు
శ్లాఘనిపిమ్మ యీ తెలియ కక్కుట వట్టులటమ్మ యీడికల్
చేసుకొలాయి పట్ల తిన వేంగినాథ యనంతి కౌతికీ.

యీ పద్యములో తప్పులంబులున్న దిద్దించి నవి అక్షి ప్రాయము పోనీయకుండా అర్థము తమ పత్రికలో ప్రచురము చేయవలె కోరెదను.

౧౮౪౨ సం. ఆక్టోబరు నెల ౨౨ వ తేది	తమ వినయవిధేయుడైన చి. సూ.

తత్త్వబోధిని (1864-1869)
(మాసపత్రిక) 1868 ఏప్రియలు

"సుజనరంజని యను తెనుగు పత్రికనుగురించి మున్నొక తూరి యీ పత్రికయందు వ్రాసియుంటిమిగదా! అది కడచిన 67 సంవత్సరముతోడ నిలుపబడియున్నది. తత్ప్రవర్తకులు మొట్ట మొదట దాని నారంభించినపుడు కొంతకాలములోనే తమ పత్రిక తెనుగుదేశమెల్ల వ్యాపించి వన్నెకెక్కుననియు, జందాదారులును పోషకులును పెక్కండ్రు గలుగుదురనియు దన్మూలమున నింకను విశేషమైన గ్రంథములను బ్రచురింపనగుననియు దలచి యీ యెన్నికతో రెండుమూడు సంవత్సరములు, దాని జరుపుట యందు ద్రవ్యమును కాలమును వెచ్చించి దేహశ్రమము బుచ్చుకొనుచువచ్చిరి.........దినవర్తమాని యొక్కటితప్ప నాంధ్రమందు వేరొక పత్రికయు లేదు. శ్రీ యక్షిణీ, హితవాది యను పత్రికలు రెండుండెనుగాని యిటీవలనవియు నస్తమించినట్లు కానంబడియెడి. ఈ మూడు పత్రికలు సుజనరంజనికి సమానములుగానేరవు. దీని విశేషప్రయోజనము నా పత్రికం జూచువారికెల్ల తెల్లంబుగనుక నిట దానింబట్టి వక్కాణించుట యనావశ్యకంబు

పై యుద్ధృతాంశములంబట్టి మొదట పత్రికలు వ్యావహారిక భాషాసంప్రదాయము ననుసరించినను నానుక గ్రాంథికభాషా పరిపాటి ననుసరించినట్లు తెలియగలదు.

లేఖలు :

15-6-21. తెలుగు జాబుల పుస్తకం

స్వస్తిశ్రీమన్మహారాజరాజశ్రీ గార్డ్సునిలీఫు గ్రాంథోర్ గారి సముఖానకు.

తమ పండితుడు ములుపాక బుచ్చయ్యశాస్త్రి వినయపూర్వకముగా అనేక సలాములుచేసి వ్రాసుకున్న విజ్ఞాపనపత్రిక యేమంటే తమ సెలవుప్రకారము కృష్ణారెడ్డి పంపించిన వసుచరిత్ర ప్రతిపదార్థప్రకాశిక తమరు అంగీకరించినది లేనిదీ తెలియలేదు. ఇక్కడనైతే బహుమంది పెద్దలు బహుదేశములవారు వ్రాసుకొని పోతూనూ వున్నారు. తమపేరిటి కృతి గనుక తనంతనే విస్తరిల్లుతూ వున్నది. నేను తమకు సుకృతంగా పాఠశాలపెట్టి అనేక మందికి ఆంధ్రగీర్వాణ వ్యాకరణ కావ్యనాటకాలంకారాది గ్రంథములు అభ్యసింపచేస్తూ యున్నాను. ఇంత పర్యంతరము తమరు యిప్పిస్తూవచ్చిన ద్రవ్య ముపయోగించి కాలక్షేపన చేస్తూవుంటిని. ఇప్పుడా ద్రవ్యము సరిపోనందున అశనాచ్ఛాదనాలకు నానా శ్రమ పడుతూ వున్నాను. లోగడ సముఖాన మనవిచేసుకున్నప్రకారము యీ ఘటము వున్నంతకు అన్నము యిచ్చి కాపాడితే తమకు బహు పుణ్యము వస్తూ వున్నది - తమరు పుస్తకం చేసిన పక్షమందు యీ వార్ధకములో బహు కష్టపడేను. కాంగా నాయందు కటాక్షించి నాకు అన్నానకుగా కృష్ణారెడ్డికి వ్రాయించి దయచేయకర్తలు. పత్రికముఖాంతరం విశేషము యేమి వ్రాయవలసినది. యీ పత్రికనే నన్నుగా కటాక్షించి అన్నమిచ్చి కాపాడవలెనని కోరుతూ వున్నాను. ఈ చిన్న గురువరాజు మనవిచేయగా నా వర్తమానమంతా చిత్తానకు వచ్చేని. యింతే విజ్ఞాపన పత్రిక. వైశాఖ కృష్ణ ౮ లు. బుచ్చయ శాస్త్రి స్వహస్తము వ్రాసుకున్న విజ్ఞాపనపత్రిక కడపనుంచి పంపించడమైనది. * * *

(1832 - ఆగస్టు 26 -)

మహారాజరాజశ్రీ బ్రౌను దొరవారికి—

మహాకాశమందు బుద్ధినిన్ని - ఘటాకాశమందు మనస్సునున్ను - మనోకాశమందు చంద్రునినిన్ని - చిదాకాశమందు సూర్యునిన్ని - వెలిగించుచుతూ పరాకాశమనే పరమపదమందు చిదానంద స్వరూపుడయి సర్వసాక్షియై, సత్యమనే నీడలో సదా వెలుగుచున్న సర్వేశ్వరుని దివ్యపాదారవింద సన్నిధికి, ఓం, నమోనారాయణాయ, హే, భగవాన్.

నీతిచంద్రిక - 1850. పరవస్తు చిన్నయసూరి

పంచతంత్ర హితోపదేశకథలను సమ్మేళనముచేసి మిత్రలాభము, మిత్రభేదము, పూర్వార్ధంగాను, సంధివిగ్రహతంత్రము ఉత్తరార్థముగాను విభాగించి చిన్నయసూరి పూర్వార్ధము మాత్రమే రచియించెను. దానిని సూరియే స్వయముగా వాణీదర్పణ ముద్రాక్షరశాల యను నొకదానిని స్థాపించి, యందు 1856 లో అచ్చువేయించెను. అప్పటికే సూరి రాజధానీ కళాశాలా పండితుడగుటవలన, నా గ్రంథము విద్యాశాఖలో నచిరకాలములో వ్యాప్తిలోనికి వచ్చెను. నేటికిని దీనిని మించిన వచనరచన లేదని ప్రాజ్ఞుల యభిప్రాయమై పఠనీయగ్రంథముగా రాణించుచున్నది. రమారమి ముప్పదిముద్రణములు పడసిన యీ రచననుగూర్చి ప్రస్తావించుట యనావశ్యకము.

విగ్రహతంత్రము 1866

చిన్నయసూరి విడిచిపెట్టిన విగ్రహతంత్రమును శ్రీ కొక్కొండ వేంకటరత్నముపంతులుగారు 1866 లో రచించి, 1872 లో ముద్రించిరి. ఆవెనుక వీరేశలింగముపంతులుగారు 1873-1874 లో సంధి విగ్రహతంత్రములను రెండింటిని పూర్తి చేసిరి.

మహాశ్వేత కథ 1866

కాదంబరిలోని మహాశ్వేతవృత్తాంతమును మొదట నూతన రీతిని కొక్కొండ వేంకటరత్నముపంతులుగారు రచించిరి. భాషలో నిదియే మొదటి నవల.

శ్రీ మార్కండేయ పురాణసార సంగ్రహము[1]

తిమ్మరాజు లక్ష్మణరాయకవి. 1876

(వరూధినీ ప్రవరుల సంభాషణ)

ఓ నారీతిలకమా! నే నరుణాస్పదంబను పట్టణంబునుండి, ఓషధిరసమహిమచే నిచటి కేతెంచి తిరుగుచు నా రసంబు హిమంబుచే నీరసంబైపోయె గాన మఱల [illegible] కళవిహీనుడనైతి. నీ వెవ్వతవు? యిచటి కెందుండి వచ్చితివి? నీ [illegible] యెవరు? అని యడుగ వరూధిని యిట్లనియె. ఓ మహాత్మా! నేను మేనకయనుదాని కూతును, వరూధినియని యందురు. నే నీ మనోహరంబగు పర్వతంబున వసింతును. నీ సుందరాకారంబును గాంచినమాత్రంబున నా మోహంబు హెచ్చె. కావున నా మనోరథం బొనగూర్పు మన నా ప్రవరుం డా వరూధినిని జూచి, "బ్రాహ్మణుండనౌ పరవాసంబు సేయందగదు. దేశాటనము చేయవలయునను కోరిక నను జేరచె. కాలము తప్పక నిత్యనైమిత్తిక క్రియలను సలుపవలెను. వాటిం ద్యజించిన బ్రాహ్మణ్యము నశించుగాన సూర్యు డస్తమించుటకు మున్నె నా గృహంబు సేరునుపాయంబు గరపు" మన నారీమణి దలపులకేని నీక్షించి అయ్యయో..."

శ్రీ కూర్మపురాణము

తిమ్మరాజు లక్ష్మణరాయకవి 1877

(దేవదారు వనవర్ణన)

"పూర్వం బా విపినమున భృగ్వాది తాపసులు బహుకాల నిష్ఠ త్రింబగు గృహస్థధర్మాచరణం బవలంబించుచుండిరి. వారిని మాయామోహితులం జేయ గౌరీశంకరు దలంచి కౌరింగూడి యా వ్యనమున కరుగుచో దివ్యలంబ దాసేకోనవింశతివత్సర వయస్సునుం స్వర్ణసమాన తనుకాంతియు, లంబితబాహాయుగ్మంబును నిర్మల శతపత్ర నేత్రములునుగల మోహనాకారసరసుండై దిగంబరుండై పుండరీకాక్షుం డెల్ల బ్రహ్మాండములను మోహింపజేయు యౌవనయువతియై చెంగటరాగ మందగమనయగు మునిపల్లియకు జనిన మానసిక సన్నిభుండగు, దినకరకోటిప్రభాసమానుండును నగు పశుపతిం గాంచి పతుల నగ్గచి సంసారమును మారి కుమారులం జేరి నా సంగమముం గోరి గుంపులు జేరియుండిరి నారీమణులు పురారి వెంటం జన గడంగిరి."

మత్స్యపురాణసారసంగ్రహము-1877

ఇది మత్స్యపురాణమునకు సంగ్రహరూపమైన వచనము. పైని తెలిపిన తిమ్మరాజు లక్ష్మణరాయకవిచేతను, పువ్వాడ వేంకటరావుపంతులుగారిచేతను రచితమైనది. పై రచనములకు లెన్న చక్కని శైలి గలదు.

క్రీ. శ. 1880 నుండి యీనాటివఱకు వచ్చుచున్న వచన వాఙ్మయమునుగూర్చి వేఱోకచో ప్రత్యేకముగ వివరించెదను.

---

1. ఈ మార్కండేయ పురాణ సంగ్రహమేగాక, నీ వనక చెప్పబడిన కూర్మపురాణ, మత్స్యపురాణ సంగ్రహములును మూలములతోఁ గూడ, క్రీ. శ. 1876, 1877 సంవత్సరములలో ప్రకటితము లైనవి. వీనిని ప్రకటించినవారు శ్రీ పువ్వాడ వేంకటరావు గారు. వర్తమానతరంగిణి యనుముద్రాక్షరశాలను నెలకొల్పి యందు పురాణవాఙ్మయమే కాక, యితరాంధ్ర గ్రంథముల నచ్చుకూర్పించి, సంస్తవనీయమగు భాషాసేవ గావించిరి.

శ్రీ కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

ఎవరో నిద్రలేపినట్టుగా జోగారావు పక్కమీద లేచికూర్చున్నాడు. అంతా నిశ్శబ్దంగా ఉంది. జాగ్రత్తగా ఆలకిస్తే లీల ఊపిరి పీల్చటం వినిపిస్తున్నది.

కిందహాలులో ఉన్న గడియారం మూడు కొట్టింది.

జోగారావు తాను కన్నకలను తలుచుకుంటూ మళ్లీ పక్కమీద వాలాడు. మళ్లీ నిద్రపట్టే లక్షణాలేవీ కనిపించలేదు.

అతను కన్నకలలో విశేషమేమీ లేదు. పదేళ్ల కిందటి జీవిత వాతావరణం ఎందుకో మళ్లీ కలలోకి వచ్చింది. ఆ కటిక దరిద్రపు దినాలూ, ఆ పూరికొంపా, హామక్‌లాంటి నులకమంచమూ, మసిబారి, పైన ఒక పెచ్చువిరిగి, కాగితంతో అంటించిన చిమ్నీగల హరికేన్ లాంతరూ కనిపించాయి. అప్పటికింకా తను లీలను ఎరగడు — ఆవిడ లీలకూడా కాదు. అయినా ఈ కలలో ఆమె కూడా ఉన్నది. కలలో అతను ఆ పూరికొంపనూ, కుక్కిమంచాన్నీ, హరికేన్‌లాంతరున్నూ, లీలనూ ఎంత ప్రేమగా చూశాడు! ఈ అర్థం లేని కల కంటున్నంతసేపూ అతని మనస్సు ఎంత నిర్మలంగా ఉంది!

దారిద్ర్యంలో ఆనందం ఉన్నదనే సిద్ధాంతాన్ని జోగారావు బుద్ధిపూర్వకంగా ఏనాడూ ఆమోదించలేదు. కాని ఇప్పుడు ఆలోచించుకుంటే తాను ఆత్మవంచన చేసుకున్నాడేమో నని అనుమానం కలగసాగింది. డబ్బులో ఆనందం ఉందా? సుఖాల్లో ఆనందం ఉందా? చిత్తశుద్ధిగా జోగారావు ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పుకోలేక పోయాడు.

ఒకప్పుడు జోగారావు మధ్యతరగతి దరిద్రుడు. మధ్యతరగతి దారిద్ర్యానికీ, తక్కువతరగతి దారిద్ర్యానికీ తేడా ఏమిటంటే, రెంటిలోనూ ఆహారసమస్య ఒకటే అయినా, మధ్యతరగతి దరిద్రుడు తన ఆకలి చంపుకోవటానికి అడుక్కు తినటమో, కూలిచేసుకోవటమో, దోచటమో చేయలేడు. మధ్యతరగతి వాళ్లకు దోపిడీ చేతకాదనికాదు, ఇష్టంలేదనీ కాదు. అయితే తక్కువ తరగతి వాళ్లలాగా బిల్లు పరగడుపునా, చట్టవిరుద్ధంగానూ దోచలేరు. తమ అవసరాలు గడవగా, విలాసాలు తీరగా చేతిలో మిగలటం మొదలు పెడితేగాని చట్టం చాటుదోపిడీకి దిగలేరు.

తన దారిద్ర్యంలో జోగారావు, కథలూ, వ్యాసాలూ రాసేవాడు. అతని సాహిత్యవిమర్శలు తెలివిగా ఉంటాయని చదివిన కొద్దిమందిలో కొద్దిమంది అనుకునేవాళ్లు. రచయితగానూ, విమర్శకుడుగానూ జోగారావు ఆ కాలంలోనే సాహితీపరులలో కొంత ఖ్యాతిగడించాడు. ఆ రోజుల్లో ఏ కథకన్నా అయిదు రూపాయలు మనిఆర్డరువస్తే ఎంత ఆనందంగా ఉండేది! ఆ రోజుల్లో డబ్బు గారడీలుచేసి మాసేది జోగారావు చేతుల్లో. నెల పొడిగించటం ఎట్లా? జోగారావు ఆ “ఫీట్” చేశాడు. తనే వంటచేసుకునేవాడు. అన్నంలో ముక్కలూ, ఉప్పూ, కారం వేసుకుని, ఇంతేగాని వాయలుతిని నీళ్లలాటి మజ్జిగలో నిమ్మకాయా, ఉప్పూ! కొన్ని పరిస్థితుల్లో అత్యంతానందం కలుగుతుంది. ఎంతో అవసరాలు గడుపుకోవచ్చునో అన్వేషించటంలో ఆనం ఈ ఆనందాన్ని జోగారావు ఎరుగును — కాని గుర్తించ

జోగారావూ, లీలా పట్నంవచ్చిన తరవాతకూడా రోజులు అన్నంతినలేదు. ఉదయాన్ను, సాయంకాలనూ హో వెళ్లి డబ్బుకు ఎంత ఎక్కువ తినవచ్చునో అంత తినేవాళ్ళ గెసి ఇడ్లీ, సాంబారూ, అరకప్పుకాఫీ తాగితే జాన పూరా నిండేది. సాయంకాలం కారీయరులో అయిదణాల భ తెచ్చుకుంటే ఇద్దరికీ సరిపోయేది.

రాజ్యాలేలేవాళ్లు రాజకీయ సమస్య ఎదుర్కొనట ఎంత తీవ్రంగా ఆలోచించి, ఎటువంటి యుక్తులు సాగిస్తా ఒక్కొక్క రూపాయిసంపాదించటానికి, అది సాధ్యమైన నింపాదిగా చెయ్యటానికి పోవటానికీ, జోగారావు అంత శ్రమ ప వాడు. ఈ శ్రమ ఫలించినంతవరకు ఆనందం కలుగుతూనే ఉండే.

అప్పట్లో జోగారావు ఈ ఆనందాన్ని గుర్తించక పో టానికి కారణమేమంటే అతను వేరే కలలు—పగటి కలలు కనటంలో నిమగ్నుడైపోయినాడు. అప్పుడతను కన్నకలలు రెండే రెండు— ఒకటి లీలను సినిమాతార చెయ్యటం! రెండోది సాధ్యమైనంత నాగరికంగా బ్రతకటం.

తిండికి సరిగాలేని రోజుల్లోకూడా జోగారావు, “నిజమైన దారిద్ర్యం డబ్బు లేకపోవటం కాదు; ఉన్న డబ్బుతో సుఖంగా బతకలేకపోవటం”, అని అవకాశం దొరికినప్పుడల్లా అనేవాడు. అతని లెక్కప్రకారం పల్లెటూళ్లలో నివసించటమే ఒక పెద్ద దరిద్రం. మంచి రోడ్లూ, సొంత కారూ, ఆధునిక పద్ధతులమీద కట్టిన ఇల్లూ, ఎలెక్ట్రిసిటీ, ఫ్లష్ సౌకర్యాలూ, పాశ్చాత్య పంపిణీమీద బాత్ రూములూ, కొళాయిలూ, సింకులూ, పడక గదులూ, డ్రాయింగురూములూ, ఫర్నిచరూ, తివాసీలూ, క్రోటనులూ, కర్టెనులూ—ఇవి లేకపోవటం నిజమైన దరిద్రం.

లీల సినిమాతార కావాలన్న కల నిజమైనప్పటికీ తన ఈ రెండో కోరిక ఇంత బాగా నెరవేరుతుందని జోగారావు ఎన్నడూ ఊహించలేదు. రెండూ నిజమయాయి. కాని జోగారావు అర్థ

ఆ మూడు గంటలవేళ తనకు ఆనందం ఎందుకు లేకుండాన్నదా, అని ఆత్మపరీక్ష చేసుకుంటున్నాడు.

2

ప్రస్తుతం జోగారావును వేధిస్తున్నది బాధ అనదగినంత పెద్దదికాదు, లివర్ సరిగా పనిచెయ్యకపోవట మనదగినంత చిన్నదీ కాదు. బెర్నార్డ్ షా నాటకం "మాన్ అండ్ సూపర్ మాన్"లో, నరకంలో డాన్ జ్యువాన్ "బోర్డమ్" అనుభవిస్తున్నట్టుగా ఉన్నది అతని స్థితి. అదొక విధమైన చిరాకుతో కూడిన అసంతృప్తి. ఈ అసంతృప్తికి లీలే కారణమని అనుకోదలిస్తే జోగారావుకు మార్గాలు చాలా ఉన్నాయి. కాని అతను ఆ మార్గాలు అన్వేషించి ఆత్మవంచనకు గురికాదలచలేదు. అతనికీ లీలకూ గల సంబంధం గడచిన మూడు నాలుగేళ్ల కాలంలో చాలా మారిపోయింది నిజమే గాని అందుకు లీలను తప్పుపట్టటం నిరర్థకం. పైపెచ్చు అతను ఎనిమిదేళ్ల నుంచీ ఆమెకు అనేక రకాలుగా ఋణపడిఉన్నాడు.

లీల అతని జీవితంలోకి అడుగుపెడుతూనే అతన్ని చాలా పెద్ద దుస్థితినుంచి రక్షించింది. జోగారావు తన దరిద్రాన్ని, పెళ్లితో మరింత దుర్భరం చెయ్యక చాలా మంచిపనే చేశాడు గాని, ఈ పాడు సంఘంలో ఏ సమస్యను పరిష్కరించాలన్నా మరో కొత్తసమస్య ఏర్పడుతుంది. చిక్కేమిటంటే జోగారావుకు బ్రహ్మచర్యం సాధ్యంకాలేదు. కొందరు బ్రహ్మచర్యం సులువుగా నెరపగలరు. కాని జోగారావు ఈ తరగతికి చెందినవాడు కాడు. అతను తన పరిసరాలలోగల ఆడవాళ్లను—ఇతరుల భార్యలను ఆధారం చేసుకుని తన బ్రహ్మచర్యభారం తేలిక చేసుకోసాగాడు. ఇందువల్ల అమాయికలైన స్త్రీలని అపాయానికి గురిచేస్తున్నానే అన్నబాధ అతన్ని కాల్చుకుతిన్నది. వాళ్ళ మనశ్శాంతికి భంగం కలిగిస్తున్నానన్న ఆవేదనకూడా అతనికి కలగకపోలేదు. ప్రేమ కేవల దేహధర్మమే అయితే ఒకరిద్దరు స్త్రీలు అతనికోసం మానసికంగా బాధపడటం జరక్కపోను. ఈ నరకంలోనుంచి ఏ నాటికైనా, ఎవరైనావచ్చి తనను ఉద్ధరిస్తారని అతను పెట్టుకున్న ఆశను లీల సఫలం చేసింది. ఆమెతో స్నేహం కలిసినతరవాత అతను ఇతరుల భార్యలజోలికి పోలేదు.

లీల ఎవరిభార్యా కాదు. ఆమె కళావంతుల పిల్ల. ఆమెకు తల్లి గాక, తండ్రికూడా ఉన్నాడు. కాని ఆ దుర్మార్గుడామెపట్ల తండ్రిలాగా ప్రవర్తించలేదు. పన్నెండేళ్లు నిండకముందే వాడు లీలను బజారులో పెట్టాడు. ఆమెలో మానసిక వాంఛలు మొగ్గ తొడగకపూర్వమే హేయమైన ఇంద్రియానుభూతి కలగటంచేత లీల మగవాళ్లపై ద్వేషంమాత్రమే ఎరుగును, మగవాళ్ల స్నేహం ఎరగదు. ఆమెకా లోటును జోగారావు తీర్చాడు. అతనిమూలంగా లీలలో ఆడతనం పరిపూర్ణత్వంపొందింది. ఆమె అతని ప్రభావాన్ని పూర్తిగా స్వీకరించడమేకాక, ప్రపంచంలోఉన్న ఒక్క గొప్పవాడూ తనవాడైనట్టు భావించి గర్వించింది. అతనితో నరకానికి పోవటానికైనా సిద్ధపడి తన తండ్రిని ధిక్కరించి, ఇల్లు విడిచి అతనితో పట్నం వచ్చేసింది. పట్నంలో ఇద్దరూ కలిసి చాలా ఇబ్బందులు పడ్డారు. కాని జోగారావుమీద విశ్వాసంతో ఆమె ఏ కష్టాన్నీ ఖాతరు చెయ్యలేదు. ఏ సమస్యనుగురించీ తను స్వ ఆలోచించలేదు. అతనియందు ఆమెకు గల విశ్వాసం అన్ని ప లకూ నిలబడ్డది.

అయితే లీల ఎన్నడూ జోగారావు చేతి కీలుబొమ్మగా ఉండలేదు. అతనికి ప్రతిబింబం అసలే కాలేదు. ఆమెను తన ప్రతిబింబంగా చెయ్యాలని జోగారావు ఎన్నడూ ప్రయత్నించలేదు ప్రయత్నించాలని అతనికి తట్టనుకూడా లేదు. జోగారావుకు అన్నిటికన్నా భావనా స్వాతంత్ర్యంమీద విశ్వాసం హెచ్చు. ఇంకొకరి భావనాస్వాతంత్ర్యాన్ని అరికట్టటంకన్న మనిషి చేయగల సాంఘికపాతకం మరొకటి లేదని అతని విశ్వాసం. తన స్వాతంత్ర్యాన్ని అరికట్టటానికి ప్రయత్నించిన వారి నందర్నీ అతను వలి పెయ్యటంచేతే జీవితంలో దాదాపు ఒంటరిగాడైనాడు. అతనికి మిగిలిన కొద్దిస్నేహితులు కూడా సాంఘికంగా తనవర్గానికి చెందినవారు కారు; తాను తన వర్గధర్మాన్ని ఆచరిస్తున్నాడా లేదా అని విమర్శించని వాళ్లుమాత్రమే...

లీలకు సినిమాల్లో నటించే అవకాశం దొరికిందంటే అందుకు పూర్తిగా జోగారావు కృషే కారణం. అతను ఆమెయందు పరిపూర్ణమైన విశ్వాసం కనబరిచాడు. ఆమెను ఏదోవిధంగా సినిమా తార చెయ్యాలన్న ఆవేదనమాత్రమే అతనిలో ఉన్నట్టయితే అతను జయించి ఉండకపోను. కాని ఆమె ఏనాటికన్నా గొప్ప సినిమా నటి అయి తీరుతుందని అతనికిగల పరిపూర్ణ విశ్వాసం క్రమంగా ఇతర్లకు కూడా సంక్రమించింది. ఎందుచేతనంటే జోగారావు అందరు ప్రొడ్యూసర్ల చుట్టూ లీలను వేసుకు తిరిగినప్పటికీ, ఎవరి దగ్గరా ప్రాధేయపడ లేదు. ఆమెయందు వారు విశ్వాసం కనబరచనందుకు వారిని నిందించనూలేదు. ఆమెను తీసుకోకపోవటంవల్ల ప్రొడ్యూసర్లే నష్టపడతారన్న నమ్మకం అతనిలో బలంగా ఉన్నప్పుడు ఒకరిద్దరు ప్రొడ్యూసర్లైనా ఆ నమ్మకానికి గురికాక తప్పదు. అదే జరిగింది. లీలకు వరసగా ఒకదాని తరవాత ఒకటిగా రెండు చిన్న చిన్న వేషాలు లభించాయి.

జోగారావు లీలను సినిమాలలో ప్రవేశపెట్టటమే కాదు. ఆమెకు నటించే శక్తి కూడా కలిగించాడు. నిజానికి ఆమె నటించటానికి పుట్టిన మనిషే. దానికి సందేహంలేదు. ఎందుచేతనంటే నిత్యజీవితంలో కూడా ఆమె భావప్రకటన ఎంతో నిండుగానూ, ఆకర్షవంతంగానూ ఉండేది. అయితే విజయవంతంగా నటించటానికి ఈ సహజశక్తి చాలదు. దానికి తోడుగా ఒకవిధమైన మనస్తత్వంకూడా ఉండాలి. ఆ మనస్తత్వం నిర్బంధాలమధ్య అలవడదు. దానికి మానసిక స్వాతంత్ర్యం అంతులేకుండా కావాలి. కళాకారుడు ముందుగా జీవితపు సంకెళ్లనుంచి తాను విముక్తి పొంది, తరవాత ప్రపంచాన్ని తన సంకెళ్లలో బిగించే శక్తి సంపాదించాలి. కళకు సరిఅయిన వాతావరణంలేని సాంఘిక వ్యవస్థలో కళాకారులు సంఘానికి బలికావటమో, అధమం సంఘధర్మానికి విలక్షణంగా జీవించటమో జరుగుతుంది. సాంఘిక వ్యవస్థ కళారాధనకు అనుకూలించే పరిణామాన్ని పొందిననాడే సామాజికులకూ కళారాధకులకూ మధ్య ఏర్పడుతూఉండే వైషమ్యం

-ప్రాధాన్యం ఇచ్చాడు. సంఘం మానవులమీద విర్పరిచే ఏ నిర్బంధాన్నీ కూడా లీల గుర్తిగా, తప్పని సరిగా ఆమోదించనవసరం లేకుండా చేశాడు. అసలే విహంగం లాంటి లీలను అతను స్వేచ్ఛావిహంగంగా మార్చాడు.

లీల నటించిన చిన్న పాత్రలే ప్రొడ్యూసర్లను ఆకర్షించాయి. ఆపాత్రలను చూసి లీలకూడా సంతోషించింది. ఆమెకన్న విమర్శనాదృష్టి ఎన్నో రెట్లు అధికంగా గల జోగారావు ఆమె నటనతో తృప్తిపడలేదు. అందులోగల లోపం చాలా వరకు ఆయాపాత్రలు రచించిన వాళ్లదనీ, ఆపైను డైరెక్టుచేసిన వారిదనీ అతను తెలుసుకున్నాడు. నటులను విమర్శనాదృష్టితో గాక తమ పూర్వానుభవంతోనూ, వ్యాపారదృష్టితోనూ చూసే ప్రొడ్యూసర్లు ఆమెలో లాభాలు చూశారు. సరిఅయిన మేకప్ మాన్ ఉండి, మంచి ఫోటోగ్రాఫర్ చేతిలో పడితే లీల చాలా పైకివస్తుందనీ, లక్షలాది సినిమా ప్రేక్షకులు ఆమెకోసం వెర్రెత్తి తమపై కనక వర్షం కురిపించవచ్చుననీ ప్రొడ్యూసర్లు గుర్తించారు.

అయితే ప్రొడ్యూసర్లు వేటగాళ్ల వంటివాళ్లు. వాళ్లుతొందరపడి తుపాకీపేల్చి పిట్టపారిపోవటానికి ఒప్పరు. లీల చౌకగా వస్తుంది. కాని తాను ఏమాత్రం ఆత్రం ప్రదర్శించినా ఆమెరేటు పెరగవచ్చు. అందుకని వారు పయ్యికర్లతో కనిపెడుతూ వలచేతబట్టి పొంచున్నారు. ఇంతలో ఎవరో ప్రొడ్యూసరు తూలాడు. అతడికి, పాపం, గత్యంతరం లేకపోయింది. అతని "తార" అతన్ని పిండటానికి నిర్ణయించి పేచీలు పెట్టసాగింది. తీరా సంతకం పెట్టవచ్చేసమయానికి తాను అడిగినకుకోరి ఒప్పించిన తొంభైవెయ్యిది హిరణ్యాక్షువరాలకు తోడుగా నాలోది కోరింది. అప్పటికే మూడు కంట్రాక్టులుచించి నాలుగోది రాసిన ఆ ప్రొడ్యూసరు నాలుగోది చింపేసి తన "తార"ను పంపేసి వెంటనే కారెక్కి లీల దగ్గరికిపోయి, "ఇదుగో నేను ఎల్లుండి ప్రారంభించే పిక్చరులో హీరోయిన్ వేషానికి కంట్రాక్టు. అంకెమాత్రం వెయ్యలేదు. ఎంత కోరతావో చెప్పు. నా కిష్టమైతే నువ్వుచెప్పిన అంకె వేస్తాను. లేదా, పిక్చరు మానుకుంటాను." అన్నాడు.

కంట్రాక్టు ఫారం తీసుకుని జోగారావు లీలచేతికిచ్చి ఎక్కడ సంతకం చెయ్యాలో చూపించి సంతకంచెయ్యమన్నాడు.

"అంకె?" అన్నాడు ప్రొడ్యూసరు.

"మీకు గిట్టినంత వెయ్యండి, మీరునష్టపడి లీల డబ్బుతీసుకో నవసరంలేదు, మీరు మా యింటికి వచ్చారు. మేం మీదగ్గిరికి రాలేదు. అతిథులతో ఎవరూ బేరం చెయ్యరు."

వ్యాపారస్తుడిలో మానవత్వం తలఎత్తింది. అరువేలదగ్గర పాటప్రారంభించి ఎనిమిదివేల దగ్గిర ఆపు చేద్దామనుకున్న ప్రొడ్యూసరు పదివేల అంకె వేశాడు.

ప్రొడ్యూసరు సెలవు పుచ్చుకున్నాడు. ఆ వేసిఉన్న మరి ఇద్దరు ప్రొడ్యూసర్లు ముగ్గులోకి ది ప్రొడ్యూసరును తిట్టుకుంటూ వాళ్లుకూడా సంతకాలు రాసి, ఇంత తెలివితక్కువపని ఎందుకుచేశామా అని పాటు ఆశ్చర్యపడ్డారు.

3

అటు తరవాత లీలపైకిరావటంతో జోగారావుకు లేకుండాపోయింది. ఈ యేడు ఆమె ఆరుకంట్రాక్టుల కాలుపెట్టింది. ఒక్కొక్కటి 30 వేలు. కిందటేడే ఇ యలుపెట్టి ఈ ఇల్లు కట్టించారు. కాని ఇందులో జో ఎటువంటి నిమిత్తమూ లేదు. ఈ రెండుసంవత్సరాలుగా తెరవి సౌందర్యం ఎంతో పెంపొందింది. ఆమె నటన ఎంతో సంపాదించుకున్నది. కాని దీనికితోడ్పడ్డవాళ్లు మేకప్ చే ఫోటోగ్రాఫర్లూ, డైరెక్టర్లూ, ఆమెకు ప్లేబాక్ పాడిన ఆమెకోసం పాత్రలు రచించినవాళ్లూనూ. ఇందులో జో ప్రమేయం ఏమీ లేదు.

సినిమా ప్రపంచంలో కాలు నిలదొక్కుకున్నాక లీల విషయాలలో వెనకటికన్న వనక్కుపోయింది. ఆమె వెం కటేశ్వరస్వామికి మొక్కులు చెల్లించింది, అ షేకాలు చేయించి తొడుగులు తొడిగించింది. గడిచిన రెండుమూడేళ్లనుంచీ ఇ ముగ్గురు జ్యోతిష్కులను పోషిస్తున్నది, నాడీ గ్రంథాలవా పోషిస్తున్నది. ఇవన్నీ కాక ఆమె, తనను పైకి తీసుకురావటా తోడ్పడేవారందరికీ తన శరీరసౌఖ్యం ఇస్తున్నది. తన అ త్య ఆటంకంగా ఉండగల పురుషులను ఇంకోవిధంగా వశం చేసుకో టానికి ఆమె ప్రయత్నించటంకూడా లేదు. కేవలం తన శరీర తోనే జయిస్తున్నది.

లీలనుచూసి అసూయపడేవాళ్లూ, ఆమె పతనాన్ని కోరే వాళ్లూకూడా ఆమెమీద దుష్ప్రచారాలు చేస్తూనే ఉన్నారు. ఆమెను భయపెట్టి డబ్బుగుంజలేనివాళ్లు పత్రికల్లో ఆమెనుగురించి అవాకులూ చెవాకులూ రాస్తూనే ఉన్నారు. ఈ ప్రచారం చూసి లీల బెదిరిందిగాని జోగారావు ధైర్యంచెప్పాడు.

"నీ వ్యక్తికి నీ అపఖ్యాతి అడ్డురాదు. నీకు మొగుడనే పేరుతో నేనున్నన్నాళ్లూ ఎవరూ ఏమీ చెయ్యలేరు. నీమీద రాళ్లు వేసేవాళ్లే గాయపడతారు."

లీల కృతజ్ఞతతోనూ, గాయపడిన ఆత్మాభిమానంతోనూ కంట నీరు గారుస్తూ జోగారావును కౌగిలించుకుని ముద్దుపెట్టుకున్నది. ఆమెను తెరమీద చూస్తేనే లక్షలాది ప్రేక్షకులకు పారవశ్యం కలిగినప్పటికీ ఇటీవల జోగారావును ఆమె ఆలింగనం కదిలించలేకుండా ఉంది. ఒకప్పుడు ఆమె కుండిన లావణ్యమూ,

ందమూ ఇప్పుడూ లేవు. నిద్రాహారాలు సరిగా లేని సినిమానటనా, ప్రేమరహితమైన కామసంతృప్తి, ఆమె సౌందర్యాన్ని అపహరిస్తున్నాయి. ఆమె సహజసౌందర్యం క్రమంగా తగ్గినా, కృత్రిమ సౌందర్యం దినదినప్రవర్ధమానమౌతున్నది.

4

రెండుమూడేళ్ళ క్రితం లీల సినిమావృత్తిలో ఒక నూతనాధ్యాయం ప్రారంభమయింది. ఆమెతోకూడా మరికొందరు కలిసి సొంతాన పిక్చరు తీయాలని తలపెట్టారు. ఇది జోగారావు కిష్టంలేదు. కాని ఆమె నిరుత్సాహపడేట్టు కనపడటంచేత అతను వద్దనలేదు. ఈ ప్రయత్నం చాలా నష్టదాయకం కానున్న లక్షణాలు ఇప్పటికే కనిపిస్తున్నాయి. ఈ పిక్చరునిర్వహణ బాలనాయకత్వంగానూ, బహునాయకత్వంగానూ ఉన్నది. ఇంకా ఆలూ చూలూ లేకపోయినా లీలచేతి డబ్బు ఇరవై వేలదాకా వదిలింది. మిగిలిన వాళ్ళది ఎంతెంత వదిలిందీ లీలకు సరిగా తెలీదు. జోగారావుకు ఆమె వ్యవహారాలలో జోక్యం కలిగించుకోవటం ఇష్టంలేదు. తాను కథలు రాసేవాడై ఉండికూడా —అతను కథ అన్నది రాసి ప్రచురించి అయిదారేళ్లయింది!— లీల నటించే చిత్రాల కథల జోలికి ఎన్నడూ పోలేదు.

ఏవిధంగానూ లీలకు అడ్డం రావటం అతనికి ఇష్టంలేదు. ఆమె స్నేహితులనుగురించీ, ఆమె తిరుగుళ్లనుగురించీ అతను ఎప్పుడూ విమర్శించలేదు. "ఎక్కడికి వెళ్లావు? ఎక్కడినుంచి వస్తున్నావు?" అనికూడా ఎన్నడూ అతను అడగలేదు. ఈ విషయంలో అతనికి అసూయకూడా లేకపోయింది. ఎందుకంటే లీల తన స్థానాన్ని మరెవ్వరికీ ఇవ్వలేదు. మిగిలినదంతా ఆమె వృత్తితో ఎట్లా పెనవేసుకుని ఉన్నదంటే తన వృత్తికి భంగం లేకుండా ఆమె ఈ సంబంధాలనుంచి బయటపడలేదు. కొత్తగా తియ్యబోయే పిక్చరుకూడా ఇంచుమించు అటువంటిదే.

ఇంకొకందుకుకూడా లీలను చూస్తే జోగారావుకు జాలి వేసింది. నీతిమాలిన ఈ సినీప్రపంచంలోకూడా సంఘశాసనం యొక్క ప్రభావం ఉన్నది. లీలకు తనతో ఇప్పుడిక పనిలేదు. కాని, పాపం, ఆమె తనను విడిచెయ్యాలన్నా అది సాధ్యంకాదు. ఆమె తన భార్య అనే వంచనమీద ఆమె సినిమాజీవితమంతా నిర్మాణమయింది. సులభంగా లభించే విడాకులూ, పునర్వివాహాలూ లేకపోతే సినిమాప్రపంచంలోవాళ్లు ఈ కాడి మొయ్యక తప్పదు. లీలకింకా జోగారావుమీద ఏదో కొంత స్నేహభావం ఉంది. అది లేకపోయినా ఆమె గతి ఇంతే. జోగారావు అసూయాపరుడైనా ఆమె గతి ఇంతే. కాకపోతే కొంపలో అశాంతి ఉండేది.

లీలకు వర్తించినదే కొంతవరకు జోగారావుకూ వర్తిస్తుంది. లీలనుంచి అతనిప్పుడు కాంక్షించేది ఆమె సంపాదనతప్ప ఇంకేమీ లేదు. అతనికి కావలసిన స్నేహంకూడా ఇచ్చే తీరిక లేదు లీలకు. ఆమె ఇప్పుడు చేస్తున్న కళారాధనకూడా ఏమీ లేదు. ఇప్పుడామెకు నటించటం ఒక కళా కాదు, కేవలం వృత్తీ కాదు. అది ఆమెకు వ్యాపారం. ఆమె తన స్వంతంగా పిక్చర్లు తీయటంమీదా, డిస్ట్రిబ్యూటర్లతో కంట్రాక్టులు చెయ్యటంమీదా, ఇతరుల పనిచేయించుకుని వారిద్వారా స్వలాభం సాధించటంమీదా పోతున్నది.

ఇందులో జోగారావుకు ఆసక్తి కలిగించే దేమీ లేదు. అరవ చెట్టియార్లను చూడటానికి మార్వాడీలకుకూడా వెళుతున్నది, వస్తున్నది. వాళ్లు వస్తున్నారు, వెళుతున్నారు. తాను చేసే ప్రయత్నాలను గురించి ఆమె జోగారావుకు చెబుతుందిగాని అతని సలహా కోసం ఎదురుచూడదు. ఎందుకు చెబుతుందో జోగారావుకు స్పష్టంగా తెలీదు.

జోగారావు పూర్వం—పూర్వాశ్రమంలో—కన్న కలలు నిజమయాయి గాని అవి కేవలం పీడకల్లగా పరిణమించాయి. చివరకు ఆ పాతజీవితం కలల్లోకికూడా వస్తోంది. రూపాయిడబ్బులలో మూడూ నాలుగు రోజులు గడపటంలో ఒకప్పుడు కలిగిన ఆనందం ఇవాళ లేదు. ఎట్లా ఉంటుందీ? ఈ ఆశ్రమంలో తాను చేసే ప్రయత్నమూ లేదు, సాధించే విజయమూ లేదు. అందుకే ఆనందమూ లేదు. డబ్బుతో కొనదగిన సుఖాలున్నాయి. ఆనందమసలు లేదు.

ప్రపంచంలో సర్వత్రా ప్రజలు చేసేప్రయత్నం కనిపిస్తూ ఉంది. తమ స్వాతంత్ర్యంకోసం పోరాడే ఆనందం కొరకు ఆశిస్తూ ఉండంలో అనేక ప్రాంతాల ప్రజలు ప్రాణాలర్పిస్తున్నారు. తాము ఒక్కరోజు సంపాదించే డబ్బు ఏరోజుకారోజు సంపాదించలేక అలమటించే జనం అధికసంఖ్యలో ప్రపంచమంతటా ఉన్నారు.

జోగారావు లీల డబ్బుకు దాసుడైపోలేదు. అట్లా అయిపోగలిగితే అతనికి ఏ చిక్కూ లేదు. కాని ఆనందంకోసం జీవితంలో పోట్లాడాలంటే లీలకు సమస్య కలిగించి తీరాలి. లీలను అటువంటిస్థితిలో పెట్టే హక్కు తనకున్నదో లేదో జోగారావు నిర్ణయించుకోలేకపోయినాడు. ఆమెను తానే సినిమాతారగా చేశాడు. ఇప్పుడు లీల కొనసాగిస్తున్నది తన ఆశయాన్నే. కాని ఆమె సాధిస్తున్న ఫలితాలు తాను ఆశించినవి కావు. అందులో లీల తప్పులేదు. వాతావరణం అట్లా ఉంది. తాను లీలను వదలిపెట్టి తన కాళ్లమీద నడిచి జీవితంలో ప్రవేశించాలంటే సరియైన సమయం లీల చిక్కిపోయిన తరవాతనే. కాని అప్పుడామెను విసర్జించటం భావ్యమా?

5

గడియారం అయిదుకొట్టటం విని జోగారావు పక్కమీదినుంచి లేచాడు. ఎందుకో అతనికి చిన్ననాటి అనుభవం ఒకటి జ్ఞాపకంవచ్చింది. మంచానికెదురుగా ఉన్న నిలువుటద్దంలో తన ఆకారం కనిపించగానే తన అన్న జ్ఞాపకం వచ్చాడు. అతను చాలా ఏళ్లక్రితం నాలుగునెలలు మంచాన పడితీసుకున్నాడు. వ్యాధి నయమైనతరవాత అతను నడక మళ్లా మొదటినుంచి నేర్చుకోవలసివచ్చింది. నిజానికి తనుమాత్రం అటువంటిస్థితిలో లేడూ? లీలసంపాదనమీద బతకటం మానేసి తన కాళ్లమీదే నిలబడటానికి ప్రయత్నిస్తే తాను నడవలేడూ! తప్పక నడవగలడు.

జోగారావు మంచందగ్గిరికి వెళ్ళి దానిమీద కూర్చుని లీల నుదుటిమీద చెయ్యి వేశాడు.

ఆమె కొంచెంగా కదిలింది గాని నిద్ర లేవలేదు.

"లీలా ? ఏయ్ !"

"ఉండమ్మా, నిద్దర చాల్లేదూ !"

"నే నూరికి పోతున్నా."

"ఏ వూరికి ?" అన్నది లీల కళ్ళుమూసుకుని నిద్రమత్తుగా.

"ఏదో ఊరికి."

లీల బలవంతాన కళ్ళు తెరిచి "ఏం?" అన్నది.

"ఏం లేదు. కొన్నాళ్ళు తిరిగి రావాలని ఉంది."

లీల పక్కమీద లేచి కూర్చున్నది కాని కాస్సేపు ఏమీ అనలేదు.

"ఎప్పుడు వెళతావు ?"

"ఇవాళే."

"ఎక్కడికి ?" మళ్ళా అడిగింది.

"ఏమో, ఇంకా ఏదీ అనుకోలా."

"తోచటం లేదేమో. అవునా ?"

"అవును."

"మళ్ళీ ఎప్పుడొస్తావు ?"

"గాలి మళ్ళినప్పుడు."

లీల మొహాన కత్తివాటేస్తే నెత్తురుచుక్క లేదు. ఏదో మునిగిందని ఆమెకిప్పటికి తెలిసింది. ఆమె లేని ఉత్సాహం అభినయిస్తూ, "ఒక్క పని చేద్దాం. కాస్త నాకు తీరికదొరికితే ఇద్దరం కలిసిపోదాం," అన్నది.

"నీకు తీరికంటూ ఉండదు. నువ్వు పనిగలదానివి, నేను పని లేనివాణ్ణేమో,"

లీల మొహం కాస్త చిట్లించి, "నా మోస్తరుగా ఉండా ?" అన్నది.

"ఎట్లా ఉందో నాకు సరిగా తెలియటంలేదు. ఊరికే ఉన్నావని పిస్తున్నది."

"వెళ్ళి ఏం చేద్దామని ?"

"అదీ ఆలోచించలేదు."

"నాసంగతి ?"

"నీకేం తక్కువయింది ?"

"నువ్వు వదిలేశావనిపించుకోనా ?"

జోగారావు కొద్దిగా నవ్వాడు.

"నువ్వే నన్ను వొదిలేశావని చెప్పు."

"నన్నొచ్చి అడుగుతారా ?"

"పోనీ నే చెబుతాలే."

కాస్సేపు ఇద్దరూ మౌనం.

"అకస్మాత్తుగా నామీద నీ కెందుకింతకోపం వచ్చింది?"

"కోపమా? ఏం లేదే. నీ కొప్పుడన్నా ఏమన్నా అన్నానా? నువు నాకు చేసిన మేలు మరెవరు చేస్తారు?"

"మరెందుకు వెళ్ళటం?"

"నువ్వేదో చేశావని కాదు. నే నేమీ చెయ్యటం లేదని."

"ఎందుకు చెయ్యలేదూ? ఎన్నిసార్లడిగాను ఏదో ఒకటి చెయ్యమని? నువు చెయ్యకపోవటం న్యాయమేనా?"

"నీ విషయంతప్ప ఇంకొకటి ఆలోచించలేవా, లీలా? చెయ్యటానికి సరిఅయిన పనియుంటే నే చేసిఉండనా?"

"ఇప్పుడుమాత్రం ఆ చిక్కుండదా? ఎందుకు నిష్కారణంగా వెళ్ళిపోయి ఇబ్బందిపడటం?"

జోగారావు మళ్ళీ నవ్వాడు.

"అంత ఏమీ చెయ్యలేక ఇబ్బందిపడితే నేను తిరిగి రాకూడదా? అభ్యంతరం చెప్పకూడదు?"

ఆ మాట లీలకు ఘాటుగా తగిలినట్టయింది. ఆమెకు కోపం కూడా వచ్చింది.

"అప్పుడే వెళ్ళిపోయినట్టు నువ్వే మాట్లాడుతున్నావు గాని నేను నిన్ను పోవద్దనే అంటున్నాను," అన్నదామె దెప్పుగా.

"ఇన్నాళ్ళా మాట్లాడుకోలేదు. ఇప్పుడు వస్తు, లీలా. స్నేహితులంగా ఉన్నాం. అట్లానే ఉందాం?"

"ఇంకెప్పుడైనా దొరికిందా?" అన్నది లీల, కాస్సేపు ఆలోచించి.

"ఇంతవరకు లేదు. నువ్వు దొరికినతరవాత ఇంకెవరి మొహమూ చూడలేదు. సినిమాతారల భర్తలు ఎటువంటి పతివ్రతలో నీకు తెలీదూ?"

లీల పెదిమ కొరుక్కుంటూ ఆలోచించింది.

"ఇదంతా నాకేం బాగా లేదు," అన్నదామె.

జోగారావు తన ఎదుట ఉన్నప్పుడు ఎవరితో ఎప్పుడెట్లా మాట్లాడాలో చాలా బాగా తెలిసిన లీల ఇప్పుడు జోగారావుకు ప్రతిగా మాట్లాడాలనేసరికి నోట తప్పాటలూ దొర్లిస్తున్నది.

"నా సంగతి ఆలోచిస్తే ఇంకా అసహ్యంగా ఉంటుంది ఈ ఏడెనిమిదేళ్ళలో బాగా తుప్పుపట్టిపోయినాను. అందుచేత విచారించవలసినవాణ్ణి నేను."

"అబ్బా, అప్పుడే అయిదున్నర అయిందే. నే నిప్పుడే వస్తా," అంటూ లీల లేచి వెళ్ళిపోయింది. మళ్ళీ తనతో తాను మాట్లాడుకునే అవకాశం దొరికింది జోగారావుకు. ఎక్కడికన్నా వెళ్ళిపోదామన్నది మొదట్లో ఒక భావంమాత్రమే. దాన్ని ఎట్లో ఒకటు నిర్ణయంగా మార్చుకుందామనే జోగారావు లీలను మాటల్లో పెట్టాడు. ఈ సంభాషణ తరవాత అతనికి వెళ్ళిపోవాలనే నిశ్చయం కలిగింది.

లీల బయటికి వెళ్ళి తిరిగి వచ్చేసరికి జోగారావు వెళ్ళిపోయినాడు. అతని పర్సు కోటుజేబులోనే ఉన్నది. అది తీసుకోకుండానే అతను వెళ్ళిపోయిఉండాలి.

లీలకు ఉక్రోషంకొద్దీ ఏడుపొచ్చింది. తన కింత అవమానం ఎవరూ చేయలేదు.

"ఏం చేశాను? నావల్ల ఏం తప్పు జరిగింది? ఎన్నాందు కిట్లా శిక్షించాడు?" అని ఆమె మనస్సు ఆమెను ప్రశ్నిస్తున్నది. కాని ఎవరు సమాధానం చెబుతారు?

ఎక్కడ చూసినా జోగారావును జ్ఞాపకంచేసే వస్తువులే. చిత్రమేమిటంటే లీలకు ఈ ఎడబాటు ఇవాళే అయినట్టు లేదు, ఏనాడో అయినట్టూ ఇవాళే తనకు తెలిసినట్టూ ఉన్నది. చచ్చిపోయినవాళ్లనుగురించి స్మరిస్తున్నట్టుగా ఆమె తమ ఇద్దరి జీవితానికీ సంబంధించిన విషయాలు జ్ఞాపకం చేసుకోసాగింది. ఇటీవల—గడిచిన రెండుమూడేళ్లలో జరిగిన సంఘటనలు ఒకటే జ్ఞాపకంరాలేదు. కాని చాలా ఏళ్లకిందట జరిగినవి అనేకం జ్ఞాపకం రాసాగాయి.

లీల తనజన్మలో జోగారావును ఒక్కక్షణం సరిగా ప్రేమించింది. రానురాను తనపేరుమీదా, ప్రతిష్ఠమీదా ప్రేమ ఏర్పడి జోగారావుమీది ప్రేమ మరుగునపడిపోయింది. ఎప్పటికైనా రెండు ప్రేమల్లో చెయిజారి పోయిన ప్రేమకు విలువహెచ్చు. లీలకు గడిచిపోయిన రోజుల్లో కనిపించిన ఆనందం ఇప్పటిరోజుల్లో కనిపించలేదు, ఆలోచిస్తే.

అయితే జోగారావుమీది ప్రేమ ఒకంతట జయించలేదు. మధ్యమధ్య లీల విచారానికి ఆగ్రహం అడ్డొస్తూఉంది. కాని తీరా ఆగ్రహం అయిపోయినాక కూడా విచారం మిగిలింది.

ఆ రాత్రి ఆమె ఒంటరిగా ఇంట్లోపడుకోవలసివస్తే ఎంత బాధపడేదోగాని ఆ రాత్రి షూటింగున్నది. దాన్ని ఆమె పూర్తిగా తగలేసింది. మర్నాడు కాల్‌షీట్ నిరాకరించి తనకు ఒంట్లో ఏమీ బాగాలేదని చెప్పింది. తెల్లవారుజామున మూడింటికి ఇంటికి వచ్చి మేకప్‌కూడా కడుక్కోకుండా పడుకుని ఏడిచి నిద్రపోయింది.

మర్నాడామె ఇల్లుకదలలేదు. టెలిఫోన్ చేసినవాళ్లకూ, ఇంటికొచ్చినవాళ్ళకూ తను ఇంట్లో లేనట్టు చెప్పించింది. జోగారావును మరచిపోవటం లీల ఉద్దేశమైతే ఆమె చాలా పొరపాటు చేసింది.

ఆ మర్నాడామె షూటింగుకు పోయినప్పుడు అందరూ జోగారావునుగురించి అడిగారు. ఊరికి వెళ్లాడని చెప్పింది. ఆరోజు కూడా షూటింగు రీటేక్స్‌తోనే జరిగింది. ఎట్లా పొక్కిందోకాని, లీలా జోగారావూ విడిపోయినట్టు పట్నమంతా గుప్పుమన్నది. ఈ వార్త బయటనుంచే వచ్చివుండాలి. కాని లీల మాత్రం తనను అడిగినవాళ్లతో అతను త్వరలో తిరిగివస్తాడనే చెబుతూవచ్చింది.

జోగారావు వెళ్లి పదిహేనురోజులయింది. ఏరోజుకారోజు అతను తిరిగివస్తాడన్న ఆశ ఎక్కువవుతున్నకొద్దీ లీలకు అతనురాడని నిరాశకూడాఎక్కువవుతున్నది. ఇన్నాళ్లు అతను ఎట్లా ఉన్నాడో, ఏంచేస్తున్నాడో, ఎక్కడున్నాడో ఎక్కడికో లీలకు ఎంత ఊహించినా తెలియలేదు.

తప్పుచేశామనుకుని ఎవరూ దండించనవసరం లేకుండానే శిక్షఅనుభవించేవాళ్లున్నారు. శిక్ష అనుభవిస్తున్నామనుకుని ఫలానా అని తెలియకుండానే తప్పు చేసినట్టుభావించుకునేవారూ— తాను జోగారావుకు ఏదో గొప్పఅపచారం చేశానని లీల నిశ్చయించేసుకున్నది. ఈ నిశ్చయం నానాటికీ బలపడింది.

ఎందుకంటే లీల చాలాపనులు చేసింది. అందులో అన్నీ జోగారావు క్షమించినవే అయినప్పటికీ ఆమెకిప్పుడవే ఘోరమైన తప్పులుగా కనపడి బాధించసాగాయి.

ముఖ్యంగా ఆమెకు జోగారావుతో అనదగినమాటలు చాలా తట్టాయి అతను వెళ్లిపోతున్నానని చెప్పినప్పుడు అతను తనకెంత ఉపకారంచేశాడో ఆమె చెప్పలేదు. ఇంకా అతనే తనకు కృతజ్ఞత తెలిపాడు! తన విషయమే ఆలోచించింది. అతని విషయం ఆలోచించలేదు— ఆమాట అతను రెండుసార్లు జ్ఞాపకంచేసినా తను తలకెక్కించుకోలేదు.

అన్నిటికన్నా ఆమెను మూఢ విశ్వాసం ఒకటి బాగా పట్టుకున్నది. తనకు దశ తిరిగి పోయిందనీ, అందుకే అతను వెళ్లిపోయినాడనీ ఆమెకు అనుమానం కలిగింది. తను కొత్తగా సినిమాలలో ప్రవేశించినప్పుడామె కొక జ్యోతిష్కుడు, "నాలుగేళ్లదాకా నీకు చాలా మంచి యోగకాలం," అన్నాడు. "నాలుగేళ్లదాకా ఫరవాలేదుగద? ఆ తరవాత ఏమయితే నేం?" అని ఆమె నిర్లక్ష్యంగా సమాధానం చెప్పింది. జోగారావు వెళ్లిపోయిన తరవాత తాను ఒక్కరోజుకూడా సరిగా నటించలేదు. అందుచేత ఈ అనుమానం మరింత బలపడింది.

ఒకనాడు ఇంటికివచ్చిన పత్రిక ఏదో తిరగేస్తుంటే ఒక పేజీలో జోగారావు పేరు కనపడింది. "ప్రత్యక్షనరకం" అని పేరుపెట్టి జోగారావు కథ రాశాడు. ఆ పేరుకేసి చాలాసార్లు చూసింది. అతనే నని నమ్మలేకపోయింది. అయితే అది అతనే రాశాడని ఆమెకు తెలుసు. ఎందుకో ఆపేరు చూస్తుంటే జోగారావు ఎదురుగా నిలబడి తనను నిందిస్తున్నట్టు తోచింది. కథ చదువుదామని ఎన్నిసార్లు ప్రయత్నించినా కళ్ల ఎదట మాటలు చెదరటమూ, చదివేది తలకెక్కక ఆలోచనలు ఎటో పోడాలాగటమూ జరిగింది.

పల్లెటూళ్లలో ప్రజలు పడే ఇబ్బందులూ, డబ్బుగలవాళ్లు లేనివాళ్లను పెట్టే బాధలూ, జీవితంలో విచ్చలవిడిగా విహరించే అరాజకమూ గురించి రాశాడు జోగారావు. కొన్నికొన్ని వాక్యాలు అతని నోటంబడి వింటున్నట్టే ఉన్నాయి అచ్చులో కూడా.

ఆమె కథ చదవటం పూర్తిచేసి చాలాసేపు అస్పష్టమైన ఆలోచనల్లో మునిగి అట్లాగే కూచుంది శూన్యదృష్టితో. ఇంతలో టెలిఫోన్ మోగి ఆమెకు తెలివి వచ్చినట్టయింది.

"జోగారావ్?" అన్నా డవతల మనిషి.

"ఇంట్లో లేరండీ," అన్నది లీల, కాకరువచ్చి టెలిఫోన్ అందుకోవాలన్న ఆలోచనకూడా లేకుండా.

"ఎవరండీ ఆ మాట్లాడేది? రాయకరాయక జోగారావు మంచికథ రాశాడే. ఆమాట చెప్పావని చెప్పండి."

"ఈద్ ముబారక్"

చిత్రకారుడు:
శ్రీ ఆర్. యస్. వినాయక్

ఉగాది కోరికలు

★ జీవితశకటం హాయిగా సాగిపోవాలి

—ఇది సామాన్యుని కోరిక

★ నా మోటారు హాయిగా సాగిపోవాలి

—ఇది శ్రీమంతుని కోరిక

ఉగాది కోరికలు యుగాంతాలుగా సాగేవి గనుక

అన్నితరగతులవారు సరియైన సాధనసామగ్రి సమకూర్చుకోవటం అవసరం

హాయిగా సాగిపోయే

మారిస్ మైనర్ మోటారుపైన

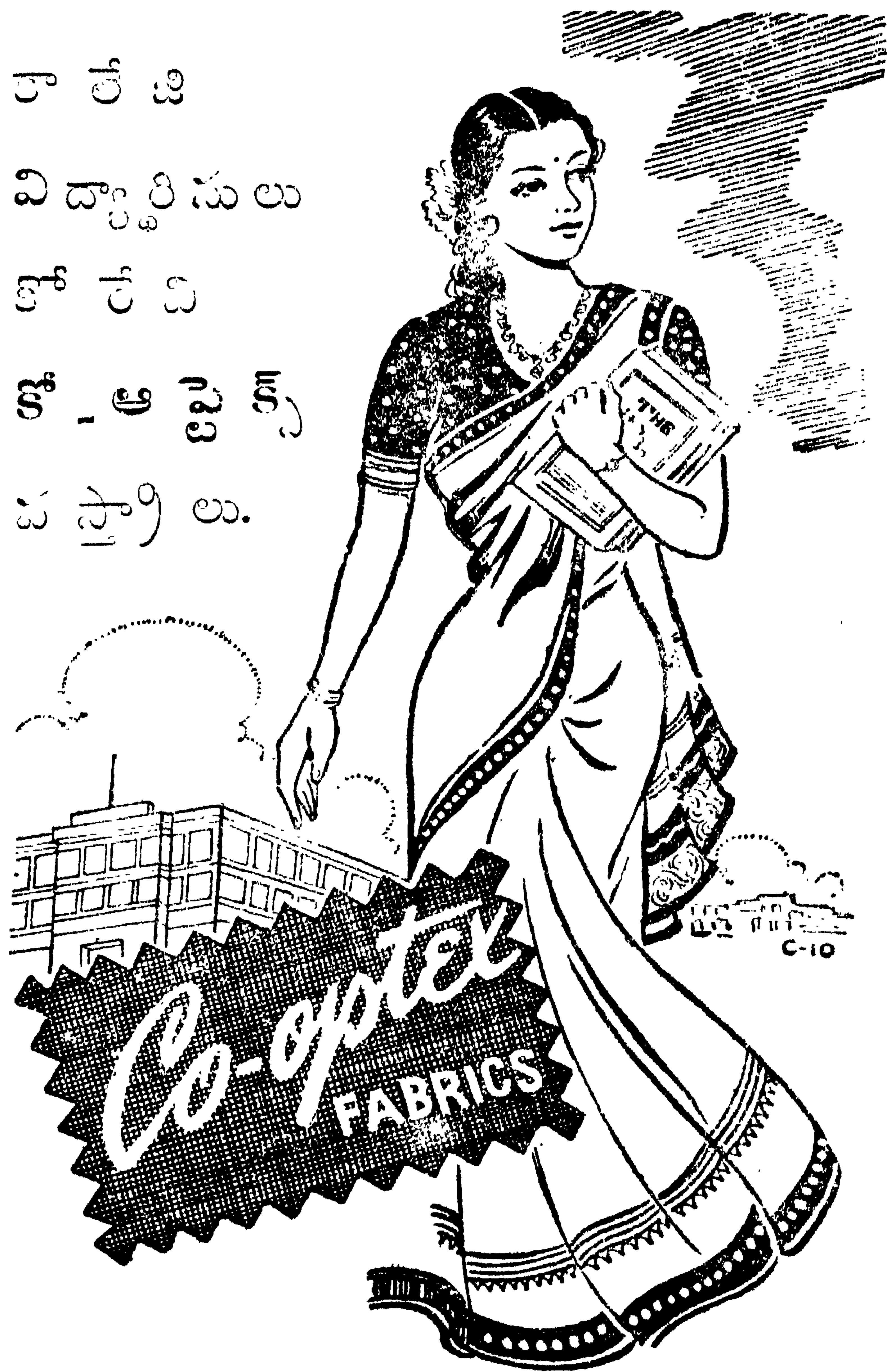
కుటుంబముతో సహా నేడే సరదాగా ప్రయాణం చేయండి

ఇండియాలో అమర్చువారు

అడిసన్ అండ్ కంపెనీ లిమిటెడ్,

మౌంట్ రోడ్ మదరాసు - 2

మద్రాస్ హాండ్‌లూం వీవర్స్ ప్రావిన్షియల్
కో-ఆపరేటివ్ సొసైటీ లిమిటెడ్
ఎగ్మూరు — మద్రాసు

అన్ని రకముల బీమాకు
మమ్ము సంప్రదించండి

వా౯గార్డు

★ సరసమైన ప్రీమియం రేట్లు

★ పట్టాదారులకు ఆలస్యంలేని సమర్థమైన సర్వీసు

★ సరళమైన పట్టా షరతులు

ఇవి మా సాంకేతికములు

వా౯గార్డు ఇ౯స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

వా౯గార్డు ఫైర్ & జనరల్ ఇ౯స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.

హెడ్డాఫీసులు : "వా౯గార్డు హౌస్"

11 & 12 సెకండ్ లై౯ బీచి, మద్రాసు-1

అవతల మనిషి తగ్గవాడే. తను ఎవరో చెప్పకుండా టెలిఫోను పెట్టేశాడు.

టెలిఫోను పెట్టేస్తుండగా లీలకు ఆలోచన తట్టింది. డైరెక్టరీలో ఈ పత్రికా కార్యాలయం నంబరు తీసి డయల్ చేసింది.

"మీ పత్రికలో కథ రాసిన జోగారావుగారి ఎడ్రెస్ చెబుతారా దయచేసి?" అన్నదామె.

పత్రికాఫీసువాళ్లు చాలాసంతోషించి అతని ఎడ్రెస్ చెబుతూ, "కథ ఎట్లా ఉందండీ?" అని అడిగారు.

"చాలా అసహ్యంగా ఉంది," అని లీల టెలిఫోన్ పెట్టేసింది...

పూరిగుడిసెలో కుక్కిమంచంలో పడుకుని తలవైపున హరికేన్ లాంతరు దీపంవెలుతురులో ఏదో చదువుకుంటున్న జోగారావు మనిషి అలికిడి విని తలఎత్తిచూసి నిర్ఘాంతపోయి లేచికూచుని, "నువ్వా?" అన్నాడు. ఈ పాకలోకి లీల అడుగుపెట్టటం ఇదే మొదటిసారి.

"నాకల! నాకల!" అన్నాడు జోగారావు ఉద్రేకంతో.

అతనేం విషయం మాట్లాడుతున్నాడో లీలకు అర్థంకాలేదు. ఆమె అతని కేసి వింతగా చూస్తూ అట్లాగే నిలబడింది...

స్వాగతము

శ్రీమతి అయ్యగారి రాఘవమ్మ

గున్నమామిడి పందిళ్ళు కూర్చి కట్టి
మామిడాకుల తోరణాల్ మలచి కట్టి
చిగురుటాకులు పందిళ్ళ చేర్చిపెట్టి
మన్ననాకిసలాలయంబైన మండపమున
రాజ్యమేలగవచ్చెడి రాజ వీవు
క్రొత్త వత్సరమా!రమ్ము కొలువు కిపుడు
స్వాగతంబోయి నీకు సుస్వాగతంబు
ఆటపాటల నీ కొల్వుకూటమునకు
మాలతీసన్నజాజులు మల్లెలెల్ల
పెద్ద ముత్తైదువులవోలె పేర్మి నొప్పె.
బొగడసేనలు జల్లుచు పొగడుచుండె
కోకిలలు సుస్వరంబులఁ గూర్చిపాడె
తుమ్మెదలు నాట్యమాడెను రెమ్మలందు
పక్షులు రవంబులనెడు బాజాలు మ్రోసె
అబ్బురంబయ్యె సింహాసనాధిరోహ
ణంబు;గొనుమోయి!వేడుక నతు లొనర్చి
ఆశతో నుంటి మిన్నాళ్ళు వేసరిలక
క్రొత్తవత్సరమా! నీవు క్రొత్తఁ జూపు
ప్రాత సంగతులన్నియు మరచిపోవు
లోకమంతయు నీ క్రొత్తరాకఁ జూచి.
'ఖరము''గాఁడిదగాఁ గాక మరల మాకు
క్రొత్త యర్థంబు గూర్చి కొమరుమిగులు.
ప్రముఖులగువారి నెల్లర మంటఁ గలిపి
వికృతి యోగాను ఎల్లెడ వికృతిఁ జూపి
కాని నీ విశ్వ దవియేవి గానరీక
శుభములను జూపు నీ రాక శోభనమున!

"చెరువునుండి"

[లినోకట్ చిత్రము]

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి
(శాంతినికేతన్)

కచేరీకథనం

[కాగితాల పొదుపు]

శ్రీ మాచిరాజు దేవీప్రసాద్

1

ఇన్స్పెక్టరు జనరల్ ఆఫ్ పోలీసువారి కార్యస్థానం.

త. క్ర. క్ర. 3333/రాతుస-నళ   దినం. చైత్రశుద్ధ పాడ్యమి

1. ప్రస్తుతం ప్రభుత్వాన్ని కలవరపెడుతున్న మహాసమస్యలలో తెల్లకాగితాల పొదుపు అనేది ఒక క్లిష్టతర విషమసమస్య.

2. దాన్ని ఎదుర్కొనే నిమిత్తం తత్సంబంధిత మంత్రివర్గం ఒక ప్రత్యేక నిర్వహణాధికారిని నియమించడమైనది. ఏతత్ నిర్వహణాధికారి అఖిలప్రభుత్వ శాఖావిభాగములకూ తయారు కావించిన అష్టోత్తర పేరాన్వితమైన ప్రణాళిక ప్రతి పాఠం (32 పేజీల నకలు) యిందుతో మీ అందరికీ జారీచేయడమైనది.

3. ఈ ప్రణాళికాంశంలోని విశేషవిశేషాలను ప్రతి ఉద్యోగి కూలంకషంగా అవగాహన చేసుకొని అప్రమత్తతతో అనుసరించేది.

ఇన్స్పెక్టరు జనరల్,
పోలీసుశాఖ.

కాపీలు.

25 మంది జిల్లా సూపరెంటెంట్లకు (ఒక్కొక్కళ్లకు 10 స్పేరుకాపీలు.)
50 మంది ఉపసూపరెంట్లకు (,, 8 స్పేరుకాపీలు.)
250 మంది వస్తులాధికార్లకు (,, 5 స్పేరుకాపీలు.)
1570 మంది సబ్‌యిన్స్పెక్టర్లకు (,, 8 స్పేరుకాపీలు.)

“అ” సెక్షనుకు 25 స్పేరుకాపీలు.
“ఆ” సెక్షనుకు 25 స్పేరుకాపీలు.

అందరూ యివి ముట్టినట్లైనం వ్రాతపూర్వకంగా తెలియజేయవలెను.
సం. శూన్యం.   ది. చైత్రశుద్ధ షష్ఠి,

2

నుంచి
సబ్‌యిన్స్పెక్టరు
వసంతపురం.

కు
వస్తులాధికారి
సహూసాంతర చతుర్భుజేంద్రవరం.

అయ్యా,

విషయము:—కచేరీ కలాపం - ప్రాతసామగ్రి - సరఫరా - సంశోధన.

సందర్భము:—ప్రతిష్ఠంభిత [illegible]

గడిచిన అర్ధమాసంనుంచి యీ కచేరీలో తెల్లకాగితం అనేది లేదు. నెలకు యీ ఆఫీసు సరాసరి ఖర్చు 2 దస్తాలు. గనుక రెండున్నర దస్తాల తెల్లకాగితములు అత్యవసరముగా కాంక్షించడమైనది.

కాపీ రివిన్యూ యిన్స్పెక్టరు వసంతపురం గారికి. మీ ఆఫీసునుంచి పేపరులు పుచ్చుకొన్న ½ దస్తాయున్నూ యీ లోగా అమలుపడిన మరుక్షణం వాపసు చేయబడును.

సబ్ యిన్స్పెక్టరు.
వసంతపురం.

3

వస్తులాధికారిగారి కార్యస్థానం.

విష:—శ్వేతపత్ర విహీనం-క్లిష్టతర విషమసమస్య-పున రుద్ఘాటితము.

సంశ:—1. ఇన్స్పెక్టరు జనరల్ వారి త. క్ర. క్ర. 3333/రాతుస-నళ.

2. త్వదీయాఫీసోద్ధారిత కుష్ఠోద్భవ శూన్యసంఖ్యాంచిత సంబోధనమ్.

వసంతపురం సబ్‌యిన్స్పెక్టరు యావద్దృష్టి

పై నుదహరించిన త. క్ర. క. కున్నూ, దానితో జతపరచిన అష్టోత్తర పేరాన్వితమైన 32 పేజీల నకలులోని 22 పేరా కున్నూ మరల్చుడమైనది.

తదనుగుణ్యంగా తెల్లకాగితములు లేనిచో రంగుకాగితములు వాడవలెను.

వస్తులాధికారి.
సహూసాంతర చతుర్భుజేంద్రవరం

4

నుంచి.
సబ్‌యిన్స్పెక్టరు
వసంతపురం.

కు.
వస్తులాధికారి
చతుర్భుజేంద్రవరం.

అయ్యా.

విష: కచేరీ కలాపం—ప్రతిష్టంభన—ఒకానొక విశేషం-సమర్పితం.

సంశ: త్వదీయ పునరుద్ఘాటనం.

ఈ ఆఫీసులో తెల్లకాగితములు లేవు సరిగదా, తమరు కోర్కొన్న సదరు రంగు కాగితములు ఏ రంగువో మేము నేటి వరకు ఎరుగము. కావున రెండు దస్తాలు రంగు కాగితములున్నూ అరదస్తా తెల్లకాగితములున్నూ (రివిన్యూవారికి వాపసునిమిత్తం) సరఫరా చేయునది. రంగుకాగితములు లేనిచో తెల్లకాగితములు సప్లయి చేసినను ఫరవాలేదు. వాటిని రంగుచేయుటకు మేము సర్వదా సంసిద్ధులము.

సబ్ యిన్స్పెక్టరు
వసంతపుంత.

5

వస్త్రాదికారిగారి కార్యస్థానం

విషయం: శ్వేతపత్రవిహీనం—క్లిష్టతర విషమసమస్య—ఉద్ఘాటితం—పునః—పునః.

రంగుకాగితములు లేనిచో 23 వ పేరాలోని "ఎ". "బి". "సి" అంతర్ పేరాలలో సూచించిన విధముగా, రూల్డ్ ఫారములు: ఎక్కువగా నిల్వయున్న అచ్చుఫారములు యితరత్రా పనికిరాని గీతల కాగితములు విశ్శృంఖలముగా తెల్లకాగితముల స్థానే వాడవలెను. అవియు లేనిచో "ఒ". "ఓ". "ఔ"లు అవలంబించవలెను. వీటిప్రకారం కాగితం అనే ప్రతీదీ అన్నివైపులా వాడవలెను. అనగా యితః పూర్వమే ఒకవైపు వాడివేసిన పురాతన లేఖలు, మతలబులు వగైరా రెండవ పుగల సహజఖాళీని పురస్కరించుకొని తెల్లకాగితంక్రింద రాజకీవితో వాడవచ్చును. ఈ రెండు వైపుల వాడుటఅన్న నిబంధన అన్నింటికీ అనగా వస్తును కాగితములకు గోడ కంటించు నోటీసులకు కూడా వర్తించును. కాని కార్బను పేపర్ల విషయం సందేహాస్పదం. దీని విషయమై వాద ప్రతివాదనలు జరుగుచున్నవి.

"ఒ". "ఓ". "ఔ"లు అవలంబింప వీలుగానిచో అవలంబింపుము "హా".

వస్త్రాధికారి.
సమాంతర చతుర్భుజేంద్రవరం.

6

నుంచి సబ్ యిన్స్పెక్టరు. వసంతపుంత.	కు. వస్త్రాధికారి. సమాంతర చతుర్భుజేంద్రవరం.

అయ్యా,

తమ ఆదేశానుసారం నిల్వయున్న అచ్చురూల్డ్ ఫారములు యావత్తూ తెల్లకాగితములస్థానే ఉత్తరప్రత్యుత్తరములకు వాడియున్నాము. కావున నెలసరి లెక్కలు తయారుచేయుటకు అచ్చుఫారములు లేవు. అచ్చురూల్డ్ ఫారములు వెంటనే సప్లయి చేయునది:

సబ్ యిన్స్పెక్టరు,
వసంతపుంత.

7

వస్త్రాధికారిగారి కార్యస్థానం:

నెలసరి లెక్కలకై అచ్చురూల్డ్ ఫారములు లేనిచో, వసూనా రూళ్లుగీచి తెల్లకాగితములు వాడవలెను,

ఈ ఆఫీసుకు నిన్ననే వచ్చిన ఉత్తర్వుల ప్రకారం రెండు దస్తాలుగాని అంతకులోపుగాని ఒక్కమ్మడి సరఫరాచేయుటకు మాత్రమే అధికారము గలదు. నీ వస్త్రాద్భవవాంఛ గరిష్టప్రమాణం మించినదిగాన సూత్న నిబంధనల దృష్ట్యా ఆచరణనిమిత్తం ఉపసూపరెంటువారికి పంపబడ్డది.

కాగితపు కర్తవ్యదృష్ట్యా వారితో నేరుగా సంప్రదించునది. కాని డిపార్టుమెంటు నిబంధనల ప్రకారం యీ ఆఫీసుకు కాపీలు యథాప్రకారం పంపవలెను. [చూడుము నిబంధనల సంపుటి ౨ విధి 14.]

వస్త్రాధికారి
సమాంతర చతుర్భుజేంద్రవరం.

8

ఉప సూపరెంటువారి కార్యస్థానం

నుంచి. ఉపసూపరెంటు అఖండపురీఖండము	కు. సబ్ యిన్స్పెక్టరు వసంతపుంత.

విష: సంక్రమిత త్వదీయ పత్రవాంఛితము — కస్చిత్ సంతోషితము—కించిత్ సంశోషితము.

రెండున్నర దస్తాలు అర్థిస్తూ నీవు వ్రాసిన ఉత్తరం యీ ఆఫీసుకు వస్త్రాధికారిద్వారా చేరినది.

ఇతర డిపార్టుమెంటువారి కాగితాలు సేకరించి ఉపయోగించడంలో నీవు చూపించిన సంపాదనాసామర్థ్యానికి యీక్రింది చిగునామాదారుకు మిగుల ఆనందించి వెంటనే పరితపించడమైనది. కారణం. దాని వాడుకలో పొదుపు చూపించకపోవుటయే. నీ దినం చైత్ర. శు. షష్టి కల ఉత్తరంలో పైన పాఠమునకున్నూ (*Text*) క్రింద హోదాకున్నూ (*Designation*) మధ్య కొత్తెడు పైచిల్లర స్థలము వట్టి సంతకమునకై వృథాగా విడువబడ్డది.

ఇట్టి దిగ్దాానికి సమగ్రమైన సంజాయిషీ యిది ముట్టిన మూడు రోజుల్లో యివ్వేది.

ఉపసూపరెంటు
అఖండపురీ ఖండము.

9

కు.

ఉపసూపరెంటు.

అఖండపురిగారికి.

అయ్యా,

విష: వర్జితవిశాల ప్రదేశం-సంజాయిషీ-సమర్పితము.

సామాన్యముగా అందరి చేవ్రాళ్లు బల్లపరుపుగమనం కలవి. కాని నా వ్రాలు కేవలం ఏటవాలు గమనం కలది. అనగా యిది భూమధ్యరేఖనుంచి కోణాకృతితో పైకి లేచును. అట్లు ఎంత ఎత్తు వరకు లేచునో అన్న విషయం సంతకం పూర్తిచేసినంతవరకు దుర్గ్రాహ్యం. దానికి తోడు నాపేరు సుదీర్ఘమైనది అగుటచే సంపూర్ణసంతకము చేసినచో కౌరవసేనయావత్తూ "క్యూ"లో నిలుచున్నదో అన్నట్లుండును.

అందుకై పాఠమునకు, అడుగున హోదాకు మధ్య అంత వైశాల్యము సంతకమునకై విడువవలెను. లేనిచో సంతకములోని ఆఖరు అక్షరము అంతరిక్షమువరకు లేచి పాఠ్యభాగమునకు గుచ్చుకొనును. అట్టి అంతర్లీన పరిస్థితులలో అసలే గొలుసుకట్టయిన నా వ్రాత ముప్పేట గొలుసుకట్టుగా పరిణమించును.

ఆ ప్రమాదనివారణనిమిత్తం ఆమాత్రం నిరక్షరస్థలం అనివార్యం అని విన్నవించు విధేయుడు.

సబ్ యిన్స్పెక్టరు,
వసంతపురం.

10

ఉపసూపరెంటువారి కార్యస్థానం.

నీ చేవ్రాలు అతీతకోణాన్వితమై విజృంభించుట దుస్సహము. దానిని భూమార్గం పట్టించమనది.

అంతియేకాక నీవు కవరు అంటించువిధానము అతి ఘోరము. నీవు సంజాయిషీ పంపిన కవర్ని అష్టదిగ్బంధన చేయుటవల్ల సక్రమమార్గములు దుర్భేద్యములు. అంత్యంలో దానికి హిరణ్యకశ్యప డిస్పోజల్ యిచ్చి పొట్టచీల్చినగాని అక్షరం ముక్కలు స్వాధీనము కాలేదు. ఫలితం కవరు తిరిగి యథాతథంగా వాడుటకు పనికిరాలేదు. [మాసుము పొదుపు ప్రణాళిక 101 పేరా]

కావున కవర్లు అంటించుటలో యీ క్రింది ముఖ్యాంశములు గమనించునది.

1. కవర్లు వీలైనంత చిన్నవిగా కట్టవలెను. కాగితం ఎంత పెద్దఉత్తరమైననూ మడచినచో బహుచిన్నికవర్లోకూడా పట్టును.

2. ప్రతి కవరు త్రిభాగ విభాజితము.

1. చరమ భాగము.
2. కాండము లేక గర్భము.
3. అంచలము.

మరియూ పై రెండవ అయిటం. (అ) ఉల్టా (ఆ) సీదా అని అంతర్విభాగితము.

ఈ అంచలమును కాండముయొక్క ఉల్టాభాగముపై చప్పగా కరిపించి కాండముయొక్క సీదాభాగముపై అడ్రసు వ్రాయుట వట్టిపూర్వాచారము. అట్టి కవరు యితర్రా నిరుపయోగము. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో ఆధునిక విధానములు పాటించుట అనివార్యం. పూర్వాచారమువల్ల ఆపాదించిన దుర్భిక్షమును పోగొట్టు నిమిత్తం "సంక్షిప్త ఖండము" లేక "పొదుపు పేలికలు" (*Economy labels*) సుభిక్షముగా అచ్చువేయించి పుష్కలముగా సప్లయిచేయబడ్డవి. వీటిని అగ్రాస్తమ్ కవర్లకు వాడుకునది.

కవర్లు పంపునపుడు ఆచరణ: అంచలముయొక్క పై భాగమునకు జిగురు పూసి సంక్షిప్త ఖండముయొక్క వామభాగమునకు అంటించవలెను. ఇప్పుడు ఖండముయొక్క దక్షిణభాగము గాలిలో తేలియాడుచుండును. దీనిని చదునుగా బిగలాగి కాండముయొక్క మధ్యభాగములో కరిపించునది. విలాసము యీ సంక్షిప్త ఖండముపైననే వ్రాయవలెనుగాని ఎట్టి ప్రమాదావస్థలోనైనను సరే సీదాపైగాని, కవరుయొక్క మరే శరీరభాగముపైనగాని వ్రాయతగదు.

కవర్లు చించునపుడు ఆచరణ: కవర్లు చించునపుడు సంక్షిప్త ఖండమునే చించి లోపలి విషయములు గ్రహించవలెనుగాని కవర్ని వికలాంగము చేయరాదు.

ఉపసూపరెంటు.
అఖండపురీ ఖండము.

11

కు—

ఉపసూపరెంటు

అఖండపురి.

అయ్యా,

విష: పొదుపు పేలిక— ౨. కాగాక సగాప్తము—ద్విగుణీకృతవ్యయం.

సంగ్: త్వదీయ సంక్షిప్తఖండ ప్రతిష్ఠాపనావిధాన ప్రథానాత్మక లేఖావతంసం.

వెనుకటి విధానము ప్రకారం కవర్ని ఒకచోటనే కరిపించుచున్నాము. కాని పొదుపు పాలసీ ప్రకారం సంక్షిప్తఖండమును ఉపయోగించవలసిన అగత్యం వచ్చినది. కనుక దాన్ని రెండు చోట్ల జిగురువ్రాసి కరిపించవలసిన ప్రత్యేకావస్థ ఏర్పడినది. కావున ప్రస్తుతం జిగురుఖర్చు ద్విగుణీకృతం. ఈ ఆఫీసులో నిల్వ నెలాఖరువరకు చాలదు కనుక కాగితములతోపాటు రెండు సవాశేర్ల జిగురు తిరుగుటపాలో పంపునది.

లేక మైదాపిండి మైలతుత్తము పంపిననూ ఫరవాలేదు. మైలతుత్తము కలపనిచో మైదాపిండి వంటకొన్ని కీటకములు తిని పోవును.

సబ్ యిన్స్పెక్టరు
వసంతపురం.

12

ఉపసూపరెంటువారి కార్యస్థానం.

ప్రస్తుతం వస్తున్న మైదాపిండి సిసలైనది కాకపోవుటచే జిగురు తయారీకి పనికిరాదు. ఒకవేళ పనికివచ్చిననూ మైలతుత్తం కలప నవసరము లేదు. ఏలనన దీన్ని క్రిమికీటకాదులుకూడా తినవు. పైపెచ్చు ఇది అత్యవసరమైన ఆహార పదార్థము. దుర్వ్యయం చేయరాదు.

జిగురుకూడా వ్రాతసామగ్రిగా పరిగణింపబడవలెనని 32 పేజీల ప్రణాళిక ప్రకటించియేయున్నది. (మా. పేరా 101 క్రు) కనుక దీని వాడుకలోకూడ పొదుపు నిస్సంకోచము.

జిగురు అను పదార్థము దేశవాళీ ముడిసరుకు. ఇది చెట్లపై విరివిగా యుండును. వసంతపుంత "తోపుచిట్టా" ప్రకారం 2,500 చెట్లు గలవు. జమానులను సక్రమముగా ఉపయోగించినచో నీ రకుకళల స్థావరం స్వయంపోషకము కాగలదు. స్వయంపోషకత్వము ద్వారాస్వయంసమృద్ధి (జిగురులో) సాధించి అదనపు నిల్వసరుకు మా ఆఫీసుకు పంపునది.

తుమ్మచెట్ల జిగురు శ్రేష్టము.

ఉపసూపరెంటు.
అఖండపురీ ఖండము.

13

కు.

ఉపసూపరెంటు,
అఖండపురిఖండము.

అయ్యా,

ఈ స్టేషన్ను ఆవరించియున్న చెట్లు గూడక్కూ, మామిడి చెట్లు, తాటిచెట్లు అయిఉన్నవి. తాటిచెట్లకు జిగురు ఊరదు. ఇక మామిడిజిగురు వట్టి నాసిరకము. ఇది పూసినచో యింతకుమునుపే జిగురుపూతగల తపాలాబిళ్లలుసయితం అంటుకోనవు. గనుక వర్జ్యము.

ఇక తుమ్మచెట్లు, యీ స్టేషన్ పరిసరాల అయిదుమైళ్ళలోపు మొక్కకూడా లేదు. జమాన్ను ప్రధానస్థావరం దాటి 5 మైళ్లు పంపించినచో రోజు బేటాకు అర్హుడు. (గమనించునది ప్రాథమిక సూత్రములు.) అంతియేగాక తుమ్మచెట్లు అవతల గట్టున ఉండుటచేత మధ్యలో ఏరు దాటవలయును. (సుమారు రుసుము సారికి 3 అణాలు: రానుపోను రూ. 0-6-0) ఒకసారి వట్టి చెట్లకు పెచ్చులు ఊడదీసి రావలయును. రెండవ సారివట్టి ఊరిన జిగురు కేంద్రీకరించవలయును. ఖర్చు మంజూరుచేయని జీ జిగురుసేకరణ అమలుజరుప వలనుపడదు.

తుమ్మచెట్లు తగుమాత్రమే యుండుటచే రెండు సవాళ్లకు మించి జిగురు రాదు:

సబ్ యిన్స్పెక్టరు,
వసంతపుంత.

14

ఉపసూపరెంటువారి కార్యస్థానం-అఖండపురిఖండము అఖండపురి.
నెం. 123 బత్తెం/రాతకు-నకళ్ ది: వైశాఖ బహుళ అమావాస్య.

ఇతర ఖాతాలకువలె బత్తెంఖాతాకు పొదుపుచంపు అమలులో లేనందున జిగురుసేకరణ నిమిత్తం జమానుకు రోజు 1 కి రూ 0-12-0 చొ॥ రెండు రోజులకుగాను రూ 1-8-0 న్నూ, పడవచార్జి సారి 1 కి రూ 0-8-0 చొ॥ నాలుగుసార్లకు రూ 0-12-0 నిక్కచ్చిఖర్చున్నూ, వెరశి రూ 2-4-0 ఖర్చు ఆమోదింపబడినది.

కు. (సం)............

సబ్ యిన్స్పెక్టరు వసంతపుంత
జీతాఖరున బిల్లు పంపునపుడు
యీ ఉత్తర్వు నెంబరు పరా
గడిలో పేర్కొనవలెను.

ఉపసూపరెంటు,
అఖండపురీ ఖండము.

15

నుంచి. సబ్ యిన్స్పెక్టరు వసంతపుంత.	కు. ఉపసూపరెంటు. అఖండపురీ ఖండము.

అయ్యా,

విష: పత్రప్రమేయం—ప్రవర్తిత ప్రతిష్టంభితం—విజృంభిత స్తంభీకృతం—సమూర్చనం, సమర్పితం.

జిగురు సేకరణకార్యక్రమం ప్రకారం జరిగినది. పొదుపు పేలికలు పుష్కలము. కాని కవర్లుమటుకు లేవు.

వ్రాతకై కాగితములు లేక అచ్చుటయాళ్ల ఫారములు తెల్ల కాగితముల స్థానే వాడియున్నాము. రూళ్లఫారములు అయిపోగా ఉన్న డ్రాయింగు పేపరుపై రూళ్లు గీచి నెలసరి లెఖ్ఖలు తయారు చేసియున్నాము. ప్లాన్లు గీయవలసిరాగా డ్రాయింగు పేపరులేక కవర్ల నిమిత్తం సప్లయిచేసిన నకళ్సరికాగితం, డ్రాయింగుపేపరుస్థానే వాడియున్నాము. కనుక ప్రస్తుతం ఒక్క కవర్లు చేయుటకేగాని ఏ పని జేయుటకు కాగితం లేదు. ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు రమారమి స్తంభీకృతం.

సబ్ యిన్స్పెక్టరు
వసంతపుంత.

16

ఉపసూపరెంటువారి కార్యస్థానం

కొంగ్రొత్త నియమావళిప్రకారం యీ ఆఫీసునుంచి కానిచ్చే కాగితం సరఫరా యావత్తూ శ్రీ జిల్లా సూపరెంటువారిచే మున్ముందుగా సూక్ష్మపరిశీలన గావింపబడి ఆమోదింపబడవలసియున్నది. కనుక నీ పుస్తోద్భవ వాంఛ పై కార్యనిర్వహణ నిమిత్తం వారికి పంపబడ్డది. నిరీక్షించునది.

ఉపసూపరెంటు
అఖండపురీ ఖండము.

17

శూన్య బుర్రాగం జిల్లా సూపరెంటువారి కార్యస్థానం—శూన్య బుర్రారం జిల్లా—శూన్యబుర్రారం.

మహా॥ రా॥ శ్రీ.........గారు. జిల్లా సూపరెంటు శూన్య బుర్రాగం జిల్లా	సబ్ యిన్స్పెక్టరు వసంతపుంత.

విష: పత్రప్రమేయం—కొంపోక సమాచారం—అభిలషణీయం.

చంక్: త్వదీయ దిన చైత్రశుద్ధ షష్ఠ్యాంచిత సంబోధనం.

ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములకుగాను 2½ దస్తాలు తెల్ల కాగితములు కావలెనని కోరియున్నావు. సరేగాని అనుమతించుటకు ముందు ఖర్చు సూక్ష్మపరిశీలన గావింపవలసియున్నది గాన యీ క్రింది సమాచారము నిర్దిష్ట పట్టికలో తయారుచేసి తిరుగుటపాలో పంపునది.

ఉత్తరములకు గాను ఖర్చు (తావులలో) సంఖ్య	ప్రత్యుత్తరములకు గాను ఖర్చు (తావులలో) సంఖ్య	లెక్కపనికి గాను చిత్తు ఖర్చు సంఖ్య.	వ్రాతపనికి గాను కలగూరగంప ఖర్చు సంఖ్య	దండుగ: ఊహింపగల దండుగ సంఖ్య.	దండుగ: ఊహింపరాని దండుగ సంఖ్య	మొత్తం (తావులలో) సంఖ్య	వగా.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5 క)	(5 ఖ)	(6)	(7)

పై పట్టికయందు [illegible] గడి (3) లెక్క పనికిగాను చిత్తు ఖర్చు [illegible] పలకా బలపము [illegible].

[illegible]

జిల్లా సూపరెంటు.

18

జిల్లా సూపరెంటువారి కార్యస్థానం.

నీ పట్టిక ఆఫీసుకు అందినది. అది నూనవ నేత్రములకు అగోచరము. మీలున్నంత చిన్న కాగితముపై వ్రాసిపంపవలెనన్నచో కొద్దైనంత మరీ చిన్న కాగితం కావలెనని తెలుసుకోవలెను. [illegible] చిన్నదైన చిన్నది అని భావము. నీవు పంపిన పట్టిక [illegible] సైజులో నున్నది. నేను సూక్ష్మపరిశీలన చేయవలసినది విషయములుగాని అంగుళములు గావు.

కనుక మీలున్నంత పెద్దసైజులో తయారుచేసి పంపుటకై (అనగా పెద్దసైజులో చిన్నది అని గమనిక) త్రిప్పి వేయనైనది.

వగా గడిలో [గడి (7)] [illegible] పట్టినచో వేరే కాగితముపైన విపులీకరించి దీనికి [illegible].

అనుబంధం—అగోచరమైన ఒక పట్టిక. జిల్లా సూపరెంటు.

19

పునర్విభేదించవలసినది.

2. ఈ సైజుకు మించియుండకు కాగితం లేనందున తిరిగి దానినే పంపించుచున్నందుకు చింతించుచున్నాను. సర్వతోముఖ సూక్ష్మపరిశీలన గావింపవలసిందిగా కోరుచున్నాను.

సబ్ యిన్స్పెక్టరు,

అనుబంధం: ఒక పట్టిక.

20

జిల్లా సూపరెంటువారి కార్యస్థానం.

1. పెద్దసైజు కాగితములు లేనిచో నాలుగు చిన్నసైజు కాగితములు కలిపి అంటించినచో ఒక పెద్దసైజు కాగితం ఏర్పడును. గమనార్హం. 2. నీవు పట్టికలో చూపించిన గడి (5) లో ఖర్చు అపారం. ఇందులో ఊహింపగల దండుగక్రింద (5 క) అరు తావులున్నా, ఊహింపరాని దండుగక్రింద (5 ఖ) పన్నెండు తావులున్నా చూపించియున్నావు. ఊహింపగల దండుగను (5 క) ముందుగా ఊహించి, లేకుండా చేయుటకును, ఇక ఊహింపరాని దండుగను (5 ఖ) ముందుగా ఊహించి, ఊహింపగల దండుగ క్రిందకు (5 క) మార్చుటకు, ఎలా వలనుపడదో విపులముగా చర్చించునది. 3. నీవు కోరిన మొత్తం 2½ దస్తాలలో నీ వద్దనున్న ఆ కాగితం నిల్వ మినహాయించి మిగతావి సప్లయి చేయవలెను గనుక నీ ఆఫీసులోని తెల్ల కాగితముల నిల్వ దస్తాలలో తెలియచేయవలెను. అధికముగా ఉన్నచో రీములలో తెలియచేయునది.

జిల్లా సూపరెంటు,
కూన్య బుర్రారం.

21

కు

జిల్లా సూపరెంటు
కూన్య బుర్రారం.

అయ్యా,

ఊహింపరాని దండుగను ముందుగా ఊహింపలేకపోవు చున్నాను. ఈ ఆఫీసులో గడిచిన ఫాల్గుణ బహుళ అష్టమినుంచి తెల్లకాగితం అనేది శూన్యం. ఇక నిల్వ దస్తాలలో సున్న. రీములలో సున్న.

సబ్ యిన్స్పెక్టరు
వసంతపురం.

22

జిల్లా సూపరెంటువారి కార్యస్థానం.

1. ఊహింపరాని దండుగను (5 ఖ) ముందుగా ఎందుకు ఊహించలేకపోయినావో యీ క్రింది చిరునామాదారుడు [illegible] వివరించవలెను. [illegible] లేకుండా ఉన్నాడు.

2. నీ ప్రవర్తన చూడ అష్టోత్తరపేరాన్వితమైన 32 పేజీల బృహత్ప్రణాళికలోని బిగియొక్క జిగి, నీకు పూర్తిగా అవగాహన అయినట్టు తోచుటలేదు.

3. కనుక దాని అంతరార్థములోని పరమార్థము గురించి నా సమక్షీకరణ నీకవసరము. తన్నిమిత్తం నా ఆఫీసులో రాబోయే ఆదివారం సాయంత్రం 3-30 గం. నీవు హాజరుపడవలయును.

4. నీవు ప్రయాణం చేసే చిన్నబండిలో ఇంటర్ క్లాసు సదుపాయము లేనిచో హోదాకు భంగము లేని రీతిగా సెకండు క్లాసులో ప్రయాణం చేయవచ్చును.

జిల్లా సూపరెంటు.

సబ్ యిన్స్పెక్టర్కు,
వసంతపురం.

కాపీలు,
1. వస్తువాధికారికి.
2. ఉపసూపరెంటుకి.

23

నుంచి సబ్ యిన్స్పెక్టరు వసంతపురం.	కు	జిల్లా సూపరెంటు శూన్యబుర్రారం.

స్వామీ,

తమ సాన్నిధ్యమందు శోధించిన సూత్రములు గావత్తూ తలపట్టినవి. కాని అవి నా తలకాయలోంచి బయటకు వెళ్లిపోవుటకు కూడా తలపెట్టినవి. కారణం. వాటిని అభ్యసించుటకు కావల్సిన పదార్థములు లేకపోవుటయే. పాళితములు లేనప్పుడు సాధనములు దేనికి?

ప్రప్రథమం వస్తువాధికారిని కోరినప్పుడు యీ ఆఫీసు కాగిత పరిస్థితి “ప్రతిష్ఠంభితం”. తరువాత ఉపసూపరెంటువారితో సంప్రదించునప్పుడు “స్తంభీకృతం”. నిన్న విపరీతం. నేను యీ ఉత్తరం వ్రాయకపూర్వం (అనగా యీ ఉత్తరం వ్రాస్తున్న కాగితం దొరకపూర్వం) విపరీత విపత్కరం. కాని యిప్పుడు విపరీత విపత్కర అసాధారణం.

ఇది ఆఖరు కాగితం. దీని తరువాత యీ ఆఫీసులో కాగితం లేదు సరిగదా, లేదని తెలియజేయుటకుకూడా కాగితం లేదు.

ఇకనుంచి పై అధికార్లతో వ్రాతమూలక సంబంధ బాంధవ్యములు లేక యీ రక్షకభట స్థావరం సర్వతంత్ర స్వతంత్రంగా వ్యవహరించవలసిందే కాని, వేరే గత్యంతరము లేదు.

24

సబ్ యిన్స్పెక్టరుకు—

రెండున్నర దస్తాల తెల్లకాగితములు యింకుతో సరఫరా చేయబడినది.

ఈసారినుంచి నీ వాంఛ రెండు దస్తాలకు మించినచో ఉపసూపరెంటువారితో నేరుగా సంప్రదించునది.

వస్తువాధికారి
సమానాంతర చతుర్భుజేంద్రవరం.

25

సబ్ యిన్స్పెక్టరుకు—

రెండున్నర దస్తాల తెల్లకాగితములు యింకుతో సరఫరా చేయబడినవి.

ఈసారినుంచి యీ ఆఫీసు సరఫరా కావచ్చునన్నందుగా శ్రీ జిల్లా సూపరెంటువారి సూక్ష్మపరిశీలన బడయవలెను.

ఉపసూపరెంటు,
అఖండపురి ఖండము.

26

సబ్ యిన్స్పెక్టరుకు—

రెండున్నర దస్తాల తెల్లకాగితములు యింకుతో సరఫరా చేయబడినది.

నీ రక్షకభటస్థావరం సర్వతంత్ర స్వతంత్రంగా వ్యవహరించటానికి అంతర్జాతీయ నియమావళి ఒకవేళ ఒప్పుకున్నా, పోలీసు నిబంధనలుమటుకు ఒప్పుకోవు.

జిల్లా సూపరెంటు,
శూన్యబుర్రారం జిల్లా.

పీయూషలహరి

మూలం :[1]

శ్రీ జయదేవకవి

హరితః కేసర పుంజ పింజర దళ
త్పంకేరుహాంకూరమై
దర కంపా రుచిరాంశు మాంసల శర
త్కాదంబినీ డంబర
స్ఫురణ బర్హిత కన్యకా మధు నట
త్ఫుల్లాస్య లాస్యాంచితం
బగుదా శంకర చండ తాండవము ని
ర్వ్యాజమ్ము మిమ్మేలుతన్

లీలా కంపిత చంపకావళులు గా
లిం జేలి చుంబింపనే
హాళిం దూలెడు నల్లగల్వ చెలు వ
త్యంతమ్ము నొల్కించుచున్
దేల్ రాసవిలాసలాలసత నెం
తే వల్లవీ పల్లవ
ప్రీణావల్గితమైన నెగ్గెపుడు మా
హృద్వీథి వెల్గొందెడిన్

సూత్రధారుడు : [నాంద్యంతమున ప్రవేశించి]

ఆలస్యమేల? [పరికించి] అహో! ఈ మధుమాస మెంత మధురము!

పంపా కంపన నల్పు మొల్పు లలరం
బర్వెత్తుచుం జల్లనై
సొంపుల్ జల్లెడి మల్లెమొగ్గలపయిం
జూరాడి హల్లీసకం
బింపౌ తుమ్మెద లాడు తమ్ములను సి
గ్గేపార చుంబించుచుం
జంపౌ మూగుచుం డల్లి మెల్లన లతా
బృందంబు లందాడెడిన్

ఓహో! భాగవతజన శీతాంశువును నీలాచల శృంగ మండనమణియు నైన గరుడధ్వజుని అనుగ్రహము గారి సాన్నిధ్యమున సామాజికులందరు గోష్ఠి నేసి యున్నారు గదా! మఱియు నొక విశేషము.

మించు న్మించిన చిత్ర చంచలతయు
న్పీయూష రుచ్మండలీ
సంచిన్వ న్మధురప్రవచ్ఛటయు భా
స్వచ్చిచ్చమత్కారముల్
సంచారించి కురంగలోచన చలా
పాంగంబన న్మోదము
ల్పంచన్ శ్రీజయదేవగోష్ఠి యిష్టతరమై
వర్తించు నర్తింపగన్

[తెరవైపు జూచి] ఆహా! నా యీ చిరుగేహమున గల విశేషమనోజ్ఞత నేమని చెప్పుదును?

పెన్నెలు లెన్నొ వంకలుగ,
బెన్నిడి నేర్పున నొక్కకాంత, తా
నున్నవి చన్నుదోయిపయి
నూత్న లస న్మకరీవిలాసము
ల్పన్నొక కర్త యొక్కరిత
బాహువులన్ వలయాళి దాల్చు, క్రే
గన్నుల బెళ్కు నించు నొక
కన్నియ కాటుకనీటు తేటలన్

నేనును పారిపార్శ్వకునిచే రంగమంగళము తరంగింప జేతును. ఇటురావోయి శృంగారకా! పారిపార్శ్వకుడు: [ప్రవేశించి] బావా! ఏమి విశేషము?

---

1 ఇది కళింగ చారిత్రక పరిశోధకమండలివారి పత్రికలో క. కార్ మహాశయునిచే ఆంగ్లానువాద, సంస్కృతి వ్యాఖ్యాన సహితముగా ప్రకటితము.

సూత్ర: జ్ఞాని కేశవుని జిత్తభంజన రంజనం
బొనరించేయునట్టి దొకట నాట్య
రంగమేని ప్రేమసంగమేనియుండగాని
వానివలన గలుగు ఫలిత మేమి?

పారి: అట్లయినచో మనకిప్పు డంత భావబంధురమగు
ప్రబంధమేది?

సూత్ర: పాలయుల్కాంగోను కాంత వింతపలుకు
లోత్రెలె నిత్యన స్మృత్యటం
గోలుపుల్, ఖేల దురఃపటాంతరబహి
ర్గంధ తుల్యాచంబట్లు క
న్నులకుం బందువ సూ, గవాక్షతరుణి
నూత్న్నాన నేందుచ్ఛటం
బతె నున్మాదకమైన గోష్ఠి నర్తనకళా
పాత్రంబుగా వర్తిలున్

పారి: [ఆశ్చర్యముతో] అంతటి కవి యెవరు?

సూత్ర: ఇట్లు పలుకంగల సమర్థుండు
"పదుపాశ్రమము గఱగించుట
కిందుపురికే యనువుగలుగు-హృద్యవచోవి
స్ఫురణాను నే జయదేవుండ,
కరముల చలుపనుతుపాదకరుండొక్కరుడున్"

పారి: [తెరవైపునకు] అట్లయినచో గోష్ఠికై నర్తనాభి
నయ కోవిదులైన కుశీలవులు సంసిద్ధులుకండు.

[నేపథ్యమున] సఖి! ఇటు, ఇటు.

సూత్ర: [చూచి] ఓహో! భాగవతుల కేమి రసా
వేశము! పిలువ లేకయే రంగమంగళ మారంభ
మైనదే!!

పంకజ ముఖ చంద్రకళా
శంకావహ యాచు ముందు చనుదేరంగ నా
వంక నె మెలపుల నడకల
నింకొక సఖి రోహిణీనవిరాహితయయ్యెన్

మన మిరువురము నిక మాధవ రసాలకుల భూమికల
ధరింతము. [నిష్క్రమింతురు]

[ఇది ప్రస్తావన]

[సఖు లిరువురు ప్రవేశింతురు]

ఒకతె: ఎవరి మానసముల నితండు
మోహా పరుపడు!

ఊహా సేయు మోహనాంగి
మోహాపరుపడు!!
పంచమాలాపమాలా వి
పంచికా ప్రపంచకుండు
మధుమహోదయుండితండు

మధురమాన వంచకుండు!!...ఎవరిమాన...

మఱియొకతె: అపునే రాధికా! మఱి నీవంటి వారినో!

ఊర్పుల్ వెచ్చకు నొచ్చెనో యనంగ గం
డోపాంత వాంతంబులో,
గర్పూరాంబుధి నట్లు పాండిమల మ
గ్నమ్మయ్యె మైకాంతి, సం
సర్పత్కార్శ్యము గొనునీవ కిదె శు
ష్యచ్చంద్ర మాంద్రచ్ఛవి
న్నార్పన్ సుందరి! నందనందన రుచుల్
నీ కన్నులున్ గ్రోలెనే!

రాధి: సఖీ, నవమాలికా! గంధర్వనగరుల పర్మిం
పువా మేమి?

నవ: మనమున నీబోటుల కెటు
లనురాగము డాగు నింతి? యతిగహనంబై
నను వల్లరులం దిరులం
దున డాగిన సౌరభమ్ము దొలఁకును వినుమా!

రాధి: నా రెండవ ప్రాణమైన నీదగ్గఱ దాపరిక
మెందుకు?

ఎపుడెపు డా మురారి ధ్వని
యింపఁగ నింపగు పాణి వేణువు
న్జపలత మందమంద ముఖ
సారణ ధోరణి నూదనెంచు న
ల్లపుడపు డాత్మలందు మద
నార్తి కతమ్మున నూర్పు వేడియూ
రుపు లధరాళి మ్లానిమల
రూపణ సేయు సరోరుహాక్షులన్

కేళీ మాధురి యుండు నేమొ మురళీ
కేదార రాగచ్ఛటా
పాళిన్, పాద సరోజ నూపుర రణ
త్కారమ్మునం దుండఁగా

బోలక్, క్లాంత కపోల ఘర్మవిశదాం
బున్నంది హాసంబు లీ
లక్ లోలోఁ గల మాదు ధైర్యముల గా
ల్పొం జాలఁ డన్యంబులక్

[పరీక్షగాఁ జూచి నవమాలిక యించుక తలయూపును. తెరలో నుండి రాధికన్ను లెవరో మూయుదురు]

సఖి: (సీత్కారముతో)

మాధవా! రతిలంపట మానసా! యి
దేమి! కన్నులతోఁ బని యేమి సామి!
వదలరా! రాధికను నేను వదలవోయి!
చరణపంకజ సేవన షట్పదమను!!

సఖి: [రాధికాచిబుకమును స్పృశించి] ఇదేనా నీ సత్ప్రవర్తన మాహాత్మ్యము?

రాధి: [సిగ్గుతో] భ్రమచే నంటినే చెలీ!

సఖి: కాదు, కాదు. విభ్రమముచే ననుము.

రాధి: కులుకులు నుక్కు-మిస్త్రియము
కులుకుల నుండిలి గండపాళి, నం
కుల నన నీలకుంతల వి
గుంఠిత పింఛము, లోకమోహనా
కలిత తమాల నీలిమయుఁ
గాంచి సమంచితమా పటమ్ముతో
వెలసినవాడె తెపి యని
పించెడిఁ బ్రాణముకన్న నోచెలీ!

సఖి: అవును. నీకేకా దందఱకు నెక్కువే. అయినను నిందాపరుల జిహ్వాపిశాచ తాండవ మతి కట్టుట కులాంగనలకు నముచితము సుమా!

రాధి: సఖి! విషమాస్త్రుని బాణపాతముచే నైన మరణ వ్యథ నిబోటిదాని కేమి తెలియును? వలసినచో ప్రేమకళ నడుగుము.

ప్రేమ: మాటికి లోకనిందయును
మాన్యుల నిందయు సోకనీక ము
మ్మాటికి రక్ష సేయవలె
మానిని! శీలము, మానినావా! ధీ
పాటవ విశ్లథత్వ మిడవచ్చును
మాధవు లేతబుగ్గలం
దూటలు దేగు మారుతము
లూగెడు మాంసల వంశగానముల్

[వంశీనాదమాలించి రాధిక ప్రేమావస్థ నటించును]

ప్రేమ: ఎడనెడఁ బుల్కలం బొటము
రించిన బుగ్గల నిగ్గుతోడఁ బ్రొ
ష్పడ మధుసీత్కృతాళి, ముఖ
పంకజ మొగ్గల నుప్పగాఁగ నె
న్లైడఁ గుచకాంచనాద్రుల ప్ర
వింపఁగ సాత్త్విక ఘర్మబిందువుల్
వడఁకెద వేలనే చెలియ!
భావజహేతి విఘాతభీతవై

నవ: [రాధిక సిపిసంయమమున భినయించుటను జూచి మందస్మితముతో]

చేలవే! ఓ పృథునితంబిని!
నీవిబంధన మేలనే, చెలి... చేలవే,..
పంకజాక్షుని నయనకాంతుల
బద్ధవై పోవా!—....

రాధి [నవమాలికను బరికించి యానందముతో]
మాధవార్ద్రి మురళీ నినాద
మధురోహల పదనైనవి!
గండపాళిఁ బులకలవే
కలిగెనుమీ పరసతులకె!!

నవ: [సిగ్గునఁ దలవంచుకొని యాత్మగతముగ]
అందము చిందు నే విభు ద్ర
గ్గ్రగ మనుగ్రహా మేపు చూపఁ బూ
న్గొందుఁడు చిందునిష్కలు
మ్మృత్యు విహారము తాను హారముల్
గందము తాపకందళము
గానగు నాయము తాను దాయ నా
సుందరు నందగోపసుతుఁ
జూడకమున్న తలిర్చె నీ దశల్

లేక యొకవేళ-

ఎపుడు కాంతల కంఠమం దిరికికొనెను
విషమశరుఁ డిద్దయుద్రోఁడు వేణునాద
మప్పుడె గరుపారు పులకల విపులగండ
పాళితోఁ జిక్కె సౌభాగ్య బంధనమ్ము

[నేపథ్యమున]

దేవతల పైడి ముకుటాల దీప్తులొలసి
కందె నెవ్వాని శ్రీపాద కంజయుగము
మనసిజుని విరాళి వ్రజాళి మనుపు రాగ
రీతి రసికుని రారాజుఁ బ్రేమ గొలుతు

ప్రేమ: రసాలకుఁడు చిత్రఫలకముతో నిటే వచ్చుచున్నాడే!

రసా: [ప్రవేశించి] తారహారాభిరాముని సీరదోరు
నీల సౌందర్యధాముని లీలఁ గొలుతు,
వామసీకృత వక్షోజ వల్లివీని
కామ కామసీతిరసికుఁ బ్రేమఁ గొలుతు

రాధి: రసాలకుని హస్తమున నున్న యాచిత్రఫలకమే యిన్ని యనర్థ కందళములకును మూలకందము.

నవ: నీవే దీని నంకురింపఁ జేసితివి. వకుళమాళిక చేతికి దీని నీవందని ముందే చెప్పితిని గదా!

ప్రేమ: చపలతలో నది మొటనో పారవైచియుండును. యిప్పుడీ వటువు చేకొనినాడు. ఇప్పు డుపాయముచే దీనిని గుచ్చుకొను టెట్లు?

రాధి: అదియే నే నిప్పు డాలోచించుచున్నాను. ఎట్లయినను సరిగాని యిదిమాత్రము గోవింద కరసరోజ మరందరసముచే నభిషిక్తము కాగూడదు.

నవ: అది నిశ్చయమే. అనుమాన మెందుకు?

రాధి: ఫలితమునుబట్టి నిశ్చయింతములే.

రసా: [ప్రవేశించి] శుభమగుగాక

[చిత్రఫలకమును సమర్పించును]

అందరు: [ఫలకమును జూచి]

ఏమిది! బాలచంద్రకళ
వెట్లు విరాళికి నోర్చి తపించిం
కామిని వేచు నిల్చితివి;
దారుణ మన్మథ తాపధాటికిన్
మేమె చకోరకంబులటు
మించిన తొందర దొంగచాటుగా
నీ మెయిఁ దారటాడెద మి
దెంతయు నచ్చెనువయ్యెఁ గోమలి!

సఖి! ఈ మురారి పొగడ్త నిన్ను గూర్చియే.
కాదు కాదు నిన్ను గూర్చియే [కలహింతురు]

ప్రేమ: [తనలో]

అందెలు చిందు పాదయుగ
మున్నవ కొనును పచ్చపట్టు బల్
చందిరకావి పెన్నురము
సారణధోరణి వేణుపుర్ణ రస
స్యంది సుధామనోజ్ఞమున
జారెడి నవ్వును బింభచూషముల్
బొందిన నీల మేఘమును
బొందు తపం బెవ రాచరించిరో!

[తెరలో]

ప్రాలేయాంశు ముఖాభిరాముఁడును వి
స్ఫారిభవోరస్కుఁడున్
ఖేలత్కేసరి మధ్యముండు నిభరా
డ్గ్రాణ నిర్వాపణ
శ్రీలం జిందెడువాఁ డహో! మరకత
శ్రీనుంబి దోర్దండుఁ డా లావణ్యాంభోనిధి రంజితుల నే
యం డెవ్వరిన్ సృష్టిలో!

ప్రేమ: [దర్శించుట నభినయించి] నల్లకలువను మాటిమాటికి హృదయమునకు హత్తుకొనుచు వకుళమాలిక సంబరముతో మురిసిపోవుచు నిటే వచ్చుచున్నదే!

వకుళ: [ప్రవేశించి]

తొలకరించెను మురళీరవములు
పులకరించెను చేతనమ్ములు
మురళితరళిమ సరళిలో –
మధుర చుంబన కళలవలెనే
తొగరు పెదవుల నగయు సుధలో
పులకరించెను రసికవాహిని
అలలు దేరిన కలత దీరిన
మురళితరళిమ సరళిలో –

[చూచి] ఓహో! ఈ పొగడచెట్లవైపున నా సఖులు, రసాలకుఁడు వెంట రాఁగా రాధిక అనురాగకళికను వికసింపఁ జేసికొనుచున్నది. నేనును సఖిని సంభావించెదను.

రాధి: [సమీపించి] సఖీ! ఈ యవనికాంతర నీలోత్పలము నింతగా సంభావింతు వేమి విశేషము?

వకుల: [రాధిక చెవిఁ జేరి]

జారిపడెనే నందసూనుని
చారు కర్ణకపోలముల విడి-
ఒంటిపాటున నుండ నీతో
నుత్పలోజ్జ్వల కోరక మ్మిది - - -జారిపడెనే ...
నవకమునదా నందనందన
నయన నీతి నిదర్శనమ్మై .... జారిపడెనే....

రాధి: సఖీ! బ్రదికితి నీ కర్ణావతంసనముచేత—

నవ: అలంకరింపఁబడిన కృష్ణునిచేతనా?

(ఆకాశమున) అహో! మురారి మురళీ!
ఆనందనాద సరళీ!!
ప్రస్తావించెడి జగముల
రాసోత్సవ నాటకమున
మునిచంద్రుల హృదయమ్ముల
ముగ్ధమోహ మొదవించెడి
అహో! మురారి మురళీ!
ఆనందనాద సరళీ!!

అందరు: [సంతోషముతో] ఔనౌను. నిజమే [మదనావస్థను నటింతురు]

రసా: [పులకించి అంజలిబద్ధుడై]

ఒక్క వాక్యాసనములకు నోదుగఁబోని
దొక్క యాకారమని లేక యెుప్పుదాని
వల్లవీ తరళాపాంగ పల్లవికృ
తైకమూర్తియౌ వస్తువు నాశ్రయింతు
నందసూనుఁడు వేణు
నాదమ్ము లాలికించె
బృందావనమునందు నెందు-
నవనందనమ్మైన
బృందావనమునందు నెందు-
కందర్ప విశిఖాళిఁ
గాండీవికుని బోలి
గోపీమనోహారి
నటసూత్రధారియై!....నందు...

నవ: కలువంపు నల్లకేకుల ని
గారము నోరఁగ నవ్వు మోము, కాం
తలకును నివికావిదళ
నంబులు గూర్చెడి మోహవిద్య, ప్రే
మలు బలు ప్రకృష్టకోసన్న పొద
మావాన నొస్పెడి నీలకాంతి, మాం
సలమధు నిర్ఝరీ దర ని
సారణఁ ప్రగమ్మెడి బృంద నెల్లెడన్

రసా: ఈ లతలలో పొంచి రాసోత్సవము చూచెదను

[నిర్దేశింపని విధమున మాధవుఁడు ప్రవేశించు]

మాధ: వీరందరు నాసాన్నిధ్యము చేరుచున్నారుగదా!
నిమిషమాత్రము స్థైర్య మవలంబించెదను.

[అంతికమున కందరు చేరుదురు]

మాధ: [రాధిక నుద్దేశించి]
కలువలోలకులును నీల లలితతరళ
చేలనములంకృతో యువుల్ చెంగునుండి
సగము బాహుమూలములోన సొగసు చూడ
విమము బాణుని సమ్మోహవిద్య నీవు!

[ప్రేమకళ నుద్దేశించి]
చెందొవకన్నుల యీ సఖి
స్పందించెడు నసమశరుని చాపమె! బొమలం
దందమె కనఁబడుచున్నది
సిందూరపుఁ జేరుచుక్క చిరుకళిక యనన్.

[వకుళమాల నాశ్రయించి] ఇటనే డాగి వీరి భావములఁ బరికింతును

రాధి: ఏమిది! మాధవుఁ డిప్పటనే మాయుగుపడినాఁడే!

[అందరు పరికింతురు]

రాధి: అనిమిషనాథ మస్తక న
మ్రకకిరీట సుశేఖరత్నముల్
గోని, వ్రజకన్యకా కుచ ని
గూఢ మృగీమద సౌరభోర్ముల
దినది, పయోధి రాజసుత
దీధితి గొన్నది, నీపమూలమం
దున నుపలబ్ధమైన మణి
తోచియు-నయ్యయో! జారిపోయెనే

వకుళ: ప్రాణజాలము వీడి బ్రదుకలేరే నరులు
ప్రాణాధికము వీడి బ్రదికియున్నానే!
అంగుళీముఖములం దల్లి చిబుకమ్మూని
శృంగారమున నర్ధచుంబన మొనరించు
వ్రజనాథలీల నాస్మృతిం దవిలినంతనే
ప్రాణముల్ చుంబించు ప్రతినిమేషమునందు

నవమా: [చంద్రుని జూచి]
నూతనారుణ కిరణపావక
రీతి నెసఁగెను జంద్రకరములు!
ధూమధూసర లక్ష్మవల్లీ
భూమియా శశిమండల మ్మిదే!
చండమన్మథ హోమకుండము
చంద్రమండల ముజ్జ్వలించెడి
మారకాతర గోపయువతి
మారణోజ్జ్వల హోమకుండము!

ప్రేమ: భగ్నుని కంటి మంటలకు
భగ్గురుమన్న సుమాస్త్రుదేహ మీ
మార్గము గాంచి లేడియను
మచ్చకు మాటున శీతలత్వసం
సర్గమునంది చంద్రుఁడను
చల్లని జీవసుధా తటాక వా
ర్వర్గమునందు పూర్ణతను
వై మనవైపునఁ బూలు దూసెనే!

రాధి: ఐరావణ మదగజమే
విధుబింబము గాదె చెలీ!
మదమత్తము ధుతబంధము
విధుబింబము గాదె చెలీ!....ఐరా....
మరి నీలకళంకమటే
మదధారల చారికలే!....ఐరా....

ప్రేమ: గగన మొక్క కాసారము!
మధుశోభా సంవారము!!
వెలుగుఁజుక్క కలువపూలు!
కలువతూడ వెలుగుజాడ!!
ఇందుబింబమా మూలము!
ఎటు వచ్చినదో కోలము!!
చందురులో మచ్చగాదు
నెచ్చెలి! యిది సత్యము!!

నవ: వికాసమును మధువు
స్రవించెనే విధువు!
నవమదసుహాసి సి
రదవిలాసమనఁగా!
స్ఫురణ సేయగా నిజ
దరహాసితసితచ్ఛవి....వికాస....
తురకిరణ మంజరీ
పరిచయమ్మో యనఁగ,
చలితమధు రోహిణీ
మండలము పండెనన....వికాస

రాధి: ఆందోళ స్పందస్నవ
చందనదళ చేలాంచల
మందపవనుఁ డునియు నోహో!
చిందిన యీ పెనుమంటలు!!
భగ్నకోపశిఖి శిఖలను
భగ్గురనిన మన్మథుఁడే
మందపవనుఁడై యీగతి
చిందెనేమొ పెనుమంటలు!!

అందరు: తాలసాల తమాల మాలతి
తరుణపల్లవ వల్లికా
జాల తక్కోలార్జునామ్ర వి
శాల భూజములార! వినరే!
నీలదేహుని జాడ లెఱిగిన
నీడ లెఱిగిన దెవ్వరే!
వేలమూపులఁ బూజసేతుము
విచ్చు కల్వల జాలుగా!

ప్రేమ: ఓ మురళీ! నీతపమే సఫలమ్మా!
పరులకు దుర్లభమౌ మా
మురరిపు జిలిబిలిపెదవుల
ముద్దులు గొను నొద్దికగన....ఓ మురళీ!

వకుళ: [సకరుణముగా నాకాశమున కంజలించి]
శామంతి సుమవంత కుంతలము కిం
ధ్రపాంచదుత్పింజర
శ్రీమంతంబును మల్లికాంచిత కళా
సీమంతము [illegible]

స్తోమంబో హాసితాసన ప్రొమ్మకరిం
జూపెంచిరం జాలునో
సామీ! సర్వమునిత్తు నీకరుణ మా
పై నింతఁ జిందింపవే!

ప్రేమ: అమిత సంతప్తహారిగాత్రు లహహా! నీదు
కంటికోసల జీవముల్ గాంచరొక్కా!
అందునను గూడఁ గార్పణ్య మలమికొనిన
నీ దయారసమెంతయు నిబిడమయ్యె!

నవ : విమల కరుణాంబునిధి కౌనల్ బిరుసు నురుసు
లనెడు కనుగోనలం జూతువయ్య! లేద!!
కన్నులను యోగనిద్రకై పు విడువ
లేదొకో! స్వామి! మత్పాపలేశకలన

అందరు: [నమస్కరించి]
మురళీరవ తరళీకృత
దరవికసిత పద్మవదన ధాముని కన్నా
వరసిత దేహుకన్నం
బరమెంగఁగము మందహాసవదనునికన్నా
స్వామీ! నిజదాసీగణ
మోహము నాకులన్ పొందనీకింపవె! ఏ
లా మనసునందు కోపము?
ఈ విధి స్త్రీవధ మొనర్ప నేమి ఫలంబో!

[తెరలో] మాధవుం జేరెంచె మందయానమ్ముతో
మధురోపాలఁ దరుదెం చె మధురయానమ్ముతో...
అరవిందలోచనా మకరంద నవబిందు
లోచనాంచలచకో రానంద విధుమూర్తి...
మాధ...

పరివీత పీతాంబరము చుట్టి మదమత్త
దరహాససారణోజ్జ్వలమూర్తి...మంద...

అందరు: మందయానము తోడ మాధవుం దరుదేర
ఫాలలోచనవహ్నిఁ గాలిపోయిన వాఁడు
పంచత్వమును వీడి పంచబాణుఁడు నేడు
అభిరూపరూపియై అరుదెంచి నవమించె
లోకోపకారియై తెంపుతించి పులకించె...తెంపుతి...

రండు పోదము [మాధవసామీప్యము చేరుదురు]
రసా: ఇఁక నేనును గనుపింతును [సమీపించును]
మాధ: మీకేమి ప్రియము సేయుదును?
అందరు: ఇంతకన్న ప్రియ మేమున్నది?
నవమరుదంకుర
ఖేలాందోలన
పులకితనయనము
నీ లోచనము!
మధురసుధాసర
గానాదాంచిత
మధురవ నవకము
నీ రాగఝరి!
నటనాఘటన
మై చెలువంగును
మధుమయకిసలయ
మై వెలుగొందును
అయినను యిదిగూడ జరుగుగాక!
హరిణము లేని చందురుని
యందముఁ జిందెడు కాంతినిం దిర
స్ఫురణము సేయు నాకృతిను
గాంతురుగాక కనుల్, నిరం
తర రసపానసంజనిత
తన్మయ చిన్మయ సత్వ సుగ్మవా
స్వరణము పేర నతెయ్యడిని
సజ్జనకోటికి హర్షవార్నిధుల్
శుభమస్తు సర్వజగతాం, నిరంతరం
శుభమస్తు సర్వజగతామ్!
నరిపోరపి విపద మస్తు
జగదీశ్వర కపటదారు
పేమ కాతుం వికిరతు
కరుణాకటాక్షలహరిం నిరంతరం
శుభమస్తు సర్వజగతామ్!

“ తాటి తోపు ”
శ్రీ బింకిమ్ సర్కార్
(శాంతినికేతన్)

[లినోకట్ చిత్రము]

మీ రూపాయికి

హెచ్చు విలువ

ఇది బహుఅందమైన కారు. ప్రశస్తంగా పనిచేస్తుంది. దాదాపు పెద్దరకంవైన హిందూస్థాన్ కొనటానికీ, నిర్వహించటానికీ, నడవటానికీ ఖర్చు ఆశ్చర్యకరంగా మిక్కిలి తక్కువ.

హిందూస్థాన్‌లో పైకి అగుపించే లక్షణాలకంటె చాల అధిక్యత ఉంది. అదినూతనమైన - భారతదేశ ఆర్థిక సుస్థితికి, రక్షణకు ముఖ్యమైన-పరిశ్రమకు చిహ్నము.

క్రొత్త

హిందూస్థాన్

హిందూస్థాన్ మోటార్సు లిమిటెడ్
కలకత్తా.

అధికారము పొందిన డీలర్లు:

మద్రాసు: ఐత్మర్ ప్రసాద్ అండ్ సన్సు, 36. సి. మౌంట్ రోడ్డు.	తిరువేంద్రం: భూరికార్ (మోటార్సు) లిమిటెడ్.	బెంగుళూరు: శాంతికిరణ్ మోటార్సు 2-బి & 2-ఎం, మహాత్మగాంధిరోడ్డు,	సికింద్రాబాద్: (డెక్కన్) రిలయన్సు ఆటోమొబైల్సు కింగ్సు వే.

శ్రీవత్సా వారి ప్రాడక్టులే

ఇప్పుడు వైద్యులచే ప్రతిచోటను శిఫార్సు చేయబడుచున్నవి.

సి. బి.-కాంప్లెక్సు:

పాండురోగపు అన్ని దశలలోను బి & సి కాంప్లెక్సు విటమినులు అవసరమైనప్పుడు దీనిని వాడవలెను.

డిసిన్ఫెక్టెంట్:

శ్రేష్ఠమైన రకం ఫెనాయిలుకు. అంటువ్యాధుల నివారణకు ఇది శ్రేష్ఠమైనది. దుర్వాసన పోగొట్టును. పరిశుభ్రపరచును.

స్కిన్‌డెక్సు:

కురుపులను మాన్పు శ్రేష్ఠమైన అంజనము.

శ్రీకాఫ్:

దగ్గులు, జలుబులకు అమోఘమైన పరిహారము. శమనకరము.

శ్రీ విటుస్:

పుష్టికరమైన ఆహారలోపములవల్ల కలుగు జబ్బులకు అన్ని విటమినులు టానిక్ ద్రవ్యములు సమపాళ్ళలో కలిపిన మిశ్రమము.

ఇంకను దిగువ తెలిపినవి గూడ తయారు చేయబడుచున్నవి.

బిళ్లలు, టించర్లు, సిరప్పులు, సున్నితమైన రసాయనములు వగైరా.

నాణ్యమైన రసాయనములకు, పరిశుద్ధమైన ఔషధములకు పేరొందిన కంపెనీ.

మిగిలిన వివరములకు మాకు వ్రాసి తెలిసికొనగోరెదము.

Sreevatsa Chemicals & Drugs Ltd.

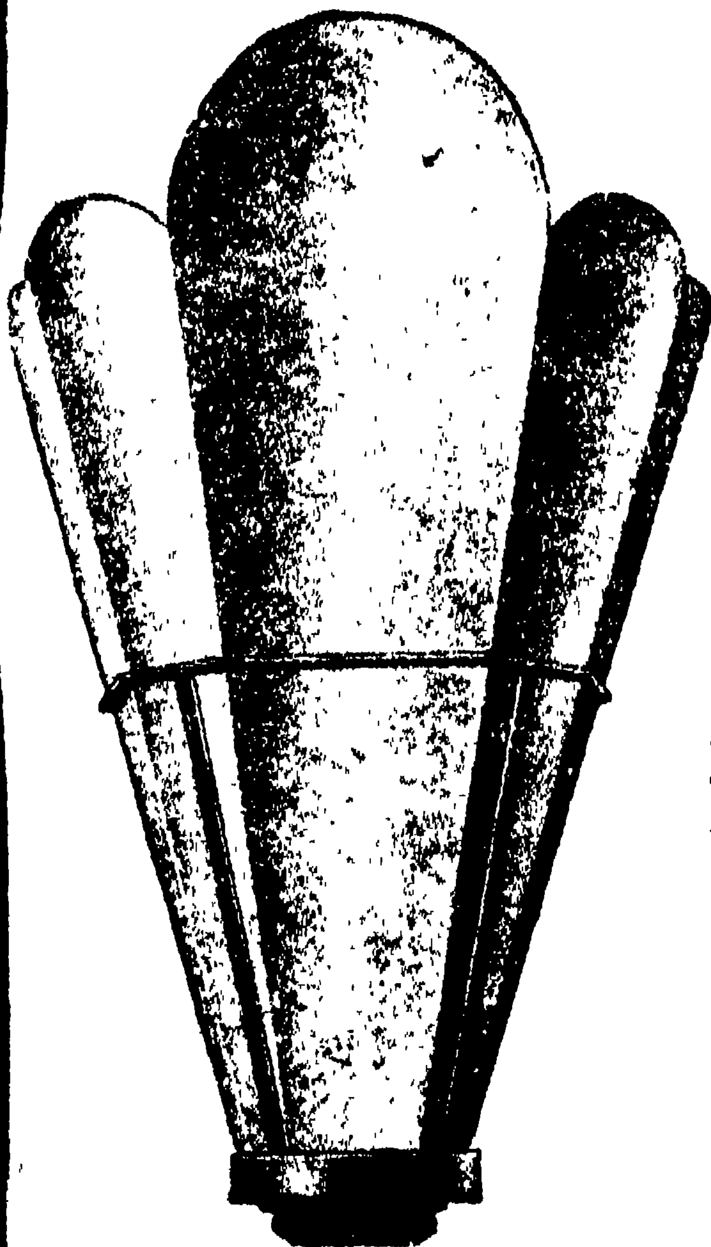
శ్రీవత్సా కెమికల్సు అండ్ డ్రగ్సు లిమిటెడ్.,

టెలిఫోన్: 4684

Telegram KALCODRUGS

మాన్యుఫాక్చరింగ్ కెమిస్టులు అండ్ ఫార్మసిస్టులు,

72, గోవిందప్పనాయక్ వీధి, మద్రాసు 1.

క్రొత్తడిజైను ఎలక్ట్రిక్ ఫిటింగులతో మీ యింటిని శోభాయమానంగా చేయండి.

పెండెంట్లు, వాల్ బ్రాకెట్లు, సీలింగ్ ఫిటింగులు, మొదలైనవి మీ అవసరములకు తగినట్లు పొందగలరు.

కె. ఎస్. శివజీ అండ్ కో.,

178/79 బ్రాడ్వే, మద్రాసు-1.

ఎలక్ట్రిక్ టేబిల్ ఫ్యానులు, పేరొందిన 'ఈగిల్', "[illegible]" బ్రాండ్ వాక్యూం భోజన కూజాలు, కత్తులు [illegible] [illegible], [illegible] పరికరములు, ఎనామిల్ సామానులు, లాంపులు, గాజు సరకులు, వంటయింటి సామానులు, కాఫీ ఫిల్టరులు, మిన్సర్సు, ఐస్ క్రీం ఫ్రీజర్లు, బహుమతి వస్తువులు, యితర గృహోపకరణముల డీలర్లు.

ఆరంస్ట్రాంగ్ సిడ్లే ఆయిల్ యింజన్లుకు

పంపుసెట్లు మున్నగువాటి

సోల్ ఏజంట్లు.

రాయల ప్రకృతివర్ణన

శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి

శ్రీకృష్ణదేవరాయల ఆముక్తమాల్యద ఆంధ్రప్రబంధాలలో అగ్రశ్రేణికి చెందినదని ఆధునికులందరు అంగీకరిస్తారు. దీనికి అనేక కారణాలు ఉన్నాయి. దీనిలోని నాయిక గోదాదేవి మిగిలిన ప్రబంధనాయికలవలె కాక మహావిష్ణువుపై మరులుకొన్న భక్తురాలు. ఈ ప్రబంధములోని ప్రధాన భావము భక్తిగాని శృంగారము కాదు. ఇదిగాక దీనిలోని ప్రకృతివర్ణన ఇతర ప్రబంధాలలో లేని క్రొత్తదారి తొక్కినది. సహృదయులను ఈ ప్రకృతివర్ణన ఆకర్షించినంత వ్యాప్తంగా మిగిలిన మరి ఏ ప్రబంధములోని ప్రకృతివర్ణన ఆకర్షించలేదు. ఇది ఈ ప్రబంధంలో ప్రప్రథమంగా పేర్కొనదగిన ఉత్తమ సుగుణము.

ప్రకృతి అంటే నేటికాలంలో బాహ్యప్రకృతి (*Nature*) అనే అర్థం వచ్చింది. దీనికి 'స్వభావము' అనే అర్థంకూడా సాంప్రదాయికంగా వస్తున్నది. ఈ స్వభావము, వివిధప్రకృతులు గల మానవుల స్వభావంగాని, పశు పక్ష్యాది ప్రాణి స్వభావంగాని, కాలికంగా నిత్యము మార్పులు చెందే వసంతాది ఋతుస్వభావంగాని, సూర్యోదయాస్తమయాదుల స్వభావంగాని, ఆయా వస్తు స్వభావంగాని కావచ్చును. వీటి వర్ణనలలో రాయలు ప్రదర్శించిన ప్రత్యేక దృక్పథం ఏదో పరిశీలిద్దాము.

ఈ సందర్భంలో రాయలకు ప్రత్యేకమైన కవితాదృక్పథం ఏదైనా ఉన్నదేమో చూదాము. ఆముక్తమాల్యద పీఠికలోని ఒక పద్యాన్నిబట్టి రాయల కవితాదృక్పథం కొంతవరకు ఊహించవచ్చును. ఆంధ్రవిష్ణువు కృష్ణరాయనితో

"పలికి తుత్ప్రేక్షోపమల జాతి పెంపెక్క
రసికు లౌనన మదాలస చరిత్ర
భావధ్వని వ్యంగ్య సేవధి గాగ నె
ప్పితివి సత్యావధూ ప్రీణనంబు",

అన్నాడు. దీనినిబట్టి కావ్య జీవ భూతము లయిన భావధ్వని వ్యంగాదులతోపాటి కవికి ఉత్ప్రేక్షోపమా జాతులపై అభిమానం ఎక్కువ అని మనం ఊహించుకోవచ్చును.

ఈ పద్యపాదానికి వేదం వెంకటరాయశాస్త్రిగారు సంజీవినీవ్యాఖ్యలో "పలికి తుత్ప్రేక్షోపమలు జాతి పెంపెక్క" అనే పాఠం స్వీకరించి, "ఉత్ప్రేక్షోపమలు, జాతి=స్వభావోక్తి పెంపెక్క=అతిశయింపగా" అని అర్థం వ్రాశారు.

కావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారు బహువ్యాఖ్యలు పర్యాలోచించి రచించిన రుచివ్యాఖ్యలో "పలికి తుత్ప్రేక్షోపమల జాతి పెంపెక్క రసికు లౌనన మదాలస చరిత్ర" అనే పాఠం స్వీకరించి "ఉత్ప్రేక్షోపమలచేతను, జాతి=స్వభావోక్తిచేతను, పెంపెక్కన్=అతిశయింపగా" అని అర్థం వ్రాశారు. 'జాతిన్' అని తృతీయాంతం చేసి అర్థం చెప్పినప్పుడు 'జాతిఁ బెంపెక్క' అని ఉండవలసింది మూలంలో అట్లాగ లేనప్పుడు 'జాతిన్' అని తృతీయావిభక్త్యంతంగా ఎట్లాగ విరిచి అర్థం వ్రాశారో తెలియకుండా ఉన్నది. ఈ పాఠంలో మూలంలో అచ్చుతప్పు ఏదైనా దొర్లిందేమో తెలియదు. వీరిచ్చిన పాఠంలో అచ్చుతప్పు లేనప్పుడు, 'ఉత్ప్రేక్షోపమలచేత, జాతి (స్వభావోక్తి) పెంపెక్కన్' అని అర్థం చెప్పవలసిఉంటుంది. ఆముక్తమాల్యద నిశితంగా పరిశీలించినవారికి కూడా ఈ పాఠము, ఈ అర్థము మాత్రమే ఎక్కువగా సముచితంగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తాయి. ఏది ఎట్లాగ ఉన్నా, కృష్ణరాయలకు ఉత్ప్రేక్షోపమలతో మిళితమైన స్వభావోక్తిపై ఎక్కువ మక్కువ ఉన్నట్లు మనం నిశ్చయించవచ్చును.

ఈకవి రచించిన మదాలసచరిత్ర, సత్యావధూప్రీణనము, సకలకథా సారసంగ్రహము మొదలైన ఇతరగ్రంథాలు మనకిప్పుడు దొరకడం లేదు. అందుచేత ఆముక్తమాల్యదలోని ఈ పద్యం తప్ప రాయల కవితాదృక్పథం తెలియజేసే వేరె ఆధారాలేమీ లేవు.

ప్రకృతివర్ణన అంటే సామాన్యంగా ఉత్ప్రేక్షాతిశయోక్తి శూన్యమైన సహజప్రకృతి, మానవస్వభావవర్ణనమే అని మనం అనుకుంటాము. ఈ ప్రకృతివర్ణనం ముఖ్యంగా రెండు విధాలుగా విభాగించవచ్చును. కవి భావనామిశ్రితముకాని శుద్ధమైన సహజప్రకృతివర్ణనం మొదటిది. ఈవిధమైన ప్రకృతివర్ణనలో కవిభావన బాగా అంతర్లీనమై లుప్తప్రాయంగా ఉంటుంది. ప్రకృతే స్పష్టంగా భాసిస్తుంది. రెండవదానిలో ప్రకృతిని ఆలంబనంగా తీసుకుని కవి భావన అలంకారాది సహకారంతో విశృంఖలంగా విజృంభిస్తుంది. ఈవిధమైన వర్ణనలో ప్రకృతి మాత్రప్రాయంగా ఉండి, కవిభావనకు కేవలం ఆలంబనంగా భాసిస్తుంది. ఈ రెండు విధాలయిన వర్ణనలు ఆముక్తమాల్యదలో ఉన్నాయి. ఈవిధమైన వర్ణనలలో మొదటిదానికి ఆముక్తమాల్యదలోని ఈ క్రింది పద్యం ఉదాహరణగా ఇవ్వవచ్చును.

“శయ ఫుల్లాంబుజముల్ ఘటిం దడఁబడెన్, జన్గోయి లేగానుపై
దయ దప్పన్ బసపాడి, పొగడపుఁ బాదం బొప్పఁ జెంగల్వడి
గ్గియ నీ రచ్యుత మజ్జనార్థము కటిం గీలించి దివ్య ప్రబం
ధయుగాస్యల్ ద్రవిడాంగనల్ నడుతు రుద్యానంపులో ద్రోవలన్”

౧ ఆశ్వా—౫౬

ఇక్కడ అచ్యుత మజ్జనార్థమై చెంగల్వడిగ్గియనీరు కొని వస్తూ, దివ్యప్రబంధము పాడుకుంటూ గృహోన్ముఖు లైన స్త్రీలను అతిసహజంగా కవి చిత్రించాడు. ఇక్కడ స్వాభావికమైన ద్రావిడస్త్రీ స్వభావ మే కనబడుతున్నది. అంతేగాని కవి ఉత్ప్రేక్షాదుల కిక్కడ అవకాశం ఇవ్వలేదు.

ఇలాంటి సహజమైన స్వభావవర్ణనలు ఆముక్తమాల్యదలో చాలావిరివిగా కనిపిస్తాయి. ఇంక ప్రకృతిని అలంబనంగా తీసుకుని కవిఉత్ప్రేక్ష ఉపయోగించిన మరి ఒక ఉదాహరణం చూదాము.

ఈ క్రిందిపద్యంలో లకుముకి పిట్టలు నూతులలో తటాలున వ్రాలి చేపలు పట్టుకుని తిరిగి పైకి ఎగరడం స్వాభావికమైన ప్రకృతి సన్నివేశము. దీన్ని కవి, గృహలక్ష్మికి ద్రావిడస్త్రీ పరిచయంవల్ల అలవడిన బంతులాటగా ఉత్ప్రేక్షించాడు.

“కలయన్ నీలమయంపు దల్లికయుఁ బాకం దేటనీ రొప్పు ర
థ్యల కూపంబుల మీల జూచి, వలభి వ్యాసంగి తుంగ్రదు శా
ఖలలో డాగి గుభాలునన్ లకుముకుల్ క్రందై పడున్, లేచు ము
చ్చిలి గేహేందిర ద్రావిడీ పరిచితిన్ జెండాడు
చందంబునన్.”

1—57

ఆముక్తమాల్యదలోని 7 ఆశ్వాసాలలోను సుమారు 8 వందల పద్యా లున్నాయి. ఈ పద్యాలలో ఇంచుమించు సగంవరకు కేవలం వర్ణనాత్మకమైన పద్యాలే. ఈ సంఖ్యనుబట్టి రాయల వస్తువర్ణనాభినివేశం గ్రహింపవచ్చును. మొత్తంమీద కావ్యకథానిర్మాణశిల్పం పరిశీలిస్తే ఈ వర్ణనలవల్ల కథాశిల్పానికి లోపం వచ్చినదనే చెప్పాలి. అయినా అభినివేశం ఎక్కడా మొక్కవోకుండా రాయలు వర్ణనలు అలాగ సాగిస్తూనే ఉంటాడు.

రాయల బాహ్యాంతర ప్రకృతి పరిశీలన చాలా సునిశితమైనది. సామాన్య పరిశీలకులకు కూడా అందని మారుమూలల ప్రకృతి స్వభావ చిత్రణలో ఇతనికి మిగిలిన ప్రబంధకర్త లెవరు పరితూగజాలరని అనిపిస్తుంది. వర్షావర్ణనలో పెద్దపై పండిన అడివి మేడిపండ్లలోనికి వాననీరు ప్రవేశించింది. అంతవరకు అపండ్లలో ఉండిపోయిన దోమలపంక్తులు వెంటనే వరసగా పైకి వచ్చేస్తాయి. ఇది సామాన్యుల కందని పరిశీలనము. ఈ క్రింది పద్యంలోని పై వర్ణనావైఖరి సమగ్రంగా చూడవచ్చును:

“స్థూల పరిపక్వ కానన శోదుంబ రాగ్ర
రంధ్రముల వాననీరు సారంగ జొడరి,
మశకపంక్తులు దావధూమంబు లడఁగ
రచ్చసేయంగ వెడలె విశ్రాంతి కనఁగ.”

ఆరవ ఆశ్వాసంలో కవి బ్రహ్మరాక్షసుని వర్ణించే టప్పుడు ఇలాంటిదే మరిఒక వర్ణన కనిపిస్తుంది. “పల్ల చీమల వక్ర భిల్లాతకియు బోలె నెఱ్ఱ దుప్పటి నొప్పు కట్టె వాని” దీనికి, “పల్ల చీమలన్=బాపన చీమలచేత, వక్రభిల్లాతకియబోలెన్=వంకర జీడిచెట్టువలె, ఎఱ్ఱదుప్పటిన్= ఎఱ్ఱని దుప్పటిచేత, ఒప్పు=ఒప్పుచున్న, కట్టెవానిన్=నల్లని శరీరముగలవానిని” అని అర్థము. ఇక్కడ జీడిచెట్లపై ఎఱ్ఱని చీమలు విశేషంగా పాకుతూండడము కవి సామాన్యులు పరిశీలించలేని ప్రకృతిసన్నివేశము. ఆరవ ఆశ్వాసంలోని మాలదాసరి కథలో కూడా ఇలాంటిది మరిఒక వర్ణన ఉన్నది.

“కాంచె నైవ్యస్థపు వర్ధయోజన జటా ఘాటోత్థశాఖోపశా
ఖాంచజ్జాటచరన్మరుద్రయ దవీయః ప్రేషితోద్యచ్ఛదో
దంచత్కీటకృత ప్రణచ్ఛలన లిప్యాపాదితా ధ్వన్యని
ష్పంచారా త్తమహోఫలోఘమఖల స్న్యాయ ద్వటక్ష్మాజమున్.”

౬—౧౫

దీని తాత్పర్యం ఇది. “ఆ మాలదాసరి అలా ప్రయాణిస్తూండగా అతని కొక పెద్ద మఱ్ఱిచెట్టు కనబడింది. దాని ఊడలు అర్ధయోజనం వరకు వ్యాపించి ఉన్నాయి. వాటినుంచి బయలుదేరిన శాఖోపశాఖల పత్రాలు గాలితాకిడికి చాలాదూరంవరకు ఎగిరి పోతున్నాయి. పురుగులు కొట్టివేయడంవల్ల వాటిమీద ఏర్పడిన గీరలు వ్రాతలవలె ఉన్నాయి. ఇవి “ఈ మఱ్ఱిచెట్టుపై బ్రహ్మరాక్షసు డున్నాడు రావద్దని” పాంథులను హెచ్చరిక చేస్తున్నట్లున్నాయి. చెట్టు మఱ్ఱిపళ్లు ఈ పుణ్య కార్యంవల్ల లభించిన పుణ్య ఫలితాలలా ఉన్నాయి.” ఈవర్ణన అంతటిలోను మన కాశ్చర్యం కలిగించేది మఱ్ఱిఆకులమీద పురుగులు కొట్టివేయగా ఏర్పడిన గీరల పరిశీలన. ఇలాంటి సునిశిత ప్రకృతిపరిశీలన కల ఘట్టాలు ఆముక్తమాల్యదలో చాలా విరివిగా కనిపిస్తాయి. ఈ కవి ఈవిధమైన సునిశిత పరిశీలనంతో నేమ్యగపక్ష్యాదిప్రాణిస్వభావాలుకూడా చిత్రించాడు. పక్షి స్వభావ వర్ణనకు గ్రీష్మవర్ణనలో కొంగల స్వభావ వర్ణనం ఒక ఉదాహరణంగా తీసుకోవచ్చును. నీరులేని మడుగులలో కొంగలు మొదట పెద్దపెద్ద చేపల నన్నిటినీ మింగివేశాయి. తరవాత ఎండబీటలలో కలవవేరు వెంబడిని ఏటవాలుగా ఉన్న బొమ్మిడాయలనే చేపలగుడ్లు, డాక్కాటము లనేచేపలగుడ్లు, తిని వేస్తాయి. ఈ కవి ఈ విషయం ఈ పద్యంలో అతి సహజంగా చిత్రించాడు.

“మీటగు మీలనెల్ల మునుమ్రింగి, క్రమంబున నైన రొండు పె
న్బీటిక వెంటదోచుతొగ వేరుబడి న్గొను పై చెలంగగా
ద్రోటికఁ గన్దమ్రదవముతో నశించిన బొమ్మిడాయ డా
కూటకులంబులం దిసె బకోటకులంబు జలప్రాదంబులన్.”

౩-౫౮.

సామాన్య ప్రబంధాలలో గజాశ్వాది వర్ణనలు అతిశయోక్తి పూరితాలై అసహజంగా ఉంటాయి. రాయలు మధురాపురి వర్ణనలో సాంప్రదాయికంగా చేసే ఏనుగుల వర్ణన చేస్తాడు. కాని ఈ వర్ణన ధోరణే వేరు. దీనివల్ల ఆకాలంలోని స్వాభావిక గజస్వరూపం చక్కగా అవగతం అవుతుంది.

"ఉపరిస్థజనవారణోక్తికి జెవిఁ దార్చి
యుబ్బుగంబై బయల్ప్రిమ్మి చిమ్మి,
గఱని పెన్వాఁ బాయ మిన్నవియ దట్టించుతో
త్రొక్కరు బందపుదాంట్ల దతిమి, దతిమి
చలువచే ద్వారవేదు రెఱింగి నిల్చి, త
జ్జనజిఘృక్షుకుఁ గేలు సాచి సాచి,
డిండిమంబుల కుబ్బి గండాల్పదాన మే
లులుగ దద్వహు ఖాల లువ్వి లువ్వి,
వేణు కాహళులకు వీడు వెఱలి వెఱలి,
పరపథగజధ్వనికి బోర తిరిగి తిరిగి,
ద్వాఃస్థులు పైఁగులకు, బంపు కృత్యలవవ
శానుగతి జేరు వెలిఁ గరు లగ్గలికల"

౨-౧౪.

ఆముక్తమాల్యద నాలుగవ ఆశ్వాసంలోని విష్ణుచిత్తుని వాదం వినడానికి వచ్చిన విద్వాంసుల స్వభావము, వాదంలో విజేత అయినా విష్ణుచిత్తుని యెడల, రాజుమీద వారికి కలిగిన అసూయ, తిరిగి పోయేవారి మనఃస్థితి కవి అతిసహజంగా వర్ణించిన ఈ క్రింది సీసంకూడా ఈ సందర్భంలో పరిశీలింపదగినది.

"సెలవులు నాకుచు వెలియరుంగులు నూడ్చి
కరిగి పాదూవాహు వరయువారు;
తమ బ్రోల నుండు వందలను గానక దాటి
పేరెలుంగిడి చెప్ప జీరువారు;
నగరు వెల్వడుదాక దిగిపోయి మరి నిల్చి
తోడివిద్వాంసుల గూడువారు,
నెరు లైన తమవాని గృహకృత్య మడిగి, వా
డనునవి తప్ప నూకొనెడివారు,
'వాద మేమాయె' నన్న భూవరునిపక్ష
పాత మాదాసరికి గల్గె బ్రతికె, న నెడు
వారు; 'నా రెం డిటు విమర్శ దూరమైన
వాకిట వసించు నెవ్వ' డన్నారు నగుచు.
కలిసి యొక కొంతసేపు శృంగాటకముల
నగరిదెస జూచుచును మంతనంబు లాడి,
చనిరి, విద్వాంసు లిం క్ష్మజనవిభుండు
రూఢి కతని మహాగజారూఢు జేసి."

ఈ విధంగా ఆయా ప్రకృతుల సునిశిత స్వభావ పరిశీలనము, ప్రతి చిన్నవిషయము అతి జాగ్రత్తగా పేర్కొనడము రాయల ప్రకృతి వర్ణనలోని ప్రత్యేకత.

రాయల ప్రకృతి వర్ణనలో మరి ఒక విషయం గమనింపదగినది. సామాన్యంగా ప్రకృతి వర్ణనలో సహజ రమ్యములైన సన్నివేశాలే స్వీకరించి, ఆ దృక్పథంతోనే ప్రకృతివర్ణనం చెయ్యడం ఒక పరిపాటి. కాళిదాస మహాకవి ఋతుసంహారంలోను, మిగిలిన కావ్యాలలోను బహుళంగా ఈ దృక్పథంతోనే ప్రకృతివర్ణనం చేశాడు. కాళిదాస కవివాస్తవిక ప్రకృతిని చిత్రించినా సహజసుందరత్వాన్నే స్వీకరిస్తాడు. కాని రాయలు సహజంగా అందంగా లేనిసన్నివేశాలుకూడా చిత్రిస్తారు. వనకరుదసాగించిన మేడిపళ్లలో నుండి పైకివచ్చే దోమలు, పురుగులు గీరులుగా తినివేసిన మ్రిలకులు సహజంగా అందమైనవి కావు. అయినా ఇలాంటి సన్నివేశాలు వర్ణించడంలో రాయలు వెనకంజ వెయ్యడు. కాళిదాస మహాకవితో పోల్చి రాయల లోపాల నెన్నడం ఈ తారతమ్య పరీక్ష ఉద్దేశం కాదు. రాయల దృక్పథ పరిశీలనమే దీని ఉద్దేశము. అయితే ఈ విషయమయిన అసుందర, సాకల్యవర్ణనవల్ల ఒకప్పుడు కవి ఆయా కాల వాతావరణాలు ఒక్క రేఖలో గీసి చూపడానికి వీలుపడుతుంది. దీనికోసమే రాయ లీవర్ణన చేసినట్లు కనిపిస్తుంది.

రాయలు అతి సుందరమైన ప్రకృతి సన్నివేశాలతో కూడా ప్రకృతివర్ణన చెయ్యగలరు. ఈ రెండు పద్యాలు ఈ విధమయిన ప్రకృతివర్ణనకు ఉదాహరణాలు. ఈ క్రిందిది పూచిన వారి కేశాలు ప్రతిఫలించిన ద్వారభూముల వర్ణన.

"గోరకితవారికేళ
శాగ్రహములు గత్న కుట్టిమంబుల దోచున్
ద్వారము లయాత్మకృతకృ
ద్గారంబుగ వలికి ముగ్గు ఘటియించి రనన్". ౧-౫౫

ముక్కులు రెక్కలలో గ్రుచ్చుకొని కేదారాంతరాలలో నిద్రించే ఈ బాతువుల వర్ణన సుప్రసిద్ధమయినది. ఇది రాయల మనోహర ప్రకృతివర్ణన వైఖరికి మరి ఒక ఉదాహరణము:

"కలబలకన్నట గ్రుక్క బాతువులు కేదారంపుగుల్యాంతర
స్థలి నిద్రింపగ జూచి, యారెకు లుపస్నాత ప్రయాతద్విజా
వలికిం డీకలతోటుల న్నవి దదావాసంబు జేర్పంగ రే
వుల డిగ్గ న్యవ బాలు వాని గని నవ్వున్ శాలిగోప్యాంగనల్."

౧-౬౫

ఇలాంటి సహజ మనోహర దృశ్యవర్ణనలు కూడా ఆముక్తమాల్యదలో విరివిగానే కనిపిస్తాయి.

అయితే ఈ ఉదాహరించిన రెండు పద్యాలలోను ప్రకృతి వర్ణన అలంకారసమ్మిశ్రితమై ఉన్నది. అలంకార సమ్మిశ్రితమైనా ఈ ప్రకృతివర్ణనము సహజ మాధుర్యము సౌందర్యము కోలుపోలేదు.

రాయల ప్రకృతివర్ణనలో వాస్తవిక (*Objective*) దృక్పథం ఎక్కువ. అందుచేతనే రాయలవర్ణనవల్ల ఆకాలపు పరిస్థితులు మన కళ్లకు అతి విస్పష్టంగా కనిపిస్తాయి. ఆముక్తమాల్యదవల్ల రాయల కాలికపరిస్థితులు తెలిసినట్లుగా మరి ఏ ఇతర ప్రబంధాల వల్లా తెలియవు.

కృష్ణరాయలకు ఋతువు లన్నింటికన్నా వర్షాకాలం అంటే ఎక్కువ ప్రీతి అని తోస్తుంది. ఈ కవి ఈ వర్ణనలలో వ్రాసిన పద్యాలు మరి ఏ ఋతువర్ణనలోను లేవు. ఈ కావ్యంలోని ఋతువర్ణన లన్నింటిలోను ఇదే ఎక్కువ హృద్యమైనదనికూడా చెప్పవచ్చును.

సహజమైన ప్రకృతిస్వభావ పరిశీలనం లేకుండా కేవలము ఉత్ప్రేక్షాతిశయోక్తులతో అసహజంగాను, విశృంఖలంగాను వర్ణ

నలు కల్పించడం మన ప్రబంధాలలో కనిపిస్తుంది. ఇది ఇటీవలి కాలపు సామాన్య ప్రబంధ రచయితలలోనే కాక ఉత్తమ ప్రబంధ రచయితలలోకూడా ఉన్నది. రాయల ప్రకృతివర్ణనలలో ఇతరుల నెవ్వరినీ అనుకరించ లేదు. ఆ కాలంలో అందరిలోను సర్వసామాన్యంగా కనిపించే ఉత్ప్రేక్షాది మిశ్రితమైన ప్రకృతి వర్ణనలలోకూడా ఈయన అతి నూతన కల్పనలు సంతరించుకున్నాడు. అయితే ఈ కల్పనలు కొన్నిచోట్ల చాలా అతిశయోక్తి పూరితంగాను, అసహజంగాను కనిపిస్తాయి. ఈ క్రింది రెండు పద్యాలు ఈ విధమైన అతిశయోక్తిపూరితమైన అసహజ వర్ణనలకు ఉదాహరణాలు. దీనిలో మొదటి పద్యానికి సర్పాలు భూమి ఆక్రమించడానికి నాగలోకాన్నుంచి మధురానగరి అగడ్త నీటినుండి పైకి వచ్చాయనీ, అయితే ఆ అగడ్తలలో అంతటా పొదగబడిన గరుడపచ్చలకు భయపడి వెంటనే అవి మునిగిపోతున్నాయనీ తాత్పర్యము. ఇది ఆ కాలంలో అలవాటయిన వర్ణనాపద్ధతే. ఇది కేవలం అత్యుక్తి పూరితము. ఈ పద్యం ఇక్కడ పూర్తిగా ఉదాహరిస్తున్నాను.

“కాద్రవేయులు భూమియు గైకొనంగ
నురగలోకంబు వెడలి తత్పరిఖనీట
నెగసితోడనె క్రుంకుదు ర్నిలువలేక
తత్తటాబద్ధగారుత్మతముల కులికి”. 2—7

దీని తరవాతి పద్యంకూడా ఈ జాతిలో చేర్చదగినదే.

“తరుణశైవాలజలజపత్రములు వోదుప
మరకతచ్ఛాయ బొల్చు దత్పరిఖజలము
కోట బంగరుసేయుట కొరకు మున్ను
బ్రహ్మ పిడిచిన మందాకు పస రనంగ.” 2—8

ఇలాంటి వర్ణనలు సావకాశంగా ఒకచోట కూర్చుని చేసే గడ్డు సమస్యా పూరణాలవంటివి. బహుశః ఆ కాలంలో ఇటువంటి వర్ణనలపై ఆదరం ఎక్కువగా ఉండిఉండవచ్చును. ఆముక్తమాల్యదలో రాయలు స్వాభావికమైన ప్రకృతి వర్ణన లెన్నో సంతరించుకుంటాడు. అయినా తాత్కాలికమైన సంప్రదాయానికి తలఒగ్గి ఇలాంటి కృతక వర్ణనలు చేసి ఉండవచ్చును.

మానవ ప్రకృతి వర్ణన

మానవ ప్రకృతి వర్ణనలో కూడా రాయలు నూతన పంథాయే అవలంబించాడు. ఈయన మానవస్వభావ వర్ణనపద్ధతి పరిశీలించిన వారికి రాయలీ విషయంలో అవలంబించిన అతినూతన వైఖరీ, దానితోబాటు ఈయన అవలంబించిన కేవల సాంప్రదాయిక పద్ధతీ కూడా గోచరిస్తాయి. ఇంచుమించు వర్ణనలలో అన్నింటిలోను రాయలు అవలంబించిన ఈ ద్వివిధవైఖరి గోచరిస్తూనే ఉంటుంది.

రాయలు శ్రీ విలుబుత్తూరి వర్ణనలో స్వభావోక్తి ఎక్కువగా వాడి ఆ నగర సౌందర్యం సహజంగా మన కన్నుల ఎదుట చిత్రించాడు. మళ్ళీ మధురానగరవర్ణనలో ఇంతగా స్వభావోక్తి ప్రదర్శించలేదు. మధురానగర వర్ణన ఎక్కువగా ఉత్ప్రేక్షాతిశయోక్తి ప్రాయమైన సాంప్రదాయిక మార్గాలోనే నడిచిపోతుంది.

మానవ స్వభావోక్తి వర్ణనలో రాయలు ఎక్కువగా ప్రకృతిసిద్ధమైన సహజ స్వభావానికే ప్రాముఖ్యం ఇచ్చాడు.

ఆముక్తమాల్యదలో ప్రప్రథమంగా మనహృదయం ఆకర్షించే వ్యక్తి విష్ణుచిత్తుడు. ఆముక్తమాల్యదకు విష్ణుచిత్తీయ మనే పేరు చిరకాలంనించి సాంప్రదాయికంగా వినవస్తూంది. లాక్షణికులు కొందరు ఈపేరుతోనే ఆముక్త మాల్యదలోని పద్యా లుదాహరించారు. రాయ లెక్కడా తనకావ్యంలో ఈపేరు వాడలేదు, అయినా పండితలోకంలోను, లాక్షణికులలోను ఈ పేరు వ్యాపించడంవల్ల ఈ గ్రంథం విష్ణుచిత్తప్రధానమైనదిగా వారు భావించినట్లు కనబడుతుంది.

విష్ణుచిత్తుడు

ఇతడు అమాయికుడు: వట్టి ఛాందసుడు. కేవలం ఛాందసుడై నిత్యపూజోపచారాదులచే సేవించే భక్తుని సాంప్రదాయిక భక్తి చిత్రించడానికై రాయ లితనిని ఉద్దేశించి ఉండవచ్చును. మొదట స్వామి పాండ్యరాజసభకు వెళ్ళి వైష్ణవ మత ప్రఖ్యాపనం చెయ్యవలసిందని ఇతనిని ఆదేశించినప్పుడు ఇతడు చెప్పినమాటలు ఇతనిలోని అమాయకత్వం అతిసహజంగా స్ఫురింపజేస్తాయి. ఇతనికి ధైర్యం కలిగించడానికే మొదట స్వామి ఇతన్ని “మహామతీ!” అని సంబోధించినట్లు కనబడుతుంది.

“నేను మహామతీ ! మధుర
నీవు రయంబున జొచ్చి యందు శాం
డీకు దివాణము న్నెరయ నించిన
ప్రేలెడు దుర్మదాంధులన్
జోకిమి మాన్పి, మన్మహిమముం
బ్రకటించి హరింపు శుల్కమున్
వాడును రోసినా డిహము వైష్ణవుగా
నొనరింపు సత్కృపన్” 2—88

ఈ ఆజ్ఞ విని వణవణకుతూ విష్ణుచిత్తు డన్నమాటలు వరహాల మాటలు. ఇవి అతని అమాయికభక్తికీ, సంతృప్తభావానికీ తార్కాణాలు—

స్వామీ ! నన్ను నితఃపురాపఠితశాస్త్రగ్రంథ జాత్యంధు, నా
రామక్ష్మాఖనన క్రియాఖరఖనిత్రగ్రాహి తోద్యత్కిణ
స్తోమాస్నిగ్ధకరు న్భవద్భవనదాసు న్వాదిగా బంపుచో
భూమీభృత్సభ నోట మైననయశంబుల్ మీకు రాకుండునే !”
2—90

“గృహ సమ్మార్జనమో జలాహరణమో శృంగార పల్యంకికా
వహనంబో వనమాలికాకరణమో వాల్లభ్యలభ్యధ్వజ
గ్రహణంబో వ్యజనాజపత్ర ధృతియో, ద్రా—గ్దీపికారోపమో
నృహరీ! వాదము లేల! తేరె యితరు ల్నీలీలకుం బాత్రముల్.”
2—91

ఇది కేవలం భయభక్తులతో కూడిన వినయం అని అనుకున్నా అనుకోవచ్చును. కాని తన కుమార్తె విరహవేదనతో బాధ పడుతున్నప్పుడు ఇతడా గొడవేమీ తెలియక విష్ణువుతో అతి అమాయికంగా ఆ విషయం విన్నవించుకుంటాడు. అప్పుడు అతని ఛాందసానికి చిరునవ్వునవ్వి విష్ణువు గోదాదేవిని శ్రీరంగానికి తీసుకు

కావలసినదని చెబుతాడు. గ్రంథం చివర ఆముక్తమాల్యద అంతర్థిత అయినప్పుడు ఇతడు చేసిన గందరగోళము, చెప్పినమాటలు మరింతగా ఇతని స్వభావాభివ్యక్తికి తోడ్పడుతున్నాయి. అప్పుడు విష్ణువు ఇతన్ని "ముది మది దప్పితోటు ముని ముఖ్య!" అని మందలించి "గోదాదేవి మీయింట్లోనే ఉండవచ్చును. మళ్లీ జాగ్రత్తగా పలకవలసిం"దని ఆదేశిస్తాడు. విష్ణుచిత్తుడు తన కన్యను విష్ణుమూర్తి కిచ్చి వివాహం చేసేటప్పుడు విష్ణువు స్వయంగా తన యింటికి తరలిరావాలని పట్టుపట్టి ఆయన తన గృహానికి తరలివచ్చేటట్టు చేస్తాడు. ఇతడు తన స్వామిపై చూపించేది కేవలం పరిచితుడైన ప్రభువుదగ్గర భృత్యుడు చూపించే సేవ్యసేవకభావమే కాని అంతకంటె భిన్నంగా కనబడదు. రాయల ఆముక్తమాల్యదలోని వ్యక్తులలోనీ విష్ణుచిత్తుడు అమాయికతా మిళితమైన సహజ మాధుర్యంతో దిద్దితీర్చిన మనోహరవ్యక్తి.

చండాల బ్రహ్మరాక్షసులు

ఆముక్తమాల్యదలో విష్ణుచిత్తుని తరువాత పేర్కొనదగిన పాత్ర చండాల బ్రహ్మరక్షస్సు వాదంలోని మాలదాసరి. బ్రహ్మరాక్షసుని పాత్రనిర్వహణలో కూడా కవి ప్రత్యేకశ్రద్ధ ప్రదర్శించాడు కాని అతడు మాలదాసరి పక్కన నిలబెట్టవలసినవాడే. మాలదాసరి—

"జాత్యుచిత చరిత్రమ మ
త్యాత్మర్థంబూని, తనగు హృదయము శుచితా
నిత్యంబుగఁ దత్తను సాం
గత్యము మసిపాత మానికంబై యొదుగన్" 6—5

'మసిపాత మానికంబై యొదుగన్' అనే మాటలోనే కవి ఇతని బహిరంతస్స్వభావాలు రెండు మన కన్నులకు కట్టేటట్టు చేశాడు. అంతటితో ఊరుకోక ఈ క్రింది పద్యంలో నిశితంగా అతని రూపు మన కళ్ళ ఎదుట సాక్షాత్కరింప చేస్తాడు.

"చమురైన తోల్కుబుసంబు వెంకియును, ని
  త్తడి శంఖ చక్ర కుండలము లమర
దివదారి కొమ్ము దోల్త్రిత్తియు జోడమ్ము
  మెడమీది మొగలాకు గొడుగు దనర,
మత్పాదరక్షయు, మావు పన్నెలక గు
  ట్టిన యొంటి తిపిరిదం డెయును మెరయ,
జటిదాళములు పంక పుటిక నొక్కొకమాటు,
  గతిరయంబున దాకి కలసి మ్రోయ,
కలుద వనమాలకంటెయు, మలిన తనువు
బక్కెతిరుమన్ను చెదరుగొంబుట్టు జూపు
బసుపుగట్టితోలు పల్లంబు నెసక మెసగ
వచ్చు సేవింప నురియాలు వైష్ణవుండు" 6—6

బ్రహ్మరాక్షసునిది భీతిజనకమైన అపూర్వ చిత్రణము. అయినా దీనిలో జీవం సన్నగిలలేదు.

రాయల మానవస్వభావ చిత్రణం ఎక్కువగా వర్ణనాత్మకమైనది. పాత్రల చర్యలతోగాని, మాటలతోగాని స్వభావాలను వ్యంగ్యంగా సూచించేపద్ధతిని ఈయన అంతగా అవలంబించలేదు. అందుచేత ఈ చిత్రణాలు కూడా వర్ణనాత్మకం (*Descriptive*) గానే ఉంటాయి. ఈ వర్ణనాత్మకమైన ఫణితిలోనే రాయలు అతి సూక్ష్మంగాను, తేలికగాను తన చిత్రణం ముగించివయ్యగలడు. ఈ సూక్ష్మమైన వర్ణనపద్ధతిలోనే ఇతడు పాండ్య రాజు స్వభావము, అతని పరిపాలనలో బ్రాహ్మణులు అతని శైవస్వభావానుగుణంగా ప్రవర్తించినవిధము వర్ణించివేస్తాడు. విష్ణువు లక్ష్మీదేవితో ఇతని శైవస్వభావం వర్ణిస్తూ చెప్పినమాటలు ఇతని సంగ్రహావర్ణన పద్ధతి నిరూపిస్తాయి.

"వల్లీశైవంబు ముదిరి మద్వినుతి వినకు
వతి యొనర్పదు మామక ప్రతిమలకును
వాఁడె పరతత్త్వ మను మదీయాలయముల
మత్సవంబుల కులుకు; నెయ్యురును నట్ల!" 4—12

ఇంతేగాదు ఈ రాజు శైవాభిమానియై శైవులేమి చేసినా వారిని ఏమీ అనక తాను చేసినది సమర్థించేవారికి అగ్రహారాలిస్తాడు.

"శివలింగము దాల్చిన జన
నివహము లేమైన జేయ నిది పాపము దా
నవు గాదన దా సమయము
నవునను విప్రులక యగ్రహారము లిచ్చున్." 4—44

అప్పుడు ఆరాజు ఇచ్ఛకంకోసం ప్రవర్తించే బ్రాహ్మణుల మాయా నటనం కూడా రాయల నిశితదృష్టి దాటి పోలేకపోయింది!

"అప్ప డిచ్చకు లగు బ్రాహ్మణౌఘ మెల్ల
వార్మ జనిభూమి విడువలే కలికభూతి
గప్తముల వావ గుదురాక లిప్త సంది
నూతసంహిత లిరికించి చొరదొడఁగిరిఁ" 4—41

ఇంతేగాదు ; శైవ పక్షపాతిఅయిన ఈ రాజు జంగాలు రహస్యంగా గంజాయి మద్యం సేవించినా వారిసంగతులు బైటపెట్టేవాడుకాడట! మరి మిగిలిన బ్రాహ్మణులేమైనా కొంచెం పొరబాటుచేస్తే వారి తప్పులు గోరంతలు కొండంతలు చేసి హేళన చేసేవాడట!

"శిలము బట్టియు గంజా
హాల లుపాంశుల భజించు వసముల బైటం
జాలడు వైవన్ ; విప్ర
స్థాలిత్యము బైటవేసి కనుగిలవు పఠక." 4—47

ఇంతేగాదు, ఇతడు యామునాచార్యుడు వైష్ణవమత ప్రఖ్యాపనకై వాదం ఏర్పాటు చేయించనున్నప్పుడు ఆ వైష్ణవ బ్రహ్మచారితో "నీవు వాదంలో ఓడిపోతే మొల్లో అన్నా విడువకుండా బలవంతంగా నీ మెడలో లింగం కట్టించకుండా విడిచిపెట్ట"నంటాడు.

"సంగతిదో నోయి! ఇసుమంత టింగణావు!
తత్త్వ నిర్ణయవాదంబు తరమె నీకు!

> నోడితేనియ బట్టి మెయిల్లో యనంగ
> లింగమును గట్టుకుడువు మెరింగి కొడుకు!" 4—60

కాని ఇతడు వైష్ణవ పక్షంపాతంగల భార్యయెడల చూపించిన సమానము, ఆదరము కవి అతిమనోహరంగా ధ్వనింపచేస్తాడు. రాయలు లేఖినితో స్పృశించిన విష్ణుచిత్తుడు, మాలదాసరి, బ్రహ్మరాక్షసుడు, యామునాచార్యుడు సజీవులై మనకు కళ్లఎదట నిలుస్తారు. వాస్తవికమైన వర్ణనాపద్ధతిలోనే పాత్రల స్వభావపోషణ కుపక్రమించినా, సంగ్రహవర్ణనలోనే వారిని మన కన్నులకు కట్టగలిగిన మహామహిత శక్తి ఈ కవిచక్రవర్తి లేఖినిలో నాట్యం చేసింది.

పాండ్యరాజు భార్య

ఈశక్తి ఈపాండ్యరాజు భార్య చిత్రణంలో పరాకాష్ఠ పొందింది. ఈమెనుగూర్చి కవిచెప్పిన పద్యాలు మొత్తం మూడు. అందులో ఒకటి కందము, మరిఒకటి గీతము, ఇంకొకటి సీసము. ఈ వర్ణనలోనే ఆమె మూర్తి అజరామరమై ఆంధ్రవాఙ్మయంలో నిలిచింది! ఈమె వైష్ణవభక్తురాలు. తన భర్తకు వైష్ణవాభిమానం లేకపోవడం ఆమెకు దుర్వారవ్యథ కలిగిస్తుంది. ఆమె తనవైష్ణవ పూజాదికాలు యథావిధిగానే నిర్వర్తిస్తూ పతిభక్తితో మెలగుతూ ఉంటుంది. తన పతి పజ్జకు వచ్చినప్పుడు నిలువుబొట్టు మార్చి విభూతి చుక్కమాదిరిగా కర్పూరపుబొట్టు పెట్టుకొంటుంది! ఈమెస్వభావం వర్ణించే ఈ ఆముక్తమాల్యదపద్యం సంగ్రహ స్వభావ వర్ణనలో ఈప్రబంధాని కంతటికీ మకుట ప్రాయమైనది!

> "వింగడం బైవట్టి ముంగిట నెలకొన్న
> బృందావనికి ముగ్గు బెట్టుదాన;
> దళమినా తేకభుక్తము సేసి యాదలినా
> డోర్చి, జాగరముతో నుండు నిద్రు;
> కారవి పోనీదు; మైనిద్ర కాలు ట
> క్కులు వాడు మత్పుణ్యకథలఁ ద్రోయు;
> సేమంపు మూళాళ్లు గామింప దధినాథు
> మఱునాడు కన్నును మనసు వనియ
> నారజపు వస్త్రె బతిసెజ్జ పురుగు గూర్కి
> వరుగుచో నాళ్ళ దుడిచి కప్పురపు నాఖ
> బెట్టు, నిట్టులు మద్భక్తి పుట్టియును, వి
> జేసు నెపభక్తిచెడదు మదిష్టమగుట!

ఇక మిగిలినది ఆముక్తమాల్యద అని కవి పేరుపెట్టిన గోదాదేవి స్వభావ చిత్రణము. ఈ కవి స్వభావపోషణ పద్ధతి చిత్రణ పద్ధతి (*Descriptive*) అని ఇంతకు పూర్వం అనుకున్నాము. ఆ దృష్టితోనే ఈకవి ఈమె వర్ణనకై సుమారు 80 పద్యాలు రచించాడు. అయినా ఈమెలో జీవచైతన్యం రాలేదు. ఈ వర్ణనం అంతా సామాన్య ప్రబంధాలలో మాదిరిగా కేవలం ఉత్ప్రేక్షాతిశయోక్తులలోనే నడిచిపోతుంది. ఈకారణంచేతనే గాబోలు కవి దీని చివర గోదాదేవి వర్ణన పరమైన ఒక సీసపద్యంలో ఈమెకు కొంతవరకు ప్రాణప్రతిష్ఠ చెయ్యగలిగాడు. ఈపద్యమువల్ల ఈమె ఈప్రబంధంలో ఉన్నదని మనం గుర్తిస్తాము. ఆ పద్యం ఇది:—

> "తను తండ్రి శ్రీకరత్త శ్రీలం గృహమున
> ద్రవిడ తండములయ్యూ దనదు తొంటి
> పత్రివనిర్మాణ దాస్యంబను త్సేకత
> జరపుచు బ్రజ్ఞ వైష్ణవపురాణ
> సంహితా వ్యాఖ్యా రచన ప్రొద్దు గడపుచు
> గట్టెదు కమ్మ చెంగలువ విరుల
> తోమాలె లలకలు దువ్వి కంకునకు నా
> ర్దగి నిబద్ధ ఘటకం బనగ, నీల
> వృష కమ్రరేఖ నెనెమ కొక్కింత యొరగ
> నిడిన ధమ్మిల్ల వలయంబు నడుగనందు
> గొంతసే పద్ధి గీలించి కాపవారి
> నీడ వీక్షించి క్రమ్మర గూడెనునుమ. 5—

ఈపద్యం తరవాత ఈమె సామాన్య ప్రబంధ విరహిణీ మార్గంలోనే మారి ఆయా అవతారాల్లో స్త్రీలను హింసపెట్టి గాథలు ఉజ్జగిస్తూ ఉపాలంభనం ప్రారంభిస్తుంది. ఇక్కడ ఈ మిగిలిన ప్రబంధ నాయికలలాగ చంద్రమన్మథాన్యుపాలంభనాం ప్రారంభించకపోవడం కొంత మెరుగే!

ఈ ఉపాలంభలలో ఒక చోట ఈమె ముగ్ధనాయికకు సహజమైన ఔచిత్యం పాటించకపోవడం పాఠకులకు కటువుగ ఉంటుంది. ఇది రామ బలరామావతారాలలో విష్ణువు చేసిన స్త్రీహింసోపాలంభన పరమైన పద్యము. ఇక్కడ ముగ్ధ, తిరుతో భక్తురాలు అయిన గోదాదేవి బలరాముని నిందిస్తూ "ముసలికి చెద నిట్టతాడునం టతివ రమించె దా ముసలియయ్యు" అనడం కేవలం అనుచితం, ఈ పద్యం ఇక్కడ పూర్తిగా ఉదాహరిస్తే పాఠకులే ఈ విషయం నిర్ణయించుకోగల రనుకుంటున్నాను.

> "హతల నొనర్చె మోహితల
> వల్ల యయోముఖి నా ఘుల స్వభూ
> సుతను విరూప జాట ననుచో—
> ముసలికి చెద నిట్టతాడు వం
> టతివ రమించె దా ముసలి యయ్యు
> రహీన మఱుగుజ్జా ప్రేవ్యకై
> ధృతి సెడి యుగ్రసేనునకు
> బ్రేష్యత నొందియు దిద్ది యేలకే!" 5—58

అయితే ఈమెలో ప్రబంధనాయికలలో ఎవరిలోను లేని ఒక ప్రత్యేకత కూడా ఉన్నది. ఇతర ప్రబంధనాయికలు సామాన్యనరులపై కలిగిన మోహాభావంచేత మై మరిచినవారు. ఈమె సాక్షాత్తు మహావిష్ణువునే వరించింది. ఈవిధమైన నాయిక మరి ఇతర ప్రబంధాలలో ప్రత్యక్షం కాదు.

అయితే మిగిలిన ఈమె విరహావస్థాదికాలలో కవి ఏమీ ప్రత్యేకత చూపలేదు; ఈమె అంతర్ధానం పొందినప్పుడు మాత్రం మనకు పరమేశ్వరుని పరిహాసప్రియత్వము, ఆ సందర్భంలో

తండ్రి విష్ణుచిత్తునిలో ఉదయించిన ఆరాటము తద్వారా అత నిలో కలిగిన అయోమయత్వము మాత్రమే గోచరిస్తాయి. ఈమె అంతర్ధానం చెందినప్పుడు తండ్రికోసము చెలికత్తెలకోసము ఆరా టపడినట్టైనా కనబడదు. మరి ఈమె ఉపాస్యదైవము మహా విష్ణువు ప్రబంధంలో ఎక్కడ ప్రత్యక్షమైనా చిరునవ్వుతో గోచరిస్తాడు. ఆముక్తమాల్యదకంటె ఆయనలోనే మనకు జీవ చైతన్యం గోచరిస్తుంది. చివరకు బ్రహ్మరక్షస్సుకూడా ఈమె కంటె సజీవవ్యక్తిలాగే కనిపిస్తాడు. ఈ ప్రబంధంలోని గోదాదేవి, ప్రబంధంలోని మిగిలిన అందరి వ్యక్తులకంటె తక్కువ చైతన్యంతో స్ఫురిస్తుంది. దీనికి ఆమె భూదేవి అవతారమై ఉండటం ఒక కారణమేమో! ఏది ఎల్లాగ ఉన్నా ఆముక్తమా ల్యదా చిత్రణంలో రాయలు కేవలం సాంప్రదాయిక పద్ధతినే అవలంబించిన విషయం సుస్పష్టమే!

రాజనీతి ఉపదేశంలో కూడా రాయలు స్వతంత్ర పద్ధతి అవలంబించాడు. మిగిన కావ్యాలలోలాగ కాక దీనిలో అనుభూత నిశితమైన రాజనీతి కనిపిస్తుంది. ఇవన్నీ రాయల వ్యక్తిగతమైన రాజకీయ దృక్పథాలై ఉండవచ్చును. అన్ని విధాలయిన చరాచర ప్రకృతివర్ణనలోను రాయలు నిశిత స్వాభావికదృష్టి అవలంబించి, "మిగిలిన ప్రబంధరచయితలకంటె ఈవిషయంలో ఈయన దేశాంచెం పైచేయి"అనిపించుకుంటాడు. కేవలం సాంప్రదాయిక దృక్పథంలో రచించిన వర్ణనలలోను, కల్పనలలోనుకూడా ఈయన మిగిలిన వారి కెవ్వరికి తీసిపోడు. వాస్తవిక దృక్పథం అవలం బించిన కవి కావటంవల్ల చివరికి ప్రతి అశ్వాసాంతంలోను కూడా "ఈప్రబంధం నేను రచించినదే" అని అర్థం వచ్చే ఉదాత్త వృత్తాలు రచించుకొన్నాడు! ఈపద్యాలలో పటిష్ఠమయిన ఆయన లేఖనీ కరవాలపాటవం మన కాంతి మెరుపులా మెరుస్తుంది! వాస్తవిక దృక్పథంతో ప్రకృతి స్వభావము, మానవస్వభావము పరిశీలించిన మహారాజకవి కాబట్టి తన కర్తృత్వం విషయంలో అనుమానాలేవీ కలగకుండా ఈపద్యాలు రచించుకొని ఉండ వచ్చునేమో! నిశిత కరవాలాల వంటి ఈఅశ్వాసాంత పద్యాలలో ఒక పద్యం ఇక్కడ ఉదాహరించడం అనుచితం కాదను కుంటాను!

"ఇది సింహాదిల దంభకేసరి పశా
భిష్టార్పణా పుణ్యల
బ్ద దురుట్టంకణ ఘోట్టు మూరి విజయ
స్తంభోప లోట్టంకితాం
క దృఢాష్టాసుర కృష్ణరాయ ధరణీ
కాంతా ప్త ఆముక్త మా
ల్యద నాశ్వాస వరంబు నాఅవదిప్యాద్యం
తై మహిం బొల్పగున్."

ఇలాగ ఈకవి అన్ని అశ్వాసాంతాలలోను ఘోషించినా ఆదేమి దురదృష్టమో గాని ఆముక్తమాల్యద రాయలు వ్రాయ లేదనీ, పెద్దనామాత్యుడేఈప్రబంధం రచించాడనీ ఆంధ్రవాఙ్మయ రంగంలో అపూర్వమైన వాదభూమి కేగింది! కాని కవితాతత్త్వ జ్ఞుల కీకర్తృత్వ నిర్ణయంలో అనుమానమే ఉదయించదని అనుం కుంటాను.

[illegible]

"మరమ్మతు"

*శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

కథానిక:

నీలి దువ్వెన

శ్రీ బి. హెచ్. కృష్ణమూర్తి

వాచ్ చూసుకున్నాడు భాను. ఏడున్నరయింది. నాగమణి అంటున్నది. పావురంలా మెడ ఒక పక్కకు వంచి, సూదిలో దారం ఎక్కిస్తూ "అవతలి గదిలో ఉన్నాయన ఇందాక అంటున్నాడు ఆవిడతో, 'మొగుడూ పెళ్ళాలంటే అలా ఉండాలి, ఒకళ్లను చూసైనా నేర్చుకోం మనం' అని, మన నుద్దేశించేను. నవ్వొచ్చింది. మనన్నిలా అనుకుంటున్నందుకు, వాళ్లొచ్చిన రెండు రోజులై చూస్తున్నాను, ఎందుకో అస్తమానం కీచులాడుకుంటూనే......"

ఇంకా ఆమె ఏదో చెప్తున్నది కాని వర్తమానంలో పయనిస్తున్న అతని మనస్సు ప్రవాహ మధ్యంలో ఏదో అడ్డు తగిలి ఆగిపోయిన రెమ్మలా అయిపోయింది.

మొగుడూ పెళ్లాలు! ఈ నాలుగు రోజుల్లో ఎంత చక్కగా అమరిపోయింది నాగమణి యీ రకపు జీవితానికి! అతి నిపుణంగా, తలగడా గలీబుమీద లతలూ పూలూ కుట్టడంలో, కదులుతూన్న ఆమె వేళ్లమీద నిలిచాయతని చూపులు. ఈ ఎంబ్రాయిడరీ పరంజామా నిన్ననే కొని తెచ్చాడు తాను. అప్పుడే ఎన్ని డిజైన్లు కుట్టింది!

గదంతా కలయజూశాడు. ప్రశాంతమైన సాంసారిక వాతావరణం ఎంతగా అలముకుంది యీ హోటలు గదిని! నాగమణి—ఎంత చక్కని పేరు!

లాభం లేదు.

జేబు తడిమి చూసుకున్నాడు, మెరమెర లాడుతూ తగిలింది కాగితం వేళ్లకు. నాలుగు పంక్తులే రాసినది తానా ఉత్తరంలో—కాని అరగంట పైగా పట్టింది అది రాయడానికి. పేపరు కొనుక్కొని వస్తా నని వెళ్లిన వాడింత ఆలస్య మెందుకు చేస్తున్నాడా అని ఆమె ఆశ్చర్యపడి ఉండవచ్చు. ఎంత ఆదుర్దాగా తన రాక కోస మెదురు చూస్తుందేది! కిటికీ ఊచ నొక చేతితో వదులుగా పట్టుకొని రోడ్డువైపే చూస్తున్న ఆమె కళ్లనుండి ఎక్కడో దూరాని కెగిరిపోతున్నట్లున్నాయి ఏవో తలపులు ఆ వేళకూడా..

మళ్లీ ఆమెమీద నిశ్చలంగా నిలిచా యతని చూపులు. పువ్వు కుట్టడం పూర్తయిపోయింది. ప్రక్కను నిన్న తాను పెన్సిలుతో రాసిన మొగ్గ ముడుచుకొని ఉన్న రేకులమీద లేతగులాబీ దారంతో ముద్దుముద్దుగా కుడుతూన్నదామె. చంటిపిల్లవాడికి పాలిస్తున్న ఒక స్త్రీమూర్తి మెరసిందతని మనోవీధిలో, లేనవ్వుతో కదలుతున్నా యా పెదవులు; "నీకొడుకే!"

ఊహాప్రపంచంనుండి బలవంతాన మనసు మళ్లించుకుని ఆమె మాటలమీద నిలిపాడు.

ఆమె తల పైకెత్తి తన కళ్లలోనికి తిన్నగా చూస్తూ అంది: "ఈవాళేగదూ వెళ్లిపోవడం? ఈ నాలుగురోజులూ మనదే అనుకున్న యీ గదిని వదిలేసి......" కొద్దిగా సెంటిమెంటల్‌గా అయి మాట్లాడుతున్న ఆమె పెదవులమీద చిన్న చిరునవ్వు కదలాడుతూ ఉంది. ఆ నవ్వు బరువుగా ఉన్నట్లుండడం తన ఊహే నేమో!

భాను అన్నాడు నవ్వుతూ, "గదిలో ఏముంది?"

ప్రవాహంలో ప్రయాణం మొదలుపెట్టిన రెమ్మ మళ్లీ ఏదో అడ్డు తగిలి అక్కడే కొట్టుకోవడం మొదలుపెట్టింది.

పై దేశంలో ఈ గదీ, ఈ మనిషీ, నాలుగు రోజుల్లో ఎంత సన్నిహిత మయ్యాయి తనకు!

నాలుగు రోజుల క్రిందట—

భువనేశ్వరం స్టేషన్లో రైలాగింది. అంత వరకూ మోకాళ్లతో తనను పొడుస్తూన్న ముసుగులోని యువతి దిగి వెళ్లిపోయింది తన భర్తతో, విశాలంగా కూర్చోవచ్చుగదా అనుకుంటుండగానే మరో ముగ్గురు వచ్చి ఆ జాగాలో కూర్చున్నారు. దైనందిన జీవితంలో పాటించవలసిన ఆర్థిక సూత్రాలను తనకు బోధపరిచి ఒప్పించి థర్డ్ క్లాస్ టికెట్లు కొనిపించిన నారాయణమీద ఎక్కడలేని కోపం వచ్చింది.

ప్రక్కనే కూర్చొనిఉన్న నారాయణ తన అంతులేని మాటలధోరణి ఉన్నట్టుగా మార్చి నెమ్మదిగా అన్నాడు: "చూడు భానూ— నేను చెప్పానుగదూ వెయ్యి మందిలో ఉన్నా తెలుగు మొహం ఇట్టే పట్టెయ్యొచ్చు. అదిగో, అవతల, ఆ చివర చిన్న బెంచీమీద కూడో మనిషి. పందెమేసి చెప్తా నబ్బాయి, ఆ మనిషి మన తెలుగుదే!"

తనదృష్టి ఆవైపు పోనిచ్చాడు భాను. మాసిపోయిన ఆకుపచ్చరంగు చీరా, తెల్లబ్లౌజూ, జడవేసుకోకుండా ముడుచుకొన్న ఒత్తైన జుట్టూ, చామనఛాయగా ఉన్నా ఆకర్షణీయంగా ఉన్న

యువతి—తరువాత తెలిసింది ఆమె వయసిరవైరెండేళ్లని, అప్పుడు మటుకింకా చిన్నదిలాగే కనిపించింది తన కళ్లకు—పలిగాని నీలంగా ఉన్న ఏదో వస్తువుమీద గోళ్లతో గాస్తున్నది.

నారాయణంటున్నాడు: "ఆరేమ్ ఎవరూ లేరే ఆ చుట్టుపక్కల తెలుగువాళ్లు! ఒక్కరితే ఎక్కడికి చెప్మా వెళ్తున్నది, ఎవరో గాని?"

ఆమాట నిజమేలా ఉంది. ఆ చుట్టుపక్కల మనుష్యులకూ ఆమెకూ సంబంధమున్నట్లు లేదు. తానన్నాడు: "ఎవరైతే మనకేం లెద్దూ." ఆ మాట అంటున్నప్పుడు ఇంతగా ఆమెతో తనకు ప్రమేయం కలుగుతుందని తాననుకోలేదు గాని మనసులో మటుకు కొద్దిగా ఆశ్చర్యమైంది.

తన కిటువంటి విషయాల్లో అనుభవం లేదు గాని, విచిత్రమైన మనిషి నారాయణ, ఎలా పరిచయం కలుగజేసుకున్నాడో, ఆ కాస్తపాటి టైములో ఆవిడతో. ట్రెయిన్ బరాంగ్ స్టేషన్లో ఆగింది. ఎలాగూ ట్రెయినక్కడ అరగంట పైగా ఆగుతుందిగదా, అలా తిరిగివద్దామని తానన్న మాట కొస్సుకోనని నారాయణ పక్కనే వదలి, తాను వెళ్లి అలా తిరిగి, బండి కదుల్తుందనగా వచ్చాడు కంపార్ట్‌మెంట్ లోపలకు. తాము మొదట కూర్చున్న సీట్లుమార్చి, ఆవిడ కూర్చున్న బెంచీమీదకు చేరి, ఆమెతో ఏదో మాట్లాడుతున్నాడు నారాయణ. చచ్చినా తానంత చొరవ చెయ్యలేడు.

తాను రావటంతోనే పక్క నుంచిన కంఫర్టర్ అవతలకు తోసి నారాయణ అన్నాడు: "రా, భానూ. పాప మీవిడ విజయనగర మెళ్లాలిట, వాళ్ల పినతల్లిగారింటికి. ఖుర్దాలో యీ బండి మారాలని తెలియక ఇందులోనే ఉండిపోయింది. ఎవరో చెప్పారట ఇదే సేరుగా వెళ్తుందని—"

కూర్చుని తానామె వైపు చూశాడు. చేతిలో ఉన్న నీలిదువ్వెన పళ్లు గోళ్ళతో గీస్తూ తల వంచుకొని కూర్చుని ఉందామె. జాలి వేసింది తనకు. కాని నారాయణలా పైకి నూపెట్ట లేకపోయాడు. ఏదో మాట అనవలసిన బాధ్యత తనమీద ఉన్నట్లనిపించి అన్నాడు తాను: "కొత్త జాగాల్లో సరిగా కనుక్కోవలిసింది. ఏ టికెట్ కలెక్టర్ నడిగినా చెప్పి ఉండును."

ఏమాత్రపు కదలికా లేకుండా అంత బిజినెస్ లైక్‌గా మాట్లాడినందుకు మందలిస్తూ నారాయణన్నాడు: "బాగా చెప్పావోయ్! పాప మాడమనిషి. అయినా ఇప్పుడేం మించిపోయిందిలే కటక్‌లో దిగి మళ్లీ అటునుంచి రాత్రి రెండుగంటల కొచ్చే పాసెంజర్‌లో వెనక్కు వెళ్లిపోతుంది."

"అనుకున్న దానికి మరొక పదిగంట లాలస్యంఅని, అంతకు మించి మరేం నష్టం అనికూడా కొసను కలపబోయాడు భాను—కాని ఆమె తనవైపు అదోరకంగా చూస్తూ ఉండడం గమనించి ఆమాట అనలేదు.

తానూ నారాయణా సిగరెట్టు వెలిగించుకున్నారు. రెయిల్ ట్రెయిన్ పెద్దచప్పుడు చేస్తూపడుతున్నది—కాట్జూడి బ్రిడ్జిమీద, తనకు ప్రత్యేకంగా తెలుసుగదా ఇది అన్న గర్వంతోలాగు. ఆమె అంతగా మాట్లాడినట్లు లేదు కాని ఆ రైలు హోరులో నారాయణ మాటలు మటుకు అక్కడక్కడ వినిపిస్తున్నాయి; వినాలని తన కంత ఆసక్తిగా కూడా లేదు. ఇంకో అయిదు రోజుల్లో మళ్లీ వెనక్కు బ్రిడ్జిమీదనుంచే తన ఊరికి వెళ్లిపోతానుగదా అనుకుంటున్నాడు.

కటక్ స్టేషన్ చేరుకుని రైలాగింది. నారాయణా, ఆమే, లేచి నిల్చున్నారు. పైన ఉంచిన చేతిసంచీ తీసుకుని తానూ నిలబడ్డాడు.

నారాయణ ఆవిడతో అంటున్నాడు: "ఇదే కటక్—సామాన్లేమీ లేవుగదూ?" ఆ గొంతులో ఉన్న చనువు చూసి తనకాశ్చర్యమైంది. ఆమె నెమ్మదిగా "లేవు" అని తనచేత నున్న మడత పెట్టిన గోధుమరంగు చీరవైపూ నీలిరంగు దువ్వెన వైపూ చూచింది. వాలిఉన్న ఆమె కనురెప్పలక్రింద నీళ్లుకూడుకొంటూ ఉన్నాయేమో!

భూతకాలంలో తిరుగుతున్న మనస్సు మళ్లా హోటలు గదిలో ఉన్న నాగమణిమీదకు వాలింది. తనను చుట్టివున్న వస్తుసంచయమంతా తనదే అయినా ఆ స్పృహే లేని శ్రీమంతురాలి ఠీమాతో, ఎంత సహజంగా కూర్చొని ఉంది ఈ గది నడుమ!

ఆమె అంటున్నది: "సరదా ఉందిగాని మన స్నేసలు పుస్తకంమీద పట్టుమని పావుగంట నిలవదు......"

మళ్ళా ఆగిపోయింది రెమ్మ.

నారాయణ అంటున్నాడు: "ఎక్కేవాళ్లూ, దిగేవాళ్లూ—పద. భానూ. నిలబడితే ఎంతసేపైనా అంతే!" మాట్లాడకుండా దిగాడు తాను, తన వెనకవాళ్లూ దిగారు.

ప్లాట్‌ఫారమ్‌మీద అన్నాడు నారాయణ: "దూరపువాడివి, సిటీబస్సులో వెళ్ళాలిగదూ, నువ్వు? నే నీ మనిషిని పంపించేశాక వెళ్తాను, నువ్వెళ్లు. అన్నట్లు—నీ పని మరో నాలుగురోజుల్లో అయిపోతుందిగదూ, వెళ్ళేముందొకసారి కనుపించు."

"అలాగే, వస్తాను మరి."—వెళ్లిపోయేముందు ఆమెవైపు చూశాడు తాను, ఆమెకూడా తనవైపే చూస్తున్నది. మళ్ళా తల తిప్పుకుని పదడుగులు నడిచాడు. నారాయణంటున్న మాటలు వినిపించాయి: "దగ్గిరే హోటలు—ఇంకా నాలుగు గంటలపైగా ఉంది బండికి, భోంచేసి రావచ్చు."

ఎందుకో అనిపించింది ఆమె ఇంకా తనవైపే చూస్తున్నదని కాని వెనుకకు తిరిగి చూడకుండా మనుష్యులలో కలిసిపోయి అవతలకు వెళ్లిపోయాడు తాను. అవతల సిటీబస్సు సిద్ధంగా ఉంది. వెళ్లి లోపలకు చొరబడ్డాడు.

అప్పుడే వర్షం పడి వెలిసినట్లుంది. అక్కడక్కడ రోడ్డుమీద ఉన్న గోతుల్లో నిండుకొన్న నీళ్లలో ఎలక్ట్రిక్ లైటు వెలుగులు పడి ఆ చిన్న అలలు బంగారు తీగల్లా తళతళ లాడుతున్నాయి. బస్సు వేగంగా వెళ్ళిపోతున్నది.

నీలి మువ్వన

నారాయణ—

నారాయణసంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. అతన్ని బాగా ఎరుగును తాను. చిక్కిన అవకాశం పోగొట్టుకునే రకం కాదు. పాపమామె......

తన విధ్యుక్తధర్మం తప్పించుకుని పారిపోతున్నట్లనిపించి గుండె కలుక్కుమంది భానుకి. నిస్సహాయ ఐన ఆడదాన్ని నైతిక సంబంధమైన విలువలతో అంత అవసరంలేని మనిషితో వదలేసి......

అయినా అసలామె ఇంకా చాలా దూరం వెళ్ళాలి. నారాయణలాంటి వాళ్ళెంతమందో ఉంటారు ప్రపంచంలో. తన కెందుకీ అనవసరపు బాధ్యత?

కాని మనసొప్పుకోలేదు. మసీదు దగ్గర బస్సాగింది. తనూ దిగిపోయాడు. బస్సు కండక్టర్ అడుగుతున్నాడు: "కోర్టు వరకూ వస్తారేమో?"

"లేదు, పనుంది."

స్టేషనక్కడకు రెండుమైళ్ళుండ సుమారు. నడిచివెళ్తే ఆలస్యమౌతుంది. రిక్షావాడిని పిలిచి స్టేషన్‌కు పోనిమ్మన్నాడు. స్టేషన్ మరో రెండుఫర్లాంగు లుండగా "ఫ్రెండ్స్ కేఫ్" తాలూకు నియాన్ లైట్ సైన్‌బోర్డ్, ఆలోచనలో ఉన్న తన కళ్ళ నాకర్షించింది. తాను వస్తూన్నప్పుడు విన్న నారాయణ మాటలు జ్ఞప్తికి వచ్చాయి. స్టేషన్ దగ్గరలో ఉన్న దక్షిణాది భోజనహోటలిదే.

రిక్షాదిగి తిన్నగా భోజనాల హాల్లోనికి వెళ్ళాడు. అక్కడ చాలమంది ఉన్నారుగాని తాను వెదికే వాళ్ళెక్కడా కనిపించలేరు. పక్కగదుల్లోనూ లేరు. ఇవతల హాల్లోనికి వచ్చి ఒక ఓవల్‌టిన్ తెమ్మన్నాడు.

మేనేజర్ టేబుల్ దగ్గర బిల్లు చెల్లించేటప్పుడు వాళ్లను గురించిన ప్రశ్న నోటిచివర వరకూ వచ్చింది కాని అడగలేక పోయాడు ఎందువల్లనో.

ఎందుకివన్నీ ఆలోచించి ఏంలాభం! జరిగింది మళ్లీ వెనుకకు తిప్పి మరోవిధంగా జరిగేటట్లు చెయ్యలేడు గదా!

ఎదురుగుండా ఉన్న నాగమణిమీద దృష్టివాలింది. గులాబీ మొగ్గ కుట్టడం పూర్తయింది. సూది దానికే గుచ్చి ఫ్రేమ్ విప్పకుండానే ఆ గలేబు కుర్చీమీద ఉంచి లేచి నిలబడి ఆవలించింది నాగమణి, చేతులు రెండూ పైకెత్తి తల వెనుక పెనవేసుకుని, తన ఇంట్లో గోడకున్న త్రివర్ణ చిత్రపటం—పురూరవుణ్ణి వదలి ఆకాశాని కెగిరిపోతూన్న అతిలోక సౌందర్యవతి ఊర్వశి—అతనికి జ్ఞప్తి వచ్చింది.

భాను కూర్చున్న పడకకుర్చీ దగ్గరకువచ్చి, దాని చేతిమీద ఎడమచెయ్యివేసి వంగి, అతని కళ్లల్లోనికి తిన్నగా చూస్తూ అందామె: "మధ్యాహ్నంపూట నిద్ర బాగా అలవాటు. నేనేది వింటున్నట్లు లేదే!"

ఆమె సున్నని ముంజ మీద వేళ్లతో రాస్తూ అన్నాడు: "వింటున్నానే చివరకు 'ఊదారంగులో ఉంటే బాగుంటుంది' అంటున్నావుగదూ?"

అతని నుదుట చిందులాడుతూన్న జుట్టు కుడిచేతివేళ్లతో సరుగుతూ అందామె: "అవునుగాని, రాత్రి ఎన్నిగంటలకి ట్రెయిను సరిగ్గా?"

కట్టుకున్న లేతనుపు జార్జెట్ చీరా, బంగపండురంగు బ్లౌజూ అందమైన ఆమె శరీర నిమ్నోన్నతాలను పట్టి చూపుతున్నాయి, ఆకర్షవంతంగా: "రెండుంబావుకి—అన్నీ సర్దేసుకో"

"ఎంతసేపు! సాయంత్రం సర్దేస్తాను—" అంటూ అతని ఎడమచెయ్యి తిప్పి వాచీవైపు చూసింది: "అబ్బో, మూడవ్వస్తూందే! కాఫీ తెమ్మంటూ నంపండి."

తలుపు తీసుకుని ఆమె అవతలకు వెళ్లింది. వాచీవైపు చూశాడతను— అయిదు నిముషాలు తక్కువ మూడు. నాలుగున్నరకే ట్రెయిన్, టైమవుతూన్నది.

ఏదో నిశ్చయానికి వచ్చినవాడిలా ఒక్క ఉదుటున లేచి అల్మైరా దగ్గరకు వెళ్ళాడు. అటూ ఇటూ చూసి జేబులో చెయ్యిపెట్టి కాగితమొకటి పైకి తీసి, అల్మైరాలో ఉన్న పర్సులో పై అరలో కనిపించేలా దాన్నుంచి, మళ్లీ ముడిచి అక్కడే పడేసి వెనక్కువచ్చి కుర్చీలో చేరబడ్డాడు.

నాగమణి వచ్చింది. వెనకాలే హోటలు కుర్రవాడు ట్రేతో ఫలహారమూ, కాఫీ రెండు కప్పులూ, చిన్నగిన్నెలో పంచదారా, తెచ్చి భాను కూర్చున్న కుర్చీకి దగ్గరగా నాగమణి లాగిన స్టూలు మీద ఉంచి వెళ్లిపోయాడు. నవ్వుతూ నాగమణి అంటున్నది: "గోవా బర్ఫీట ఇది—ఎలా ఉంటుందో చూడండి. చిన్నప్పుడు అమ్మ బర్ఫీ కథొకటి చెప్తుండేది—"

కొట్టుకునిపోతున్న రెమ్మ మళ్లా ప్రవాహంలో ఏదో అడ్డు తగిలి ఆగిపోయింది. ఈ నాలుగు రోజులుగా ఎక్కడలేని ఆనందమూ మూర్తీభవించినట్లు తిరుగుతున్నది నాగమణి. షెల్లీ పద్యంలో ఒక భాగం జ్ఞాపకం వచ్చిందతనికి:

"........a mortal shape indeed
With love and life and light and gaity,
And motion which may change but cannot die;
An image of some bright Eternity;
A shadow of some golden dream;........"

మళ్లా నాలుగు రోజుల క్రిందట నాగమణి స్మృతిలో మెరసింది. ఇనుపబద్దీల కానించి ఉన్న నేషనల్ సేవింగ్స్ సర్టిఫికెట్ల అడ్వర్టైజ్‌మెంట్ బోర్డుమీద దృష్టి నిల్పి—భార్యా, భర్తా, ఇద్దరు పిల్లలూ ఆనందంగా కలిసి కూర్చుని టీ తాగుతూన్న బొమ్మ అది—దైన్యమంతా మూర్తీభవించినట్లు కూర్చుని ఉందామె ఫస్ట్‌క్లాస్ పాసెంజర్స్ హాల్లో. మరి వాళ్లు కనిపించరని స్థిరపరచుకున్నా స్టేషన్ వదలి వెళ్లలేకపోయిన తాను, అటూ ఇటూ తిరుగుతూ, చివరకా హాల్లో ఒకమూల ఆకుపచ్చని చీర చూశాడు. నాలుగడు

గులు వేసేటప్పటికి ఆమే అని నిర్ధారణ అయింది. అతని గుండెలు వేగంగా కొట్టుకున్నాయి

భాను దగ్గరగా వచ్చేటంతవరకూ అతన్ని చూడలే దామె. చూడటంతోనే కొద్దిగా గాబరాపడి లేచి నిల్చుంది.

అతని కేమనడానికీ తోచలేదు. మాటలకు తడుముకొని చివర కన్నాడు: "భోంచేశారా?"

తా నడిగినదానికి సమాధానం చెప్పకుండా అడిగిం దామె: "మీరు వెళ్లిపోలేదూ బస్సులో?"

"వెళ్లాను—అంటే, మళ్లీ వనుండి వచ్చాను."

"మీరు—భోజన మైందా?"

"ఊఁ."

ఇద్దరూ ఒక నిమిషం మాటాడలేదు. తా నామె కిచ్చిన సమాధానం దిద్దుకోవాలనిపించి మళ్లా అన్నాడు: "భోజనమా? ఇంకా కాలేదు." ఆమె పెదవులు కనీ కనిపించని చిరునవ్వుతో విడాయి కాని అంతలోనే "మీ భోజనం?" అని అత డన్న మాటల్తో ఆ లే జిరునవ్వు మాయమైంది. కళ్లు నేలపై వాల్చి బొటనవ్రేలుతో గచ్చుమీద రాస్తూ నెమ్మదిగా అంది: "లేదు."

"ఏం నారాయణతో హోటలుకు వెళ్ల లేదూ?"

ఆమె తలెత్తి తిన్నగా అతని కళ్లల్లోనికి చూసింది. ఏదో అనడానికి ప్రయత్నించి మళ్లీ ఆగిపోయి, చివరకు "లేదు" అంది.

ఆ హాల్లో ఒక మూలఉన్న దుకాణం దగ్గరకు తాను వెళ్లబో తుండగా "ఎక్కడికి?" అం దామె. "ఇప్పుడే వస్తాను" అంటూ తాను వెళ్లి తెచ్చిన రెండు బత్తాయి పళ్లూ అందించినప్పుడు వద్దని అనకుండానే తీసుకుంది. ఆపక్కనే ఒక బెంచీ అప్పుడే ఖాళీ అయింది. అది చూసి ఆమె "అక్కడ కూచోండి" అంది తనను. తా మిద్దరూ నిలబడి మాట్లాడడం తనకూ అదోక మోస్తరుగా అని పించింది. పదిమందీ ఏ మనుకుంటున్నారో నని. వెళ్లి చివరను కూర్చొని ఆమెనూ కూర్చో మన్నాడు బెంచీ ఆ చివరను. కాని, ఆమె నేలమీద ధూళి దులుపుకొని కూర్చొని పళ్లు ఒలవడం మొదలు పెట్టింది.

తొనలన్నీ శుభ్రంగా తీసి ఒక పండు తన కందించిం దామె. తా నన్నాడు: "నా కొద్దు—మీరు తినండి."

"ఇంత కష్టపడి నాకోసమే నా ఒల్చుకున్నది! ఇదుండిగా నాకు!"

ఆయి దారు గంటల క్రిందట ఎవరెవరో తెలియని తమ నడుమ నా విసంగా మొదలైంది పరిచయం అతి సన్నిహితంగా.

"పంచదార తక్కువైనట్లుంది మీకు," అంటూ తన కప్పు తీసుకుని ట్రేలోఉన్న చిన్న గిన్నెలోని పంచదార ఆమె కల్పు తూంటే అనుకున్నాడు తన అంగుడుకు లన్నీ యీ నాల్గురోజు ల్లోనూ ఎంత బాగా కనిపెట్టిం దీమె, అని—అతడు కాఫీ తాగు తున్నాడు. ప్రవాహంలో ప్రయాణాని కుద్యుక్తమైన రెమ్మ మళ్లీ ఆగిపోయింది.

తొనలు విడదీసి, గింజ లవతలకు విసరి, రసవంతమైన ముత్యాలు తింటూ, తా నడిగాడు: "విజయనగరంలో మీ పినతల్లి గారా ఉన్నారు?"

తా నా అనవసరపు ప్రశ్న వెయ్యకుండాఉంటే ఆ పరిచయ మక్కడితో ఆగిపోయేదేమో! ఆ మొదటిరోజు జరిగిన సంఘటన లన్నీ అలాగే అనవసరంగా కనిపిస్తున్నాయి. కాని అన్నీ జరి గాయి. ఏ ఘట్టంలోనైనా కొద్దిగా ఆలోచించి ప్రవర్తిస్తే ఇంత రాకపోయి ఉండును!

ఆమె వెంటనే సమాధానం చెప్పలేదు. ముత్యాలపొట్ట విడదీ సిన తొన అలాగే వేళ్లతో పట్టుకుని దూరంగాఉన్న N. S. C. బోర్డుమీద చూపులు నిల్పి కూర్చుండిపోయింది. రెప్పలు మూత బడని ఆమె కళ్లల్లో కూడుకుంటున్న కన్నీటిచుక్క లొక్కొ క్కటి చెక్కిళ్లమీదనుండి, విద్యుత్కాంతిలో మిలమిలా మెరుస్తూ క్రిందకు రాలడం మొదలు పెట్టాయి నెమ్మదిగా.

తన కెందుకో కొద్దిగా భయం వేసింది. అటూ ఇటూ చూశాడు. సాధ్యమైనంతసేపు నిద్రపోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్న చుట్టుపక్కలవాళ్లు తమవైపు వింతగా చూడటం లేదు. ఆ ప్రశ్న ఎంత బాధ కలిగించిం దామెకు? రెండు నిమిషాలు తానూ మాట్లాడలేదు. సంతతధారగా కారుతున్న ఆ కన్నీరు చూడలేక చివర కన్నాడు: "క్షమించండి. కష్టంగా ఉంటే చెప్పొద్దు."

చూపులు నేలమీదకు మరల్చుకుని బాష్పరుద్ధకంఠంతో అం దామె: "లేదు—ఎవ్వరూ లేరు నాకు, విజయనగరంలోనే కాదు, ఎక్కడా లేరు." ఈ మాట లంటూనే వేళ్ల సందుల్లో నుండి బత్తాయితొన ఒళ్లో జార్చి, రెండు చేతులతోనూ ముగం కప్పుకుని నిశ్శబ్దంగా ఏడవడం మొదలు పెట్టింది ఏం చేయడానికీ తోచలేదు తనకు. ఆమే చివరకు పైటచెంగుతో కళ్లు తుడుచు కొని, చెప్పడం ప్రారంభించింది:

"ఇలా చాలమం దడిగారు గాని ఎవరికీ నా సంగతి చెప్ప లేదు. ఎందుకో మీకు చెప్పా లనిపిస్తున్నది......"

తరువాత నెమ్మదిగా వచ్చిం దామె జీవిత కథ. అలాంటి వా ళ్లెంతమందో ఉంటారీ దేశంలో. మామూలు అభాగ్యజీవుల కథే అది చాలావరకు. ఏం చేస్తుందో, ముందు బతు కంతా అంధకార మయం.

ఆమె మాటలు వింటున్నంతసేపు వసూలంగా ఊగులాడి పోయినమనస్సు యథాస్థానానికి స్థిరంగా చేరుకోలే దింకా. ఏం చేయగల డామెకు తాను సాయం!

ఆమె చెప్పడం పూర్తయ్యాక అయిదు నిమిషా లిద్దరూ మాట్లాడలేదు. చివర కతను నెమ్మదిగా పర్సు తీసి పాతికరూపా యలనోట్లు పైకి తీశాడు. ఆమె తన కళ్లల్లోకి తిన్నగా చూస్తూ అంది: "జాలిపడి డబ్బిస్తున్నారా? వద్దు. నా గాథ చెప్పుకుని మీ దగ్గర డబ్బు లాగడం నా ఉద్దేశం కాదు." లేచి నిలబడి నేల మీద చూస్తూ అంది: మీరు చూపిన దయ చాలును." ఆమె కళ్ల వెంబడి మళ్లీ నీళ్లు కారుతున్నాయి.

తాను తెల్లబోయి నోట్లు పర్సులో ఉంచి జేబులో ఉంచుకున్నాడు. ఆమె మనసు నొచ్చినట్లయింది. అయినా ఉత్తమాటలతో మటుకే సానుభూతి చూపటం తన మానవత్వానికి పెద్ద దెబ్బలా అనిపించిం దతనికి. తన ప్రకృతి సాధారణంగా ఉద్వేగం చెందదు; చెందుతే ఆపడం కష్టం. ఆ ఉద్వేగంమీదనే ముందు వెనుకలాలోచించకుండా తన ఇంట్లో చోటివ్వడానికి సిద్ధపడ్డాడు. అప్పుడెంతో సబబుగా కనిపించింది. ఎవళ్లూ ఇంట్లో తోడు లేకుండా చిన్న వయసులోనే నాలుగేళ్ల కొడుకుతో నానా బాధలు పడుతున్నది తన భార్య సత్యవతి. ఈ నాగమణిలాటివాళ్లు వెనకాల సాయంఉంటే ఎంత బాగుంటుంది! సాయమంటే ఇంట్లో చాకిరీ చేసిపెట్టాలని కాదు. ఆ పనికి వేరే మనుషులున్నారు. ఆ విషయం తానావిడకు స్పష్టపరిచే చెప్పాడు. ఒకరి కొకరు సాయంగా ఉంటే చాలును. తానూ ఆర్థికంగా స్థిరమైన సదుపాయమైన ఉద్యోగమే చేస్తున్నాడు. తన కెవరూ అక్కచెల్లెళ్లు లేరు. ఆ లోటు తీరేట్టుగా ఆమెను చూసుకుంటాడు.

ఎంతో సహేతుకంగానూ న్యాయ సమ్మతంగానూ తోచింది, తాను చేస్తున్న పని అప్పుడు. ఆమె ఒప్పుకోలేదు ముందు. ఎంతో యిదిగా తాను రకరకాలుగా బోధపర్చి చెప్పాడు. చివరకు పాసింజరింకో గంటకు వస్తుం దనగా ఒప్పుకుందామె.

నాగమణి అనుకుంటున్న దానికి సమాధానం ఆలోచించి చెప్పవలసిన అవసరం కలిగి, ప్రవాహంలో వచ్చిన అడ్డు తొలిగి మళ్లీ మామూలు దారిని పడింది రమ్య.

నాగమణి : "దారిలో మన భోజన మెక్కడ?"

"ఆఁ?...పలాసా. టైముంటుందిలే పలాసాలో?"

"పరధ్యానంగా ఉన్నట్టుందే!"

నవ్వుతూ అన్నాడు భాను. "పరధ్యానమైతే జవాబేలా చెప్పాను."

ఆమె నవ్వుతూనే అంది: "చెప్పొచ్చు. ఎంత పరధ్యానంగా ఉన్నా వినబడుతూనే ఉంటాయి. జవాబు చెప్పాల్సి వస్తే ఆఖరు మాట లొకసారి మనసులో అనుకుంటే సరి, అర్థం బోధపడుతుంది. ఇందాక నిద్రమత్తుగా ఉన్నప్పుడూ ఇలాగే చేశారుగదూ?"

ఎంత చలాకీ ఐన మనిషి! అందుకే ఇంతలా పెనవేసుకు పోయింది తన జీవితంలో నాలుగురోజుల్లోనే యీమె.

ఆల్మైరా వైపు చూశాడు. పర్సక్కడే ఉంది. తనమాట ననుసరించి ఆమె చూపులూ దానిమీదే వాలాయిగాబోలు నాగమణి అంది నవ్వుతూ:

పర్సెవ్వరూ కాజెయ్యరు లెండి—మన మిద్దరం ఉండగానే?"

"అదిగాదు—ఊరికే నే."

"అలా వెళ్ళేటప్పుడు బజారులో ఏమన్నా కొనాలి గాబోలు!"

"లేదులే, జేబులో నాలుగైదు రూపాయల చిల్లరుంది."

"అవునుగాని, ఎందుకలా ఖర్చుపెడతారు డబ్బు? ఈ నాలుగైదు రోజుల్లో చాలా ఖర్చైనట్లుంది నా గురించి."

"ఏం ఖర్చది పోనిద్దూ."

పర్సుతీసి చూస్తుందేమోనని అనవసరంగా భయపడ్డాడు భాను, తనక్కడే ఉండగా ఆ ఉత్తర మామె చూపిందంటే?

తనకు ధైర్యంలేదు. కాగితంమీద రాయగలిగిన మాటలామెతో చెప్పేస్తే? అయిదారుమార్లు వెనుకకూ ముందుకూ తిరుగుడు పడ్డాయి ఆ ఉత్తరంలో రాసి ఉన్న మాటలు తన మనసులో, నాటకంలోవలె రాసినట్లున్నాడు:

"జారి పోతూన్న నాగమణికి—

అనుకున్న దొకటే, అయిందొకటే.

ఈవిధంగా జరిగిన తర్వాత నిన్ను తీసుకువెళ్ళి ఇంట్లో ఉంచలేను. మరోవిధంగా చేసే అవకాశంలేదు. పర్సులో సుమారు రెండువందలున్నాయి. నీపై అభిమానంతో మటుకే ఇవి వదలడం.

ఏమి రాయడానికీ తోచడంలేదు. క్షమించు, నిన్ను పోగొట్టుకుంటున్న-భాను."

ఆమె ఏదో మాట్లాడుతూంది. రెండుమూడు సార్లు నోరు విప్పబోయాడు కాని అవకాశం కలగలేదు. కలిగినా ఉపయోగించుకునే శక్తిలేనట్లుంది పెదవులకు. లాభంలేదు. నోటితో చెప్పలేడు.

డబ్బువదిలి వెళ్తున్నందుకే మనుకుంటుందో? ఏ మనుకున్నా తనకు తిప్పిపంపే అవకాశంలేదు. ఊరిపేరు తప్ప అడ్రెస్ చెప్పలేదే తాను.

ఏమైనా తన విధితాను నెరవేరుస్తున్నాడు.

నాగమణి అంటున్నది: "తప్పకుండా వెళ్లాలేమిటి వాళ్లింటికి భోజనానికి?"

"లేదు, నారాయణ మరీ మరీ బలవంతపెట్టాడు, వెళ్లకపోతే బాగుండదు"—తడుముకోకుండా చెప్పాడు సమాధానం. చిన్నప్పటినుండీ స్నేహితుడు, నిన్న భోజనానికి పిలిచినప్పుడు రావడానికి వీలుకాదన్నాడు తాను; ఏమనుకున్నాడో? లేచాడు తాను కుర్చీమీదనుండి.

ఆమె అంది: "ఇప్పటినుంచి లేస్తున్నారేమి?"

"ఇంకా ఆఫీసుపనుంది. అది చూసుకొని అలాగే భోజనమూ పూర్తిచేసుకుని వస్తాను. తొమ్మిదిదాటుతుందిలే వచ్చేటప్పటికి." తడబడకుండా మాట్లాడ్డానికి ప్రయత్నించి కృతకృత్యుడయ్యాడు.

"నీళ్లు తెప్పిస్తానుండండి."

నీళ్ళు వచ్చాక వెళ్లి మొగం కడుగుకుని లోపలకువచ్చాడు. తల దువ్వుకునేటప్పుడు నాగమణి అడ్డువచ్చి తానే దువ్వింది. దువ్వెన దులుపుతూ అడిగిందామె:

"డూప్లికేటు తాళం మీ దగ్గిరుంది కదూ ?"

"ఏమి ?"

"మీరు వచ్చేంతవరకూ ఒక్కదాన్నీ—ఏమీ తోచదు. అలా ఎక్కడికన్నా......"

"సినీమాకు వెళ్లకూడదూ పోనీ ?"

"చూద్దాంలెండి."

భాను గడపదాట బోతుండగా చేయి పట్టుకుని వెనకకు లాగి తిన్నగా కళ్లల్లోనికి చూస్తూ అడిగింది ; "వేగం వచ్చేస్తారు గదూ ?" ఆమె కళ్లనిండా నీళ్లు నింపుకుని ఉన్నాయి. భాను తటపటాయించి రెండడుగులు వెనకకువచ్చి ఆమెను దగ్గరకు తీసుకుని చెక్కిళ్లమీద ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. అతని నోటి చివరదాకా వచ్చింది : "మరిభోజనానికి వెళ్లనుతే !" అని ; ఇంతలో మధు పెత్తుతున్న సత్యవతి మూర్తి అతని తలపు తెరమీద గోచరించింది. ఎందుకంత కోపంగా చూస్తున్నది, సత్యవతి ? లేదు—నాగమణికి ఇక్కడ స్థానంలేదు.

జాలిగా అన్నాడు : "ఒకపూట ఆలస్యానికేనా బెంగ, పిచ్చిదానా ?"

* * *

స్విచ్ వేసే ఉండడాన్ని, హోటల్ మెయిన్ స్విచ్ వెయ్యడంతోనే టేబుల్ లైట్ వెలిగింది. కాని ఇంకా సరిగా చీకటిపడక పోవడంవల్ల కిటికీలోనుండి లోపలకు వచ్చే సంజ వెలుగులలో అదంత ప్రకాశవంతంగా కనిపించడంలేదు. మంచంమీద బోరగిల పడుకుని గోడవైపునకు తల తిప్పుకుని ఉన్న నాగమణి ఉలికిపడి ఇటు తిరిగి చూసింది. ఎవరూ లేరు.

ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నది తాను ? నిద్రపట్టినట్లుంది. ఏదో కలవచ్చింది నిద్రలో, సరిగా జ్ఞాపకం తెచ్చుకోవడానికి ప్రయత్నించింది.

ఆ కలలో—తాను సావడిలో పడుకొని ఏడుస్తూంది. అవతల గదిలోనుండి ఎవరో స్త్రీకంఠం పాడుతూండడం వినిపిస్తున్నది. ఉన్నట్లుగా ఉండి ఎవరో పకపక నవ్వడం మొదలు పెట్టారు. ఆ స్త్రీ కంఠమూ పాటమూని కిలకిల నవ్వుతున్నది.

ఆ పక పక మనే నవ్వు !

ఆయన, తనభర్త ! ఆయనే నవ్వుతున్నాడు.

తరువాతేమిటో సరిగా జ్ఞాపకం రాలేదు కల. ఎక్కడో ఒక కారడవిలో తాను పరుగెత్తుతున్నట్లుగా కూడా అయినట్లుంది.

ఎంత భయంగా అనిపించింది తనకా కలలో! ఆ స్త్రీ......

ఆయ నెప్పుడూ పరస్త్రీల జోలికి పోయేవారు కాదు, తనను మనోవిధాల ఎంత బాధపెట్టినా. మరీ కలకర్థం ?

బల్బువైపే చూస్తున్న ఆమె కళ్లు కొద్దిగా ఉబ్బి ఉన్నాయి. చెక్కిళ్లమీద ఎండిన కన్నీటి చారలు అంతకంతకూ స్పష్టమవుతున్నాయి.

ఆ బల్బుకు వెనకాల ప్రొఫుగా దూమూ, స్టాండూ. ఆ కాంతి కాధారంగా కరెంటూ, ఇది లేకపోతే ? అవలది నిలవకలదా యీ విధంగా, కాంతి మంతంగా ?

ఇదే ఆలోచన వచ్చింది ఆరోజు—ఎనిమిదేళ్లై నట్లుంది. ఫోర్తుఫారమ్ చదువుతున్నది తానప్పుడు. నాన్నపోయాడని టెలిగ్రాం హాయంత్రం వచ్చినప్పటినుండి ఏడ్చి ఏడ్చి చివరకు మరి ఏడ్చే శక్తిలేక, గోడ కున్న లైటువైపు చూస్తూ ఇలాగే పడుకుని ఉంది ఆ వేళ తాను. ఎందరెందరో తోటి విద్యార్థినులు వచ్చి ఓదార్చడానికి ప్రయత్నించి వెళ్ళిపోతున్నారు. అప్పుడూ ఇదే ఆలోచన వచ్చింది. నాన్నే ఉంటే ? తనీ స్థితిలోనికే వచ్చి ఉండేది కాదు.

ఆ రోజు రాత్రి హాస్టలు వదలి ఊరికి వెళ్ళుతున్నప్పుడు మరి తిరిగి అక్కడ అడుగుపెట్టుతానని అనుకోనే లేదు. బ్రతికున్నంత కాలం నాన్న తాము బీదవారమని ఎప్పుడూ తనకు తెలియనివ్వనే లేదు.

అమ్మ—అమ్మమటుకేం చేసింది ? ఏదో కూతురును ఒక ఇంటిదాన్ని చేసి సుఖపెడదామనుకుంది. కాని యీవిధంగా అవుతుందని కల గన్నదా !

తనతప్పా ఉండేదేమో ఆయనతోడి బ్రదుకులో సామరస్యం కుదుర్చుకోలేక పోవడంలో? తప్పొప్పుల నిర్ధారణచేసి ఏం ప్రయోజన మిప్పుడు ?

అదీ కొంతమంచిదే అయింది, తన పెళ్లయిన కొద్దిరోజులకే అమ్మపోవడం. లేకపోతే ఎంత బాధపడి ఉండేదో తన యీ దుర్గతికి !

తనకు ధైర్యం లేకపోయింది. ధైర్యం లేకపోవడంకాదు. బ్రదకలేక చనిపోవడం పిరికి తన మనిపించిం దప్పుడు. లేకపోతే ఆ యింట్లో ఉన్న లోతైన నూతి చల్లని నీళ్లు శారీరకంగా, మానసికంగా, తనకు బాధలనుండి విముక్తినిచ్చి ఉండేవి. అప్పుడే సాహసంచేసి ఉండవలసింది, తన జీవితం యిలా పక్కదారి తొక్కనప్పుడే ! ఇప్పుడా ఆలోచన అనవసరం.

ఆనాడు గవరయ్య—తనతో ఫస్ట్‌ఫారమ్‌వరకూ చదివి మానేసిన గవరయ్య—మళ్ళా తన జీవితంలో ఎందు కడుగుపెట్టాడు ? ఆ ఊళ్ళోక తను రాకుండా ఉంటే ? తన కాతను కనిపించకుండా ఉంటే !

ఇది కాకపోతే—అది కాకపోతే—ఎందుకీ వృధా ఆలోచన ?

కాని, అయింది మర్చిపోవడ మెలా ?

అయిదు రోజులకిందట......

హూటీలో జరిగిన సంగతి జ్ఞాపకంవచ్చింది.

పంచదార వేసిన పెరుగు తెచ్చిచ్చాడు హోటలు బ్రాహ్మణుడు. గవరయ్య తలవంచుకుని తొందరగా తింటున్నాడు. తనకా తీపి సహించలేదు. "మామూలు పుల్లమజ్జిగ లేదటండీ ?"

అని అడిగింది తాను, క్రిందకు వంచిన గరవయ్య కళ్ళల్లోనికి తిన్నగా చూడడానికి ప్రయత్నిస్తూ.

కసిరికొట్టినట్లుగా అన్నాడు: "ఇల్లనుకున్నావేమిటి? కొండమీది కోతిని తెచ్చిపెట్టడానికి నేనేం మొగుణ్ణిగాను."

అయినే, తనభర్త నయం. మొదటనుండీ ఒకటే విసుగూ, కోపం; కాని ముందు మంచి మాటలూ తరువాత మరోవిధం లేదు.

ఇల్లు వదలి అతని వెంట కుక్కలా వచ్చేలా తనను సమ్మోహనం చేసినవాడు త్రోవలో లారీ ఆపి తానడిగావని పల్లె చెరువులో తామరపూలు కోసుకొని తెచ్చిన గవరయ్యే, నిర్దాక్షిణ్యంగా పైదేశంలో తనను వదిలేసి మాయమైపోయాడు!

చిన్నప్పటినుండీ అద్దంలో చూసుకొని ఎంతో గర్వపడేది తాను తన అందానికి కాని. ఆ అందమూ పరులతో సామరస్యం కుదుర్చుకోవడంలో తనకు సహాయపడటం లేదు. ప్రతీవాళ్ళూ తన అందాని కాకర్షింపబడేవాళ్ళే. కాని చివరకు పురుగుకన్నా హీనంగా తన్ను దులిపివేస్తున్నారు.

ఏదో అహంభావం చిన్నప్పటినుంచీ తనకు. తనొక్కతే పై అంతస్తునకు చెందినదనీ, తక్కినవాళ్ళందరూ అధమగంతస్థుల వాళ్ళనీ. ఆ అభిప్రాయం మనసులోనే ఉంచుకుంటే బాగుండేది కాని ఎంతగా అణచుకున్నా అణిగేది కాదది. ఎప్పుడో తనకు తెలియకుండానే పైకి వచ్చేసేది.

మొదట ఆయన, తరువాత గవరయ్య, తరువాత నారాయణ—

నారాయణకు మటుకు తానా అవకాశం ఇవ్వలేదు. అవసరం తీరిన వెనుక తనను పురుగులా అవతలకు విసిరివెయ్యడానికి! ఎంత చాకచక్యం నారాయణకు! ఆ ఉద్దేశం అతని కుందని తెలుస్తే తానసలా హోటలుకే వెళ్ళకుండా ఉండేది దతనితో. భోజనానికన్న వంక పెట్టి ప్రత్యేకంగా మేడ మీది గదికతడు తనను తీసుకువెళ్లేటప్పుడన్నా గ్రహించుకోవలసింది.

ఎన్ని ముక్కలు చేసేసిందతని డివ్వబోయిన అయిదు రూపాయలనోటు తాను!

భాను—

అలాటివాడుకాదు భాను. మళ్ళీ వస్తాను తనకోసం. రాకుండా ఉంటే! ఈ రెండురోజుల్లోనూ ఎన్నిసార్లో అనుకుంది. అతడు రాకుండా ఉంటే బాగుండునని కాని అతడు మటుకు రావడం మానలేదు—మానలేదు కూడాను. వాళ్ళకీ, భానుకీ ఎంత తేడా!

భాను నా స్టేషనుహాల్లో చూడటంతోనే ప్రాణం లేచి వచ్చినట్లయింది. అంతకుముందు తన నుద్దేశించి అన్న రెండు మాటలూ మందలిస్తున్నట్లుగా అన్నా అతనే ఎక్కువ దగ్గరవాడిలా కనిపించాడు తనకు.

భోంచేశారా అని అత డడిగినప్పుడు నారాయణ సంగతంతా అతనికి చెప్పుకుని ఏడుద్దామనిపించింది తనకు. కాని చెప్పలేక పోయింది.

తన దీనత్వం చూపుకోకుండా ఉండామని ఎంత ప్రయత్నించినా భాను దగ్గర సాధ్యంకాలేదు. అత డడిగిన ప్రశ్న కంత వరకూ దిగమింగుకుంటున్న ఏడుపు పైకి వచ్చేసింది. ఎందుకలా అయిపోయింది తను? తన అహంభావం పూర్తిగా దిగజారిపోవడం మితని దగ్గరే!

అతనితో అబద్ధాలు చెప్పాలని చెప్పలేదు తాను. కాని తన పతనం సంగతి చెప్పకోలేక పోయింది. మగాళ్ళైతే నమ్మేవాళ్ళు కాదు తన మాటలన్నీ. ఎంత అమాయకుడు భాను!

తన గాథ విని అతడు జాలిపడి దిగ్భ్రమచెందబోయినా కోపం రాలేదు. తనకు ఎక్కడికి పోయిందో తన అహంభావం!

అతని వెంట పల్లె అతి నింట్లో నీతిమంతురాలిలా మసలగల ననుకుని తాను తయారవడం పిచ్చిలో పైఅంతస్థు. అతని సుహృద్భావనా, నైతిక వాతావరణంలో అలవర్చుకొన్న నడవడీ మటుకే లెక్కలోనికి తీసుకుందిగాని, అతడూ మొగవాడే అన్న సంగతి మర్చిపోయింది. అంతేగాదు, తన యీ భండాలవుటందవో! సమయాని కితని ఎదుట ఆరోజు స్టేషన్ హాల్లో తానందగత్తె నన్న విషయమే స్ఫురణకు రాలేదు.

తామిద్దరూ ఈ ఒంటరి కాపురం పెట్టకుండా అక్కడనుండి అలాగే తిన్నగా అతనింటికి వెళ్లిపోతే బాగుండేది. అతనిభార్య, కొడుకూ, ఆ వాతావరణంలో......

లాభంలేదు. ఎప్పుడో ఒకనాడిది జరిగి తీరేదే! పైభాగం చగుసు చేసి ఇల్లు కట్టుకున్న తర్వాత కాకుండా ఇప్పుడే ఈ అగ్ని పర్వతం బ్రద్దలవడం మంచిదే అయింది.

ఇక్కడే—అప్పుడే మూడురోజులైంది.

ఆ వేళకూడా అంతకు క్రిందటిరాత్రిలాగే ఇద్దరూ విడివిడిగా రెండు మంచాలమీద పడుకున్నారు మొదట... కాని......

తనదే తప్పు. మొగంవాచిపోయి ఉన్నదానిలా అతడు తెచ్చిన విలాస వస్తువులన్నీ ఉపయోగించుకుని సన్నని మెరమెరలాడే తెల్లని వాయిల్ చీర కట్టుకుని తయారయింది తాను. తనకంటే అంతపై ఎత్తులో ఉన్న అతన్ని క్రిందకు పడగొట్టాలని తనలో దాగిఉన్న అహంభావపు పట్టుదలేమో!

మూడురాత్రిళ్లు!

ఇదివరకెప్పుడూ శరీరానికింత పవిత్రత ఉందని తననుకోలేదు. ప్రతి ఫలాపేక్ష లేకుండా మరొకరి కానందం ఇవ్వగలశక్తి తనలో ఉందనే తానెరగదు.

ప్రతి ఫలాపేక్షలేదా తనకు? తాను పొందిన అతి లోకమైన ఆనందం? కాదు—అపేక్షించి పొందలేంది తాను.

తన కతడు ముందు జీవితానికి చూపుతున్న వెలుగులు! ఆ ఉద్దేశ్యమే తన మనసులో లేదు.

ఉంటే అతన్నా విధంగా చేయనిచ్చేదే కాదు తాను.

ఇప్పుడు మరి లాభం లేదు. మళ్లీ తెరలు తెరలుగా బాధ వచ్చింది దుఃఖము.

ఎక్కడెక్కడికో వెళ్లి మళ్లా అతడు తిరిగి వస్తూనే ఉన్నాడు తన దగ్గరకు.

అతని సత్యవతీ, అతని మధూ, ఎందుకు జ్ఞాపకం రారతనికి? తనకీ విధమైన సంబంధంగల యువతిని తీసుకువెళ్లి ఎలా ఉంచుదా మనుకున్నాడు వాళ్ల నడుమ!

ఈ ఆలోచన లతనికి వస్తే తనింత బాధ పడవలసిన అవసరమే ఉండేది కాదు. ఎంత అమాయకుడతను, తన జీవితాని కతి ముఖ్యమైన ఘట్టంలో నిశ్చయానికి వచ్చే గురుతరమైన బాధ్యత ఒకపటుత్వం లేని చేతిలో ఉంచి తనకేమీ సంబంధం లేనట్లే తిరుగుతున్నాడు! అతని కా బాధ్యత ఉన్న స్పృహే లేనట్లుందసలు.

లేచి కూర్చుంది. మెరుపు కొట్టినట్లుగా జ్ఞాపకం వచ్చిందిందాకటి కల.

అవతలిగదిలో ఆ నవ్వులు వినలేక పోయిన తాను చివర కొనదుము నున్న తలుపులు పగులగొట్టి లోపలకు వెళ్లి వాళ్ల నెదిరించి నిలబడి గర్జించింది. ఆయన కళ్లు జేవురించాయి. ఉగ్రమూర్తి అయి మీదకువచ్చి చావగొట్టారు. ఆయన దెబ్బలనుండి తప్పించుకుని ఆమెమీదకు వెళ్లి కసితీరా కొట్టడం మొదలు పెట్టింది తాను. ముందామె తిరుగబడింది కాని తరువాత బెదిరిపోయి పరుగెత్తి పరుగెత్తి ఒక అడవిలోనికి దూరింది. తానూ ఆమె వెనకాలే పరుగెత్తుకుని వెళ్లింది అడవిలోకి. తమ వెనకాల ఆయనా వస్తున్నారు పరుగున. చివర కందరూ అడవిలోనే అల్లాడుతూ ఉండిపోయారు.

ఆకల అర్థం ఇప్పుడు బోధపడ్డది. భాను ఇంటికి తాను వెళ్లితే, సత్యవతి సుఖపడినప్పుడు తాను ఆనందించలేదు; తాను ఆనందిస్తే సత్యవతి సుఖం పొందలేదు.

చివరి కిద్దరకూ నరకమే! భాను ఇద్దరి నడుమా నలిగిపోతాడు——

ఇన్నాళ్లుగా తన కందని మాధుర్యం అక్కడ దొరుకుతుందనుకోవడం వెర్రి——లాభం లేదు.

లేచి టేబిల్ దగ్గరకు వెళ్లింది. లెటర్ పాడ్ అట్టపైని "రెక్కలు చాచుకొని తీరికగా" నీలాకాశంలోనికి ఎగిరిపోయే గరుడపక్షి బొమ్మమీద వాలాయామె చూపులు. ఎంతనిశ్చలంగా ఉన్నాయి దాని కళ్లు!

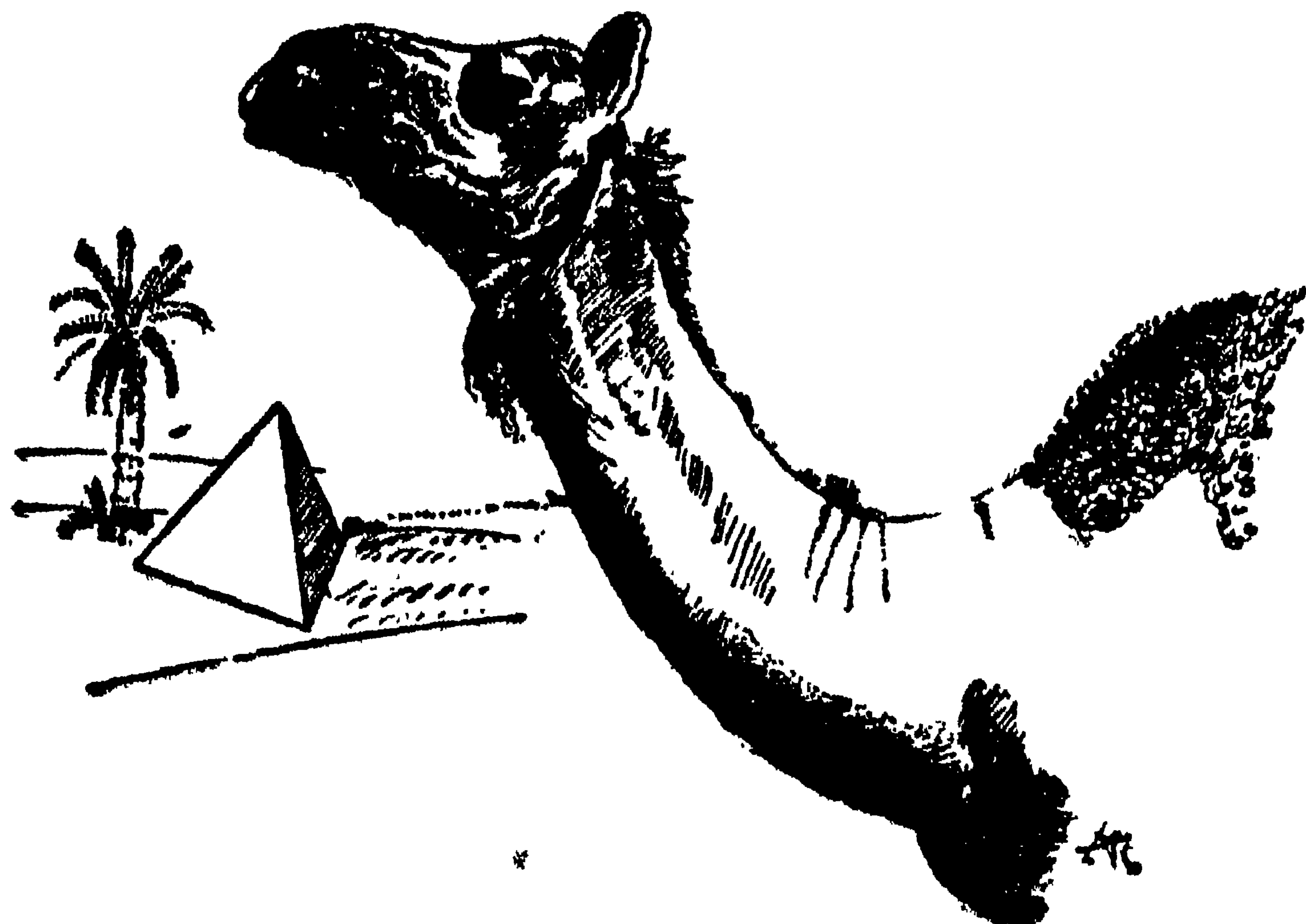
బిగించిఉన్న పిడికిళ్లు విప్పి, ఎంబ్రాయిడరీజామా ఉంచిన అట్టపెట్టెలోనుండి పెన్సిలు తీసి రి టేబుల్ దగ్గరకు కుర్చీ లాగుకొని కూర్చుని లెటర్ పాడ్ విప్పిందామె.

పాలమీగడలా తెల్లగా ఉన్న దా కాగితం, తానాతని కిదివరకు చెప్పని నిజమంతా రాయమని ప్రోత్సాహిస్తూ.

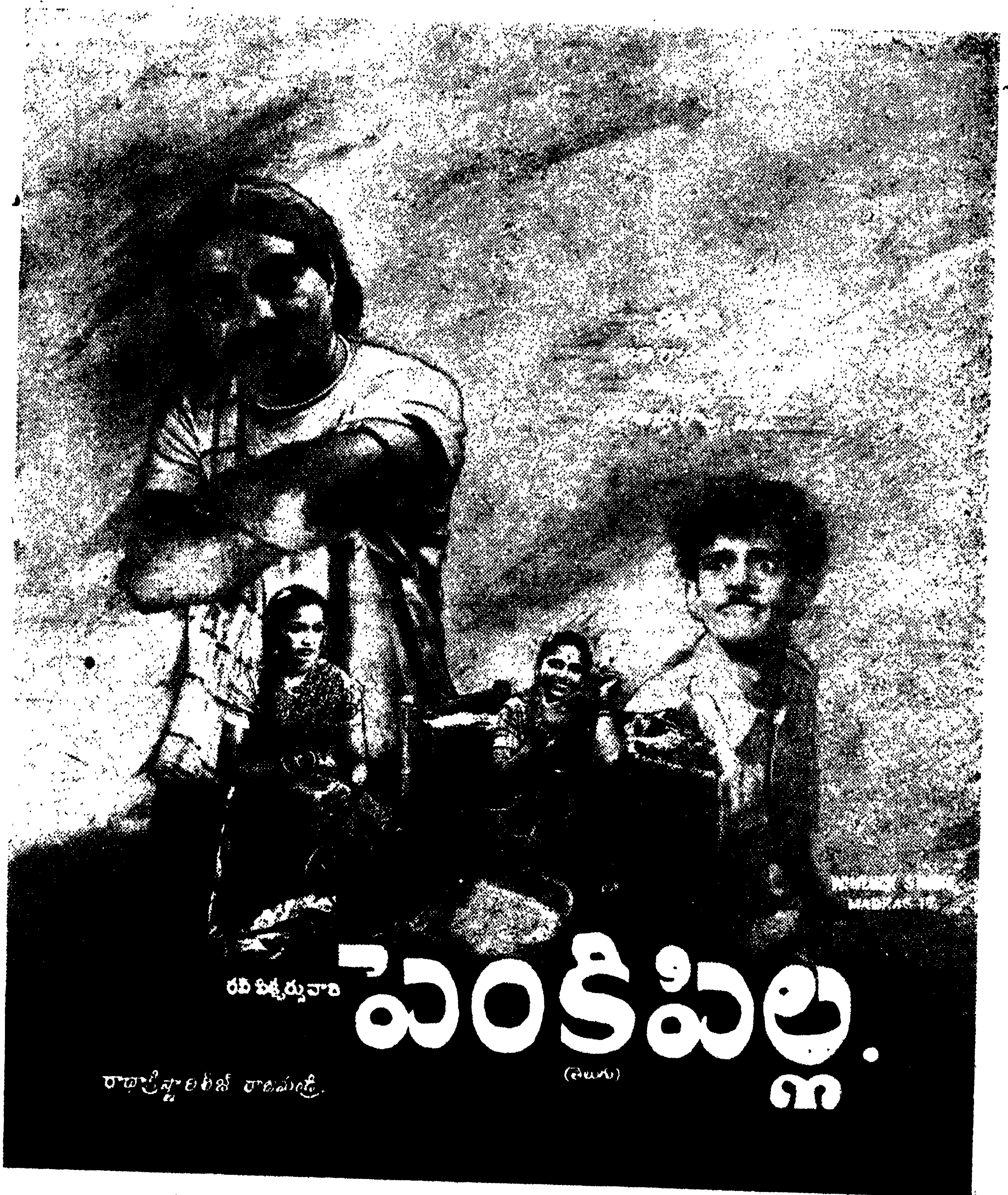
* * *

ఆ హోటలు ముందుహాల్లో గడియారం మరో పది నిమిషాలకు ఎనిమిది గంటలు కొట్టబోతుండగా గోధుమరంగు చీర కట్టుకొన్న ఒక ఆడమనిషి హోటలునుండి వెళ్లిపోవడం చూసి, "ఎవరది?" అని అడుగబోయిన మేనేజరు ఆమె ముఖం నిదానంగా పరిశీలించి మళ్లీ ఊరుకున్నాడు.

కాని అతనికి వింతగా తోచాయి, హోటల్లోకల్లా నాణ్యమైన గదుల వరుసలో ఉండే స్త్రీ చేతిలో కనిపించిన మాసిన ఆకుపచ్చని చీరా, నీలి దుప్పటా.

ఆంధ్రుల సలలాలింపగల ఉత్తమచిత్రం ఈ నెలలో విడుదల

డిస్ట్రిబ్యూటర్లు :

ఆంధ్ర :	నిజాం, దత్తమండలాలు :	ఇతర వివరాలకు:
రాధాకృష్ణాఫిలింసు, రాజమండ్రి.	నేతాజీ ఫిలిం డిస్ట్రిబ్యూటింగ్ కంపెనీ, ధర్మవరం.	రవి పిక్చర్సు, రాజరత్నా బిల్డింగ్, హాస్పిటల్ రోడ్డు, రాజమండ్రి.

నేడే శాంపిల్ చూడండి.

మీ శిరోజములకు గొప్ప వరప్రసాదము

కామినియా ఆయిల్ రిజిస్టర్డు

కేశపోషణకు కావలసిన ప్రకృతి సిద్ధమైన దినుసులు కలిగిన తలనూనెను శ్రద్ధగా ఎంచుకొనటంలోనే ముఖ్యంగా మీ కేశసౌందర్య మాధారపడియుంటుంది. వెంట్రుకల ముస్తాబుకు సొంపైన **కామినియా ఆయిల్** సాటిలేనిది. వెంట్రుకలు రాలిపోవటం, నెరవటం, బిరుసెక్కటం, చుండు మొదలైన తలచర్మము, కేశముల సంబంధమైన అన్ని అనారోగ్యములను నివారించును మెదడును చల్లబరిచి ఆరోగ్యవంతమైన నల్లని కేశముల వృద్ధిపొందించుటకు తోడ్పడును. దీని—మనోహార పరిమళము ఈరోజున కూడా అపూర్వమైనది.

పోస్టేజికి ఒకటిన్నర అణాబిళ్ళ పంపి ఒక శాంపిల్ ఉచితముగ వాడిచూడండి.

పరిమళముల రాజు ఆటో దిల్బహార్

(రిజిస్టర్డు నం. 777)

మజాగా ఉండే ఈ ప్రాచ్యదేశపు అత్తరుయొక్క ముగ్ధ పరిమళం జగత్ప్రసిద్ధము. ఇది ప్రశస్తమైన జాజి, మల్లెపూలసారము. "అత్తరులరాజు"గా ప్రజానీకంలో ప్రసిద్ధమైనది. ప్రతివారికి అందుబాటులో నుండు ధరలకు అనేక సైజులలో దొరకును. అన్నిచోట్లను అమ్మబడుచున్నది.

పోస్టేజికి నాల్గణాల బిళ్లలు పంపి శాంపిలు ఉచితముగ వాడి చూడండి.

కేటి వైట్ రోజ్ ఆయిల్

(రిజిస్టర్డు నం. 777)

ఇది లావణ్యమగు (తాజా) గులాబిపూల అద్భుత పరిమళము కలది మెదడుకు చలవచేయును. కేశపోషణకు ఆదర్శప్రాయమైన నూనె.

మీరు అంగడికి వెళ్లినప్పుడు కేటి వైట్ రోజ్ హెయిరాయిల్ నెం. 777 ను మాత్రమే కోరండి. ప్రత్యామ్నాయమేదీ అంగీకరించకండి. అదే విధముగా పేరొందిన దిగువ నూనెలుగూడ ఒకసారి వాడండి.

కేటి పుష్పసేన తలనూనె నెం 777

కేటి పుష్పమాలతి తలనూనె నెం 777

కేటి ఆటోరోజ్ (రిజిస్టర్డు నం. 777)

మనోహరమైన నవ గులాబిపూల కమ్మటి సువాసనను స్వచ్ఛముగా నిరూపించును. మిక్కిలి నిగ్గుదేర్చునది గనుక విశేషకాలము నిలుచును. అత్తరుల ప్రేమించేవారి కతిప్రియమైన యీ సెంటు ఒక్కమారు వాడితే చాలు. మిమ్మును ముగ్ధపరచును.

ఆటో మధుకర్ (రిజిస్టర్డు)

అసదృశమైన యీ క్రొత్త అత్తరును ఒకసారి వాడిమాడండి.

పోస్టేజి మొదలగువాటికి నాలుగణాల బిళ్లలు పంపి ఉచితముగ శాంపిలుకు వ్రాయండి.

Sole Agents:

ANGLO INDIAN DRUG & CHEMICAL CO., BOMBAY, 2.

ధీరోదాత్తత

శ్రీ ఆదిభట్ల రామమూర్తి

౧

[అచ్యుత అళియరామరాయల కాలమున విజయనగరమునకు సామంతుడై పాండ్య దేశమునకు మధురను రాజధానిగ నేలుకొని దాదాపు ముప్పది వర్షములు (1534 - 64) మిక్కిలి విక్రమముతో దక్షిణప్రాంతము నేలి, సామ్రాజ్యమునకే కీర్తిగడించి ఖ్యాతిగన్న వాడు విశ్వనాథనాయకుడు. తంజావూరున ఆంధ్రప్రభుత్వ మేర్పడుట కిదియే మొదలు. మధురను పాలించిన నాయకవంశపరంపరకు మూల పురుషుడు. రాజాజ్ఞ శిరసా వహించి, తండ్రినే యెదుర్కొనిన మహాస్వామిభక్తుడు......అళియరామ భూపాలుడు.]

జనకుని బందిచేసి, ప్రభుశాసనమున్ శిరసా వహించు నీ
ఘనమగు రాజభక్తికి నఖండ బహూకృతి కాదె యిద్ది; నా
శనమయె జంద్రశేఖరుని చావుతో పాండ్యకుల మ్మదెల్ల; కా
రణ మిటు లుంటచే మధురరాజ్యము నీదయె విశ్వనాథుడా! ౧

శిథిలపు గోత్రశమ్ముల విశీర్ణపు గోటల నుద్ధరించి, ధ్వ
బ్బడియును రెండు రాజ్యపు విభాగములన్ సరిచేసి, రాజ్యసం
పద యభివృద్ధికాగ పరిపాలన జేసెడు రాజనీతికో
విదమణి వీవు; నీ కెదురువిప్లవ మున్నదె- నాగమాత్మజా? ౨

అరియనాథ మొదలియార్, కేశవప్పల
మంత్రి, దండనాథమణుల జేసి;
అరవ తెలుగు భేద మంత మొందించి, తా
దర్శ మయ్యె నీవిధాన మెల్ల ౩

వార్త యదేమి? దేవర! యుపద్రవ మున్నె? అశాంతి మోమునన్
వర్తన మాడుగా! అరియనాథుడు సైన్యసమేతుడౌచు భూ
భర్తల సత్వరాజ్ఞకయి వంగి జోహా రొనరించు నింతకున్
మార్తుర దెవ్వరో కద? అనర్థ మదెట్టి విషాదమో కదా! ౪

సరి, సరి, పూర్వపాండ్యులకు జ్ఞాతులమన్న యహంకాయ బెంచుచున్
చిరము విరోధులైన కులశేఖరులాదిగ పాండ్యులేశ్వరీ
వరకును పాళెగాండ్రగుచు, పాళెపు రాణువ గట్టమాని, యా
పరిసర భూములన్ దిరుగుబా టొనరింపగ నుద్యమింతురా? ౫

కొమ్మల్ దిర్గిన సాహసమ్ము మధురాక్షోణీశుపై నెత్తి, రా
జ్యమ్మున్ జేకొనదలంచి కైకొను ప్రతిజ్ఞాదీక్ష! పట్టాభిషే
కమ్మయ్యెన్ కులశేఖరుండు బిరుదాంకాల్ తోడ "తెన్కాశిలో"
తమ్ముల్ నల్వురు నాణిముత్తెముల శ్వేతచ్ఛత్రమున్ బట్టగన్ ౬

అయ్యయో, ఏమది? విప్లవమ్ము బహిరంగాకారమున్ దాల్చెదున్.
'కయటత్తూరు'న సైన్యవర్గము లసంఖ్యాకమ్ముగా జేర్చుచున్
క్రియకున్ బూనిన తెన్గుశాత్రవదళానీకమ్ముల న్నొంచుచున్,
జయమున్ గైకొన పాండ్యపంచక మఖండఖ్యాతిమై దేవరా! ౭

అపజయ మెట్టిదో యెరుగనట్టి బలాఢ్యుడు ఆర్యనాధుడే
తెపతెప జూచుచుండెను, విధి న్నిరసింపగ శక్యమౌనె? యీ
నెపమున త్వద్గుణోత్తమమణీఘృణిలోకము నిండబోవునే
అపజయమన్న శాశ్వతజయమ్మునకున్ దొలిమెట్టులే కదా! ౮

స్వయముగ సైన్యముల్ నడపి శత్రుల నుక్కడగింప నెంచినన్
జయమది యొంతయున్ కరవిహీనమహా! యిరువాగులన్ నృప
ద్వయమునకై యసంఖ్య భటవర్గము లాజిలో రోజురోజుకున్
క్షయమగు; తత్కుటుంబ జనకంటకఘోషణ మక్షయమ్ముగాన్. ౯

తెగిన భటాళి ఘోషల ప్రతిధ్వను లిచ్చె దిశాళి; నెత్తుటా
పగలు ప్రవాహ మయ్యె! పరిపంధుల దోర్బల మింక లేదు; ఈ
పగ నిక నాథ వేరొక యుపాయము లేదె? త్వదీయ చిత్తమెం
తగ విలపించుచున్నదో వృథా పరహార్యుల జూడలేకయో! ౧౦

౨

ఇన్న మనస్కతన్ ప్రభు! లిఖింతు పదేపదె కుత్తరమ్ము లా
గున్నది; యంత పెద్దయి దురూహ్యమదే కొలువుండి పాండ్యులున్
స్విన్నముఖాబ్జులై; విజయభేరులు మ్రోగుచు నుండె; నంతనా
నన్నమయున్ త్వదీయ పరిచారకు డల్లదె, కొల్వుగూటమున్ ౧౧

వీరనృపోచితోద్ధృత గభీప్సిత దృక్కు, లుదార ధీర వి
స్ఫార శుభాననమ్ములు, ప్రశాంతగుణస్థిర తేజసా లృహ

తాపసర పుష్పదుస్నిగ్ధమ్ములు, ప్రసన్నతనూంతర తాప్ప శాంతమ్ములున్
గౌరవబుద్ధి వారుని ముఖాననమం దుపవిష్టు జేయుచున్ ౧౨

సాదరభక్తి తత్పూర్ణకలల మడ్డుచు జయ్యన దివ్యరత్న వ
స్త్రాదుల పీడుకొల్పిరి, ప్రజాక్షయకారక ఘోరయుద్ధ వి
చ్ఛేదము, లోకసంగ్రహాపేక్షిత్వ ముదారమునౌ వినిర్ణయం
బేది లిఖించితో సభ ప్రహృష్యము; వందము లేఖనార్థమున్ ౧౩

“మధురాధీశుడ నేను, కప్పమిదు సామంతాధిపుల్ మీరు, నా
కిదరుం దిర్గిరి, వీరభోజ్యము కదా యీ రాజ్య మెల్లప్పు, నే
నది కాదందునె, తాత్రరీతి? మునపై యాశేంద్ర యుద్ధమ్మునన్
నదులై పారెను సైన్యరక్తము లనంత ప్రాణి నష్టమ్ముగాన్; ౧౪

కరములు కాళ్లు లేని క్షతగాత్రుల రోదన మెల్ల భూనభోం
తరములు నిండిపోయె; కదనస్థలి పీనుగుపెంట లయ్యె; మే
దురమయె బంధు దార సుత దుఃఖము, లందరు గోలపెట్ట ని
ర్భరము జనాళి కట్టుసురు పోసుకొనం దగవౌను భూవరా! ౧౫

మన యుభయుల దీర్ఘాజియె
పనిగా లక్షలకొలంది బలియై రింకన్
గనజాల మీ దురంతము
వినుతు నొకటి దీని మాన్ప వినుడీ శ్రద్ధన్ ౧౬

ఏ నొక్కండను మీర లేవురును, నేనే యుద్ధమున్ జేత, నం
దే నే యోడిన రాజ్యమున్ విడిచి యుల్లేళ గట్టుపుట్టమ్ములన్
కానం బట్టెద; మీర లోడిన నిదే కార్యమ్ము, దీనిం బ్రమా
ణానుష్ఠేయముగా స్మరించు చిది యంతన్ తామ్రపర్ణంబునన్ ౧౭

ప్రాకి, శిలాఫలకమ్ముల
శాసన మొనరించి ధారుణమ్మగుటను, ఫలం
బేసరణి దోచునో మన
మాన్యతలన్ సమయబద్ధమై సమపవలెన్. ౧౮

ఇదియె పోరాట మంచినం జేసు కలహ
వాద, నింతకు మించి యుపాయ మున్న
తెలుపు డట్లు నడచెద; దీని మీరు
సమ్మతించిన సరె, జనసమ్మతమ్ము” ౧౯

భళిరా! యెట్టి యుదారసూచన; ప్రభుత్వమ్మన్న నిట్లుండగా
వలదే! నూతన మారణాద్భుత రణప్రాధాన్యముం జెందుకొం
దలపుం బాంబు ఫిరంగి టాంకుల నియంత్రణ్ నీకడ నేర్వగా
వలె నాతమ్ములు విశ్వనాథ! దురహంభావంబు ప్రోదోయుచున్ ౨౦

౩

చేరె ప్రత్యుత్తరము "దేవ! చిత్తగింపు
డీ! మహారాజ మన్న రాజేంద్రులైన
విశ్వనాథయ్యగారికి వినయగరిమ
పాండ్యు లొనరించెదరు విన్నపాధికములు ౨౧

ధీరోదాత్తులు మీరలు
ధీరత సూచించు గురుహితార్థము లోకో
ద్ధారకమును స్తవనీయం
బౌ, రాజా! సమ్మతింతు మందులకైనన్ ౨౨

మీ రొంటిగ మే మేవుర
మై రణమును జేయ దగదు; మాలో నొకనిన్
గోరుకొను, డతడు మీతో
పో రొనరించున్ ప్రమాణముం గైకొంచున్ ౨౩

మాలో నెవడే నోడిన
జాలున్ మే మోడినట్లు, సాటి యొకనితో
నాల మొనరింపు, గెలిచిన
పాలింపుడు రాజ్య, మడవిబట్టెద మేమే" ౨౪

మీ రోక రోకరిని మించిన
ధీరోదారులు కదండి; దేవర, మీ రీ
తీరు సహియింతురా? ఏ
మా రచనము? పెల్లటింపరా ప్రభువర్యుల్ ౨౫

ఎట్టి యౌదార్య మహా! జవా బేమి స్వామి?
"పాండ్యులకు మధురసేత—సెబాసు మీ యు
దార ధీరత! యేవురు మీర లేక
కారణోన్ముఖు లౌట, నొక్కడను సాటి
పోర వగు, ధర్మలోపము పొసగ దింక" ౨౬

౪

అదె రణభూమి! యుద్ధకవచాదుల దాల్చి, కరాసి బూని, మం
చిది హయరాజ మెక్కి, నిలిచెన్ ప్రభుపాండ్యనృపేంద్రు డొక్కెడన్
కదనము కాయితమ్మగుచు, కల్లెము ద్రిప్పుటు చూచినావె నీ
కుదిరిని? యేమి వానితో వచింతువు, ముందుగ దాకుమందువా? ౨౭

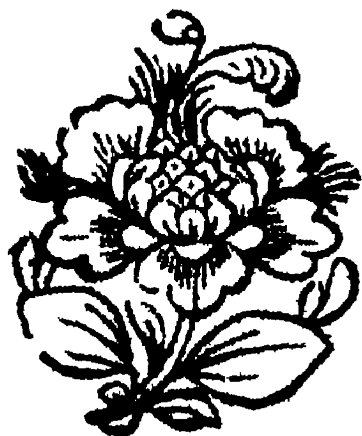
సరె, యిక కాచుకొమ్మ్మ పిలుచన్ ఝుళిపించుచు ఖడ్గరాజమున్
గురి సరిచూచి నీ శిరసుకున్ భుజశక్తిని వ్రేటు వైచె, శ్రీ
హరి! యిక చూడజాల, కలయా, నిజమా, అదె రెండు తునుకలై
ధర బడె వ్రేటు తప్పి నిశితాసి త్వదశ్వము దాకుచున్ భళీ! ౨౮

గండము తప్పిపోయినది; కాని, మరింకను నాల్గు వ్రేటులా!
గుండెలు దీయు సాహస! మొకొక్కని కొక్కొక వ్రేటు! యెల్ల బ్ర
హ్మాండచరిత్రలో నిరుపమం బహో, ఇట్టి యుదాత్త ధీరతా
ఖండనరీతి! దేవ, మము పాలను ముంతువో? నీళ్ల ముంతువో? ౨౯

వ్రేసిన వ్రేటులెల్ల దలవెంద్రుకవాసిలో తప్పిపోయె, నే
భాసుర మన్నరాజ! యిటువంటి మహాద్భుత ఖడ్గయుద్ధవి
న్యాసము నెప్డు నేర్చితివి? ఆంధ్రుల తేజము కొజ్జబంతి వీ
వే సుమి; తెన్గుజాతి పులకించును నీ స్మరణమ్ము మాత్రచే ౩౦

తత్తడి దిగ నదె ధీరో
దాత్తుడు పాండ్యుండు వంతు తనదయెను, వ్రేటిం
కెత్తెరగు తప్పకొనునో
కత్తులపై సాము తాత్రకతిసప్రతిభల్! ౩౧

కండల్ దిర్గిన బాహుదండమున ఖడ్గం బూని, ఆంధ్రాచ్ఛపుం
జెండా పై కెగురించి, హెచ్చరిక చేసెన్ విశ్వనాధుండు, దో
ర్దండాఘాతమువోలె దాకె నిశితాస్త్రం, బంత మధ్యమ్మునన్
ఖండింపంబడి వ్రాలె పాండ్యుని తనూకాండమ్ము రెండై ధరన్! ౩౨

కథానిక:

శ్రామికుడు

శ్రీ బలివాడ కాంతారావు

1944 ఏప్రెల్ 18 తేదీన విశాఖపట్నంలో ఆర్డినెన్సు డిపో (*Ordnance Depot*) లో గుమాస్తాగా చేరాను. క్రొత్తగా తెరవబడినదవటంవల్ల అట్టే పనిలేదు. పుస్తకాలు తెరచిన డ్రాయరులో పెట్టి చదువుకోవటం, పక్కవాడితో బాతాకానీలోకి దిగటం తప్పించి యింకేపనీ లేదు.

మా ఆఫీసుకు యెదురుగానూ, వెనుకస్థలంలోనూ కొందరు డిపో కూలీలు అప్పుడే తోట వేసే ప్రయత్నంలో వున్నారు. ఆ గేంగ్ మేస్త్రీ దుబ్బుగా పెరిగినట్టు పొడుగు భారీమనిషి. చామనఛాయగా వుండేవాడు. వయసు అరవై పడిలో వుంటుంది. పండిన మీసాలు బాగా ఒత్తుగావుండి గొంగళిపోకు కొమ్ముల్లా తిరిగున్నయ్. తలకి యెర్రైన పాగాచుట్టి, బొజ్జను గట్టిగా పట్టివున్న మోటు బనియను వేసేవాడు.

పనీపాటూ లేని నేను పనిపాట్లు చేసుకునేవాళ్ళ వేపు అప్పుడప్పుడు దృష్టి పోనిచ్చేవాడిని. ఒకనాడు ఉబుసుపోక "నీ పేరేంటోయ్" అని అడిగాను. "అప్పన్న బాబో" అన్నాడు. కానీ నేను తరవాత ఆ పేరెట్టి యెప్పుడూ పిలవలేదు. ముసలివాడికి పర్యాయపదంలా "తాతా" అనే పదమే ఉపయోగించేవాడిని. రానురాను మా పరిచయం ద్విగుణీకృతమైంది. నే నొకనాడడిగాను. "గేంగ్ మేస్త్రీవి. కూలీలచేత నువ్వు పని చెయించాలి గానీ—నువ్వే పని చేస్తావెందుకు ?"

"ఎవరు సేస్తే యేంవుంది బాబో—తోట యేపుగా పెరగాలి గానీ" అంటూనే పాఱపట్టుకొని నేలను గొప్పు పెట్టున్నాడు.

ఎండనక, వానవక, కూలీలు పనియెగ వేసినా పనిచేస్తుండేవాడు. లంచ్ టైమ్‌లోకూడా తాతను తోటలో పనిచేస్తుండగా చూశాను. చెమట నీరులాకారి మొక్కలమీద పడేది. పైనుంచి బొప్పాయ్, కొబ్బరి, అరటి యిత్యాది మొక్కలన్నీ తెచ్చి నాటేవాడు. మట్టుతెండలో మొక్కలు నాటడం చూసి "అవన్నీ పెద్దవై కాస్తాయా" అన్నాను.

మొక్కను పాతుతూనే "ఓర్పు బాబో—ఓరిస్తే కోడిగుడ్డుసట్టె డొతుందంటారు." అన్నాడు. ఇదివరకెప్పుడూ వినని యీ పల్లె సామెత వినగానే నేను మాటాడలేకపోయాను.

ఆ వారంలోనే ఒకనాడు తాత ఒక కవరు తీసుకొచ్చాడు. వాడి కొడుకు వ్రాసిన వుత్తరం అది. వంద తప్పులతోనూ, వంకర టింకరలతోనూ వుంది. చదివి వినిపించాను. అంతావిన్నాక చర్రున లేస్తూ "అదూ, ఆడి తలలోని పేనీ వస్తాది. యెదవకి సాలాకాలం బట్టి ఒళ్లు బలుసెక్కిపోనాది" అన్నాడు.

"నువ్విలా అంటే యెలా తాతా? వాడికి శలవు దొరకద్దూ" అన్నాను. "ఇదంతా యేసం బాబూ! ఆడెంత మిలిటరీవోడైపోయినా యీ జెబ్బవంచేనేడు నే. ఈనాడు కాకపోతే యింకోనాడు రాడా ?"

"ఏం వొచ్చింది ?" అన్నాను అసలు గుట్టు లాగుదామని.

"ఎందరు పోనారు ! ఆ డొక్క దేనా. ఆ గుంట పుట్టిన దగ్గరనుంచీ యీడిపేర యెట్టేసాం. మాదగ్గిరోల్లే. రారా పెళ్లి సేస్తానూ అంటే యీడికి గోరోజనం యెక్కినాది. యీడికి పెద్ద పెళ్ళాం కావాలట !"

"మంచిదేకాదా" అన్నాను.

"అదా బాబూ సెప్పినావు. ఇప్పుడు పెద్దదాన్ని సేస్తే యీడింకా రెండు, మూడేళ్ళదాకా మిలిటరీనించి రాడుకదా—అడేం తిరుగులు తిరిగితే నా మీసం వుండెందుకూ ? ఈ గుంటని సేసుకుంటే ఆ డొచ్చేసరికి కాపరానికొస్తాది." అంటూ వుత్తరం పట్టుకొని వెళ్లిపోయాడు.

అప్పుడప్పుడు తాత పనిచేస్తూనే మంచి మంచి కబుర్లు చెప్పేవాడు. తోట యిన్స్పెక్షన్ (*Inspection*) చేస్తున్నట్లు అక్కడక్కడే తిరిగి తాత మాటలు వింటుండేవాడిని. రంగూన్‌లో దర్వానుగా వుండేటప్పుడు చూపించిన పౌరుషాన్ని, యజమాని మెచ్చియిచ్చిన బహుమానాన్నిగూర్చి చెప్పాడు. నేను అడిగాను. "అయితే రంగూన్‌లో యేమాత్రం గడించావ్ ?"

"గడింపు! కడుపుకిబాగా తిన్నాను. రోజు కోకోక్కడియే సాలం. తిన్నదే దోదక్కలు—జపానోడు బాంబులేసేటప్పుడు యిలా ఒల్లు దిట్టం లేకపోతే నడిచిరాగలవాఁ బాబో" అన్నాడు. నిజవేఁ అన్నట్లు నా తల నాకు తెలియకుండానే వూగివుంటుంది. బర్మావాళ్ళ ఆచార వ్యవహారాలు, డిపోకు మూడుమైళ్ళదూరంలో వున్న వాళ్లపల్లె విషయాలుకూడా చెప్తుండేవాడు.

ఆ నెలలోనే ఒకరోజు ఉదయం పనిలోనికి రాగానే నా టేబిల్ దగ్గరకువచ్చి "నా కొడుకు వచ్చాడు బాబూ—వచ్చే వారంలో పెళ్లి" అన్నాడు.

"ఆపిల్ల నేనా ?" అన్నాను.

"దాన్ని కాక—కేం వుండగా అడిమాట సెల్లుతాదా ?"

నాలో రేగిన సంశయంకొద్దీ "యింత తొందరేం వొచ్చిం" దన్నాను.

"పెద్ద గాడిదవా వున్నాడు. ఆడి కింకా సెంబుడు నీరు పొయ్యకపోతే వూళ్ళోవాళ్లేమనిపోతారు? పెళ్లయినాక పోకిరీయే సాలు మాని ఆడి సంసారానికి అడే గడ్డేసుకుంటాడు."

నేనేమీ మాటాడలేదు. ఏక్టివ్ సర్వీసులోని కెళ్లబోయే వాడి కెందుకంటగట్టడమని నే ననలేకపోయాను. పెళ్లికి వెళ్లలేదు గానీ ఆ విషయాలన్నీ తాతద్వారానే విన్నాను. ఏకరాత్రిలో డుబ్—డుబ్ మనిపించేశారు.

ఏనాలనాడు తాగడానికీ మాంసాలకీ ఖర్చు, పెళ్ళిఖర్చు కంటే హెచ్చే అయ్యిందట.

౨

కాలగర్భంలో కొన్ని నెలలు క్రుంగిపోయాయ్. తాత యథావిధిగా కష్టపడుతున్నాడు. చరిత్రలో ఆరోజుల్లో తెచ్చిన తీవ్రమైన మార్పులు నాలో సంశయాలను రేగగొట్టినా తాత నిశ్చింతగా వున్నట్లు గుర్తించాను. 1947 సంవత్సరంలో కాలుపెట్టాం. మే మున్నది అతి తాత్కాలిక వ్యవహారశాఖ కాబట్టి దినదిన గండంగా బ్రతుకుతున్నాం.

ఒకరోజు తాతను పిలిచాను. చెప్పాను. తాత ముక్కుమీద వేలు వేసుకొని "తెలీక అడుగుతాను గానీ—యీ ఆఫీసులు మూసేస్తే—యీ సెట్టులు, యీయన్నీ దండగే కదా" అన్నాడు.

"సివిల్ అర్మమెంటుడిపో వాళ్ళకి యివన్నీ అప్పచెప్తా" నన్నాను.

"అలు మనల్ని తీసుకోరా?" అన్నాడు.

"ఇప్పుడు మన అవసరం లేదు" అన్నాను.

"పోనీలే బాబూ—పుట్టించినోడు పెట్టకపోడు. ఆ నొచ్చిన మారాజు లేనా యీతోట ఫలసాయం తింటే పున్నెమేనా వస్తాది." అంటూ వెళ్లిపోయి తోటపనిలో నిమగ్నుడైపోయాడు.

1947 మార్చి 31 తేదీ—ఆవేళ నేను యిటూ అటూ పనిమీద పరుగెత్తుతున్నాను. తాతకు ఆఖ్రోజు అదే. మట్టమధ్యాహ్నమప్పుడు గాలిదుమారం రేగింది. నే నప్పుడే కేంటీన్లో భోజనం చేసి వస్తూ దుమారంలో చిక్కుకున్నాను. ఎలాగో ఆఫీసు చేరుకునేసరికి తాత తోటలో పనిచేయటం గమనించాను. రెండు బొప్పాయిచెట్లు కూలిపోయినాయ్. మిగతా చెట్లు కూలిపోకుండా కొయ్యలు పాతటం గమనించాను. దుమారం ఆగాక తోటలోనికి వెళ్లాను. కూలిపోయిన చెట్లదగ్గర నిల్చొని గాలిని తిట్టూ విచారిస్తున్నాడు. "ఈవేళతో నీకూ యీ తోటకూ సంబంధం తెగిపోయిందికదా—ఎందు కింత శ్రమపడుతున్నా" వన్నాను.

"ఇంత పెద్దకాయలు కాసేవి యీ సుట్టుపట్టున లేవు బాబో—ఈ ముండగాలి కడుపు సేసుకుం" దన్నాడు. వాడి బాధ స్ఫుటంగా అగుపించింది. కొంచెం దగ్గరగా వెళ్లి "రేపటినుంచి యేం చేస్తావు తాతా?" అన్నాను.

"ఎక్కడో కూలీపని"

"దొరుకుతుందా?" అన్నాను.

"నే నేం పాపం సెయ్యలేదు బాబో—పొట్ట కరవటానికి. నిజంమీద యెల్లేవోడికి బగవంతుడు నిజంగానే సూత్తాడు."

నా యెదరగా వున్న నిదర్శనంబట్టి "నా కేం నమ్మకం లేదు తాతా" అన్నాను. తాత వాడిపోయిన ముఖంలో చిన్న నవ్వు ప్రత్యక్షమయింది. "రా బాబో! వయసులో గడించిన డబ్బైనా వయసొచ్చిన కొడుకైనా వుండా లంటారు. ఆ గాడి దున్నాడు గాదా? అలాగే గడిచిపోతాది." అభినయంతో నోటి తుంపరలు పైకి విరజల్లి యీ మాటలు పూర్తిచేసినవెంటనే, నేను చెప్పాను "వాళ్లకి గుమాస్తాలే కావాలట! మన దొర నన్నారిక ముందు చేశారు. సివిల్‌వాళ్లు నన్ను రేపటినుంచి తీసుకుంటున్నారు." తాతముఖం చేటంతయ్యింది. నవ్వుతూ "మంచిది బాబో రాత కోతా సేతనైన బాబువి. నీపాపకొంచ మాక్కుంత యేనాడైనా ఆదరువు దొరుకుతాది." అన్నాడు.

3

నేను సివిల్ అర్మమెంటుసర్వీసులో చేరిన వారంలోనే రావడైనా బొంబాయి బదిలీమీద వెళ్తారా అని అడిగారు. బొంబాయి చూడాలని చాలాకాలంనించి వుండటంవల్ల మొదటి వాలంటీరును నే నయ్యాను. అదీ కాకుండా మా పెదనాన్న అల్లుడు రిజర్వుబ్యాంక్ ఆఫ్ యిండియాలో పనిచేస్తున్నాడు. ఇక్కడిలా హోటల్లో బాధపడే అవసరం లేదు.

బొంబాయిలో 1949 జూన్ నెలాఖరువరకు వున్నాను. తరవాత తూర్పుకోస్తాకు బదిలీకోసం మా నాన్న వుత్తరాలతో బలవంతంచెయ్యటంవల్ల ప్రయత్నించాను. అదృష్టవశాత్తూ విశాఖపట్నం బదిలీఅయ్యింది. జూలై మొదటివారంలో పనిలో చేరాను.

ఒకనాడు మొదటి ఆట సినీమానించి గేటుదాటి రోడ్డుమీదకు వచ్చాను. కారుహారను విని ప్రక్కకు తప్పుకుంటుంటే 'బాబో' అన్న కేక పేలవంగా వినిపించింది. ఎక్కడో విన్న గొంతుకలా వుంది. ఆగి చప్పున చుట్టూ చూశాను. వస్తున్న కారును లక్ష్యంచెయ్యకుండా ఒక రిక్షా నావేపు వస్తోంది. "సాలాకాలానికి కనపడ్డావు. కూర్చో బాబో నాగేస్తాను" అన్నాడు. గొంతుకబట్టి తాత అనుకున్నానే గానీ ఆ మనిషిని చూస్తూ అలా స్తబ్ధుడ నయ్యాను. ట్రాఫిక్ ఒత్తిడివల్ల అక్కడ నిల్చొనే అవకాశం లేక పది గజాలు ముందుకు సాగాం. ఆ జంక్షన్లో మెర్క్యురీబల్బు వెలుగుతోంది. ఆ వెలుగులో బక్కచిక్కిన ముసలిగుజ్జులా దీనంగా మృత్యువును మౌనంగా పలకరిస్తున్నట్టున్న ఆ యెముకల పోగును చూశాను. తలమీద చింకి తలపాగైనా లేదు. మూతిమీద మీసాలు ఆకలికి ఊచిపోయిన దేవుడా! కళ్లు అరంగుళం లోతుకు పోయాయ్.

కుంభాకారంగా వున్న కడుపు పుటాకారంగా మారింది. నాకుయింకొక క్రొత్త కనిపించింది. పాదాలకు చింకి కిట్స్... నన్ను రిక్షామీద కూర్చోమని బలవంతం చేస్తున్నాడు. ఆ రిక్షా యెక్కితే నేను చాలా బరువుమనిషి నైపోతాను.

నా వెనకాలే రిక్షాతోనే మెల్లగా నడుస్తూ కుశలప్రశ్నలు వేస్తున్నాడు. నా సంగతి వేగంగా తేల్చేసి, తాత యిలా చిక్కిపోటానికి కారణ మేమిటని అడిగాను. "ఏదైనా జబ్బు గాని పడ్డావా?" అన్నాను. "తిండికి లేకపోవటమే జబ్బు" అన్నాడు. తరవాత హీనస్వరంతో చెప్పుకొచ్చాడు. "కూలి సేసినా కడుపుకి సాలేది కాదని యీ గాడీ కొనుక్కున్నాను. అదు అప్పుడే మిలిటరీనుంచి యెలిపొచ్చినాడు. పనిపాట్లు సెయ్యడు. కూలిపని కెల్లమంటే యెల్లడు. పోనీ గాడేనా నాగరా కూలీపనికి నాను ఎల్తానంటే నా సెక్కు తానుగాని నాసుతానా అంటాడు. సెలజీతం వొచ్చిన నౌకరీ చూపించు, సేస్తాను అంటాడు. నా సెక్కు నూపించేది బాబూ. నా కే మూరాజుల్ని తెలుసని? ఇలా రేతిరిపగలు, గాడీ నాగి, సానీరుమీద పాణం నిలబెట్టుకొని వోరానికి రెండు దపాలు యింటికెల్తాను. పూరవతలే కౌల్సి సగం డబ్బు నాకేస్తాడు. పైకాన్ని వొదిలేసినాడు. సానీరు రోజుకి యినమాటు వుండాలి. సిగిరెట్లు కాల్చడం యింతా అంతా కాదు. వోరానికి మూడు దపాలు పట్నం సైన్కాపులకని వస్తాడు. పేరాలు వదిలేసి ఆడిని కూర్చోబెట్టి గాడీ నాగాల. ఆ యన్నిటికి నాను డబ్బివ్వాల. లేకపోతే తంతా నంటాడు. ఇన్నాళ్ళాగ పిక్కబలం వున్నాదిగనకనా ఆడిని యెదిరించటానికి. ముసిలివానిమీద సెయిసేసుకుంటాడు......"

ఇంతలో సందులోవున్న నా లాడ్జిని చేరుకున్నాం. తాళం తీస్తూ "అప్పుడప్పుడూ కనిపిస్తూవుండు. ఇక్కడే వుంటాను" అన్నాను.

"అలాగే బాబో—నన్ను మరిసిపోకండి" అన్నాడు చేతులు నులుపుతూ.

నేను ఆగాను.

"ఆ యెదవని మీ పాదాలదగ్గిర పడేసుకోండి."

"ఇప్పుడు ఖాళీలు లేవు. అయినా అలాంటివాళ్ళు వళ్ళు వంచి కష్టపడుతారా?"

"బాబో బాబో...నాలుగు సీవాట్లు తమరే పెట్టురుగాని... మరిసిపోకండి."

"చూద్దాంలే" అని ఒక్క పూత పదం పారేశాను. కాని లోపలకు వెళ్ళాక కుర్చీకి చాలసేపటివరకు అంటుకుపోయాను. కష్టపడిన వాడి బ్రతుకు యిదీ !!

తాత అప్పుడప్పుడూ వస్తుండేవాడు. కొడుకు వుద్యోగంవిషయమై జ్ఞాపకంచేసి వెళ్ళిపోయేవాడు. అప్పుడప్పుడూ రోడ్డుమీద యెదురుపడినా, వెనుకనించి బరువుతో వస్తున్నా నన్ను చూడగానే మెల్లగా పోతూ "దండం బాబయ్యా" అనేవాడు. ఒకనాడు సాయంత్రం నేను వచ్చేవరకు కూర్చునివున్నాడు. నా ఆలస్యానికి కారణం చెప్పాను.

"ఆసినామ్యం పోయేది బాబూ పూరకేయిస్తే" అన్నాడు.

"తోటలు పెంచటానికి గవర్నమెంటు డబ్బివ్వదు. అంచేత ఆతోట ఫలసాయం చవగ్గా పనివాళ్ళకే అమ్మి, ఆ డబ్బుతో విత్తనాలు యెరువులు కొని తోట బాగుచేయమని దొర చెప్పాడు" అన్నాను.

"ఏం యితనాలు కొన్నావుబాబూ" అన్నాడు.

"అన్నీ యింగ్లీషువిత్తనాలే."

"పేరుపెద్ద పూరు దిబ్బ—అటికంటే మన దేశవాళీవి సాలా మంచి"అన్నాడు.

నేను నవ్వి యింకోవిషయం చెప్దామని ప్రయత్నంచబోద ఆపుకొన్నాను. తాత "నల్లమందుపిసర సేదు బాబో"అన్నాడు. నే నావిషయం గ్రహించనట్టుగానే "దున్నపోతుల్లాంటివాళ్ళని ఎలా లాగుతున్నా"వన్నాను.

"దున్నపోతులా! కాదుబాబో - సాలా మంచోల్లు - ఏదో ఆకెక్కబట్టి మానోటికి బుక్కెడు గంజి."

"ఇద్దరేసి యెక్కి, లావ్సులా పోలుతిస్తూ—" హాస్యంగా అన్నాను.

"సైకిలు రిక్షాలు వచ్చినాక మా రేటే పడిపోనాది. అలాంటోలు నల్లమందు పిసరకేనా యిస్తారు."

"అంత తక్కువకు లాగుతున్నావా?" అన్నాను.

తాత ప్రసన్నవదనంతో "ఆ బాబో! కానీ నాని జరిగించా రూపాయి నాని జరిగించా? అనే పరేలు."

ఈ సామెతలు నానోటికి తాళాలులా పనిచేస్తున్నాయ్. అవి మరచిపోకండా మనసులో ఎన్నోసార్లు అనుకోవటంతో అసలు విషయాన్ని విడిచిపెట్టుంటాను.

అసలు తాత యెందుకు కొచ్చాడో కొంతసేపటికిగానీ జ్ఞప్తికి రాలేదు. నా జీవితవిధానంలో, నా రాబడి బట్టి నేను పేదవాడినే. పొదుపుగా ఖర్చుపెట్టుకున్నా కాఫీ త్రాగకుండా గడిపిన రోజులు లేకపోలేదు. పావలా కాసు తీసియిచ్చాను. సంతోషంగా తీసుకొని వెళ్ళిపోయేముందు కొడుకు వుద్యోగం విషయం జ్ఞాపకంచేశాడు. అప్పుడు, ఆ వేళ విత్తనాలు తెమ్మని డబ్బిచ్చేటప్పుడు యెస్టాబ్లిష్ మెంట్ ఆఫీసరుతో మాట్లాడిన విషయం చెప్దామనుకున్నాను. గాని మళ్ళీ చెప్పకపోవటమే మంచిదని "చూద్దాం" అనే పదం పారేశాను.

ఆ వారంలోనే రెండుసార్లు కనిపించాడు. మొదటిసారి కొడుకు వేషాలు గూర్చి కళ్ళల్లో నీటితో చెప్పుకొచ్చాడు. భరించలేని కోపంతో ఏదో అనేశాను. రెండోసారి కొంచెం సర్దుకొని చెప్పాడు. నా కోపంకు, నా మాటకు యెంత విలువయిస్తున్నాడో ఆ వేళే కొంచెం అర్థం చేసుకున్నాను.

మూడోసారి తెల్లవారేసరికి ఒంటిగానే వచ్చాడు. "రిక్షా ఏదీ" అని అడిగాను.

ఈ ప్రశ్నకు వెంటనే తాతకళ్లు నీటి మయమైవున్నాయ్. ముందుకొరివచ్చి చెప్పిన మాటలు జ్ఞప్తికి వచ్చాయ్.

"చెప్పు తాతా—ఏమైందో" అన్నాను, మనిషి గతుక్కు మనటం గుర్తించాను. కట్టుకున్న చింకి మాసిన గుడ్డపీలికతోనే వంగి కళ్లు వత్తుకుంటూ "నోరంరోజులైనాది బేరంతగ్గిపోనాది... నల్లమందు పిసరుకే డబ్బు లేకపోతే...ఆడియేసాలకి డబ్బు ఎక్కడ తేను...కోపంవచ్చి రాతిరి గాడీ యిరిసేసినాడు."

వెక్కుతున్న యీ మనిషి ఒకప్పుడు రంగూన్‌లో వీరుడని స్మరించి యిలాంటి దృశ్యాన్ని మాడవలసివచ్చినందుకు బిక్క చచ్చిపోయాను. చాలసేపటికి,

"ఏం చెయ్యదలచావ్ ?" అన్నాను.

"ఏంసేస్తాను—ఇక అడుక్కు తినటమే—ఆ డక్కడ... వానిక్కడ..."

"ఇంతచేసిన ఆ వెధవని యింటినుంచి తగిలే లేక పోయావా ?"

"వూగోలు యేడనిపోతాగు—యెంతసేసినా కనుకున్న పేణం. మనిసి మిగల్దుగానీ మాట మిగిలిపోతాది...ఆను పంపిన డబ్బుతోనే పెల్లి సెయ్యగా మిగిలినదాంతో గాడీ కొన్నాను. అడి డబ్బు అనే కాల్సుకున్నాడు."

నా కోపానికి యెంత విలువవుందో నాకర్థమయింది. యెంత సేసినా కనుకున్న పేణం అనే తాతమాటలు నా చెవుల్లో గింగురు మనటంవల్ల మౌనం దాల్చాను.

వెళ్లిపోయేముందు "మరిసిపోకు బాబో" అన్నాడు. తల ఆడించటానికైనా నాకు శక్తిలేకుండా పోయింది.

౪

ఆదివారం—నేను యింటికిరావటం చాలా ఆలస్యమైంది చేతిలో వ్రాతకర్ర వుంచబట్టి తాతను చప్పున పోల్చలేకపో యాను.

"కర్రపట్టుకున్నావేం తాతా" అన్నాను.

"తిన్నగా నడిస్తే యే బాబు ధర్మం సేస్తాడు? కర్రపట్టుకొని సొట్టగా వడిసి కాళ లేసి గుమ్మ గుమ్మానికి రొస్తే యే యమ్మకైనా కనికారం పుట్టాది..." అన్నాడు.

ఈసారికూడ కొడుకు విషయం జ్ఞప్తికి తెచ్చాడు.

ఆ వారంలోనే తాత మనుషులవెంట "ఒక్కానీ పడే యండి బాబూ...మీ తల్లిదండ్రికి పుణ్యంవుంటుంది బాబూ" అంటూ పడటం చూశాను.

ఒకరోజు సాయంత్రం కాఫీహోటల్లోనికి వెళ్దామని మొదటి మెట్టుమీద కాలు వేసేసరికి ఆ మెట్టుదగ్గరగా గప్పున తాత కూర్చుండటం చూశాను. తాతా అని పిలుచుంటే యేమయ్యేది—గట్టిగా మూతిని బిగించుకున్నాను. కానీ తాత అరుస్తున్నాడు "సుద్దివాడ్ని బాబయ్యా! నాలుగు—రోజులై కడుపు మాడిపో తంది బాబయ్యా...మీ తల్లిదండ్రికి పుణ్యం వుంటుంది బాబయ్యా..."

నేను వేసిన బేడకాసు తడుముకుంటూనే "ఈ మారాజుని భగమంతుడు ఒకకంట మాస్తాడు" అన్నాడు. కళ్లుమూసుకొని వున్న తాతకేశ్రు అలా చూస్తుంటే ఆ ప్రక్కనే యింకోమనిషి "చొట్టదాన్ని బాబయ్యా...నోరంరోజులై కడుపు మాడిపోతంది బాబయ్యా..."

ఇలాగ ప్రపంచంలో అరిచేవాళ్లందరూ నా చెవిదగ్గరే అరు స్తున్నట్లనిపించింది. వచ్చినదారంటే తలవంచుకొని లాడ్జికి వెళ్లి పోయి రుమాలుతీసుకున్నాను.

ఈ సంఘటన తరవాత తాత కొన్నిరోజులవరకూ అగపడ లేదు. కనపడినా చూడలేకపోయేవాడినేమో!

ఆ నెలలో ఆఖరివారం. వారి "పాపర్ వీక్". అసలే అప్పుపుట్టటంలేదు. రెండుసార్లు అగ్రికల్చర్ డిమాన్ స్ట్రేటరు ఆఫీసుకెళ్లాను. డిమాన్‌స్ట్రేటరు చివరకు రానందుకు విసు క్కుంటూ యింటికొచ్చాను. అప్పటికి చీకటిపడింది. ఆ చీకట్లో వాకిట ఎవరో కూర్చున్నట్లు దూరంనించే చూశాను. నా కోసం కూర్చునేవాడు తాతే అనుకున్నాను. యేం వచ్చిందో యేంటో అని అనుమానిస్తూనే వున్నాను. బాధపడుతున్న వాళ్లకే యింకా కరిబాగాలు అగుపిస్తాయ్. సానుభూతి తప్పించి యింకేవిధమైన సహాయంచెయ్యటం సాధారణంగా జరగదు.

నేను దగ్గరకువెళ్లగానే తాత భోల్లున యేడుస్తూ రెండు పాదాలమీద పడిపోయి "నా కొడుకుని రచ్చించుబాబో" అని నాలుగుసార్లు నెత్తిని నా పాదాలమీద కొట్టుకున్నాడు.

లేవదీసి "ఏం వచ్చింది తాతా" అన్నాను.

"నోరంరోజులైనాది. జొరంకాస్తంది. అదే పోతాదను కున్నాం. మిలిటరీలో సగ్రున సీదితే డాక్టేరు వస్తాడు. ఇంత జొరంవస్తే డాక్టేరుని ఎందుకు తేరని ఒకటేగోల—యీ సిన్న జొరానికి డాక్టేరేలని వూరుకున్నాను. యిప్పుడు వాకిటేసేశాం. వయిదుగుడు బాబుదగ్గిరికెళ్తే జట్కా కరుసికి ముందు కరుసికి పది రూపాయలు తెమ్మన్నాడు. నా దగ్గిర సిల్లిగవ్వ నేదు..."

ఆ చివరివాక్యం నేనూ మనసులో అనుకున్నాను. చప్పున—మాటాడలేకపోయాను. తాత శరీరం కుష్కించినట్లుగానే మనో ధైర్యంకూడ కుష్కించిపోయిందని ఆ యేడుపే చెప్తోంది.

"నీ స్నేహం బాగుచేశాడులే ఆ వెధవ" అన్నాను.

"అంతేఅన్నావా బాబో! ఇంత హీనస్థపడి యెందుకు బతుకున్నాను? అడిని నూనేనా? నేదా అంటే ఏ నూతిలోనో గెడ్డలోనోపడి సావనా?"

తాత యీ మాటలు శోకంతో తబ్బిబ్బైపోతూ అంటు న్నాడు. కానీ నా పరిస్థితి నన్ను తబ్బిబ్బు చేస్తోంది.

"అడు బాబుకి కోపంతెప్పించినాడు. నాను మీ పాదాలు పట్టుకున్నాను. సెమించండి, నా ముదుసల్లో సెక్తి నేకపోతే అడుంటే తిట్టో కొట్టో బుక్కెడు గంజి పోస్తాడు."

నేను స్తంభించి పోయాను.

"అడుసస్తే ముసిలిది యే నూతిలోనోపడి సస్తాది. ఆ లిద్దరూ సస్తేనానుండి యేం సేస్తాను? అదుంటేనే నా వంశం నా బతు కూనూ. అంతా ఆడేనాకు, నాను అడికోసమే పుట్టాను... అడి కోసమే రంగంవల్లాను...అడికోసమే గాడీ నాగాను.—అడి

కోసమే గుడ్డోణ్ణని, కుంటోణ్ణని చూసాలేక అడుక్కుంటున్నాను బాబో..."

ఈ బాబో అనేస్వరం వెయ్యిగొంతుకలు కలిసి చూస్తేటట్లు నాకు వినిపించింది. నీరునిండిపోయిన కళ్లకు నా చుట్టుప్రక్కల కొందరు నిల్చొని వున్నట్లు గమనించాను. తలుపు తోసి లోపలకు వెళ్లి కుర్చీమీద వాలిపోయి జుత్తుపీక్కున్నాను.

కొంతసేపటికిగాని గాబరాపడ్డ నా మనసుకు ఒక విషయం జ్ఞప్తికిరాలేదు. ఇన్నాళ్లకి నా సంశయం తీర్చుకోడానికి అదను దొరికింది. తాతను లోపలికిపిల్చి పదిరూపాయలనోటు చేతిలో పెట్టూ "శ్రేప్రొద్దున్న వచ్చి యెలావుందో చెప్పు" అన్నాను.

కాళ్లకుముద్దులాడి చీకటిలో లీనమయ్యాడు. ఆ రాత్రి నేను చేసినపనివల్ల ఆ మరుచటిరోజు ఆఫీసుకు శలవుపెట్టవలసి వచ్చింది.

ఉదయం తాత అగపడలేదు. నిరాశచేసుకున్నాను. మరుచటి రోజు ఎస్టాబ్లిష్‌మెంటు ఆఫీసర్‌తో చెప్దామనుకున్నాను. "ఖాళీ వస్తే యే ఎక్స్‌సర్వీస్‌మెన్‌ని వేస్తాననుకున్నావో నా దీక్షపం చాన్ని విడిచిపెట్టావని"

సాయంత్రమైంది. ఉదయంనుంచీ తెలిసినవాళ్లందరినీ సిగ్గు విడిచి అడగ్గా పదిరూపాయలు అప్పు పుట్టింది. ఆ డబ్బుతో ఎగ్రికల్చర్ డిమాన్ స్ట్రేటరు ఆఫీసుకువెళ్లి వచ్చేసరికి చాలా అలస్యమైంది.

నన్నుచూడగానే తాత ఒక్క నవ్వు నవ్వి చేతులెత్తాడు. "నోరల్లాపల్లే, ఊరల్లా పెజలే. ఎందుకుబాబో! నీలాంటి బాబులు పదిమందుంటే సాలదా?" అన్నాడు.

తరవాత కొడుక్కొంచెం నయంగా వున్నట్లు, బ్రతుకుతాడని ధైర్యంగా చెప్పాడు. నా నోరు పెగల్లేదు. తాతవెళ్లిపోయాక అలా కూర్చొనే ఆలోచించుకుంటున్నాను. తాత ఒకనాడు చెప్పిన—మాటలు జ్ఞాపకానికి వచ్చాయ్. "నిజంమీద యెళ్లేవోడిని బగమంతుడు నిజంగానే సూస్తాడని."

ఆ పదిరూపాయలు తాత వేసిన తోటఫలసాయం అమ్మగా వచ్చినది. ఎరువులకోసం ముందురోజు ఆ డబ్బుపట్టుకొని రెండు సార్లు తిరిగినా డిమాన్ స్ట్రేటరు అగపడలేదు. ఎందుకగపడలేదనేదే ఒక జవాబు చెప్పలేని పెద్దప్రశ్న...

ఇదంతా చెప్తే తాతమాత్రం జవాబు చెప్పగలడని నా ఉద్దేశం—ఆచిన్న నవ్వుతోనే అంటాడు. "నిన్నురప్పించింది—నా సెంటే" అని.

మధుమాధురి

శ్రీ చింతలపాటి నరసింహదీక్షితశర్మ

శ్రీలు రేకెత్త నరిక్రొత్త చెలువు హొత్త ప్రకృతి రమణీమనోజ్ఞ విభ్రమపదంబు,
సకల జాంతవహృదయతోషప్రదంబు దివ్యమధులక్ష్మి నేడు తోతెంచె నదిగొ. 1

చిలుక పుమావజీరుఁ బలు చిన్నెల వన్నెల పూవుటమ్ములం
జిలుగు పసారంగు హంగు నగిషీల రచించి ధరింపఁజేయు నె
చ్చెలివి; సెబాసు, నిన్నొకనిఁ జేకొని కాదె జగంబులెల్ల బూ
విలుదొరమేటిజోదయి తపింపఁగఁజేయుఁ గడంక నో మధూ! 2

అచ్చపు మావు లేఁజివురుటాకుల జొంపము కెంపుసొంపులే,
నిచ్చలమైన చెందిరపు నిగ్గుల సీటులహాసు నింపఁ, బై
పెచ్చుగ విచ్చు క్రొవ్విరుల పెంపుపసందులఁ జిమ్ము వెన్నలై
హెచ్చ; వియోగిచిత్తముల నేకట బెట్టెద వేల? మాధవా! 3

గందపుఁ గొండదండఁ దిరుగాడెడు గాడుపుగుజ్జు డాత్మనా
నందము నొంది; ఫుల్ల సుమనస్తత సౌరభసారవీచికా
బృందము చింద నిన్నుపచరించును నీ వరుదెంచునంత, నీ
కుం దగు నందగాడవఁడు, కోమలరూప! వసంతమోహనా! 4

సికవిరిపూవు ఱెత్తులను జేరిచి; కస్తవఁ దేటి సీటుకా
టుక జిగిరేకఁ దీరిచి గడుం దళుకారిగురాకు చేతిలోఁ
జికిలి పిసాళి మేల్పసిమి చేలచెఱంగు మెఱుంగులీనఁ బూ
కిక నిను డాయుచున్నది, వసిరమ "ముద్దుల పెండ్లికూతురై"— 5

ఎల్ల జగముల కానంద ముల్లసిల్లఁగ సరసనవసుమకోమలాస్తరణ రచన
సాయపడుదువు రతి పంచసాయకులకు; నామసీ! నీదు నీమ మే నేమనందు. 6

పైకము వృద్ధియౌ, వలరుపద్ధతు లుద్ధతి కెక్కు మోడులున్
బైకొను గట్టిచేవ జిగిఁగాంచును గొమ్మలు పల్లవాప్తి, నా
జూకులు దీరఁ గామగుణశోభలు దిక్కుల మారుమ్రోగుఁ బ్ర
ప్పాకర! నీ సమాగమమె హాయిగదా సుమనోముదాప్తికిన్ 7

అనఁగఁ బెనంగి తేంట్లు కుసుమైకపుటిఁ బ్రవియించుచున్న క
మ్మని విరిదేనెపానకము మాటికి జోటులఁగూడి యాని "ఝు
మ్మని" కలగీతికారుతి హళాయుల్ గొన నీ విజయంబు బాడఁగా
మొనసిన వందిమాగధసమూహమున న్వహరించు, మాధవా! 8

లోలకరప్రవాళములలో వలపుల్ దలపుల్ జిగుర్చ నం
దాలను జిమ్ము మోము సరదాలు సదా హసితోదయాల చం
దాలుగ, నీ వసంతవనితా లలితోద్యదపాంగభంగిమల్
శాలును మారు పూవుల సరాల వరాల శరాల పోలికన్ 9

కఱకుగ సానవెట్టి సహకారపరీమళ చూతమంజరీ
శరములఁ దోడినెచ్చెలులు చాలుకొనన్ మకరందమాధురిం
దిరిగెడు కోడె తుమ్మెదల దిమ్ముల మారుని పేరుఁ జెక్కుచూ
దిరిఁ దనరింతు నీ కెవరు చెప్పిరొ? యీ నగిషీపనుల్, మఘా! 10

సుమనోవృద్ధికి నీవు కారణము, తేజోముగ్ధ వన్యేందిరా
రమణీశోభల కీవు తావు, కుసుమాస్త్రిస్ఫూర్తి నీయందుఁ గ
ల్గు మధూచ్ఛస్థితి నీ కవశ్యము ఘటిల్లున్ సాధనంబై రథాం
గమనోజ్ఞత్వము నీకుఁ జెల్లును వసంతా! మాధవస్ఫూర్తియున్ 11

ధీరతమైఁ బచేళిమ భిదేళిమ కమ్రఫలప్రవాళ కా
హారము మెక్కి చొక్కి చెఱలాటము లాడు శుకీపికీతతుల్
సారెకు నుచ్చరించు సుమసాయకతంత్రకథావతారికా
కారికలన్, వసంత! వినఁగాఁ గనఁగా నగు నీ విలాసముల్ 22

కనరాని రాకపోకల లోకముల నేచు సంగసీనుఁ డొక నెయ్యంపుకాఁడు
బూతమై యందఱఁ బూసుక తిరుగాఁడు గావ్పుగా డొక్క సంగాతికాఁడు
నిరతంబు ఘనమాధుకరవృత్తిఁ ద్రిమ్మరు తుమ్మెదవటుఁ డొక దోస్తికాడు
పడిపల్లవగ్రాహపాండిత్యపటిమఁ గుందెడు పరభృతుఁ డొక నేస్తకాఁడు
వీరి సఖ్యాన తొలిసారి రాక మొదలె నలువురినోట నానెదవు నీవు
మంచి సాంగత్యమే దాపరించె లెమ్ము, విధి బలీయమ్ము మధురజీవీ, వసంత! 13

వేమఱు మీఁజె కెంపు టరవిచ్చిన మోదుగమొగ్గనిగ్గు లో
పాలో, మృదుభావ! నిగ్గలసియున్న వయున్నతనూత్నమంజులా
రామరమా కపోల కుచరంజిత వక్రనఖక్షతంబులై
యీ మధురప్రసంగముల కిక్కువ నిక్కువ మీవకా? మఘా? 14

ఆతిథ్య మొనఁగు నీ కనయంబు విరిసెజ్జ
లమరించి నందనోద్యానలక్ష్మి
స్వాగతం బిడు పల్లవాస్వాదకలకంఠ
రవళి నీ కెపుడు చైత్రరథరమణి
గారాము సేయ ని న్గాంచి కమ్మని పూవు
తావుల నొలుకు బృందాకుమారి
గారవించును మాకీకాపూగ మాధురీ
రసముల రాజదారామతరుణి

సకలకేళీవనేందిరాచారుతరళలోచనాంచల కళలకెల్లఁ. నీవ
తావలము; పల్లవితరాగ ధన్యమూర్తి! తరుణ కుసుమాళికా! సుఖాస్వార! శోభాకర!!

తీరఁగ నున్న పుష్పాదుల తిన్నని తిన్నెలపై మధూళికా
సారము సారసౌరభవసంతముఁ బంతము లాడియాడి యా
జారుల జాణలైన యభిసారికలం దనరించె దాహముం
దీరిచి మేని సొక్కుఁ బసి తెమ్మెరవాఁగ నీవయ మ్మధూ! 16

ఆమని! నాకు నీ పరిచయం బొకనాటిది గాదు, మెచ్చుకొ
న్నామని, నీ గుణంబు; వినినామని నీ మహితప్రశస్తి; క
న్నామని, నీ పదమ్ములరినామని నీ నవవిభ్రమాప్తి; ను
న్నామని హాయిగా, వలచినాఁడను పెద్దలనుండియే సుమీ 17

క్రౌంచపురాకుకన్న నతికోమలమై తగు శాఖరీతి శ్రీ
విం జెలువార నేరిపి కవిత్వ మధుగ్రహణత్వలీలలన్
రంజిలు నా విలాసినికరంబుల డెందమునం బరీమళ
న్మంజరి మంజిమంబు "మధుమాధురి" మోదము పెంపు నింపుతన్! 18

" చిత్రకారుని ఇల్లు

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

[లినోకట్ చిత్రము]

సప్తనారీహంస

[తరువాయి]

న్నాయి. వాహననిర్మాణ సౌకర్యమునకు గాబోలు అంగిక నిర్మాణము కొంత కుదిరింపబడినది. దీర్ఘనాసిక, విశాల నేత్రములు, అగ్రచుబుకము, సన్నని నడుము, మంచి శరీరసౌష్ఠవము గల ఆ విగ్రహములు ప్రతిభావంతుడైన శిల్పియొక్క భావ సంపూర్ణతను వ్యక్తపరుస్తున్నాయి. చీరకట్టు, అలంకరణ విధానము, శిరోజముల ముడుపు, శిరోలంకరణములు ఒక శతాబ్దికి పూర్వమున గల హైందవ సంప్రదాయములకు మచ్చుముక్కలుగా ఉన్నాయి. నిర్మాణ చాతురికి ముగ్ధుడనై తదేకదృష్టితో ఆ వాహనాన్ని చూస్తూ కొంత దూరం నడచి, అనంతరం నా బస చేరుకున్నాను.

మరునాడు మహాశివరాత్రి. పల్లెప్రజలు వేలాదిగా, గుంపులు, గుంపులుగా ఆలయానికి పోతున్నారు. ఉదయమే లేచి వెలుగురేఖతోపాటు బయలుదేరివెళ్లి పాదగయలో స్నానం చేసికొన్నాను. స్వామిదర్శనం చేసుకోవాలి. కష్టపడి, ఆ జనసమ్మర్దంలో త్రోవ చేసుకొని గర్భాలయంలోకి పోయాను. స్వామికి ఊపిరాడటం లేదు. తండోపతండాలుగా ప్రజలు వచ్చి చేసుకుంటున్న అర్చనలను నిర్లిప్తుడై స్వీకరిస్తున్నాడు స్వామి. అమాయక ప్రజలు భక్తితో చేస్తున్న సపర్యలను ఉన్నతదేహంతో స్వామికెదురుగా నున్న నందికేశ్వరుడుకూడా బెదురుచూపులతో చెవులు నిగిడ్చి, చూడటంకన్నా ఏమీ అనలేకపోతున్నాడు. తీర్థప్రజలు, శాంతమూర్తియై చూస్తున్న ఓర్పునిబట్టి అరటిపళ్లను ఆ నందికేశ్వరుని ముఖానికి రాసిపోతున్నా ఉదాసీనంగా ఊరుకొన్నాడు గాని ఉగ్రమూర్తి కావటంలేదు. ఆ సమున్నత కృష్ణశిలామూర్తిలో చూస్తున్నకొద్దీ శాంత గంభీరముద్ర గోచరిస్తూనే ఉన్నది.

ఎన్ని చూచినా సప్తనారీహంస రూపం నా మనస్సులో అచ్చుగ్రుద్దినట్లయింది. భోగట్టాచేసి, ఆ వాహననిర్మాతలైన శిల్పుల కుటుంబీకులు ఆ గ్రామంలోనే ఉన్నట్లు తెలిసికొన్నాను. ఆలయంనుండి శిల్పుల గృహానికి వెళ్లాను. వారి యింటికి వెళ్లగానే ఒక దారుఖండాన్ని ముందుంచుకొని, దాని కేదో ఆకృతిని కల్పిస్తున్న ఒక వృద్ధశిల్పిని చూశాను. ముసలితనం పడినా అతని శరీరంలో మంచి సౌష్ఠవం కనిపిస్తోంది. మెడలో లింగకాయ. ముఖాన విభూతిరేఖలు. ఎదురుగా గోడమీద నాలుగైదు అడుగుల ఎత్తుగల నందివాహనంయొక్క రేఖాచిత్రం వ్రాయబడి ఉంది. పైన యింటి కప్పుకు రంగులు సగం పూసినవి, పూయనివి, పాలవిళ్లు, కొన్ని బొమ్మలూ ఉన్నాయి. ఇంచుక విద్యావంతులై స్వవృత్తులయెడ సాధారణంగా చూపే నిర్లక్ష్యభావంతో, బొమ్మను చెక్కుతూన్న ఆ వృద్ధుని తమ కేమీ సంబంధంలేని అనాగరికుని చూసినట్లు చూస్తూ బయటికి ఒక తరుణ వయస్కుడు వచ్చి, 'ఏం పనిమీద వచ్చా'రని ప్రశ్నించాడు. 'ఏమీ పనిలేదు. మిమ్మల్నీ, మీ పనినీ చూచిపోదామని వచ్చాను,' అన్నాను. ఈ మాటలు విని ఆ వృద్ధశిల్పి ఒకమారు తలయెత్తి నన్ను తేరిపార చూశాడు. వెంటనే 'అయ్యా, ఆ గోడమీద గీసిందేమి' టన్నాను. 'బాబూ, అది వెంకటాయపాలెం గ్రామపెద్దలు ఉత్సవానికి నందివాహనం చేయిస్తున్నారు [illegible]! లోపలికి దయచేయండి. వాహనం చూతురుగాని' అని లోపలికి తీసుకొనివెళ్లాడు. వెళ్లగా సుద్ధపూత పూయబడి హంసగిరి శిఖరంవంటి మూపురంతో ఉన్న వాహనం చూపించాడు. ఇంకా ఏవేవో తయారులోవున్న కొన్ని బొమ్మలనుకూడా చూపించాడాయన.

'మీరు ఎంతకాలంబట్టి యిక్కడ వుంటున్నారు?'

'మా తాతలనాడు యీ పిఠాపుర సంస్థానానికి వచ్చి వారి ఆశ్రయంలోనే ఉంటున్నాము. కుంతి మాధవులకు, కుక్కుటేశ్వరులకే గాక యింకా అనేకచోట్ల మా తాతలు, తండ్రులూ తయారుచేసిన వాహనాలున్నాయి.'

'ఏమండీ! ఇప్పటి రంగులవలె వివర్ణం కాకుండా పూర్వకాలపు రంగులు కాంతిగలవిగా ఉంటాయే! దానికి కారణం ఏమిటో చెపుతారూ?'

'మేము ఉపయోగించే రంగులు ఖనిజసంబంధమైనవి. ఇంగిలీకము, జంగాలీపచ్చ, నీలిమందు, అరదళము మొదలైన రాళ్లను తెచ్చి నుద్దకలిపి కావలసిన రంగులు మేమే స్వయంగా చేసుకుంటాము. ముఖ్యంగా యీ వాహనాలకు ఆ రంగులైతేనే కాంతి చెడకుండా ఉంటాయి.'

'మీరు ఉపయోగించే కలాలు ఎక్కడ దొరుకుతాయి?'

'మా కలాలు ఎక్కడా దొరకవు. మేక, ఉడుత వెంట్రుకలతో స్వయంగా మేము కట్టుకుంటాము గాని, కొనుక్కొని కలాలు మా కెందుకండీ! కలం కట్టుకోవడమే చేతకాకపోతే ఇక రంగులు వేసినట్లే.'

'మీరు తయారుచేసిన వాహనాలయొక్క గాని, ప్రతిమలకు, వాహనాలకు మీరు దిద్దవలసిన అలంకరణాల కొలతలు గూర్చిన చిత్రాలు ఏమైనా ఉంటాయా మీవద్ద?'

'ఉగ్గుపాలతో వచ్చిన సంప్రదాయాలకు మళ్లీ నమూనా లెందుకు బాబూ! మా తాత చేసినది గుండెకి వస్తే, నా పని నా చేతులకు వస్తుంది. గీచినట్టు చిత్రం చెక్కుకుపోవడమే. చెయి సాధకం ఉంటే ఏమీ అక్కరలేదు.' అన్నాడు.

ఆనాటి నిర్మాణశక్తిని, భావనాపటిమను ఊహించగలమా అనిపిస్తుంది. చిత్రకారుని భావవీథిలో నున్న రూపం తూలికచే వ్యక్తమౌతుంది. కవియొక్క రసావేశమునకదే కావలె. ప్రతిభావంతుడైన కవినోటినుండి ఏమన్నా కవిత్వమైనట్లుగానే ప్రజ్ఞావంతుడైన చిత్రకారుడు తన తూలికను ఎటు త్రిప్పినా చిత్రమౌతుంది. కొంత ప్రసంగం నడిచాక, శివాలయంలోని సప్తనారీహంస విశేషమేమిటన్నాను. ఆ శిల్పి కన్నులార్ద్రమైనాయి. 'బాబూ! మా పెద్దనాన్నగారందరు నిత్య శివపూజాధురంధరులు. వారు శివానుగ్రహపాత్రులు. వారిముందు మేము అల్పప్రాణులము. దానిని మా తాత ఎంతో శ్రమకోర్చి నాలుగు మాసాలలో చెక్కి పెట్టాడట. ఆయన సంకల్పించిన మూడువాహనాలలో ఇదొక్కటిమాత్రమే పూర్తికి మిగిలింది. నవనారీకుంజరము, పంచనారీతురంగము కూడా తయారుచేయటానికి ఏర్పాటు చేసుకున్నాడట. కాలమహిమ మాయింట్లనుండి తొలగిపోయింది. ఆనాటి

ప్రభువుల కొలువు కూటంలో ఈవిధంగా కల్పన చెయ్యమని కోరడానికీ, దాని కనుగుణ్యంగా రూపొందించడానికి, వారికి వారే తగుతారు. కొలువులో వున్న ప్రభువును ఏ శిలలో దర్శిస్తే ఆ శిలలో ఉన్న తస్వీరు మరునాటికి తయారుచేసియిచ్చేవారు. అందుకు తగినట్లుగా వారు వారి ఆదరణలో లభించిన మృష్టాన్న భోజనానికి తోడు మురుగుల జోడా లిచ్చి బహూకరించేవారు. నిశితమైన ఆనాటి గ్రహణశక్తి, వారి దీక్ష, ఓర్మి, కళోపాసనయందుండవలసిన తృష్ణ యీ తరంలో పోయాయి. దానికి తోడు అనుదిన జీవితము, మోయలేని భారంగా వుంటే యీకళ లెందుకు బాబూ! ఈ జీర్ణావస్థలో ఉన్న కులవృత్తిని చేతులారా వదలలేక, చేసి ప్రయోజనంలేక, ముందు గొయ్యి వెనక నుయ్యి పరిస్థితిలో దినాలు వెళ్లబుచ్చుతున్నాము. మీవంటివారు వచ్చి చూచిపోతారు. అంతా అరణ్యరోదనమే. అదుగో మాపిల్లలు. స్వస్థత్తులు వంట పట్టక, అన్యవ్యాపారాలు లేక, రాక, ఎలా వున్నారో చూచారా. అన్ని వృత్తులతో పాటు యీకళకుకూడా చరమదశను చూస్తున్నాము. ఈ తాతలనాటి ముచ్చటలు ఎవరికి కావాలి బాబూ!' అని అతనిలో అణగి మణగి వున్న ఆవేదన రగిలి మాటాడేడు.

ఇక అతనితో మాట్లాడలేకపోయాను. స్వరాజ్యం వచ్చిందనీ, భవిష్యత్తు ఆశాజనకంగా వుంటుందనీ, నిరాశ కూడదనీ, యిలాంటి ఊరట గొలిపే మాటలు కొన్ని అనడానికి నోటిచివర వరకు వచ్చికూడా ఉద్రిక్తమైవున్న అతని మూర్తిముందు యిక మారుమాట చెప్ప సాహసించలేకపోయాను. శిల్పి ప్రదర్శించే కళాప్రతిభకూ, పొందే ప్రతిఫలానికీ మధ్య గల అఖాతాన్ని తలచుకొంటూ అటనుండి కదిలిపోయాను.

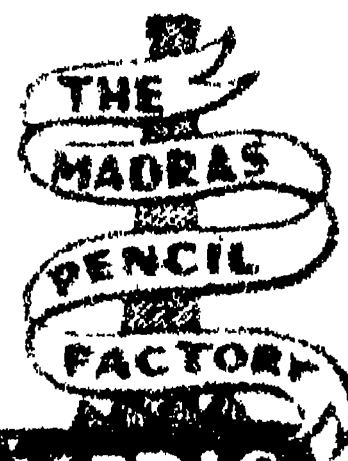
STAR OF INDIA
PENCILS

THE WHOLE OF INDIA
CLAMOURS FOR
STAR OF INDIA★
The Perfect Penc

THE
PRIDE OF
INDIA

3, STRINGER STREET, MADRAS.

పాటరీ శాఖ:

ఇండియా సిరమిక్స్ వారి

ఊరగాయ జాడీలు

* నాణ్యమైనవి
* మన్నికగలవి

* నికరమైన పరిమాణము
* లోన, పైన చక్కని నునుపు
* అందమునకు – వన్నె – రంగు
* తేలికతనము—గట్టితనము

మేలిరకపు మన్నుతో
అన్ని ఆకారాలలోనూ
అన్నిరకాల జాడీలు
తయారవుచున్నవి.

ఆంధ్ర - రాయలసీమ - హైదరాబాద్ రాష్ట్రాలకు
సోల్ సెల్లింగ్ ఏజంట్లు:

: ఇంజనీరింగు శాఖ

పెట్టరు

డీసెల్ ఆయిల్ ఇంజన్ల స్పేరు సామానులు

ఇంకా:—

* ఆయిలు ఇంజన్లు
* పంపు సెట్లు
* రబ్బరు హోసు పైపులు
* ట్రాక్టరులు
* ఎలెక్ట్రిక్ ఫానులు
* ఇతర మెషినరీ సామానులు

ఇంజను సర్వీసింగు విషయాలలో
మాకు వ్రాయండి

పోపూరి సన్స్

తంతి—"PRAGATI" పో. బా. 83

కాన్వెంటు వీధి విజయవాడ

రక్తవృద్ధికి
నరముల పటుత్వమునకు
బ్లడ్-టోన్
దివ్యరసాయనము,

రక్తవృద్ధికి,
కండరపుష్టికి,
బలమునకు,
నరముల
పటుత్వమునకు

BLOOD TONE

మోడల్ ఫార్మశి
బెజవాడ

మా వద్ద
శాస్త్రీయముగా తయారు చేయబడిన
200 రకములు ఆయుర్వేద ఔషధములు

మరియు

పలురకములైన దీర్ఘ వ్యాధులను
గ్యారంటీగా కుదుర్చు ఆయుర్వేద
పేటెంటు ఔషధములు దొరకును.

పూర్తి వివరములకు, సలహా ఉచితము.

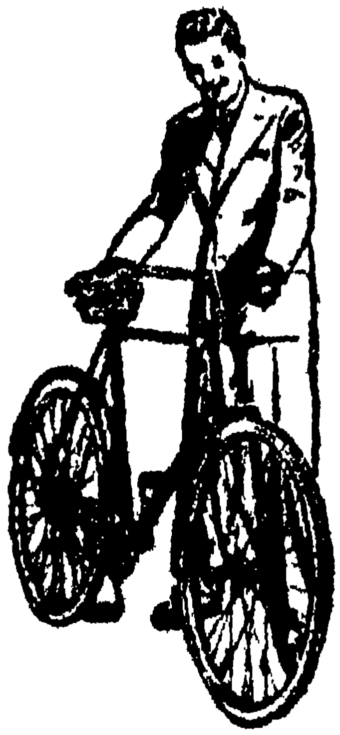
మోడల్ ఫార్మశి, విజయ-వాడ.

రవాణా సమస్యలు

పరిష్కరింపబడినవి

మావద్ద దిగువ స్టాకు లున్నవి.

* "జేమ్సు" మోటారు సైకిళ్లు 1-25 సి. సి. 1950 మాడెల్, ఆకర్షణీయమైన మెరూన్ రంగులో.
* అన్ని బ్రాండుల ఇంగ్లీషు సైకిళ్లు, విడి భాగములు

బేబీ ట్రైసికిళ్లు, మోటార్ కార్లు

సప్లయి చెయ్యటంద్వారా మేము మీ బిడ్డల సమస్యలుకూడ పరిష్కరించగలం.

మీకు ఏవి కావలసినా, దయచేసి మా షోరూమ్‌ను దర్శించండి.

రాజా సైకిల్ కంపెని

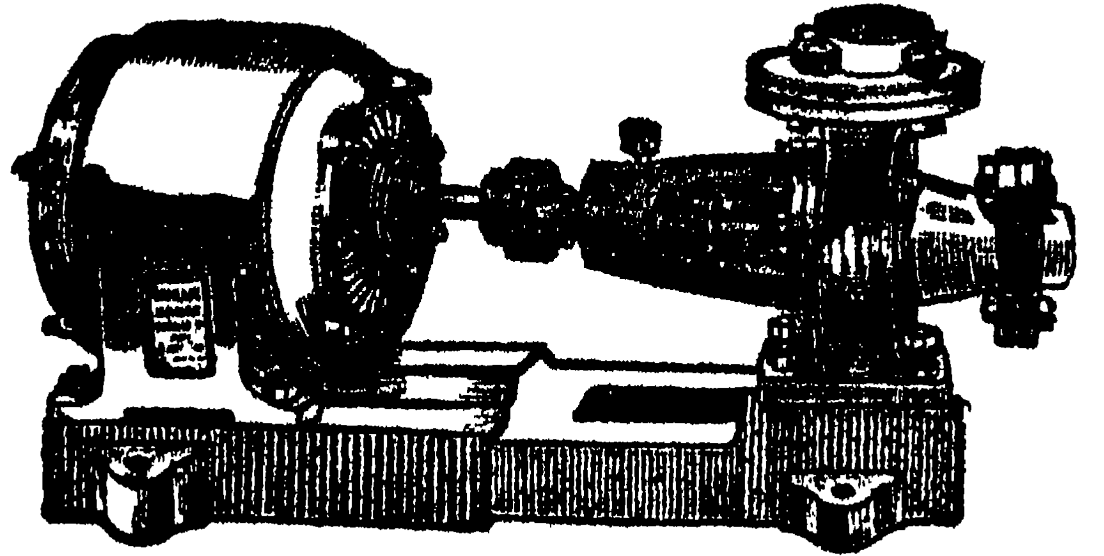
8. బ్రాడ్వే - మద్రాసు 1.

పో. బా. నం. 1351 టెలిగ్రాంలు: 'Saddle' టెలిఫోన్: 8273.

నిర్దుష్టంగా చిరకాలం పనిచెయ్యటానికి

కుమార్

సెంట్రిఫ్యూగల్ పంపులు

మా న్యూఫాక్చరర్లు:

కుమార్ ఇండస్ట్రీస్

(ప్రభుత్వ సహాయం పొందినది)

ఎడతొర పోస్టు, దక్షిణ మలబార్.

సోల్ ఏజంట్లు:

కుమారన్ యింజనీరింగ్ కంపెనీ లిమిటెడ్.,

యింజనీర్లు & కంట్రాక్టర్లు,

నెం. 39, సెకండ్ లైన్ బీచి, మద్రాసు 1.

ఇంగ్లీష్ తయారు

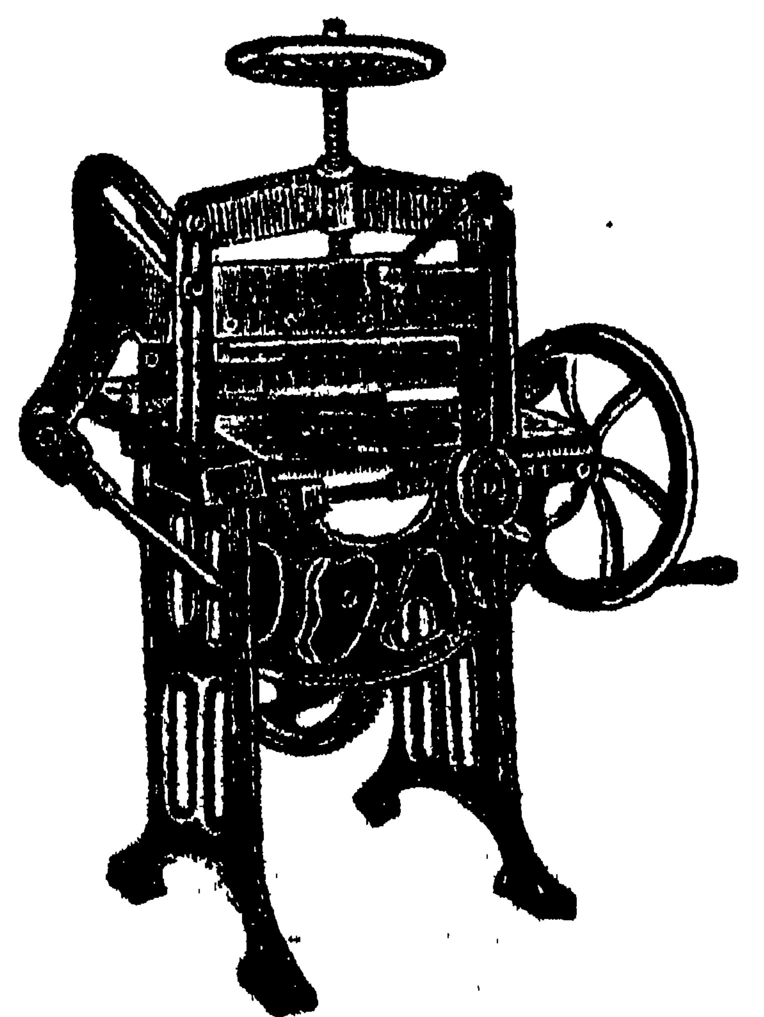
పేపర్‌కట్టింగ్ మెషిన్లు, కత్తులు దిగువ సైజులలో మావద్ద దొరకును

42" × 5" × 3/8"

36" × 5" × 3/8"

32" × 4" × 5/16"

21" × 3" × 5/16"

స్టాకిస్టులు—బియ్యం హల్లర్లు, పిండిమరలు, డిసెంటిగ్రేటర్సు, కాఫీ పొడిచేయు మిల్లులు, అన్ని కాంపోనెంట్ విడిభాగములు, వాటర్ పంపులు, బెల్టింగులు వగైరా.

దిగుమతిదారులు: నం 1. హల్లర్, బుల్‌హెడ్ బ్లేడ్లు, ప్రెషర్ గేజి, లూబ్రికేటింగ్ గ్లాస్, తిజిల్ బ్రాండ్ సిమెంట్లు, పర్ట్యూలర్ రంపములు, ఆకురాళ్లు, డ్రిల్ బిట్సు, లెడ్‌కటర్లు, పేపర్ కటింగ్ మిషన్లు, కత్తులు, ఫర్ఫొరేటింగ్ మిషిన్లు. యింకను యితర అన్నిరకముల యింగ్లీషు సామానులు మావద్ద ఎల్లప్పుడు దొరకును.

మీకు కావలసినవాటికి దయచేసి మమ్ము సంప్రదించండి

గాడ్‌లాండ్ ట్రేడింగ్ కంపెనీ

20. C, ఎర్రబాలుచెట్టి వీధి, జి. టి. మదరాసు - 1.

భువనేశ్వర దేవాలయ

(ఒరిస్సా

ఛాయాచిత్రణ: శ్రీ సి. యస్. అప్పారావ

ముక్తేశ్వరాలయము

(భువనేశ్వరం, ఒరిస్సా)

ఛాయాచిత్రణ: శ్రీ సి. యస్. అప్పారావు.

ముక్తేశ్వరాలయ దక్షిణభాగ తటా

(భువనేశ్వరం, ఒరిస్సా

ఛాయా-చిత్రణ: శ్రీ సి. యస్. అప్పారా

ముక్తేశ్వరాలయ దక్షిణప్రాకారము

(భువనేశ్వరం, ఒరిస్సా)

ఛాయాచిత్రణ: శ్రీ సి. యస్. అప్పారావు.

సింహాచల దేవాలయం - ఉత్తరదిశ ఆవరణ

ఛాయాచిత్రణ : శ్రీ సి. యస్. అప్పారావు

సంపూర్ణ వాహనము

సప్తనారీహంస

శ్రీ కామఋషి సత్యనారాయణశర్మ

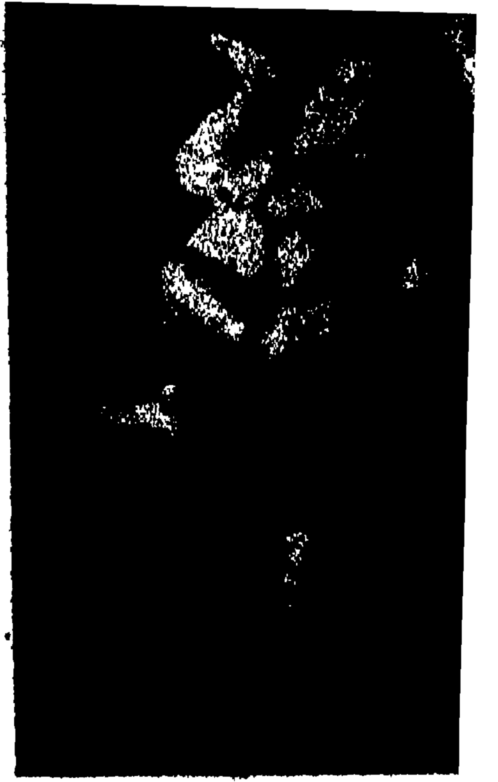
శ్రీ గోళా మాఘ బహుళ త్రయోద
తెల్లవారితే మహాశివరాత్రి పర్వ
దగ్గర గ్రామాలనుండి జనం తండోపతం
లుగా ఆ రాత్రికే వచ్చి చేరుకున్నా
జన్మాని కొక శివరాత్రి అంటారుగద
మన భారతభూమిలో వెలసిన పుణ్య గర
క్షేత్రాలలో పీఠికాపురంలోని పాదగ
ఒకటి. తెలిసో, తెలియకో, పండితు
పామరులు, భక్తులు, సామాన్యులూ,
వ్యాధిపీడితులూ ఎంద రెందరో తర
భేదాలు లేకుండా అశేషజనం తరతరాలు
ఆ పర్వదినంనాడు పాదగయలో స్నా
చేసి, కుక్కుటేశ్వరుణ్ని సేవించుకుంటా
అంతకు రెండుదినాలు పూర్వమే ఏకా
నాటిరాత్రి స్వామికి కళ్యాణోత్సవం
గింది. ఆనాటి సదస్యంకూడా వైభవం
జరిగింది. పెండ్లిపందిరిలోనుండి ఆదిద
తుల ఉత్సవ విగ్రహాలను గ్రామోత్సవాని
బయటకు తీశారు. మంగళతూర్యనా
లతో కుక్కుట పతిని వాహనారూఢ
చేశారు. ఉత్సవ సంపర్కానికై వచ్చి
జన సమూహం ఆవేశంతో జయ జ
ధ్వానాలు చేస్తుంటే వాహనం కదిలిం
దీపాల కాంతిలో పసుపుబట్టలతో నున
రాజరాజేశ్వరీ కుక్కుటేశ్వరులు చిరునవ్వ
లతో ఒకరినొకరు ఏదో కనుసన్న చేస్తు
ట్లనిపించింది. కొల్లలుగా పూలలతో అలం
కరించిన ఆ వాహనం – ఆ తూర్యనా
ఆవేశంతో భక్తులు పఠిస్తున్న వందిమా
గాలు, స్తుతిమార్త్తికలూ ఎంతటి పాష
హృదయాన్నైనా ద్రవింపజేసి, భక్తిపర
నిగా చేస్తున్నాయి. అప్రయత్నంగా చే
లెత్తి ఉద్రిక్తహృదయంతో నేను పర
పునకు నమోవాకాలు సమర్పించ
కొన్నాను. అనంతరం, నా దృష్టి ఆ పుర
దంపతులు అధిష్ఠించిన వాహనంమీదకి
పోయింది. అంతా అపూర్వంగా గోచర
చింది. ఆకృతినిబట్టి స్థూలంగా హం
వాహనంలాగనే తోస్తుంది. జనసమూహా
త్రోసుకొనిపోయి వాహనాన్ని పరిశీలిం
ప్రారంభించాను. ఆ వాహనం కొన్ని స్త్రీ
విగ్రహాలతో విచిత్రంగా అమర్చబడివుం
శిల్పియొక్క నిర్మాణశైలిలో ఒక విశి
ప్రజ్ఞ ద్యోతకమౌతుంది. పీఠ భాగంలో
మయూరాసనవిధాన పద్ధతిలో నా
స్థానంలో ఆనుకొన్న రెండు చేతుల ఆధార
పైన, శరీరం అంతా ఒక ధనురాకారంల
వెన్నుపైపు వంగియున్న ఒక స్త్రీ విగ్రహ
వుంది. ఆ విగ్రహంయొక్క భంగిమల
ముకుళితాంగుళులతో ఉన్న చేతులు హం
పాదములను, తక్కిన ఆంగిక విన్యాస
హంసయొక్క ఉదరప్రదేశాన్ని స్ఫురిం
జేసుంది. ముందుకుపోయి చూస్తే రెం

పార్శ్వభాగము
రెక్కలు

ముఖము

పార్శ్వభాగము
రెక్కలు

పార్శ్వభాగము
రెక్కలు

పుచ్ఛ భాగము

చేతులనూ జోడించి వినమిత వదనంతో నమస్కరిస్తున్న విగ్రహం ఒకటి కనబడింది. ఆ విగ్రహానికి గల శిరోలంకరణ సైఖరి, తలమీదనుంచి యిరుప్రక్కలా కటిప్రదేశం వరకూ జీరాడుతున్న వల్లెవాటు చీర కొంగులు, చుబుకమునకు అన్వియించుక అధోముఖంగా శోభించిన హస్తసైఖరి హంసయొక్క శిరస్సు, కంఠము, చంచువులను స్ఫురింపచేస్తున్నవి. హంసయొక్క ఉదర పార్శ్వభాగాలలో గల మరి రెండు విగ్రహాల చేతులపైన యీ ముఖ విగ్రహంయొక్క రెండు పాదాలు సమంగా ఒకదానిపై నొకటి ఆనుకొనేటట్టుగా అమర్చబడిఉన్నాయి. పార్శ్వభాగంలో గల విగ్రహాలు ఒక చేతి మణిబంధాన్ని ఒయ్యారంగా కటిసీమనుంచి రెండవచేతితో ముఖ విగ్రహముయొక్క పాదములను మోస్తున్నట్లున్నాయి. ఒక చేతితో ఆది దంపతుల ఉత్సవవిగ్రహాల నుంచిన చలవ చప్పరాన్ని మోస్తూ రెండవ చేతితో పార్శ్వభాగంలోగల విగ్రహంయొక్క జెబ్బ నానుకొని మరొక విగ్రహం అమర్చబడింది. పీఠభాగంలో సమరాకారంలోనున్న స్త్రీ విగ్రహంయొక్క పాదతలంపై నిలువబడి రెండుచేతులు వెనుకకు విన్యాసమొనర్చు మరొక విగ్రహం ఉంది. ఆ విగ్రహముయొక్క శిరస్సునుండి జీరాడు ఉత్తరీయము, మడిచిన కుచ్చెళ్లరీతి హంసయొక్క పుచ్ఛమును అనుకరిస్తుంది. ఈవిధంగా శిరమున నొకటి, రెండుపక్షములకు నాలుగు, పుచ్ఛమున నొకటిపాదతలమున ఒకటి మొత్తం ఏడు విగ్రహాలు వివిధ భంగిమాలలో సంపుటీకరింపబడి హంస ఆకృతిలో పరమశివునకు వాహనమైనారు. ఈ వాహనమునకు ఇరుప్రక్కలా చామరగ్రాహికలైన రెండు స్త్రీ విగ్రహాలు ఎంతో ఆకర్షణీయంగా అమర్చబడి ఉన్నాయి. ఈ అపూర్వ శిల్పసృష్టికి ఆశ్చర్య చకితుడనైనాను. శిల్పియొక్క యోచనా చాతుర్యము, కల్పనానైపుణ్యము అనితరసాధారణము లనిపించింది. కవియొక్క కావ్యరచనా సామర్థ్యముకంటె శిల్పియొక్క నిర్మాణ కౌశలము ఎక్కువైనదని యీ శిల్పము రూఢిపరచినది.

మనుష్యత్వంలో అంతర్యాతమైన భావమాధురిని మూర్తి కల్పనలోనే వ్యక్తపరుప సాధ్యమౌతుంది. అశ్వము, గజము, నంది మొదలైన జంతువులయొక్క గరుడ, మయూరాది పక్షివాహనములను, సహజకళ ఉట్టిపడ చెక్కిన శిల్పులున్నారు. గాని ఏడుగురు స్త్రీలతో ఇట్టి విచిత్రకల్పన గావింపగల్గుట అపూర్వము గదా! మూర్తుల రూపురేఖలు ప్రాచీన ఆర్య సంప్రదాయములను స్ఫురింపజేస్తు

(111-వ పేజీ చూడుడు)

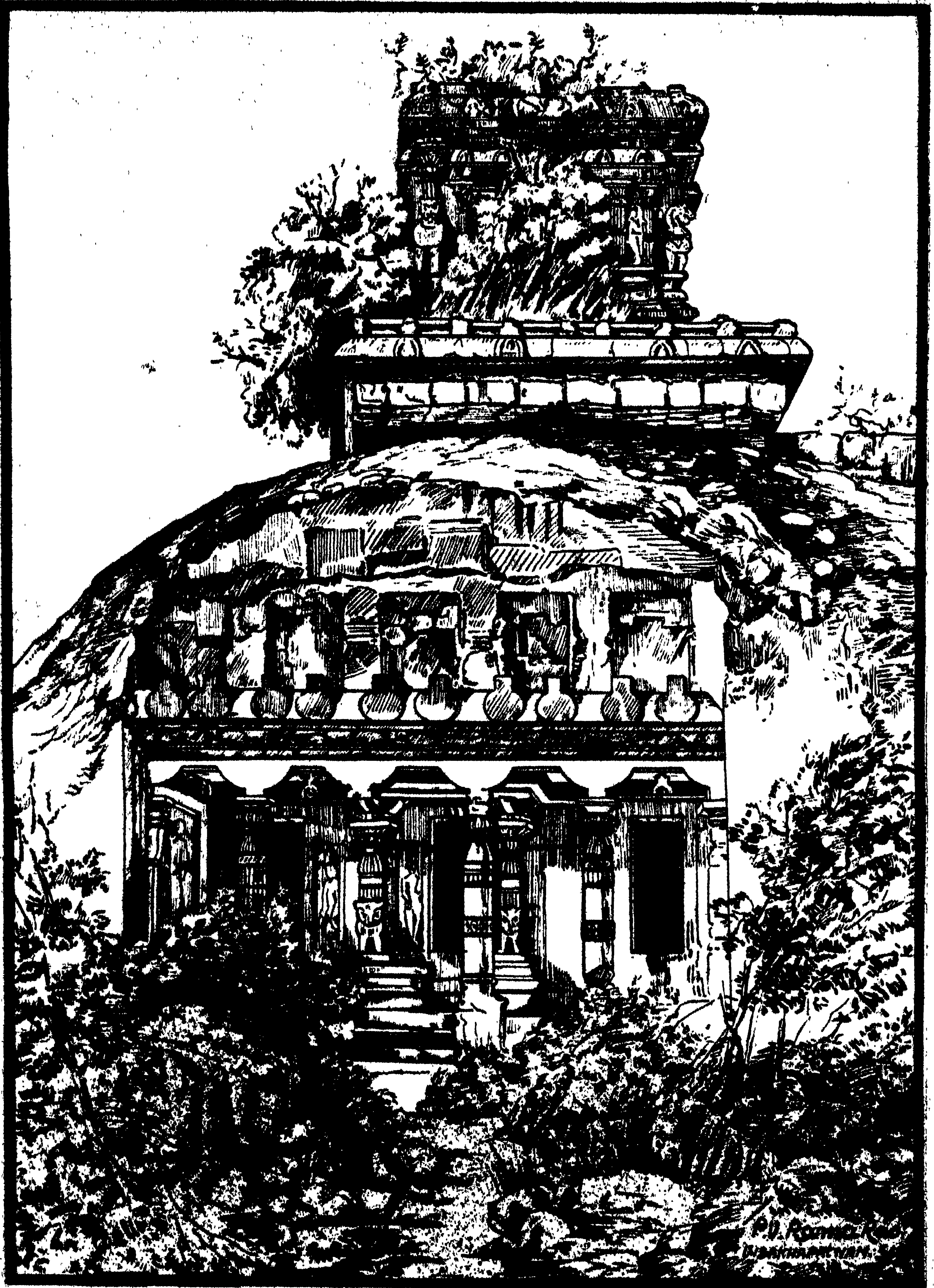
పార్శ్వభాగము
రెక్కలు

పాదములు

ఈ విగ్రహముపై ఆధా:
తక్కినవిగ్రహములుండ

"మహావెల్లిపురము"

చిత్రకారుడు శ్రీ పి. వి. రామారావు.

వికృతి సాహిత్య విమర్శ

★

శ్రీ సత్యనారాయణ 'శ్రీ వాత్సవ'

వేపపూవు నూవిపిండియులును వేసి పచ్చడిచేసుకొని రానున్న సంవత్సరంలోని కష్టసుఖాల చేదు తీపులు రుచిమాస్తాం! ఈ సమయంలోనే, కడచిన సంవత్సరంలో కలిగిన మంచిచెడ్డలూ అనుభవించిన మేలు కీడులూ మననం చేసుకుంటాం. ఆ మననంలో మనల్ని బాగా కదలించి మనస్సుకు బాగా పట్టినవే జ్ఞాపకం ఉంటాయి. ఏదో తాత్కాలికంగా ఆ క్షణానికి మనం చూచినవీ, విన్నవీ అనుభవించినవీకూడా మరచిపోతాం. అయితే-- సాహిత్యం అలాంటి తాత్కాలికానుభవాలలోనికి వస్తుందా అనే సందేహం కలుగవచ్చు. ఉత్తమసాహిత్యం తాత్కాలిక ఫలితాలతో నిలిచిపోదు. సర్వకాలీనంగానూ, సార్వజనీనంగానూ పరిణమించి తాను నిర్మించిన భావాలతో ఎన్నటికీ చెరగనిముద్రలు— పాఠకహృదయాలలో ముద్రించి మరీ వికసిస్తుంది. అసలు సాహిత్యం అనే శబ్దనిర్వచనంలోనే ఆ అర్థం ఇమిడిఉన్నదేమో!

నేటి ప్రపంచంలో సాహిత్యం వేరు, మిగిలిన సాంఘిక రాజకీయ రంగాలు వేరు, అని విభజన చేయడానికి వీలులేదు. కళ, విద్య, సాహిత్యం, శాస్త్రం, విజ్ఞానం—సంస్కృతికి సంబంధించిన ఏయంశంగాని-ఇతర విషయాలతో సంబంధంలేకుండా 'నన్ను ముట్టుకోకు' అని తప్పుకొని ఉండటానికి అవకాశంలేదు. రోజూ జరుగుతూవున్న, చరిత్ర, రాజకీయాలు, సంఘటనలు, ప్రజాసమూహంలోని దైనందిన కష్టసుఖాలు మన సంస్కృతినీ, మన ఆశయాలనూ, మన ఆదర్శాలను మార్చివేస్తూ ఉన్నవి. అందుకే సాహిత్యవిమర్శ చేసేటప్పుడు ముఖ్యసంఘటనల పర్యాలోకనంకూడా చెయ్యక తప్పనిసరి అవుతూఉంది. కడచిన సంవత్సరం ప్రపంచ చరిత్రలో గడ్డుసంవత్సరం. ఏక్షణానికి ఆక్షణం ఉన్నట్టుండి యుద్ధదావానలం భగ్గుమంటుందేమో అనిపించింది. చివరికి-ఆశిష కొరియారంగంలో చిన్నబరాటాగా కొట్టుకొని పోయింది. అయినా ప్రజలలో భయం, ఆశంక పోలేదు. మునపటిలాగే జనసామాన్యం బ్రతుకు అవసరాలయిన అన్నవస్త్రాలకు కూడా మొగంవాచి నానాఅవస్థలకూ పాల్పడ్డారు. కరువుకాటకాలకుతోడు, అతివృష్టి అనావృష్టులతో పంటలు సన్నగిల్లడం, ప్రజలలో దగా, మాయ, దురాశ, ద్రోహబుద్ధి ఎక్కువై మానవసహజమైనదయ, దాక్షిణ్యం ఏష్యం అయిపోయి మనుషుల్ని రాను రాను రాక్షసులుగా తయారుచేస్తున్నవి. ఉన్నవారు లేనివారికి సహాయం చేయడానికిబదులు, వాళ్ల కష్టతకేచూచి వాళ్లమీద స్వారిచేస్తున్నారు. పాపభీతి, పరోపకారచింత అనేవి పూర్తిగా నశించిపోయాయి. ఇదివరకు వ్యక్తులలో ఉండే దుర్గుణాలు ఇప్పుడు రాజ్యాలలోనూ, జాతులలోనూ కరుడుగట్టి జాతీయత, అంతర్జాతీయత అనే పేరులతో విచ్చలవిడిగా విహరిస్తూ తమ పలుకుబడితో నిస్సహాయులమీద దాడి చేస్తున్నవి. నీతి, ధర్మం శాంతి, సత్యం అనే మంచిపేర్లతో స్వార్థం, కౌటిల్యం, కార్పణ్యం, అన్యాయం బాహాటంగా చెలామణీ అవుచున్నవి. ఇలాంటి పరిస్థితులు ఊహించే జార్జిఆర్వెల్-చచ్చి ఏలోకాన్ని ఉన్నాడో- 1984 అనే గ్రంథంలో యీ మూడు కుమ్ముడిరాజ్యాల మొండి పరిపాలన వర్ణించాడు. ఇంకా 33 సంవత్సరాలకి ముందుగానే అందులో సంగతులు అక్షరాలా నిజమవుతున్నాయి.

ప్రజారాజ్యాల పేరున కూటతంత్రాల ప్రాబల్యం మితిమీరి పోయింది. ప్రజాప్రభుత్వాలలో ప్రజల క్షేమాలుగాని, హక్కులు గాని, కోరికలుగాని మన్నించడం శూన్యం. ప్రజలపేరున అన్ని రాజ్యాలవారూ కయ్యానికి కాలు ద్రువ్వుచున్నారు. ప్రపంచమంతా ఈనాడు రెండుకూటాలుగా విడిపోయింది. ఉభయులూ శాంతినిమిత్తం బ్రహ్మాండమైన మారణాస్త్రాలు నిర్మిస్తున్నారు. ఉభయపక్షాలవారూ ఘోరాతిఘోరమైన అసత్యాలతో ప్రచారం చేస్తున్నారు. ఉభయులూ విశ్వశాంతి కోరేవారే. ఉభయులూ ధర్మం స్థాపించేవారే? ఎవరిది నిజం? ఏది శాంతి? ఏది ధర్మం?

ఈ అంతర్జాతీయ సంఘర్షణల్లో, భారతదేశ విదేశాంగనీతి ఎటూ ద్రొక్కని తటస్థవిధానం అవలంబించినా గాని, ఎదుటివారి దుష్ప్రచారాల మధ్య సత్యంకూడా అసత్యంగా గోచరిస్తూఉంది. 'ఉద్ధతుల మధ్య పేదల కుండ తిరమె' అన్నట్లు రెండు ప్రబలరాజ్యకూటాల కుటిల రాజనీతి మధ్య భారతదేశ తటస్థవిధానం ఎంతవరకు నిలుస్తుంది? అదీగాక భారతదేశంలో తిండికి కరువు; ప్రత్తికి, నూలుకు కరువు; ధనలోపం, సాధనలోపం. ఇన్నింటికి ఇతరుల మీద ఆధారపడి ఉండవలసిఉంది. ఇన్ని లోపాలతో తానొక స్వతంత్రవిధానం ఏర్పరచుకొని వ్యవహరించడం ఎంతవరకు జయప్రదం అవుతుంది?

భారతదేశానికి ప్రపంచ రాజకీయాలతో సంబంధం అటుంచి - ఇంట గెలిచి కదా రచ్చ గెలవడం - మన కాశ్మీర సమస్య రావణాబ్రహ్మకాష్ఠంలాగ ఎప్పటికీ కడతేరకుండా ఉంది. కోట్లకొలది దిక్కులేని నిర్వాసుల పునరావాసం, అన్న సమస్య,

వస్త్ర సమస్య, ఇన్ని సమస్యలు తీరని సమస్యలుగా ఉండిపోయాయి. స్వాతంత్ర్యం తెచ్చుకున్న సంతోషముతో తమ వేలం వెల్లితో మన వివిధ రాష్ట్రప్రభుత్వాలు సాధ్యంకాని పెద్ద ప్రయత్నాలు తలపెట్టాయి. మద్యనిషేధం, బేసిక్ విద్య, జమీందారీ నిర్మూలన సమస్య, ఎన్నికలు, జనాభా లెక్కలు ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క భీషణసమస్యగా లేచి ప్రశ్నవేస్తూ ఉన్నాయి? స్వాతంత్ర్యం పుణ్యమా అంటూ, భాషలవారీగా రాష్ట్రవిభజన కొండ యెక్కింది. దానితో భాషల మధ్య, ప్రాంతాల మధ్య, జాతుల మధ్య వైషమ్యాలూ, కావేషాలూ పెరిగిపోయాయి. ఉన్నవాళ్లు లేనివాళ్ళని లేవిడీ కొట్టున్నారు. లేనివాళ్లు అశక్త దుర్జనత్వం చూపిస్తున్నారు. ఉడుకుమోతుతనంతో ఉపాయం కోల్పోయి - ఉభయ భ్రష్టత్వం పొందుతున్నారు.

ఈ పరిస్థితులలో సామాన్య మానవుడు ఏమంటున్నాడు! తిండి లేకపోతే పస్తుంటున్నాడు. రేషన్లు తగ్గిస్తే సరే అంటున్నాడు. పన్నులు ఎక్కువచేస్తే భారం వహిస్తున్నాడు. అతను ఎంత సంపాదించేదీ, ఎంత ఖర్చుచేసేదీ, ఏమి తిన్నదీ, ఏమి అనుభవించిందీ తెలుసుకోలేక పోతున్నాడు. కాని అందరూ అతని మంచి కోరేవారేనట. ప్రభుత్వాలూ, ప్రజామంత్రులూ. అధికారులూ అర్జి సెన్సులూ, హంతకులూ అత్యాచారులూ, రాజ్యాంగాలూ రాజకీయాలూ, రేషన్లూ, రిమిషన్లూ, యుద్ధాలూ, యునైటెడ్ నేషన్లూ, పత్రికలూ, సినీమాలూ కూడా అతని క్షేమంకోరేవేనట. అతనికేమీ తెలియదు. మాటాడకుండా తన మార్గాన తాను పోతాడు. తనపని తాను చూచుకుంటాడు. సంసార తాపత్రయం, పిల్లలు భార్య, జబ్బులు అవసరాలు వీటితోనే అతని బ్రతుకు తెల్లవారి పోతుంది. అతడు ఆలోచించడానికి తీరికయేది? అతని ఆలోచనలు, పత్రికలూ, వ్యాపారసంస్థలు, ప్రభుత్వాలూ తయారు చేసి పెట్టూఉన్నవి. స్వతంత్రంగా ఆలోచిస్తే సంఘం వలి వేస్తుందేమో ననేభయం.

ఇలాంటి వాతావరణంలో ఏమిసాహిత్యం వస్తుంది. ఏమి కొత్త ఆలోచనలు సాహిత్యవేత్తలు ఆలోచించగలరు? పత్రికాయుగంలో పెద్ద వ్యాపారస్థులు ధనమిచ్చి సాహిత్యవేత్తల్ని కొనివేశాయి. స్వతంత్రించి వ్రాసేవారే అరుదు అయిపోయారు. రచయితలంతా వ్యాపారస్థుల కోసమో, ప్రభుత్వాలకోసమో ప్రచారకులుగా పనిచేస్తున్నారు. సామాన్య మానవుడి దృష్ట్యా ఆలోచించే వాళ్లు లేకుండా ఉన్నారు.

సాహిత్యం అనగానే మొదటినించీ అగ్రతాంబూలం కవిత్వానికే ఇస్తూవచ్చారు.

ఈసంవత్సరం వచ్చిన కవితా గ్రంథాలలో చెప్పదగినవి (ఎజ్రాపౌండ్) *Ezrapound* వ్రాసిన '80 *cantos*' 'ఎనభైఆశ్వాసాలు' అనే కావ్యం. పౌండు, చాలకాలం క్రితంనించి వ్రాయడం మానేశాడు. ఇంతకాలం అజ్ఞాతవాసంలో ఉండి ఈసంవత్సరం తిరిగి కావ్యాలు ప్రకటించాడు. అయితే ఈకావ్యాలన్నీ పూర్వం గ్రీకు పద్ధతిని మెరపిస్తూ మహాకావ్య ధోరణిలో ఉంచటంవల్ల అంతగా ఎవరినీ కదపలేకపోయాడు.

కల్లోల ప్రపంచంలో కూడా, ఆదర్శమూ, అందమూ తలచుకొని వాటికోసం శ్రమపడిన కవులే ప్రజాదరణ పొందగల్గడం ఒక విశేషం. దీనిని ఒకవిధంగా సమన్వయం చేసుకోవచ్చు. లోకంలో సామాన్య మానవులు రోజూ పడుతూవున్న బాధలూ, దుఃఖాలూ మరచిపోవడానికి గాను ప్రాచీన కావ్యధారామృతం అర్థించవచ్చు.

ఒకఅర్ధశతాబ్ది గడచిన తర్వాత ఏమిసాధించామని పరామర్శ చేసుకోవడం అందరికీ పరిపాటి. ఈయాభై సంవత్సరాల ప్రగతి పరిశీలనచేస్తూ ప్రసిద్ధతత్వవేత్త *Bertrand Russ el* బెర్ట్రాండు రస్సెల్ (గత సంవత్సరం సాహిత్యంలో నోబెల్ బహుమతి విజేత) యిప్పటియుగం పూర్వకాలంకంటె అన్నివిధాలా వికాసం చూపుతూ ఉందని చెప్పాడు. అయితే మనలో కొందరు అది ఒప్పుకోరు. ముఖ్యంగా వృద్ధులు, మా కాలంలో, ఆరోజుల్లో... అవేబాగుండేవి. ఏదీ మాలాగ కావ్యాలు అల్లకలిగేవాళ్లు ఏరీ? రచనలు చేసేవాళ్లు ఏరి? అంటారు. ఈనాటిసాహిత్యరంగంలో వయస్సులో పోటీ లేదు. భావాలలోపోటీ. వెనుకటి యాభైసంవత్సరాలలో వచ్చిన కొత్తభావాలు ఈనాడు లేవు. నాటి దేశభక్తి, స్త్రీస్వాతంత్ర్యం, ప్రేమారాధన, ప్రకృతిపూజనం, ఈనాటి వాతావరణంలో కావ్యవస్తువులుకావు. ఒకవేళ ఎవరైనా మొండిగా అటువంటి కావ్యరచనచేసినప్పటికీ, ముసలిముత్తైదువకు జార్జెటు చీర కట్టినట్టు ఎబ్బెట్టుగా ఉంటుంది. అందుచేత ప్రేమ కవిత్వాలూ, ఖండకావ్యాలూ నేడు హాస్యాస్పదంఅయిపోయాయి.

అయితే ఈయుగానికి కావలసిన రచనలు ఏవి? అనేదానికి మన అందరిగొంతుకలలోనూ ఏదో కొట్లాడుతూఉంది. కాని చెప్ప లేకపోతున్నాము.

కవిత నుద్దేశించి—

నా రచనలలో లోకం ప్రతిఫలించి
నా తపస్సు ఫలించి నా గీతం
గుండెలలో ఘూర్ణిల్లగ నా జాతి
జనులు పాడుకునే మంత్రంగా
మ్రోగించాలని, నా ఆకాశాలను
లోకానికి చేరువగా నా ఆదర్శాలను
సోదరు లంతా పంచుకునేవెలుగుల
రవ్వలజడిగా చేయడానికి

సంకల్పించాననిశ్రీశ్రీ చెప్పి,తన భావాలకు కొంత రూపం ఇచ్చాడు.

అధివాస్తవికత (*Sur-realisam*) ఏనాడో సాహిత్యరంగం నుంచి నిష్క్రమించింది. కళారంగంనించికూడా నిష్క్రమిస్తూ ఉంది. నిన్నమొన్నటివరకు పరిపాటిఅయిన కర్మవాదం (*Existentialism*) కూడా నేటి సాహిత్యరంగంలో ప్రాతబడిపోయింది. కడచిన రెండుమూడు సంవత్సరాలనించీ కవిత అనగానే ప్రచారసాధన అయిపోయింది. పలువురు రచయితలు తమ తమ రాజకీయవాదాలకి ప్రచారంకోసం కవితారచన సాగిస్తున్నారు. ప్రజలకి మరీ చేరువగా పోవడానికి 'బుర్రకథలు' చెప్పి వారిని రెచ్చగొట్టూ ఉన్నారు. ఈ కథాకావ్యాలలో కవిత శూన్యమైనా

ప్రయోజనం కొంతవరకు సాధించ కలుగుతున్నారు. ఇంక ఇటీవల వెలువడిన మరికొన్ని గీతాలు పాటలుగా పాడి అమాయక జనాన్ని ఆగ్రహావేశుల చేస్తున్నారు.

అయితే కవిత ప్రయోజనం ఇదేనా? జనసమూహంయొక్క భావాలు, ఆశయాలు కవితలో ప్రతిఫలింపచేయడం, అందంగా పాడటం తప్పని ఎవ్వరూ అనరు. కాని వైషమ్యాలు రెచ్చగొట్టి, ద్వేషపూరిత భావాలతో విషప్రచారంతో మానవుల్లోని పశు క్రోధాన్ని ప్రకోపింపచేయడం కవిత అనిపించుకొంటుందా?

విశ్వశ్రేయస్సుకూర్చవలసిన కవిత, రమణీయార్థం ప్రతిపాదించవలసిన కవిత, ద్వేషదావానలం పురికొల్పడానికి వినియోగించడం ఎంతవరకు సమంజసం? ఈనాడు వెలువడుతూవున్న కవితా గ్రంథాలు చూస్తే ఈ అభిప్రాయం కలగక తప్పదు. దీనికి దృష్టాంతాలు చూపనక్కరలేదు. అందుకూ, ఆనందనూలేని ప్రచారకావ్యాలు తమప్రచారధర్మంలో కూడా కృతకృత్యత పొందకుండా పోతాయి.

హర్తాల్! అని రమణారెడ్డివ్రాసిన ఒకగీతం చూడండి.

'అనుతుణ నిరీక్షణ మివాల్టికి నశించెన్
సమున్నత మహోత్సుణ మివాల్టికి హసించెన్

అని చెప్పి హర్తాల్ గురించి ప్రశంసచేస్తాడు.

కరమ్ముల శిరమ్ములు హతాదధి గమించెన్
కరమ్ముల ధ్వజమ్ములు జ్వరార్చులను నింపెన్
జ్వలాంశువులు నించెన్ జ్వలాంబువులు జార్చెన్ హర్తాల్
హర్తాల్

ఇకెందుకు వశీకరణ తంత్రాంగ భ్రాంతి
విశృంఖల మగాధము మహా వీరక్రాంతి
విహాంగమ సమాతురము చైతన్యక్రాంతి
మహాక్రాంతి విశ్రాంతి సంక్రాంతి హర్తాల్

ఇందులో శబ్దాల ధ్వనులు తప్ప, వ్యాకరణం అర్థం భావం అంతగా గమనించినట్టు తోచదు. పోనీ అవేమీ అవసరం లేదనుకుందాం. సాధించ దలచుకున్న ప్రయోజనం! హర్తాల్ చేసిన శ్రామిక సోదరలకుగాని, వారిపై సానుభూతి చూపేవారికి గాని యీకావ్యం బోధపడదేమో!

ఇటీవలే వచ్చిన మరోపుస్తకం 'సంఘర్షణ' ఒక మచ్చుతునుక 'నవభారతం' అనే శీర్షికలో రెంటాల గోపాలకృష్ణ వ్రాసింది.

నవభారతం శుభదాయకం
జననాయకం జయసాధకం
నవభారతం ధృవతారకం,
సస్యశోభిత సంపదోజ్జ్వల
సర్వశిక్షిత రక్షితం,
విశ్వమానవ శాంతిస్థాపక
విజయశంఖ ఘోషితం.

అర్థరహితంగా చేర్చిన కొన్ని సంస్కృత పదాలతో[illegible] శ్రీశ్రీని అనుకరించి—

"నాకావ్యం ఒక కల్చర్, ఒక సోల్జర్"అని ప్రతిజ్ఞ చేస్తాడు. అర్థంలేని కావ్యాలు అటుంచి, మరికొన్ని గీతికలు సానుభూతితో పరిశీలిస్తే నేటియువక హృదయాల్లో భావాలు పోల్చుకో గలుగుతాం. కొన్ని యథార్థదృశ్యాలు కండ్లకు కట్టినట్టు కనిపిస్తాయి.

అదుగో! వ్యాపారస్తులు
నల్లని దుస్తులతో దూరంగా
బాకీవారల పెండ్లాం పుస్తెలు
తాకట్లను చీకట్లో పాట్లం
కట్టుచు పోతున్నారు!
గస్తీబంట్రోతులు కానీక
చేయిచాస్తున్నారు.

పాపం! ఏం చేస్తారు?
ఇంట్లో పెళ్లాం బిడ్డలు

పస్తుంటే చస్తుంటే!............నగ్న సత్యం నగ్నంగా చెప్పాడు. రెంటాల గోపాలకృష్ణ యీ 'సంఘర్షణ' రచయిత. ఇతరుల శబ్దాలతోనూ భావాలతోనూ చెడుగుడు ఆడేటప్పుడు కాకుండా తాను స్వయంగా ఆలోచించి వ్రాసేటప్పుడు నిజంగా కవిగా వినిపిస్తాడు.

దుర్భర మానవ జీవిత
గర్భంలో దాగిన వ్యథ
నిశ్శబ్దం తెరుచుకుంది.
నవచైతన్యోద్దీపిత యువహృదయం పలుకుతోంది.

అయితే ఈ యువహృదయాలన్నీ తమ పలుకుల్లో నిరాశ, నిస్పృహ చూపుతున్నాయి. ఆశ సంతోషం ప్రకటించడంలేదు. దానికి కారణం నేటి పరిస్థితులు. వారినని ప్రయోజనం లేదు. 'అనిశెట్టి' వ్రాసిన బిచ్చగాళ్ల పదాలలో బిచ్చగాడు—

పాడలేనోయ్ పాతపాటలు
పిడిపోదోయ్ పాడుప్రాణం
నాసటిరాతకు నోరులేదోయ్
ఉండిఉండీ బండరాయిగ మారిపోతానోయ్.

గుండె తడబడినదీ
గొంతు తడుపమ్మా
తులసికోటకు నీరు
తోడినంతమ్మా
కాలిపోయే యిల్లు, చల్లార్చినంత
పనికిరానీ చిరుగుపడ కేయితల్లీ
పెలికై చేతిలో వాలిపోతున్నాడు
బిడ్డకొక పిడికిలీ
—విడువమ్మ తల్లీ!...
అని జాలిగా పాడుతాడు.

ఊరు వూరె బావురుమని తిరిగీ నా
గడప గడప తల కొట్టుకున్ననూ
వచ్చినకుళ్లు అంటుకు నా తంత్రీ

మదపు టేనుగై మాపటి చీకటి
తరిమి తరిమి కొడుతుందయ్యో!

కృంగి కృశించే కూలే నాకే
కొంపలు మింగే కోరికలిచ్చే
పసిబిడ్డ కడు పూడి పడ్డదే!!

ఈ సంవత్సరం యువక కవులలో మరి యిద్దరి పేరులు పాఠకుల దృష్టి నాకర్షించి ఉండాలి. 'బైరాగి' అను పేరుతో ఎన్నో రచనలు కవితా పాఠకు లందరూ చదివే ఉంటారు. ముఖ్యంగా ఇతడు వ్రాసిన గీతాపఠనం చాలమందిని ఆకర్షించి ఉంటుంది. ఈ కవిలో భావాలకి తగిన శబ్దాలు పుంఖానుపుంఖాలుగా వస్తాయి. వచ్చిన వేగంతో అవి నెలువరిస్తున్నాడు. కాని కవితకు ముఖ్యంగా కావలసినవి, శిల్పం, సంక్షిప్తత. సాధ్యమైనన్ని యెక్కువ భావాలు తక్కువపదాలతో వ్యక్తపరచడం. కవితాసామగ్రిలో పదాలు రత్నాలకంటె విలువగా వాడుకోవాలి. ఆ పొదుపు లేకపోతే 'కవిత' రక్తి కట్టదు.

తనదగ్గర ఉన్న పదశబ్ద భాండారంలో మరీ చౌకగా, ధారాళంగా వాడటంచేతనో యేమో 'బైరాగి' కవిత ఒక్కోసారి బాదస్తంగా వినిపిస్తుంది. నిజంగా ఎవరో 'బైరాగి' వేదాంత గోష్ఠి మొదలు పెట్టాడా అనిపిస్తుంది. కాని ఆ రచనలకు అలవాటు పడితే అమూల్య రహస్యాలు గోచరిస్తాయి.

జలజలరాలిన చినుకులు
వణికిన వనుకటి కినుకల
కన్నీరుల తిలమునకలు;
శంకాపంకిల జీవితపథాన
హోరున వీస్తున్నది గాలివాన.

ఇతనికి అనుప్రాసలు వెదకుకుంటూ వాటంతట అవి రావు. బలవంతాన లాగి కూర్చోబెట్టినట్టు ఉంటాయి.

జోరున పెరిగిన కెరటం
నావ తెగిన గాలిపటం
చిరిగిన పుస్తకపుపుటం (!)
తప్పేదెలాగు జీవితపుఅన
హోరున వీస్తున్నది గాలివాన

అయితే 'బైరాగి' ముందుముందు ఏదో సాధించగలిగే రచయిత.

మరొక వర్ధమానుడు దాశరథి! 'బైరాగి'కి ప్రతిగా, దాశరథి మరీ క్లుప్తపరచి వ్రాస్తాడు. ఇతని మాటబొమ్మలు (*Imagery*) మరీచిన్నవిగా ఏదో పోల్చుకోలేనంత సున్నితంగా ఉంటాయి. ఛందస్సులు తీరు వేరు. చెప్పదలచుకున్న దానికి ఏదో అడ్డువస్తూ వున్నట్టు కనిపిస్తూ ఉంటుంది.

వీరూ, మరికొందరు రచయితలూ వ్రాసిన రచనలు పరిశీలిస్తే ఒకటి స్పష్టం. అందరి తెలుగు యువక రచయితలలోనూ నిస్పృహా నిరాశ కనిపిస్తున్నది. వర్తమాన పరిస్థితులగూర్చిన న్యాయమైన అసహ్యం, వ్యక్తం అవుతుంది (*Righteous Indignation*)

ఆంధ్రసాహిత్యంలో ఎటువంటి పురోభివృద్ధి జరుగుతూ వున్నదీ-ఎలాంటి రచయితలు న్నదీ, దాని వికాసం ఎలాగ ఉన్నదీ తెలియపరచే గ్రంథాలు అంతగా లేవు. క్రిందటి సంవత్సరం ఆంధ్ర సాహిత్యచరిత్ర ఒకటి హైదరాబాదునించి ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం గారు ప్రకటించారు. ఇది చిన్నగ్రంథం అయినప్పటికీ సాహిత్య చరిత్ర సమగ్రంగా సమీక్షచేసింది. మరొక విలువయిన గ్రంథం హైదరాబాదునించే వెలువడింది 'ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్ర,' దీని రచయిత సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు— ఆంధ్రుల సాంఘికచరిత్ర-మన సాహిత్యగ్రంథాలలో దొరికిన ఆధారాలననుసరించి చక్కగా పొందుపరిచారు.

ఇదివరకు నిగూఢమైవున్న ఎన్నో కొత్తవిషయాలు ప్రతాపరెడ్డిగారు ప్రకాశంలోకి తీసుకొనివచ్చారు. వీరు వ్రాసిన అంశాల మీదనే పరిశోధనచేస్తే యింకా యెన్నో విశేషాంశాలు విభిన్న యుగాలకి సంబంధించినవి వెలుగులోకి తేవడానికి అవకాశం కలుగుతుంది.

మొత్తంమీద, తెలంగాణా, కోస్తాజిల్లాలు రాయలసీమ మూడు భిన్న భాగాలుగా ఉన్నప్పటికీ, యావదాంధ్రం ఒక టేనని మన సాహిత్య ప్రగతిచూస్తే స్పష్టపడుతూఉంది. హైదరాబాదు నించి వెలుపడుతూ ఉన్న సాహిత్య మాసపత్రికలు చక్కని వికాసం కనపరుస్తూ ఉన్నవి.

ఎప్పటిలాగే యీ సంవత్సరంకూడా వివిధ పత్రికలలో సీరియల్సు వెలువడ్డాయి. వీరేశలింగంగారి చరిత్రగురించినకథ అవసరాల వెంకటరావుగారు ప్రకటించిన(సినీమా కథాసంగ్రహం) కథ జీవితవివరాలు అనేకం సంపుటీకరించినప్పటికీ దానిలో జీవిత చరిత్రగా గాని, సినీమాకథగా గాని ఉండవలసినంత శిల్పం లేదు. ఈ సంవత్సరం వంగభాషలో ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగరుల చరిత్రగూర్చిన ఒక చిత్రం వచ్చినది. విద్యాసాగరులు, వీరేశలింగం ఇంచుమించు సమకాలికులు. వారి జీవితచరిత్రలో ఎన్నో పోలికలున్నవి. ఉభయులూ పేదరికంనించి పెద్దలైనవారే. విద్యాసంస్కరణకోసం పాటుపడినవారె. విధవావివాహం చేయించి విజయం సమకూర్చుకొన్నవారే. ప్రేమకథ లేని యీ జీవితచిత్రం వంగ భాషలో ఎంతోచక్కగా తీశారు. ఇదేపద్ధతిని వీరేశలింగంగారి జీవితంకూడ చక్కని చిత్రంగా తయారు చేయవచ్చును.

ఇతర సీరియల్ కథలలో కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారి 'చదువు' చెప్పదగింది. మన ప్రస్తుత విద్యావిధానాన్ని పిల్లల్ని తయారు చేయడంలో తల్లిదండ్రులు అవలంబించే విధానాన్ని వ్యంగ్యధోరణిలో విమర్శిస్తూ వాస్తవరీతిని ఈ నవల వ్రాయబడింది. పిల్లల చదువుల్లో ప్రస్తుతలోపాలు ఎటువంటివో చూపి, ఎలాగ ఉంటే బాగాఉంటుందో కూడా నిరూపించింది. విద్యావిధానంగురించి వ్రాసిన నవలలు ఇంగ్లీషులోనూ, యూరపియన్ భాషల్లోనూ ఎన్నో ఉన్నవి. మనకికూడా ఈ చైతన్యం కలగటం ప్రశంసార్హం.

మన సాహిత్యంలో వెలువడుతూవున్న గ్రంథాలకంటె ఆ గ్రంథాల మంచిచెడ్డలు విమర్శించే సద్విమర్శలు [illegible]గా

ఉన్నారు. వివిధపత్రికలలో వెలువడుతూవున్న పుస్తకసమీక్షలు నామమాత్రాలనివే. ఇంతకంటె సక్రమపద్ధతులలో మంచి చెడ్డలు విమర్శచేయకలిగే విమర్శకులచేత ప్రసిద్ధపత్రికలు విమర్శలు చేయిస్తే మన రచయితలు మరింత ప్రోత్సాహం పొందడానికి అవకాశం కలుగుతుంది. ఇంగ్లీషులో సాహిత్యపత్రికలన్నీ, ఉత్తమ సాహిత్యవేత్తలచేత పుస్తకాలు సమీక్షచేయించి పుస్తక విక్రేతలకు, రచయితలకు పాఠకులకుకూడా అమూల్యసేవ చేస్తున్నవి. మనదేశంలో విమర్శకులే అరుదు. దానికితోడు ఆంధ్రసాహిత్య విమర్శకులలో అగ్రగణ్యులని పేరుపొందిన మహామేధావులు దిగ్దంతులవంటి పండితులు ఇద్దరు ఈ వత్సరం పరమపదించడంతో మన విమర్శనాశాఖకు మరింత గొప్ప అఘాతం కలిగింది.

అనేక ప్రాచీన అర్వాచీన గ్రంథాలకు అమూల్య పీఠికలూ వ్యాఖ్యానాలూ రచించి ప్రాచీన సాహిత్యంమీద పాఠకులకు అభిరుచి కలిగించిన శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి కృషి ఎవరు మరవగలరు? పరిశోధనా క్షేత్రంలో, అముద్రిత గ్రంథపరిశీలనలో, అపురూప అర్థవివరణలో, అసామాన్యపాండితీ ప్రకర్షలో ఆయనకు ఆయనయేసాటి. ఆంధ్రసాహితికి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు గతించిన లోటు తీర్చడం అసంభవం.

అలాగే అనన్యప్రతిభాశాలి, అద్వితీయ భాషాభిమాని అయిన కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి మృతికూడా ఆంధ్రసాహితికి తీరనిలోటు. సాహిత్య విమర్శనమన్న, స్వస్తుతి పరనింద అనేరోజులలో, కావ్యరీతులలోని సౌందర్యం తొలిసారి కట్టమంచివారు తమ 'కవిత్వతత్వ విచారం'లో కనబరచినారు. తదనంతరం, కళాపూర్ణోదయ పీఠికలో వారు వ్యక్తపరచిన నూతనవిమర్శన విధానము—ఇంగ్లీషు సాహిత్య విమర్శనాపద్ధతులు పొందుపరచి తెనుగు భాషకి మేలుబంతి ఒకటి అందిచ్చారు. వారి యనంతరం ఎందరో ఆ పద్ధతుల ననుసరించి కావ్యవిమర్శనమన్న కవిహృదయగ్రహణం కాని, కవికాలదేశాలగురించి ఖండనమండనలు కావని వ్యక్తం చేశారు. రెడ్డిగారు విమర్శకులేకాకుండా ఎందరో మంచి విమర్శకుల్ని తమ తరిఫీదువల్ల తయారుచేశారు. కవులై కవులకు ప్రోత్సాహం కలుగ చేశారు. సాహిత్యవేత్తలై సాహిత్య పోషణచేశారు. చమత్కృతివారికి వెన్నతోపెట్టినవిద్య. ఛలోక్తిలేనిదేవారు వ్రాసేవారుకారు. మాటలాడేవారుకారు. వారిని తెనుగు సాహిత్యం మరచిపోలేదు.

వికృతిసంవత్సరం—సాహిత్యరంగంపాలిటి విరోధి అయినది. వంగసాహిత్యంలో గొప్పనవలా రచయిత విభూతిభూషణ ముఖోపాధ్యాయుడు గతించాడు. కన్నడనాటక కర్తలలో అగ్రగణ్యుడు 'కస్తూరి' దివంగతుడయాడు.

యావద్భారత సాహిత్యక్షేత్రంలో మహాకవిగా కీర్తిచెందిన అరవిందయోగి భౌతికశరీరం చాలించాడు. అరవిందుడు అత్యుత్తమ కవి. ఛాయావాదంలో ఆయనను మించిన కవిలేడు. అసదృశమైన ఛాయాధ్వని కావ్యమై 'సావిత్రి' భారత సాహిత్యంలోనే కాదు విశ్వసాహిత్యంలోనే శాశ్వతస్థాన మాక్రమించుకొన్నది. అరవిందుడు; కవి; యోగి; దార్శనికుడు; భాష్యకారుడు. భగద్గీతలకు ఆయనరచించిన భాష్యం అమూల్యమైన విజ్ఞానఖని.

ఈఏడు, విశ్వసాహిత్యరంగంలోకి కూడ వ్యాపించి అమేయ మేధస్సంపన్నులయిన ఇరువురు మహారచయితలను పొట్టపెట్టుకొన్నది. ఇటీవలే సుప్రసిద్ధ ఫ్రెంచి రచయిత యాంద్రీ జీద్ పరమపదించాడు: 81 వ సంవత్సరంలో పండినవయస్సులో ఇతడు తనువుచాలించి నప్పటికీ తనరచనలతో యూరపు ఖండం అంతటినీ ఒకసారి ఉర్రూతలూగించాడు. అతడు కవి, నాటకర్త, కథకుడు, నవలారచయిత. అయినప్పటికీ జీవితంలో జరిగిన విశేషాలన్నీ ఆత్మకథగా యథార్థ విషయాలమీద లఘుటిప్పణిగా తనడైరీలో వ్రాస్తూవచ్చాడు. అవేగంపు ఉద్గ్రంథాలుగా *Journal of Andre Gide*, అని వెలువడ్డాయి. వాటికే ఇతనికి నోబెల్ బహుమానం లభించింది. ఇతడు సంప్రదాయాలకి వెరవకుండా సమస్తాన్నీ ధిక్కరించి తనకునచ్చిన పంథాలోనడిచి అందరినీ ఘాటయిన విమర్శలతో హేళనచేసేవాడు. కాంగోలోనూ, ఉత్తరాఫ్రికాలోనూ పర్యటించి సామ్యవాదిగా మారాడు. తరవాత మాస్కో వెళ్లి స్వయంగాచూచిన దానిని వివరిస్తూ వ్యాసాలువ్రాసి కమ్యూనిజాన్ని ఖండనచేశాడు. జీద్ గొప్పతత్వవేత్త. మెదడుకు పదును ఎక్కించే నిశితమైన రచనలతో ఫ్రెంచి సాహిత్యంలో కలవరం తెచ్చినవాడు. మరొక సాహిత్యవేత్త జార్జిబెర్నార్డుషా. ఏనుగు బ్రతికినా చచ్చినా వెయ్యివరహాలు అన్నట్టు, 'షా' బ్రతికినా మరణించినా సంఘాన్ని పెద్దగ్ని ముప్పుతిప్పలూపెట్టి నూరుచెరువుల నీళ్లుతాగిస్తాడు. అతడుపుట్టుక నించీ సంఘానికి ఎదురుతిరిగాడు. సంఘాన్ని తీవ్రంగా విమర్శించి పెద్దల్ని పెద్దసంస్థల్ని కసితీరా తిట్టి, తనదూషణలతో భూషణాల నందుకొన్నాడు. షేక్స్పియరు తరవాత విశ్వనాటకరంగంలో 'షా' తెచ్చిన మార్పులు మరెవ్వరూ తేలేదు.

దేశంలో రచయితలూ, సాహిత్యవేత్తలు ఎవరికివారుగా ఏదో వ్రాసుకుంటున్నారు. సన్మానాలు జరిగినవారికి జరుగుతున్నవి, లేనివారికిలేదు. ఒక భాషసంగతి ఒకరికి తెలియడంలేదు. ఒక ప్రాంతంసంగతి మరొక ప్రాంతంవారికి తెలియడంలేదు. ఈ అంధకారంలోంచి బయటికి తీయడంకోసమని వికృతిసంవత్సరాంతంలో ఢిల్లీలో రచయితలసమ్మేళనం జరిగింది. వారికృషివల్ల యావత్ భారతసాహిత్య పరిషత్తు వస్తే దానివల్ల వివిధ భాషా సామరస్యానికీ-పరస్పర గౌరవభావానికీ దోహదం కలుగుతుంది. ఈ కొత్తసంవత్సరపు శుభాకాంక్షలతో ఇదొకటి కలుగునని సాహిత్య ప్రియులం సంతసిద్దాం.

రాతిగుండెలు

శ్రీ కొమఱవోలు వెంకటసుబ్బారావు

మామా! నీవును చేరినాత్రు దిగిరమ్మా! కొంతసేపైన నా
తో మాటాడుటకేనియుం దొరకిరీ దూరంపు ఖిల్లా శిర
స్సీమన్ శత్రుల చేహరా గనగ గస్తీగాయుచున్నట్టి నా
కీ మూపెక్కినవారిచేసెడి తుపాకీతప్ప వేఱెవ్వరున్.

ఆకాశాన ముసాఫిరట్లు యుగసంధ్యల్ చూచియున్నావుగా
యేకాలమ్మున నేని మానవపద మ్మిచ్చోట తారాడెనా?
యేకాలమ్మున నేని మాధవసుమమ్మిమ్మోళ్ళ నవ్వించెనా?
లే కిల్లే తొలినుండి మృత్యువిట నాశ్లేషించియే యుండెనా?

ఖడ్గధారల దాకి కరగి జాఱిన భానుకిరణాలు సలసల దొరలుచోటు,
కుంభించి పవనమ్ము గోళాగ్నులం గూడి మృత్యుపూత్కారమై మిడుకుచోటు,
ప్రాణవాహిని కడ్డువాటుకట్టలు గట్టి కాలం మళ్ళకు నీరుగట్టుచోటు,
అధికారగృధ్రాలయాశార్చి సురసమై గగనావధిగ నార్చి నగెడుచోటు,
తారకలు రాల నటరాజతాండవాంఘ్రి ధిమిధిమిధ్వను లవనిపై దిగెడుచోటు
లైన గనియుంటిగాని నే నరయనైతి నిట్టి కోణపకోణమ్ము నింతవఱకు.

పందిరివోలె క్రమ్ముకొని పాపము, శాపము, నీ సుధారస
స్యందిమయూఖమాలికల కడ్డుగ ఛత్రము వట్టె, తామసీ
కందరమందు రక్కసులకై వడి చుట్టును గుట్ట లాకృతుల్
చెందె, నిరంకుశక్రియగ జేసెద రాజ్యము నొంటిప్రాణినై

కాలుం జేతులు ముళ్లు గట్టుకొని, భూగర్భాన శీర్షమ్ము పా
తాళమ్మంటగ దూర్చి, పండుకొని, నిద్రంబోవుచున్నట్టి యా
శైలస్వామి నరాలయట్లు బిగదున్ సర్పంబులట్లున్, వల్లరీ
జాలమ్ముల్, దళహీన పాండుర తరూ జాతాంగుళివ్రాతముల్

అదిగో! దూరమునుండి కన్పడెడు శైలాగ్రమ్ముపైనిన్ దుకా
నదపాషాణశిరస్సు; దాని కను లక్రాంత మ్మదేరీతిగా
పదులై పాఱుచు నుండు, శూన్యమున నున్నల్ జుట్టుచుం దానిపై
నెదిరో పక్షియొకండు ద్రిమ్మరుచు రోజే దాని పర్యాయముల్

ఏమయ్యా! ఊయురాజ! నాడు మొఱ నాచే యఱెయ్య, దఖాస్తు వీ
తా మంజూరొనరించి నావ మతీ నై ర్మంజూర? నానాతఱు౯
మో మొక్కింతగ విచ్చి నవ్వి వరహాల్ పూరించి వర్షింప, నే
నా మైకమ్మున మున్గి వాని గను మోహావేశమం దుండగ౯

లబ్బుడప్పను లబ్బులబ్బుడ ప్పనుకొంచు నతిరహస్యంబుగా నవల కొన్ని
దడబిడ బిడదడా బిడదడా యనుకొంచు నెగురు గంతులతోడ నివల కొన్ని
ఫుప్ఫుఫప్ఫను ఫప్ఫుఫప్ఫుఫు ప్ఫనుకొంచు కొలిమి తిత్తులవోలె కెలన కొన్ని
ఇప్చ ఇప్చప్ చ్చప్చ చప్చ్చప్చ యనుకొంచు స్తనపాయులట్లుగా దవుల కొన్ని
గుండెచప్పుళ్లు జనియించి కొండ నాల్గుదెసలనుండియు నావైపు ముసరికొనియె
అదరిపడి లేచి చేతితో నందుకొంటి నాదు ప్రేయసివైన "శ్రీనాట్యశ్రీని" *

ఏదియో తప్పక శత్రుబాధదళమే యేతెంచె నం చెంచి, నే
పదిలమ్మైన గుహాముఖాంతరమునుం బ్రాపించి, బందూకి క
ట్టెదుట౯ సూటిగ నిల్పి పట్టుకొని, యింకేమైన విన్పించునో
తదరాతిధ్వనులంచు నొగ్గితి శిలాద్వారస్థలి౯ వీనుల౯.

ఇంకే చప్పుడు నా చెవిం బడనిదయ్యె౯ దచ్చితాసీమహృ
త్సంకేతధ్వని దప్ప, రాతికి హృదిస్పందంబులా యంచు నే
సంకోచించితిగాని తక్కిన శిలాజాతంబులందుం గూడ త
త్సంకాశధ్వనులే వినంబడగ నాశ్చర్యప్లుతాత్ముండనై.

గౌతమశాపముం దినిన కన్నియలో! తన మంత్రదండమున్
గీతలచేత మాయలపకీ రొనరించిన బొమ్మరాలొ! యా
రీతి చరాచరమ్ముల విరించి లగించిన సర్గబంధమో!
యాతెలియంచు మిక్కిలి భ్రమించుచు నచ్చెరువందుచుండగ౯

కిలకిల నవ్వుచు, జాలిని లాలించుచు మంచుసుసుల నూడుచు సల మా
యిలవేల్పగు వలరేనికి, చెలికాడగు మామ యిటుల చెప్పందొడగె౯.

"అన్నా! వీరును నిన్ను జోలిన మనుష్యవ్రాతమే మున్ను తా
మున్నాలై యధికారగర్వమున సామ్రాజ్యాశచే దాపముం
బున్నెంబుం గననట్టి పేదల శవమ్ముల్ మెట్లుగా గట్టికొం
చన్నాకంబున కెక్కజూచిన యమోఘాఘమ్ముచే నైరిటుల్

అశనిపాతములచే నశ్మఘాతములచే భిన్నభిన్నములౌచు బ్రిదులబడుకు,
ప్రళయవాతస్రోత బహుళఘూర్ణాలచే నణుదష్నమై ప్రాణ మడలువడుకు

సంకర్షణానలచ్ఛటలచే ఖేదసంకటులచే మాఱుమాఱు పొందువఱకు,
కర్మతాడనముచే గగనపీడనముచే కాలగర్భములోన గలియువఱకు,
కనులు కైకాళ్లు నోళ్లును కదలకుండగ, మనసులో బాధ మనసులో మఱుగుచుండ
నుసురు గల బండలై పడియుందు రంచు, వీరి నీరీతి శిక్షించె విశ్వవిభుడు.

బండలయట్లు వీరు కనుపట్టుదు రైనను లోన ప్రాణముల్
గుండియ యున్న వందఱకు క్రుళ్లుచు క్రుళ్లుచు మృత్యుదేవతా
ఖండకృపావలోకనముకై నడిగాపులు గాయుచుందు రీ
శుండె యెఱుంగు నీ బ్రతుకుశోక మదెన్నడు తెల్లవారునో!

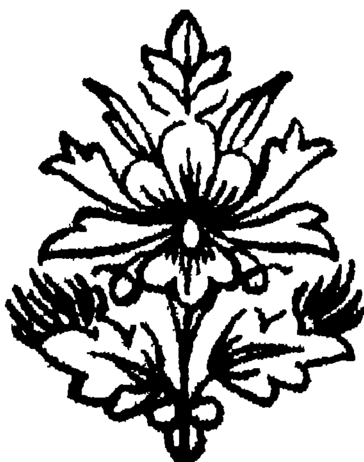
మున్ను నీ విన్న గుండెచప్పుళ్లు గూడ
వీరి గుండెలవే! మైన వెఱవకోయి!
తోడుగా నుందు పున్నమ నేడు కాద
నాల్గు జాముల డ్యూటీయె నాకుగూడ.

జంకకు మన్నా! యీ ముది
జింకయు నీడిగిలబడిన చిక్కొదవ్రును నా
కింకం బోయెదనని హరి
ణాంకుడు ననుటయును చిత్ర మద్భుతమౌ దగా.

అధికారోల్లసితాత్ములై ప్రజల నన్యోన్యక్రుధావేశసం
గ్రహితోన్మాదుల జేసి, వారల ధనప్రాణంబులం గ్రోలి, దు
ష్ప్రృధకుం జంకక, స్వీయజీవితమె కల్పస్థాయిగా నెంచు నీ
బధిరాంధ్రప్రభుకోటి కీ గతులె సంప్రాప్తించునం చెంచిరే

* * * * *

గడ్డిపోచయైన గల్పింప జాలవు
దేవు డిచ్చినట్టి జీవకోటి
నుత్తరింప జనెదు యుద్ధాలపేరట
మతియు నుతియు లేదె మానవుంత!

ఇండియా రాజ్యాంగచట్టములో సవరణలు

శ్రీ గాపతి వెంకట హనుమంతరావు

మన క్రొత్త రాజ్యాంగచట్టమును పరిశీలించి, దానిలో ఏయే విషయములలో సవరణలు అవసరమో ఆలోచించుటకు, పార్లమెంటులోని కాంగ్రెస్‌పార్టీవారొక ఉపసంఘమును నియమించియున్నారు. ఈ ఉపసంఘమువారి రిపోర్టు ననుసరించి ఏయే మార్పులు చేయవలెనో వాటికై సవరణలను పార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టెదరు. రాజ్యాంగచట్టమును అమలులోనికి పెట్టి ఒక సంవత్సరము మాత్రమేకదా అయినది. ఇంతలోనే దానిలోని సవరణలు ప్రతిపాదించుటకు అవకాశమెక్కడ, అని కొంతమంది ప్రశ్నించుచుండుటలో ఆశ్చర్యమేమియు లేదు. ఆ చట్టమును, దానిలోని వివిధవిషయములకు సంబంధించిన క్లాజులను రెండు సంవత్సరములన్నరకాలము తీవ్రముగ, అన్నిదృక్పథములనుండి చర్చించి ఏర్పాటుచేసినతరువాత. ఇంత తొందరగ మరల వాటిలో కొన్నిటిని సవరించుటలో ఎంతవరకు సమంజసత్వమున్నదీ ఆలోచనీయమే.

కాని అట్టి సవరణలు కొన్ని ముఖ్యవిషయములలో అవసరమని ఈమధ్య జరిగిన కొన్ని సందర్భములనుబట్టి తేలినదన్నమాట కూడ నిజమే. కాంగ్రెస్‌పార్టీవారి ఉద్దేశ్యములో రెండు విషయములలో రాజ్యాంగచట్టమును సవరించుట అవసరమని వారాలోచించుచున్నట్లు తోచుచున్నది. మొదటిది: జమీందారీలను రద్దు చేయుటకు వివిధరాష్ట్రప్రభుత్వములు ప్రవేశపెట్టిన చట్టములను అమలులో పెట్టుటలో ఏర్పడిన ఇబ్బందులు. మద్రాసు రాష్ట్రములో జమీందారీ రద్దు చట్టము ఆమోదింపబడి, జమీందారీ ఎస్టేట్లన్నియు ప్రభుత్వమువారు వశపర్చుకొనియున్నారు. ఆ చట్టము ననుసరించి జమీందారులకు యీయవలసిన నష్టపరిహారమును ఇచ్చు మార్గములుకూడ ఏర్పాటు కాబడినవి.

ఈ నష్టపరిహారము మొత్తము సుమారు 14 కోట్ల రూపాయిలవరకుండునని అంచనావేయబడి, దానిలో సగమువరకు జమీందారీలను వశపర్చుకొనగానే ఇచ్చుటకును, మిగతా సగమును నష్టపరిహారము మొత్తము పూర్తిగ నిర్ణయింపబడినతరువాత ఇచ్చుటకును ఏర్పాటయినది. మద్రాసులో ఈ విధముగ ఏర్పాట్లు చేయబడినను, మరికొన్ని రాష్ట్రములలో—ముఖ్యముగ బీహార్‌లో—జమీందారీరద్దు చట్టము ఆమోదింపబడినప్పటికిని, నష్టపరిహారము నిచ్చుటకు రాష్ట్రప్రభుత్వము చేతులలో డబ్బులేకపోవుటచే, ఎస్టేట్లను వశపర్చుకొనుటకు అడ్డంకులు ఏర్పడినవి. మన క్రొత్త రాజ్యాంగచట్టము ప్రకారము, ప్రభుత్వము ప్రజాహిత కార్యములకై ఏ ఆస్తినికాని వశపర్చుకొనదలచిన, ఆ ఆస్తికలవారికి సరియైన నష్టపరిహారము నీయవలసియుండునని నిర్ణయింపబడినది. ఈ క్లాజు ప్రకారము వారికి రావలసిన నష్టపరిహారమును ఏవిధముగ బీహార్ ప్రభుత్వము ఈయదలచినదో అది ప్రప్రథమునందే నిర్ణయించినకాని జమీందారీ ఎస్టేట్లను వశపర్చుకొన వీలులేదని కొంతమంది జమీందార్లు కోర్టులలో దావాలువేయగా, వారి వాదన సమంజసమైనదేనని హైకోర్టు తీర్పు నిచ్చెను. దీనివలన శాసనసభ చట్టమును నామోదించినప్పటికిని, ప్రభుత్వము దాని నమలులో పెట్టుటకు వీలులేకుండ పోవుచున్నది.

ఈవిధముగా నష్టపరిహారము నిచ్చు విషయములో ఏర్పడిన సందిగ్ధములు, ఇబ్బందులు తొలగించినకాని జమీందారీ రద్దు విధానమును ఏరాష్ట్రప్రభుత్వము కాని పూర్తిగ అమలుజరుపుటకవకాశము లుండవు. ఇది రాజ్యాంగచట్టమునకు సంబంధించిన విషయమగుటచే, ఆచట్టములో నష్టపరిహారమును గురించి ఏర్పాటు చేయబడిన క్లాజును మార్చినకాని ప్రజాహిత దృక్పథమునుండి చేయబడిన జమీందారీ రద్దుచట్టమువలన రాష్ట్రప్రజల కట్టి లాభమును ఉండకపోవచ్చును. కాన ప్రభుత్వము ప్రజాహిత కార్యములకొరకు ఆస్తినికాని, ఏ పరిశ్రమను కాని వశపర్చుకొనుటకు నిశ్చయించిన, ఆ కార్యసాధనకై ఆస్తిదారులకు ఎంతవరకు నష్టపరిహారము నీయవలసియుండును, ఏరూపముగ దాని నీయవలసియుండును, అను విషయములు స్పష్టముగ నిర్ణయించుట అవసరమని తోచుచున్నది: ఈ విధముగ నిర్ణయించుట అవసరమా లేదా, అవసరమైన ఎడల వెంటనే సక్రమ పద్ధతులపై పని జరుగుటకు వీలగునట్లు చట్టములో సవరణ ప్రవేశపెట్టుట తగినదో కాదో, అను విషయములుకూడ ఆలోచనీయము లగును. ఈసమస్య పూర్తిగ ప్రజాహిత దృక్పథములనుండి ఆలోచించుట చాల ముఖ్యమని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు.

రాజ్యాంగచట్టమును సవరణ చేయుటకు రెండవ అవసరము, ఈమధ్య ప్రాథమిక హక్కులు, సివిల్ లిబర్టీస్ - వీటినిగురించి కొన్ని హైకోర్టులు, సుప్రీమ్‌కోర్టువారు ఇచ్చుచున్న తీర్పులు: ఈ తీర్పులలో కొన్నింటినిబట్టి, మనదేశములో వివిధరాష్ట్రములలో

అమలులో నున్న విచారణలేని నిర్బంధవిధానము, రాజ్యాంగచట్టములోని ప్రధానసూత్రములకు భిన్నముగ నున్నదనియు, అట్టి నిర్బంధవిధానమును ప్రభుత్వము విడనాడవలెననియు, రాజ్యాంగచట్టములో ఏర్పాటుకాబడిన పౌరసత్వహక్కులను ప్రభుత్వము తమ ఇష్టమువచ్చినట్లు విచ్ఛిన్నముచేయరాదనియు, కోర్టులు తీర్పుల నిచ్చియున్నవి. పార్లమెంటుచే ఆమోదింపబడిన ప్రివెంటివ్ డిటెన్షను చట్టము ననుసరించి, అట్టి నిర్బంధములు దేశక్షేమమునకై అవసరమను నంతవరకు చట్టసమ్మతము చేయబడినప్పటికిని, అవి రాజ్యాంగచట్టములోని ప్రాథమికహక్కులకు వ్యతిరేకమను విషయమును, ప్రజల పౌరసత్వపు హక్కులను సంకుచితము చేయుచున్నవను సంగతినియు అంగీకరింపక తప్పదు. పార్లమెంటు ఈమధ్య ఆమోదించిన ప్రివెంటివ్ డిటెన్షన్ చట్టము ప్రకారము ఇట్టి నిర్బంధములు ఒక సంవత్సరమువరకు చట్ట సమ్మతముగ చేయబడినప్పటికిని, ప్రభుత్వమువారు అట్టి నిర్బంధితుల కేసులన్నియు, ఒక అప్పెలేట్ ట్రిబ్యునల్ వారి ఎదుట పెట్టి, వారి సలహాప్రకారము నిర్బంధితులను విడిచిపెట్టుటయో, నిర్బంధమును పొడిగించుటయో చేయవలసియుండును. కాని విచారణలేని నిర్బంధవిధానము రాజ్యాంగచట్టము యొక్క మూలసూత్రములకు, ప్రజాప్రభుత్వ మూలసిద్ధాంతములకు వ్యతిరేకమనియు, పౌరసత్వపు హక్కులను ప్రభుత్వమువారు తమ యిష్టమువచ్చినట్లు తారుమారు చేయుటకాపద్ధతి తోడ్పడుననియు అంగీకరింపవలసియున్నది.

ఇది ఒకవైపున ఉండగానే వేరొకవైపున ప్రాథమిక హక్కులను గురించి ఎక్కువగ పట్టుపట్టుచు, వాటినిగురించి పదేపదే ప్రచారము చేయుచున్నవారిలో, దేశక్షేమమునకు వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించుచు, అరాచకహింసాపద్ధతుల ననుసరించు కమ్యూనిస్టు పార్టీవారు ముఖ్యులని జ్ఞాపక ముంచుకోవలసి యున్నది. కమ్యూనిస్టులు ఒకవంక ఇట్టి దురాగతచర్యలకు పాల్పడుచు వేరొకప్రక్క తమ చర్యలను, కార్యక్రమమును ఆ హక్కులను పురస్కరించుకొని సమర్థించుకొన చూచుట హాస్యాస్పదము. మన న్యాయాధిపతులు చట్టమునుబట్టి మాత్రమే తీర్పు నిచ్చుచున్నవారగుటచే, కమ్యూనిస్టుల వాదన చట్టవిరుద్ధమనియు, రాజ్యాంగచట్టములో ఇప్పుడు చేర్చబడియున్న ప్రాథమికహక్కులకు విచారణలేని నిర్బంధము కేవలము విరుద్ధముకాదనియు నిర్ణయింపలేకున్నారు. కాన రాజ్యాంగచట్టములో పేర్కొనబడిన ప్రాథమిక పౌరసత్వపు హక్కులు హింసాకార్యక్రమము ననుసరించువారిపట్ల దేశద్రోహకరములగు కార్యములుచేయువారిపట్ల వర్తింపవని నిర్ణయించుట అవసరమని చెప్పవలసి యున్నది. "హింసాకార్యక్రమము" "దేశద్రోహచర్యలు" అను పదములకు సరియైన అర్థము స్పష్టముగ చెప్పుట కూడ ఈ సందర్భములో అవసరమగును. ఇది రాజ్యాంగచట్టమును సవరించుటవలననే జరుగును కాని వేరొకపద్ధతి లేదు.

ఇదికాక వేరొకవిషయములో కూడ రాజ్యాంగచట్టమును సవరించుట అవసరమేమోనని నాకు తోచుచున్నది. అది ఇండియా దేశపు జాతీయభాషకు సంబంధించిన విషయము. ఇప్పుడు నిర్ణయింపబడిన ప్రకారము, 15 సంవత్సరములలో మనదేశమందంతటను హిందీ జాతీయభాషగా చేయుటకును, ప్రభుత్వవిధానమంతయు ఆ భాషద్వారానే నడుపుటకు ఏర్పాటయియున్నది. కాని 15 సంవత్సరములలో ఇంత పెద్ద మార్పువచ్చుట కవకాశము కలదా యనునది వివాదాంశము. ఇంత స్వల్పకాలములో హిందీ ఇంతవరకు అమలులోలేని దక్షిణఇండియా ప్రాంతములలో ఆ భాషకు పూర్తియగు ప్రచారము వచ్చునా అనునది ఒక ముఖ్య ప్రశ్న. హిందీ విరివిగ ప్రచారమునకు వచ్చినప్పటికిని, ఇంగ్లీషు భాషను పూర్తిగ తొలగించి దానిస్థానే హిందీని ప్రవేశపెట్టుటకు అవకాశముండునా యనునది వేరొకప్రశ్న. హిందీ జాతీయ భాషగా ఏర్పడినప్పుడు, వివిధప్రాంతీయభాషల కెట్టి స్థానము విద్యావిధానములోను ప్రభుత్వవిధానమును నడుపుటలోను ఉండు ననునది కూడవప్రశ్న. ఈ సందర్భముల నన్నిటినిబట్టి హిందీ జాతీయభాషగా ఏర్పాటుచేయుటకు పెట్టబడిన గడువును పొడిగించుట అవసరమని తోచకతప్పదు. ఎప్పటికైనను ఆ భాష దేశ భాష, జాతీయభాషగా ఏర్పడుట తప్పదని ఒప్పుకున్నప్పటికిని, 15 సంవత్సరములలో ఈమార్పు రావలెనని నిర్బంధముగ ఏర్పాటు చేయుటవలన ఏమి లాభమో తెలియుటలేదు. జాగ్రత్తగ ఆలోచించి ఈ సందర్భములో రాజ్యాంగచట్టమును సవరించుటవలన లాభముండునని చెప్పవలసి యున్నది.

పైన చెప్పినదానిని బట్టి ఒకటి రెండు విషయములలో నూతన రాజ్యాంగచట్టమును సవరించుట అవసరముగ కన్పించుచున్నది. కాని ఆ చేయవలసిన సవరణలను ఈపార్లమెంటులోనే ప్రవేశపెట్టుట అంత ముఖ్యమా అనునదికూడ ఆలోచింపవలసిన విషయమే. ఈసంవత్సరాంతములోగా, పార్లమెంటుకు, వివిధ రాష్ట్రశాసనసభలకు ఎన్నికలు జరుపుటకు ఇండియాప్రభుత్వము వారు కృతనిశ్చయులై యున్నట్లు ప్రధాన మంత్రి ప్రకటనలవలన తెలియుచున్నది. అదే నిజమైన, రాజ్యాంగచట్టములో చేయవలసిన సవరణలను క్రొత్తపార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టి ఆమోదింప చేయుట సమంజసముగ నుండునని తెలగలదు. ఎన్నికలలో ఏపార్టీ వారు అధికసంఖ్యాకులుగ వచ్చెదరో, వారేవి భావము ననుసరించుటకు నిర్ణయించుకొందురో దాని ననుసరించి సవరణలను ప్రవేశపెట్టుట మంచిది. అట్లు కాక వెంటనే వాటిని ప్రవేశపెట్టుటవలన కాంగ్రెస్‌పార్టీవారు తమ పార్టీని బలపర్చుకొనుటకు మాత్రమే వాటిని ప్రవేశపెట్టుచున్నారనియు, తమకు వ్యతిరేకముగనున్న పార్టీలను అణచివేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నారనియు వాదించుట కవకాశ ముండును. మరియు, క్రొత్తరాజ్యాంగచట్టములోని ప్రతి క్లాజుకూడ, అందు ముఖ్యముగ ఇప్పుడు సవరింపదలుచుకొనిన క్లాజులన్నియు, వివిధదృక్పథములనుండి చర్చింపబడి చివరనిర్ణయమునకు తేబడినట్టివే యగుటచే, ఇంత త్వరలోనే వాటిని మార్చుట ఆ నిర్ణయములు తప్పనిసరియైనవి కావని అంగీకరించుటయే యగును.

రాజ్యాంగవిధానములోను, దానికి సంబంధించిన చట్టములోను అత్యవసరమగు మార్పులు కాలమానపరిస్థితుల ననుసరించి ప్రవేశపెట్టుట తప్పనిసరియగును. కాని ఈవిధమగు సవరణలు చాల దీర్ఘవిచారణచేసి, దేశమందలి అన్ని పక్షముల అభిప్రాయములను సమన్వయించి చేయుట శ్రేయస్కరము. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల రాజ్యాంగచట్టము ఏర్పాటయి ఇప్పటికి 175 సంవత్సరములై నప్పటికీ, 15,16 సవరణలుమాత్రమే దానియందు ఇంతవరకు చేయబడినవి. దానినిబట్టి మనము నేర్చుకొనదగిన విషయమేమన రాజ్యాంగచట్టములో ఏ మార్పు అవసరమైనను, ప్రజాభిప్రాయమును పూర్తిగ కనుగొనిన తరువాతనే చేయుట సమంజసముగ నుండు ననునది. వచ్చే ఎన్నికలలో ఈవిధముగ ప్రజాభిప్రాయమును తెలుసుకొనుట కవకాశమేర్పడును. కాన ముఖ్యమైన సవరణలు క్రొత్తగా ఎన్నుకోబడిన పార్లమెంటు వారిచే చేయబడినవాటికి నైతిక పునాది గట్టిగ నుండును; ఆ విధానములో ఎవరును లోపము గాంచజాలరు.

మ ధు ర థ ము

శ్రీ దా శ ర థి

చిగురు చేదువేపపూవుల
పరిమళముల దారులందు పరువిడి వచ్చెన్
ఖరకర తీక్ష్ణాతపములు
గారగారలాడఁగ మధుండు, కుసుమ రథుండై.

మధు రథమార్గమందు సుషమా సుకుమార రసార్ద్రి మల్లికా
గ్రథన మొనర్చు జోలెలను కట్టుక వచ్చిరి సుందరాప్సరో
మిథునము; లామనిం దొరయు మృత్తిక సైతము దివ్య సౌరభ
ప్రథితము కాఁదొడంగె సురపాద తలాంకిత సాధు రాగమై.

విచ్చిన మోదుగుం బువ్వుల మెచ్చని చూపులలో వసించు కా
ర్చిచ్చులు రెచ్చిపోయి విరచించిన యొజ్జని నాట్యశాలలో
అచ్చర లాడినారలు, నవాబ్ద మధూదయ సాధు లక్ష్మికిన్
ముచ్చటగా — సముచ్ఛ్వసిత మోహన యౌవన భాగధేయులై.

శీతవాతంబు క్రకచంబు చేతఁ గోత
పడిన గుండెల నతికించ వచ్చినాడు
మధు రథమ్మున మాధవ మానివరుడు
కుసుమ విస్మయ మధు రసగుళిక తోఁడ.

ఒంటరితనాన గడచిన కుంటి బ్రతుకు
కంటకాయిత శైశిర మంటపమున
వడవడ వడంకి కన్నీరు వార నేడ్చి
నేడు కాస్త నవ్వుల దారి నిక్కుచూచె.

పూవుల దోస్నితో మధువు పుక్కిటఁబట్టి వసంత పుణ్యవే
ళా విశదాంతరంగమున లావగు హర్షము చిమ్మరేగ నా
పోవుట మాని పేరలత పోవిడు జీవిత షట్పదానకున్
యౌవన మగ్గలించె నధునాతన నూతన గీతికాతతిన్.

మాధవస్వామి చైత్ర రథాధిరూఢు
డై, ధనుర్ధారియైన పుష్పాయుధునకు
శాణ కర్కరోల్లిఖిత నిశాత శరము
లిచ్చి పోవఁగ వేవేగ వచ్చినాఁడు.

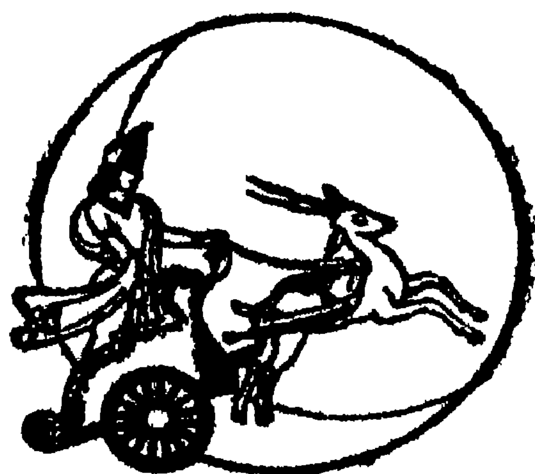
ఆకు రాలి దిగంబరమైన నాఁడు
శుష్కజీవన భూజమ్ము చుట్టుకొనఁగ
పూల పుట్టమ్ములొసఁగెడి పుణ్యమూర్తి,
మాధవుఁడు, వనరాజ్య రమాధవుండు.

తూణీరమ్మున పూలబాణములు చిందుల్ ద్రొక్క, నక్రధ్వజ స్థూణాశృంగపటంబు కంపిల, జయస్తోత్రమ్ములన్ షట్పదీ వేణుల్ పాడ, సుమాయుధుండు కుసుమప్రేంఖద్రసాలాగ్ర నిశ్రేణీ రోహకుఁడౌచుఁ జేరె గమికర్మిభూ వాసంతమున్.

చిగిఁగిన కోరికల్ మరల శృంగములెత్త, నిరాశ యేగి శైశిర మరుదంకురమ్ముల నశింప, వియోగ విషాద వేదనా భరములు సన్నగిల్లి గత వర్షముతో జతఁగూడ, కేతకీ సురుచిర పత్రికా కనక శోభలతో మధు వేగుదెంచెనున్.

స్మర ఖర సుమశరములఁబడి
వెరగున నిందించునట్లు, విరుల సరులతో
ఖరవత్సర మరుదెంచిన
తొరకులరై జనులు తిట్టిపోయఁగ తగునే!

ఏదైన నేమి! క్రొత్తది
రాఁదలచినయపుడు గుండెలన్ పూపాన్పుల్
గాఁ దొడిగి సమర్పించుట
కాదే సుమనస్కులైన ఘనులకుఁ బ్రియమవా.

నేటి నాటక రంగము

శ్రీ తెన్నేటి సూరి

"నాటకకళ ఉంటుందా? నశించిపోతుందా?"—ఈ ప్రశ్న పలువురి నోట దినదినం వింటున్నాం. ఈ ప్రశ్న లోనే కొంత అనిర్దిష్టతవున్నట్టు కనుపించుతుంది. ఏమంటే, కళ అనేది యేదీ—ఆ యుగానికా యుగం ప్రవర్ధమానం కావలసిందే తప్ప, నశించిపోవటమంటూ, వుండదు. కళ అనగానే సృజనా శాస్త్రమని అర్థం చెప్పుకోవలసిందే కాని, ఆ శాస్త్రరీత్యా సృష్టించ బడిన రూపమూర్తిగా అర్థం చెప్పటానికి వీల్లేదు. బహుశా యీ ప్రశ్న వేసేవారి అభిప్రాయ మేమై వుంటుందంటే—'నాటక కళా రూపాలు—లేదా రూపకములు ఉంటాయా నశించుతాయా?' అని అయివుంటుంది. లోగడ సృష్టింపబడిన రూపకములు అలా వుండేవే గనుక, అవి నశించుతాయా వుంటాయా అన్న ప్రశ్న లేదు. పోగా యికముందు కొత్తరూపకాలు సృష్టించబడతాయా అనేది.

నిర్మాణశాస్త్రం అంటూ శాశ్వతమైనది వొకటివుందిగనుక ఈనాడు కాకపోతే మరో యుగానికైనా క్రొత్త రూపకాలు వెలువడే అవకాశం యెప్పుడూవుంది.

పూర్వం అసలు తెలుగుజాతిలో నాటకకళ అనేదే, మొన్న మొన్నటివరకూ, వుండేదే కాదేమో; యక్షగానాలరూపంలో వున్న నాట్యకళతప్ప నాటకకళ ప్రత్యేకం వున్నట్టు కనుపించదు. అయితే అతిప్రాచీనములైన సంస్కృతనాటకము లున్నయ్. వాటిని యెవరెవరు యేయే దేశాలలో ఆడేవారో, నటీనటుల్లో ప్రజాబాహుళ్యానికంతకూ అందుబాటుగా వీధుల్లో ప్రదర్శించేవారో, లేక కేవలం సంస్కృతభాషాపాండిత్యంగల రాజాదిపూరుషుల వినోదార్థం రాజప్రాసాదాలలో మాత్రమే ప్రదర్శించేవారో ఆ చరిత్ర యేమీ మనకు సరీగ్గా లభ్యంకాలేదు. ఈ ప్రసక్తి యెందుకు తేవలసివచ్చిందంటే, సంస్కృతరూపకాలు తెలుగు దేశంలో ప్రదర్శించబడేవో కావో తెలియదని మనవి చెయ్యటానికి.

పార్సీ కంపెనీలువచ్చి మనదేశంలో పర్యటించి నాటకాలు ఆడటంతో మన భాషలోకూడా అలాంటి నాటకాలను అవతరింప జేయాలనే అభిలాష దేశంలోని కళోపాసకులలో చాలామందికి కలిగింది. తెలుగు వాఙ్మయంలో ఆనాటికి నాటకకళ అనేది వుండేది కాదుగనుక సంస్కృతభాషాపరిచయమున్న ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులవారు మొదలైన పండితకవులు కొందరు సంస్కృత నాటకకళను ఆధారంచేసుకుని ఆంధ్రవాఙ్మయంలోకూడా నాట కాలు సృష్టించారు. ఇంతా చెప్పవలసివచ్చిం దేమిటంటే, యేనాడో ప్రచారంలోనుంచి నశించిపోయిన సంస్కృతంలాంటి భాషలో మరుగుపడివున్న కళే అయినా, దాని అవసరం వచ్చేసరికి యథాచైతన్యంతో తెలుగు వాఙ్మయంలో తిరిగి అవతరించింది. దీనివల్ల, కళ అనేది యెన్నటికీ నశించేదికాదని విస్పష్టంగా తేలు తున్నది.

కాగా యీ ప్రశ్న యెలా వుండాలంటే—'రూపకాలు ప్రదర్శించబడుతూ ప్రచారంలో వుంటాయా లేక నశించి పోతాయా?' అని వుండాలి. ఈప్రశ్న ఉదయించటానికి బలమైన కారణం లేకపోలేదు. ఈరోజున దేశంలో నాటకాలు పూర్వం మోస్తరుగా విరివిగా ప్రదర్శించబడటం లేదు. రెండవవైపున సినిమాప్రదర్శనాలు బహుళంగా జరుగుతూ వున్నయ్. దీన్నిబట్టి సినిమాల ప్రాబల్యంవల్లనే నాటకాలు దెబ్బతిన్నాయి అనే భ్రమ కలగటానికి సావకాశం వుంది. కాని కేవలం యిది భ్రమమాత్రమే. నాటకాలు ప్రచారంలో లేకుండా, తాత్కాలికంగా, యిలా, మరుగున పడివుండటం, నశించిపోతున్నట్టు కనుపించటం నాటక రంగానికి చుట్టుకున్న ఈతిబాధలవల్లనేగాని, సినిమాల పోటీవల్ల గాదు. నిజానికి నాటకరంగంతో సినిమాలు యెన్నడూ పోటీ చెయ్యలేవు; ఆ కారణాలను క్రమశః తదుపరి మనవిచేస్తాను.

మరి నాటకాలకు ప్రచార మెందుకు తగ్గుతోంది? నాటక రంగానికి ప్రస్తుతం చుట్టుకున్న యీతిబాధ లేమిటి? దీనికి ఒక్కటే బండసమాధానం: నాటకరంగం నాటకరంగంగా వుండ టానికి బదులు ఇతరంగా మారటానికి ప్రయత్నించటం; ముఖ్యంగా సినిమా కళను అనుకరించి సినిమాలతో పోటీచెయ్యటానికి ప్రయ త్నించటం. ఇది ఇంచుమించు, కత్తిసాము నేర్చినవాడు, కత్తి అక్కడ పారేసిపోయి, సూదిపుచ్చుకు లేసులల్లే అమ్మాయితో పోటీ చేసి ఓడిపోవటంగా వుంది. ఇది ఎలా జరుగుతోందో కొంచెం పరిశీలించుదాం. నాటక రంగంలో రెండు ప్రధానభాగా లున్నయ్. మొదటిది నాటకరచన, రెండవది ప్రదర్శనం. వీటిలో రెండవదాన్ని మొదట తీసుకుని సంక్షిప్తంగా పరిశీలించి, తరువాత నాటకరచన విషయం తెలుసుకుందాం.

ప్రదర్శనానికి గల ఇబ్బందులు

మొట్టమొదట జరిగిన పనేమిటంటే; నడివీధిలో, ప్రజా పోషణలో, ప్రజలకందరికీ అందుబాటులో వుండే యీ కళను, దీని ద్వారా డబ్బు సంపాదించటానికి అవకాశం వున్నదని తెలుసుకున్న కొంతమంది తెలివిగల వారు, దీన్ని నడివీధిలోనుంచి లాగేసి తమ అజమాయిషీలోకి తెచ్చుకుని, ప్రదర్శనశాలలు యేర్పాటు చేసి, టికెట్లు పెట్టి ప్రేక్షకుల దగ్గిర డబ్బు వసూలుచేస్తూ, దీన్ని ఒక విధమైన వ్యాపారం క్రింద తయారుచేశారు. నడివీధిలో ప్రదర్శనా లివ్వటం అగౌరవమైన పనిగా ప్రచారంకూడా సాగింది. పదిమంది నటకులూ పది రూపాయలు చందా వేసుకుని లేదా, ఊళ్ళోవున్న పదిమంది దగ్గిరా పది రూపాయలు పోగుజేసి, చాలా స్వల్ప వ్యయంతో, కళా ప్రకాశనాభిలాష మాత్రమే ముఖ్యాశయంగా, విరివిగా గ్రామగ్రామానా నాటకాలాడుకునే ప్రాప్తి దీంతో తీరింది. ఈ వ్యాపారస్తులు, తాము నాటకరంగానికి యెంతో సేవచేశామనీ తద్వారా ఆర్థికంగా చాలా దెబ్బలు తిన్నామనీ అనేవారు. కాని, యీ విషయంలో యీషణ్మాత్రమైనా సత్యం లేదని తోస్తుంది. నాటకకళకు వీరివల్ల జరిగిన మేలుకంటే అపకారమే యెక్కువ జరిగింది. అంతేకాక వీరు ఆర్థికంగా దెబ్బలు తిన్నది, నాటక కళతో సంబంధంలేని, యితర స్వంత వ్యాసంగాలకూ, అభిలాషలకూ పోవటంవల్లనేగాని, కేవలం నాటక కళవల్ల వీరు చెడిపోవటానికిగాని చెడిపోయింది గాని యేమీ లేదు. పైగా వీరు తాము నాటకకళను పోషించుటవల్లనే చెడిపోయామని గోలచెయ్యటంమూలాన, తరువాత తరువాత దాని జోలికి పోవటానికి చాలామంది జంకిపోయారు. అంతేగాక రంగవ్యవస్థలోకి వీరు వ్యాపింపచేసిన అవినీతివల్ల నాటకాలతో యే రకం జోక్యంవున్న వ్యక్తినైనా ప్రజానీకం, అవినీతిపరుడుగా పరిగణించే పరిస్థితి యేర్పడ్డది. నాటకరంగానికి అలాంటి దురదృష్టాలు కలగటం నిజంగా విచారకరం.

కాగా కళావిషయంగా వీరు తీసుకువచ్చిన మార్పులేమిటో గమనించుదాం.

ఒకే ఒక తెల్లటిగుడ్డ తెరతో కొబ్బరాకుల పందిరిగా ఉండి సర్వ సముజ్వలమైన నాటకరంగంగా వుండగలిగినదాన్ని చేపట్టి దానిమీదికి అనేక వికారాలను యెక్కించారు. నాటకకళకు కేవల ఉపాంగాలుగా ఉంటూన్న యితరకళలకు, చిత్రసంగీత కళలకు, ఎక్కువ ప్రాధాన్యతను తీసుకువచ్చి అభినయ సౌష్ఠవాన్ని మొత్తం దెబ్బతీశారు. నాటకం కళారూపంలో కేవలం వాస్తవిక ప్రపంచమునకు అనుకరణంగా వుండవలసిందేగాని యథాతథ ప్రదర్శనంగా వుండకూడదన్న, మహామహులైన కళాకారుల అభిప్రాయాన్ని విస్మరించి, అనేక డొంకదారులు త్రొక్కారు. సంభాషణారూపంలో మయ్యేడులోకాలనూ స్ఫురింప జేయటానికి వున్న సావకాశాన్ని చంపేసి, ప్రతిదీ రంగంమీద ప్రదర్శించి నానా భీభత్సపరిస్థితిని తీసుకువచ్చారు. యమధర్మరాజు అట్ట దున్నపోతుమీద యెక్కి ఉక్కుతీగల సహాయంతో నాటక రంగంమీదికి అవతరించే దురదృష్టం నాటక కళకుపట్టింది; కథాగమనానికి ప్రతిబంధకంగా, అట్టలతో కట్టిన దృశ్యమత్నేనుడికోట తగులబడిపోతూ వుండటం అరగంటసేపు మనం రంగంమీద చూడవలసి వచ్చింది. చిత్రకళ నాటకకళను పీకనొక్కి తాను రంగాన్ని యావత్తూ ఆక్రమించుకుంది. అర్థం పర్థం లేని చిత్రితెరలు, చిత్రిసామానులూ అవకతవక హంగామాలూ చెలరేగి నాటకరంగం ఒక చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలగానూ, జంతు ప్రదర్శనశాలగానూ, ఇంద్రజాల ప్రదర్శనశాలగానూ, సర్కసు గోదాముగానూ తయారైంది. ఈ హంగామాల కన్నిటికీ బోలెడంత డబ్బు తగలేయటం జరిగింది. రంగంమీద, నటకుల విలువకంటే, కొయ్యసామానుల విలువా, గుడ్డపేలికల విలువా, గాజుపూసల విలువా పరమ కిరాతంగా పెరిగి నాటకకళను మొత్తంగా చితకద్రొక్కింది. ఆహార్యవిషయంలో, ఆయాపాత్రల మనోభావనలను ప్రవేశనం చెయ్యటానికీ, రసపోషణకూ అనువుగానూ చిహ్నప్రాయంగానూ వుండే విశిష్టసంప్రదాయమంతా నశించి దుష్యంత మహారాజు యెర్రసిల్కు షర్వాలోనూ, ఆకుపచ్చ అంగరఖాతోనూ, చెమ్కీ వెయిస్టుకోటూ కాబా తగిలించుకుని గడ్డం విసా, ఢిల్లీసుల్తాన్ పద్ధతిలో తయారయ్యే దౌర్భాగ్యం పట్టింది. ఒక రంగాలంకార, ఆహార్య విషయాలలోనే కాక, అభినయాది విషయాలలో కూడా, సూచనా సాంప్రదాయం అంతరించి, వాస్తవికత పేరుతో శకుంతల కళ్లలో గ్లిసరిన్ పోసుకుని, దుఃఖాతిరేకం పేరుతో, గయ్యాళిగంపలా వెక్కి వెక్కి పెద్దపెట్టున గుక్కపట్టి యేడుస్తూ రాగాలుతీయటం దాకా నడిచింది.

మరొక రెండో పెద్ద యేమిటంటే, వ్యాపారదృష్టితప్ప, నాటకకళయందు శ్రద్ధలేని, నాటకకంపెనీల యజమానులూ, కంట్రాక్టర్లూ, బాగా సంగీతం పాడగలవారిని గనుక రంగంమీదికి తెస్తే, బాగా డబ్బు వస్తుందనుకున్నారు. సంగీత విద్వాంసులను అభినయకళలో ప్రవేశమున్నా లేకపోయినా, పెద్దపెద్దమొత్తాలు యిచ్చి, నాటకరంగంమీదికి తీసుకురావటం ప్రారంభించారు. ఆ విద్వాంసులు నాటకరంగంతో యెవ్విధమైన ప్రమేయమూ కలవారు కాదుగనుక సహజంగా నాటకరంగాన్ని పాటకచేరీ వేదికగా ఉపయోగించుకున్నారు. ఆయాకారణాలవల్ల నాటకరంగమంటే, చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలలో కూర్చుని గాయకులు పాటకచేరీలు చేయటంగా తయారైంది.

ఇది ఇలా వుండగా ఆడవాళ్లను రంగంమీదికి తీసుకువస్తే బాగా డబ్బువస్తుందని గ్రహించిన కొందరు, అదో ఉద్యమాన్ని లేవదీశారు. రంగ మెక్కుతానన్న ఆడపురుగునల్లా లాక్కొచ్చి ఆడవేషాలేకాక మొగవేషాలకుకూడా వినియోగించారు. సొంతం మొగదక్షత లేని నవలా నాట్యమండలులుకూడా ప్రారంభమైనై.

సినిమాలు ప్రచారానికి రావటంతో ఈ వికారాల కన్నిటికీ సంపూర్ణంగా పరిణతివచ్చింది. సినిమాలలో మాదిరిగానే పెద్దపెద్ద సెట్టింగులు తయారుచేయించటం, లౌడ్ స్పీకర్లు, రంగురంగుల లైట్లూ, యీ హంగామాఅంతా బయలుదేరింది. దీనికంతకూ అనంతంగా డబ్బు కావలసివచ్చింది.

సినిమాల అనుకరణ, అభినయాదికాలలో కూడా ఎందాకా వచ్చిందంటే, ఆ పాత్ర [illegible], [illegible], [illegible]

మహారాజులుగాని, ఏ శూలదండకనో, శూలగుత్తినో, పాత్రరాళ్ళ బండలునో, చేత్తో పుచ్చుకుని ఇలా తెరఎత్తగానే రంగంలోకి ఉరికి ఏ పాటో లంకించుకొని చెడుగుడుకూస్తూ గాడిద గంతు లెట్టటందాకా పోయింది.

సినిమాకు పనికివచ్చేలాంటి అభినయ చాకచక్యం చూపించినా, రచనా సామర్థ్యం చూపించినా ఏ సినిమా ప్రొప్రైటరు దృష్టినైనా ఆకర్షించి డబ్బు చేసుకోగల్గుమనే అభిలాష, నాటకరంగానికి అంటిపెట్టుకునివున్న కళాకారు లందరికీ—రచయితల దగ్గరనుంచి, నటీనటులవరకూ—బయలుదేరింది. "సినిమాకు పనికి వచ్చే ఉత్తమనాటకం" వగైరా అసందర్భపు అడ్వర్టైజుమెంట్లు బయలుదేరినై.

ఇలా నాటకరంగం ప్రజాబాహుళ్యం చేతుల్లోనుంచి మొదటిమెట్టుగా, వ్యాపారస్తుల చేతుల్లోకిపోయింది. వ్యాపారస్థు దాన్ని డబ్బుచేసుకునే కర్మాగారంగా ఉపయోగించే ప్రయత్నంలో ఆకాడికి తెచ్చారు.

ఇక చిట్టచివరకు జరిగిన హాస్యకాండ ఏమిటంటే, ఈ వ్యాపారస్తులకు, నాటకరంగాన్ని పట్టుకు పెనుగులాడటం కంటె, సినిమాప్రదర్శనాల వ్యాపారం పెట్టుకుంటే లాభదాయకంగా వుంటుందని తోచింది; దాంతో, ఈ మహానుభావు లంతా నాటకకళను అలా ఏ కొన క్రంతలకో పోయి బ్రతక మని పంపేసి చేతులు కడిగేసుకున్నారు. చక్కగా ఆ నాటకశాలల్లో సినిమా ప్రొజెక్టర్లు తగిలించుకుని, తిరిగి పుష్కలంగా డబ్బుచేసుకుంటున్నారు. ఇంకా యీ నాటకరంగాన్ని వదలలేని వీధుల నేలే ఏ పిచ్చివాడన్నా వుండి, పదిమంది నటీనటులను పోగుచేసి కష్టపడి ఏ నాటకాన్నో సాధన చేయించి తీరా దాన్ని ప్రదర్శించటానికి హాలు యిప్పించమని యీ యజమానుల కెవ్వరి దగ్గరికైనా వెడితే, వారు అసలు ఆ వ్యవహారం సాగటానికి వీలులేకుండా, అథవా సాగినా, ఆ పిచ్చివాడు మళ్లా భూమ్మీద నిలిచే ఆస్కారం లేనివిధంగానూ బేరా లాడుతున్నారు.

హాలు అద్దె రు 800-0-0, అడ్వర్టైజుమెంటులకు మూడు వందలూ, లౌడ్‌స్పీకర్లకూ, లైట్లకూ వందా, గేట్ల వద్ద సిబ్బందిని వుంచినందుకు మరో వందా, హాలుతరఫు కాంప్లిమెంటరీలు 50, ప్రెస్సులు వగైరా అద్దెలక్రింద మరో వందా—అంతా కలిపి ముప్పందుంచేసి, వాడా దెబ్బలో, నటీనటులకు కానీ యివ్వకుండానే, ఉన్న రెం డెకరాల కొంపా కరారాఖుడి చేసుకుని అవతలికి పోవలసిన ఏర్పాటంతా చేశారు. ఇది ప్రస్తుతం నాటక ప్రదర్శనాలకు పట్టుకున్న దుర్గతి.

నాటకరచనలో వచ్చిన మార్పులు

ఇక నాటకరచన విషయం తీసుకుందాం.

కథా, నవలా సాహిత్యాల విషయంలో మనం తక్కినవారి కంటే చాలా వెనుకబడివుంటే వుండవచ్చునేమో గాని, సంస్కృత వాఙ్మయం మనదే ననుకుంటే కావ్యనాటక సాహిత్యాల నిర్మాణవిషయంగా మనకు ప్రపంచ వాఙ్మయాలలో ప్రముఖ స్థానమే వుందని చెప్పుకోవటం డాబుసరి మాటకాదేమో. నాటక నిర్మాణవిషయంలో, భాస భవభూతిశూద్రకులతో పోటీ చేయగలిగిన ఘటికులను ఏ జాతిగాని ప్రభవింపచేసుకో గలిగినవాడు, మనం ఆ జాతిని కళాభిక్ష యాచించవలసి వుంటుందేమో గాని ఈలోగా అలాంటి ప్రమాద మేమీ లేదు.

కాగా యిప్పుడు నాటక రచయితల పద్ధతులు చూస్తే చిత్రవిచిత్రంగా వున్నయ్. ఇబ్సెన్ నాటకాలను అనుకరించామనే వారొకరూ, షెరిడన్ 'రైవల్సు' ముక్కుదింపామనే వారొకరూ, మాది, మాటర్‌లింకు మహా పంథా అనేవా రొకరూ, వాతావరణ కల్పనలో చకోవును చెప్పి మరొకర్ని చెప్పాలనేవా రొకరూ—ఇలా బయలుదేరుతున్నారు.

ఇతరులవద్ద విశిష్టత గోచరించినప్పుడు దాన్ని తెచ్చుకో గూడదనికాదు అనటం: తప్పకుండా తెచ్చుకోవలసిందే, మనలో లోపాలుంటే సవరించుకోవలసిందే. మన నాటకకళ, ఏమైతే పూర్వంకంటే ఒకమెట్టు పైకి పోగలిగిందనిపించుకోవలసిందే.

కాని మనం ఒక నాటకాన్ని వ్రాయటానికి పూనుకునే ముందు, దాన్ని మన రంగంమీద ప్రదర్శించాలనే విషయాన్నీ ఆ ప్రదర్శనాన్ని మన ప్రేక్షకులు చూచి ఆనందించాలనే విషయాన్నీ మాత్రం మరచి ప్రయోజనం వుండదు.

మనకు ఎలిజబెత్ దర్బారులో వుండే మూస్తరు రెండుగాడు అంతస్థుల నాటకరంగం లేదు. గ్లోబ్ థియేటర్లు లేవు; రివాల్వింగ్ స్టేజస్ లేవు. ఇంత త్వరలో అలాంటివాటిని నిర్మించుకోగల తాహతుకూడా మనకు లేదు. ఉన్నా అలాంటివన్నీ వట్టిడాబు సరికేగాని కళాభివృద్ధిదృష్ట్యా వట్టి అనవసరమైన కామాటం. అలాంటి వ్యర్థ దుర్వ్యయంవల్ల ఉత్తమమైన నాటకకళ పెంపొందు తుందనుకోవటం కటిక పొరపాటు. ఈలాంటి లేనిపోని అనవసరపు పటాటోపాలకుపోయే నాటకరంగాన్ని మనం ఈనాడు యీకాడికి తెచ్చుకున్నామనే సంగతి ఏవ్వరూ మరువకూడదు. ఈ విషయం యింత తీవ్రంగా ఏందుకు ప్రతిపాదించవలసి వస్తున్నదంటే, మనకేదో ఆదర్శప్రాయమైన నాటకప్రదర్శనశాల లుండాలనీ, అలాంటివాటిని ప్రభుత్వం తగినడబ్బు ఖర్చుచేసి నిర్మించాలనీ, అలా చేస్తేనేగాని ఉత్తమతరగతి నాటకప్రదర్శనాలు జరగవనీ, యిటీవల చాలా ప్రచారాలు వింటున్నాం. అలాంటివాటివల్ల కలిగే మేలేమీ లేకపోగా, నాటకకళకు లేనిపోని హానిసత్యక్షతి కూడా ఏర్పడుతుంది.

కాగా మనకు వున్న నాటకరంగ మేదిటంటే సుమారు 30 అడుగుల పొడవూ 17½ అడుగుల వెడల్పూ వెనకా ముందూ, తెల్లవి గానీండి, రంగువి కానీండి రెండు తెరలు, ఇరుపార్శ్వములలోనూ తగిన అచ్ఛాదనలూ—ఇదీ మనకున్న కామాటం. ఈ పరిమిత రంగంలో అనంతమైన కళాసృష్టి జరగటానికి ఆస్కార ముంది.

ఈ రంగానికి, ముందుభాగంలో, ప్రేక్షకులు, అది ఆరు బయలుగాని గొడ్లపాకగాని, నాటకశాలగాని, డేరాగాని, అయినా సుమారుఒక రెండువేలమంది మానవమాత్రులు కూర్చుని ప్రదర్శనాన్ని చూస్తూవుంటారని మనం లెక్క వేసుకోవలసి వుంటుంది. అలాంటి

రంగంమీద ప్రదర్శించటానికీ అంతమంది జనం, కళ్లతో చూచీ, చెవులతో వినీ ఆనందించటానికీ తగిన నాటకాన్ని రచయితలు అందచేయవలసి వుంటుంది. అందుకు అనువైన శిల్పమేదో దాన్ని అభివృద్ధికి తెచ్చుకోవలసి వుంటుంది. ఈ ప్రేక్షకులను, తృప్తిపరచవలసిన బాధ్యత తనకు వున్నదని రచయిత గుర్తించితే తాను వ్రాయవలసిన నాటకం ఎలా వుండాలో, ఏరకం శిల్పాన్ని వాడుకోవాలో సులాయాసంగా బోధపడుతుంది.

ఈ ప్రేక్షకులు సామాజికజీవితాన్ని గౌరవించుకునే వారుగా వుంటారు. అందుచేత సామాజికమర్యాదలు అతిక్రమించి రచయిత నడవటానికి వీలుండదు. ఒకవేళ సమాజం అంగీకరించని ఒక విప్లవభావాన్ని ప్రచారంచేయ సమకట్టినా, అది కళాపరిపుష్టిగల సూచనగానో, నచ్చచెప్పేదిగానూ వుండాలిగాని, జుగుప్సార్హమైన ప్రదర్శనంద్వారా రోతగింపు పుట్టించేదిగా వుండరాదు.

ముందు కూర్చునివుంటే ప్రజానీకంలో అనేక రకరకాల అభిరుచులు గల ప్రేక్షకు లుంటారు. వీరందర్నీ తృప్తిపరచవలసిన బాధ్యత వున్నదని గమనించితే రచయితకు ఎలాంటి చాకచక్యం అవసరమో తెలుస్తుంది.

ఇక ఈ ప్రజలంతా మానవమాత్రులని చెప్పాం—అంటే చెప్పిందే చెప్పుతుంటే విసుగూ, చెప్పదలచిన విషయాన్ని తల పగులగొట్టుతున్నా అర్థంకాని పద్ధతిలో చెబితే నిస్పృహా, యిలాంటి వన్నీ కలగటానికి వీలుంటుంది.

ఇలాంటి ప్రసక్తి ఎందుకు తేవలసి వచ్చిందంటే, ఇటీవల వచ్చిన కొన్ని నాటకాలలో, పాత్రలు రంగంమీది కొచ్చి ఏవో భావకవిత్వాలు మాట్లాడటం, జనానికి అర్థంకాని, ఏదో సాంకేతిక పరిభాషలో మాట్లాడటం, దాంతో ప్రజలు గోల చేసి అక్కడికి ఆ మహా రచయితలు వ్రాసిన గొప్ప నాటకాలని చెప్ప బడుతూన్నవాటిని ఆపించి, మామూలు 'సక్కుబాయి' వగైరా నాటకాలు ఆడమని నటీనటులను వత్తిడి చేయటం, ఇలాంటి అఘాయిత్యాలన్నీ జరిగినై. ఆ యీ మహామహులు ఆ సంఘటనలు చూసి కోపాలొచ్చి 'సంస్కృతిలేని జనం' అంటూ ప్రేక్షకులను దుమ్మెత్తిపోయటం ప్రారంభించారు. ఈ రచయితలు ఒక్క విషయాన్ని గుర్తించకపోవటంమాత్రం చాలా విచారకరం. తమకు తగిన సంస్కృతి లేదనీ, నాటక రచయిత, నటీనటులు కలసి, తమలో లేని నూతన తేజాన్ని దేన్నో అందించుతారనే అభిలాషతోనే యీ ప్రేక్షకులు ఇలా నాటకం చూడ్డానికి వచ్చారని గుర్తించకపోవటం.

ఈ వ్యవహారాలు యిలా వుండగా, నాటకం అంకాలుగా వ్రాయాలని కొందరూ, రంగాలుగా వ్రాయాలని కొందరూ ముష్టియుద్ధాలదాకా దిగుతున్నారు. అంకాలుగా వ్రాసుకుంటారో రంగాలుగా వ్రాసుకుంటారో, ఆ సంగతి ప్రేక్షకుడికి యేమి పట్టింది? ప్రేక్షకుడికి కావలసిందల్లా ఒక్కటే—మధ్యమధ్య తెరదించేసి గంటగంటసేపు కూర్చోబెట్టి చంపకుండా ఎక్కడికక్కడ ఏ అడ్డంకీ లేకుండా కథ [illegible] తుదివరకూ చకచకా సాగిపోవటం. ఏ రచనాసంప్రదాయం బయలుదేరినా దాని ప్రధానాశయం ఇదే. ఈవిషయాన్ని గమనించితే, "ఎలా వ్రాయాలి?" అన్న తగువులాడటానికి వీల్లేదు.

"ఎలా వ్రాయాలి?" అన్న ప్రశ్న తేలితే, ఇక రచయితను వేధించుతున్న రెండో సమస్య—"ఏమి వ్రాయాలి" అన్నది. "ఏమి వ్రాయాలి" అన్న ప్రశ్న అడ్డు తగిలినతరువాత అలాంటి రచయిత కొంతకాలం, కలం క్రింద పెట్టేయడమే మంచిది. తాను ప్రజలకు అందజేయదగిన సందేశమేదో అని సందేహం కలిగిన రచయిత ఏ రచన చేసినా, అసంబద్ధంగానే వుంటుంది. పైగా ప్రజానీకానికి విశిష్టమైన మార్గమేదీ సూచించలేని అసమర్థస్థితిలో లేనిపోని డొంకదారులకు తీసుకుపోయే ప్రమాదంకూడా వుంది. ఇప్పటి రచయితలలో ఇది చాలా కనుపించుతోంది. ప్రజలకు అందజేయదగిన సందేశ విషయంలో, రచయితకు సంపూర్ణమైన విశ్వాసం వుండాలి; ఆ సందేశాన్ని అందజేయటానికే, తాను రచయితగా అవతరించాననే, పరమబాధ్యతను గుర్తెరిగి వుండాలి; లేకపోతే జాతికి ఎంత అనర్థమైనా సంప్రాప్తించుతుంది. [illegible] వాశిచేతి పరసువులా, నిర్ణీతమైన లక్ష్యంలేని రచయితచేతిలో ఉన్న రచనాపాటవం, ఫలప్రదమైన యే మహావృక్షాన్నో విచ్ఛేదం చేసే ప్రమాదం వుంది.

వాస్తవిక రచనలనే పేరుతో యిటీవల కొన్ని నాటకాలు బయలుదేరుతున్నై. వాటిని చూస్తే, నిజంగా 'వాస్తవిక రచనా'వాదానికే అపఖ్యాతికరంగా వున్నాయి. వాస్తవిక రచనావాదమంటే, మామూలు ప్రజానీకానికి సంబంధించిన కష్టసుఖాలను చిత్రించాలనీ, ప్రజాజీవితాన్ని ప్రతిబింబించేదిగా వుండాలనీ, యింతవరకే అర్థంకాని, బజార్లో చూసిన ప్రతి విషయాన్ని యథాతథంగా రంగంమీదికి తీసుకురావాలంటే అదిమాత్రం, ఆచరణయోగ్యంకాదు. దానివల్ల సాధించగల ప్రయోజనమూ వుండదు. బజార్లో దినందినం మనం అనేకమంది వ్యక్తులనూ, సంఘటలనూ, చూస్తున్నాం; అవన్నీ మన హృదయాలను కదలించుతున్నాయా, లేదు. వ్యగ్రమైన కళారూపాలలో వాటిని రంగంమీదికి తెచ్చినప్పుడే అవి మన్ని ఉత్తేజపరచగలుగుతున్నయి. వాస్తవికత పేరుతో జుగుప్సాకరమైన పాత్రలను గాని, సంఘటనలను గాని రంగంమీదికి ఎన్నడూ తీసుకరాకూడదు. ఇది రచయితలూ, ప్రదర్శకులూ కూడా గమనించవలసిన అత్యంత ప్రధానవిషయం.

సినిమా నాటకాలు :— సినిమాకళను అనుకరించి వ్రాయబడిన మరికొన్ని నాటకాలు వ్యాప్తిలోకి వస్తున్నయి. సినిమాలలో చూపించినట్లుగానే, పెద్దపెద్ద టీపార్టీ రంగాలు యేర్పాటుచేసి, రంగం పట్టినంతమంది జనాన్నీ పాత్రసామగ్రినీ ప్రవేశపెడతానంటాడు రచయిత. నాటక ప్రదర్శనానికి వుండే సాధక బాధకాలతో యేమాత్రం పరిచయ మున్న రచయితగాని, యిలాంటి అఘాయిత్యానికి పూనుకోడనుకుంటాను. రంగానికీ రంగానికీ మధ్యను ఎక్కువ కాలయాపన జరగటానికి వీల్లేని సందర్భంలో- ఈ టీపార్టీ ఏర్పాట్లున్నా రంగం ఫెళఫెళ లాడించాలంటే ఎలాగ? అయినా అంతమంది నటులు కావాలంటే లేవడం ఎలా సాధ్యం?—[illegible] మాట్లాడితే, ప్రేక్ష

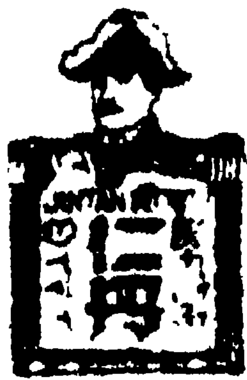
సౌందర్యమునకు అత్యావశ్యకమైన మూడు దోహదములు

★

రతోడ్ ట్రేడింగ్ కంపెనీ, మద్రాసు 1.

జిన్‌టాన్ మాత్రలు

JINTAN **PILLS**

(Made in Japan)

World Renouned Aromatic Pills

ఆనందారోగ్యములనిచ్చుటలో సాటిలేనివి.

ఒకపర్యాయము వాడిన
వారికే తెలియును.

అన్ని చోట్లా దొరకును.

ఆంధ్ర జిల్లాలకు సబ్-ఏజంట్లు:

ది టారస్ కంపెనీ

పో. బా. నెం. 24, నెల్లూరు.

Stay at :

Sri Udipi Krishna Bhavan

POPULAR BOARDING & LODGING
Station Road,
GUNTUR.

Luxuriously furnished and well ventilated, Prompt Service & under efficient supervision.

Charges Moderate.

A TRIAL WILL CONVINCE YOU.

W. Raghavendra Rao & Bros

PROPRIETORS.

కును అయోమయం కావటం మినహా, ప్రధానకథా నటనకు ఇలాంటి రంగాలు ఏవిధంగా దోహదం చేయగలుగుతాయి?

మరొక బాధేమిటంటే; సినిమా 'షాట్సు' లాగానే. నాటకాన్నంతా అసంఖ్యాకమైన రంగాలుగా విభజించటం. తెర లేస్తుంది—ఏదో ఒకపాత్ర మరొకపాత్రతో ఏదో ఒకే ఒక ముఖ్య వాక్యాన్నో. ఆ ముఖ్యవాక్యాన్నో చెప్పేస్తుంది—మళ్లా తెర దిగిపోతుంది. ఇది ఏదో అత్యద్భుత అధునాతన మహా శిల్పమంటూ కొందరంటున్నారు. కాని యిలాంటి అద్భుత కళాకౌశలాల కుంటే యిబ్బంది యేమిటంటే, నాటకం అంతా చూసిన తరువాత ప్రేక్షకుడు, రంగంమీద నడిచిన కథ యేమిటో జ్ఞాపకం వుండక, నష్ట దులిపి బజాన వేసుకుని, తెల్లవార్లూ అనవసరంగా నిద్ర చెడ్డందుకు విసుక్కుంటూ ఇంటికి పోవలసి వస్తుంది.

పూర్వం దేశపరివ్యాప్తంగా, ప్రజల ఆదరాభిమానాలను పొంది, మహోన్నత స్థితిలో వుండే కూచిపూడి వారి యక్షగాన ప్రదర్శనాలు నాటకరంగాన్ని అనుకరించి పాడు చెయ్యటానికి ప్రయత్నించి ఏవిధంగా అట్టడుగుకి వెళ్లిపోవలసి వచ్చిందో అలాగే, మన నాటకరంగం కూడా, అదేవిధంగా సినిమాలోకాన్ని అనుకరించి, నానాటికి అధ్వాన్నస్థితికి వచ్చింది.—వెళ్లింది. యిప్పటికైనా పద్ధతి మార్చుకుని, తన ప్రత్యేకతతో తను నిలబడకపోతే ఇంకా అంధకారంలోకి దిగజారిపోవలసి వుంటుంది.

సినిమా పోటీ

నాటకాలు అంతకంతకు క్షీణిస్తున్నది, సినిమా పోటీ వల్ల యే మాత్రమూ కాదు. సినిమా నాటకరంగంతో యేవిధంగానూ పోటీ చెయ్యలేదు. దానికి అనేక కారణాలు వున్నాయి. ఆ విషయాన్ని వివరించటానికి పూనుకుంటే ఈ వ్యాసంలో తెమిలే పనికాదు గనుక, ఒకటి రెండు ప్రధాన విషయాలు సూచించి వదిలివేతాం.

(1) ప్రేక్షకుడు సజీవ మానవుణ్ణి రంగంమీద చూస్తున్నాడు. నాటకంలో. సినిమాలో ఛాయారూపంలోమాత్రమే చూస్తున్నాడు.

(2) ముందుకూర్చున్న ప్రేక్షకులను చూసి, అనుగుణం ఉత్సాహంగా అభినయించటానికి నటకుడు ప్రయత్నించుతాడు. సినిమాలో అలాంటి సావకాశం వుండదు.

(3) నాటకరంగంమీద నటుడికి విస్తృతమైన స్వేచ్ఛ వుంటుంది. సినిమాలో అలాంటిది వుండదు.

(4) ప్రారంభమైనది లగాయతు తుదివరకూ, ఒకే మనస్థితిలోనూ ఆవేశంలోనూ వుండి నటకుడు నాటకరంగంమీద అభినయించ గలుగుతాడు. చిన్నచిన్న ముక్కలుగా విడదీసి తీసే సినిమాలో అలాంటి సావకాశం లేదు.

(5) నాటకవిషయంలో ఒక ప్రదర్శనాని కంటే ఒక ప్రదర్శనం ఉజ్వలంగా వుంచటానికి సావకాశం వుంది. కాని సినిమా ఒకసారి తీసిన తరువాత యిక దాని గతి అంతే. అందు చేతనే చూసిన చిత్రాన్ని మళ్ళీ చూడవలసిన అవసరం అంతగా వుండదు. నాటకం అలా కాదు. నిత్యనూతనంగా కనుపిస్తుంది. హరిశ్చంద్ర నాటకాన్ని, పాండవ ఉద్యోగ విజయాలనూ మనలో వందలసార్లు చూచినవాళ్లు వున్నారు. ఈ వేళ మళ్ళా ఆడితే మళ్లా చూడ్డానికి సిద్ధంగా వున్నాం.

నాటకరంగం తిరిగి ప్రజాయత్తం కావాలి

నాటకరంగానికి పట్టుకున్న, ఆయా యీతిబాధల నన్నిటినీ సంక్షేపంగా వివరించాం. వాటి నన్నిటినీ పరిశీలించితే, తిరిగి నాటకాలు విస్తృత ప్రచారానికి రావటానికి కల సావకాశాలు లేకపోలేదని మనకు కళ్లెదుట కనుపించుతున్నయ్.

మొదటిది, నాటకరంగం లేనిపోని ఆర్భాటాలకు పోకుండా సాధ్యమైనంత మితవ్యయంతో నిర్వహించ దగ్గదిగా వుండాలి. రెండు, తెరసెల్లాలతో సరిపోయేదిగా వుండాలి. అసలు మనం డబ్బు తేగలిగితే, ఆ యా రసాలకు పరిపోషకం కాగల రంగుతెరలను వాడవచ్చు. అదనమంత ధనవ్యయంతో కూడుకున్న పనికాదు; ఆహార్య విషయంలో కూడా గారుపూసల హంగామా అంతా వదిలి, కళా చిహ్నముల ప్రాధాన్యతతో నిరాడంబరతను తెచ్చుకోవాలి. వ్యాపారస్తుల బందిఖానా కీలునుంచి నాటకకళను విముక్తం చేసుకుని ప్రజాయత్తం చేసుకోవాలి. పూర్వం మాదిరిగానే గ్రామగ్రామానా నాటకసంఘాలు బయలుదేరి, కొద్దిపాటి వ్యయంతో ప్రదర్శనాలిస్తూ, నడివీధుల్లో లేదా మామూలు తాటాకు పాకల్లో ప్రదర్శనాలిచ్చి ప్రజలకు నాటక కళయందు అభిలాషను కలిగించాలి. అలాంటి మోజును కలుగచేస్తే, కొద్ది వ్యయంతో, ఏగ్రామానికా గ్రామం ఒక చిన్న నాటకశాలను నిర్మించలేక పోదు.

రచయితలు, సినిమా తీయటానికి పనికివచ్చే ఉత్తమ నాటకాలుగా వ్రాసినవాటిని సినిమారంగానికే అందజేస్తూ, ఇలాంటి నిరాడంబరమైన నాటకరంగానికి కూడా పనికివచ్చే ఉత్తమ నాటకాలను కూడా కొన్నిటిని తయారుచేసి నాటకకళ ప్రజాయత్తం కావటానికి తోడ్పడగలరని ఆశించుతున్నాం.

భారతదేశసరిహద్దు రక్షణసమస్యలు

శ్రీ సూరంపూడి సీతారామ్

భారతదేశ చరిత్ర అంతా చిరకాలం వాయవ్యాన ఖైబర్ కనుమలగుండా పరజాతీయుల దండయాత్రల కథనంగా ఉండేది. ఆర్యులు, హూణులు, కుషాన్లు, మహమ్మదీయులు, మంగోలులు ఒకరి తరువాత ఒకరు ఈ పర్వతమార్గం గుండానే సైన్యాలతో వచ్చి ఉత్తరహిందూస్థానాన్ని ఆక్రమించుకున్నారు. దండయాత్రకై వచ్చినవారిలో గజనీమహమ్మదు, కొందరు మంగోలులు తప్ప మిగిలినవారందరూ భారతదేశంలోనే స్థిరపడిపోయినారు. 12 వ శతాబ్దంలో అరేబియన్ జాతీయులు అరేబియన్ సముద్రంమీదుగా వచ్చి పశ్చిమతీర ప్రాంతాన్ని కొంత ఆక్రమించుకున్నారు. చివరి దండయాత్ర సముద్రాలమీదుగా అతి దూరదేశాలనుంచి వచ్చిన యూరోపియన్ల వ్యాపారయాత్ర.

బ్రిటిష్‌పరిపాలనకు లోబడిన తర్వాత భారతదేశం సరిహద్దులు బ్రిటిష్‌పాలకులసంరక్షణకు అనువుగా నిర్ణయించబడినాయి. ఇంగ్లండ్ దేశంనుంచి భారతదేశానికి బ్రిటిష్‌వారి నౌకలు వచ్చే మార్గమంతా వారి సంరక్షణకు అవసరమయింది. ఈ నౌకామార్గం పొడుగునా కల జిబ్రాల్టర్, మాల్టా, సైప్రస్, సూయజ్, ఏడెన్ బ్రిటిష్‌వారి రక్షణదుర్గాలుగా ఉండేవి. అంటే భారతదేశ రక్షణకు మధ్యధరాసముద్రం, అట్లాంటిక్ మహాసముద్రాలు కలిసేచోటనున్న జిబ్రాల్టర్ కూడా సరిహద్దయిందన్నమాట.

నౌకామార్గరక్షణ తరవాత, బ్రిటిష్ ఇండియా పాలకులకు వాయవ్య సరిహద్దు సంరక్షణ ప్రధానంగా ఉండేది. చాలకాలం పంజాబుకు ఉత్తరాన, ఖైబర్ కనుమవరకూ కల ప్రాంతానికి ఒక సైనికాధికారిని గవర్నర్ గా నియమించి పరిపాలించేవారు. తరవాత ఆ ప్రాంతమే, వాయవ్య సరిహద్దురాష్ట్రమయింది. ఈ రాష్ట్రానికీ, ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌కీ మధ్యప్రాంతంలో కొండజాతులవారనేకులు బ్రిటిష్ పరిపాలనకు లోబడలేదు. లోబడక సరిహద్దురాష్ట్రం మీదికి గుంపులుగుంపులుగావచ్చి దోచుకుని వెళ్లిపోయేవారు. ఈ దాడులనుంచి రాష్ట్రాన్ని కాపాడ్డానికి బ్రిటిష్ పాలకులు సరిహద్దు ప్రాంతంలో కొన్ని దుర్గాలను నిర్మించి, విస్తారంగా సైనిక దళాలను అక్కడుంచేవారు. ఈ ప్రాంతంలో ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌కీ భారతదేశానికీమధ్య సరిహద్దు స్పష్టంగా ఎప్పుడూ నిర్ణయం కాలేదు. ఉభయులకూ మధ్య కలహాలు వచ్చేవి. కలహాలు ఆఖరై, ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌లో బ్రిటిష్‌వారు తమ ప్రాబల్యం స్థిరపరుచుకున్న సమయానికి, ఉత్తరాన రష్యాలో బలీయమైన కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వం స్థాపితమయింది. రష్యానుంచి దాడి జరగగలదనే భయంతో బ్రిటిష్‌వారు సరిహద్దువద్ద రక్షణబలాన్ని పెంచారు. ఆఫ్ఘనిస్తాన్ ప్రభుత్వాన్ని తమ చెప్పుచేతల్లోకి తీసుకున్నారు.

బ్రిటిష్ పరిపాలన తొలగిపోవడంతో, దేశం రెండు రాజ్యాలుగా విభజించబడింది. ఇప్పుడు మన సరిహద్దుల స్వరూపమే మారిపోయింది. పాత సమస్యలుపోయి కొత్త సమస్యలు ఉత్పన్నమైనాయి. ఇంగ్లండ్‌నుంచి నౌకాయాన మార్గాన్ని సంరక్షించుకోవాలనే ఆవశ్యకత ఇప్పుడు లేదు. వాయవ్య సరిహద్దులో పఠాన్ల దాడి భయంలేదు. కాని దేశవిభజన, ఈశాన్య దిక్కున చీనాలో బలీయమైన కేంద్రప్రభుత్వం స్థాపించబడ్డం, మనదేశానికి రక్షణ సమస్యలను, కొత్తవీ దుర్ఘటమైనవీ, తెచ్చిపెట్టాయి.

భారతదేశానికి దక్షిణాన సముద్రం, కొసను సింహళం, ఉత్తరహిందూస్థానాన్ని అంటి పశ్చిమాన, తూర్పునా పాకిస్తాన్, అస్సాంరాష్ట్రానికి పశ్చిమాన తూర్పుపాకిస్తాన్ తూర్పున బర్మా, ఉత్తరాన చీనాలోని సింకియాంగ్ రాష్ట్రం, టిబెట్, నేపాల్, సిక్కిం, భూటాన్ రాజ్యాలున్నాయి. ఈ రాజ్యాలకూ భారతదేశానికీ మధ్య సరిహద్దుల్ని రక్షించే భారం కొత్తగా భారతప్రభుత్వంపైన పడుతోంది. ఈ సరిహద్దుల రక్షణ ఉద్దేశం ఏమిటంటే, పొరుగురాజ్యాలనుంచి సైన్యాలుగాని, కొండజాతులు మొదలైనవారుగాని దండయాత్ర చేయకుండా, అరాచకం రెచ్చగొట్టే ఏ వర్గాలూ ప్రవేశించకుండా, నియమవిరుద్ధంగా అన్యరాజ్యాలవారు మనదేశంలోకి ప్రవేశించకుండా, కాపాడటం. అవసరాలనుబట్టి సరిహద్దులో పోలీసు గస్తీ కేంద్రాలూ, సైనికస్థావరాలూ, రవాణా సుంకాలకు సంబంధించిన ఉద్యోగులూ ఈ సరిహద్దుల్లో కాపలా వేస్తారు. మనదేశాన్ని ఇతరు లెవ్వరూ ఆక్రమించకుండా కాపాడ్డానికి ప్రభుత్వం తీసుకోవలసిన చర్యల్లో సరిహద్దురక్షణ ముఖ్యమైనది.

రక్షణసమస్యల దృష్ట్యా భారతరిపబ్లిక్ సరిహద్దుల్ని స్థూలంగా మూడుప్రాంతాలుగా విభజించవచ్చును. 1. ఉత్తరసరిహద్దులు : అంటే చీనాలోని సింకియాంగ్ రాష్ట్రం, టిబెట్, నేపాల్, సిక్కిం, భూటాన్ రాజ్యాలు. 2. అస్సాం, బర్మాల మధ్య పర్వతమయ ప్రదేశం. 3. తూర్పు, పశ్చిమపాకిస్తాన్లతో సరిహద్దులు

టిబెట్ దేశాన్ని ఆసియాఖండానికి ఆగిపోయిన గుండె అనేవారు. కాని చీనాలో బలీయమైన కేంద్రప్రభుత్వం స్థాపన కావడంతో, టిబెట్ వ్యవహారాలలో చైతన్యం బయలుదేరింది. చీనా దేశాన్ని గురించి "నిద్రావస్థలో ఉన్న మహాశక్తి" అన్నాడు నెపోలియన్. ఈమహాశక్తి ఇప్పుడు మేలుకుంది. టిబెట్ పైన సామంతాధికారాన్ని పునః స్థాపించుకోడానికి చీనా నిశ్చయించింది.

1934 లో ఇండియా, చీనా, టిబెట్ ప్రభుత్వాల మధ్య జరిగిన ఒడంబడిక ప్రకారం, చీనా ప్రభుత్వం టిబెట్‌లో మిలిటరీ మిషన్ ఒకటి ఉంచడానికీ, భారతదేశం తగపున ఒక ప్రతినిధిని ఉంచడానికీ, టిబెట్ భారతదేశాలమధ్య వ్యాపారమార్గాన్ని రక్షించడానికిగాను టిబెట్‌లో దక్షిణాన సరిహద్దుకు సమీపంలో యాటుంగ్, గ్యాంట్సేలవద్ద భారతసైనిక కేంద్రాలను స్థాపించడానికీ నిర్ణయమయింది.

చీనాలో చియాంగ్ కై షేక్ పరిపాలన అంతం కానున్న రోజులలో, టిబెట్ ప్రభుత్వం చీనా మిలిటరీ మిషన్‌ను వెళ్ళగొట్టింది. అక్టోబర్ 1950 లో చీనా కమ్యూనిస్టు సేనలు తూర్పు టిబెట్‌లో ప్రవేశించాయి.

తూర్పు టిబెట్‌లోని చాండోదుర్గపతనంతో, టిబెట్ ప్రభుత్వం చీనా కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వంతో రాజీకి సిద్ధపడింది. ఇప్పటికి సైనికయాత్ర నిలిచిపోయినప్పటికీ, టిబెట్‌లో చీనా కమ్యూనిస్టులు సైన్యాలను నిలపరించకమానరని స్థిరపడింది. దీని వల్లనే ఇంతవరకూ లేని రక్షణ సమస్య ఇక్కడ అవసరమౌతున్నది.

చీనాతో మైత్రి సాధ్యంకాదనీ, సరిహద్దుమీదుగా దండయాత్ర జరుగుతుందనీ ఇప్పుడు భయం చెందవలసిన అవసరం లేకపోయినప్పటికీ, అపార సైనికబలంకల ప్రభుత్వం పొరుగున చేరడంతో, శాంతిసమయంలోకూడా సరిహద్దుల్ని కాపాడవలసిన కర్తవ్యం ప్రభుత్వంపైన పడింది. అదీకాక, కమ్యూనిస్టులు గూఢచారులుగా దేశం ప్రవేశించే అవకాశం లేకపోలేదు. అవకాశాలను గమనించి, అన్నిపరిస్థితులకూ అనుగుణంగా ముందే జాగ్రత్త వహించడం ప్రభుత్వ కర్తవ్యం.

అయితే టిబెట్ సరిహద్దురక్షణ అనేక క్లిష్టసమస్యలతో కూడుకునిఉంది. ఇంతవరకూ ఎన్నడూ జరగని రక్షణ సన్నాహాలు ఇప్పుడు అవసరమౌతున్నందువల్ల, ముందుగా సరిహద్దు ఏరీతిగా ఉందో గమనించడం అవసరం.

టిబెట్‌కి భారతదేశానికీ మధ్య సరిహద్దు స్థూలంగా 1934 లో సిమ్లా సమావేశంలో చీనా, టిబెట్, భారత ప్రభుత్వాలమధ్య నిర్ణయమయింది. ఈ సమావేశానికి అధ్యక్షత వహించిన బ్రిటిష్ ఉద్యోగి సర్ మెక్మహాన్ పేరున ఈ సరిహద్దు పిలవబడుతోంది. అయితే, సరిహద్దు నిర్ణయం అప్పుడు సక్రమంగా జరగలేదనే చెప్పాలి.

టిబెట్‌కీ భారతదేశానికీ మధ్య నేపాల్, సిక్కిం, భూటాన్, రాజ్యాలున్నాయి. వీని సరిహద్దులుగాక, టిబెట్‌కీ భారతదేశానికీ మూడుచోట్ల సరిహద్దుఉంది. 1. కాశ్మీర్‌లోని లడఖ్‌లోయవద్ద 2. పశ్చిమబెంగాల్లోని డార్జిలింగ్ జిల్లాకు చెందిన కలింపాంగ్ వద్ద. 3. అస్సాం ఈశాన్యప్రాంతంలో రీమావద్ద. ఈ మూడుప్రాంతాలలోనూ కలింపాంగ్ వద్దనుంచి టిబెట్ ప్రధాన నగరమైన లాసాకి వ్యాపారమార్గం ఉంది. ఈ వ్యాపారమార్గంలోనే యాటుంగ్, గ్యాంట్సేల భారతసైనిక కేంద్రాలున్నాయి.

ఈ మూడు సరిహద్దులూ కాక. కాశ్మీర్‌లోని లడఖ్‌లోయ ప్రాంతాన్ని అంటి చీనాలోని సింకియాంగ్ రాష్ట్రం ఉంది. మొత్తం ఈనాలుగు ప్రాంతాలూ చీనా కమ్యూనిస్టుప్రభుత్వంతో మనదేశాన్ని అతి సన్నిహితం చేస్తున్నవి.

చీనా కమ్యూనిస్టులు భారతదేశంపైన దండయాత్ర చేసే పక్షంలో (ఇది అసంభవమని భారతప్రభుత్వ అభిప్రాయం) ఈ నాలుగు దిశలనుంచీ భారతదేశానికి ముప్పు ఉంటుంది. ప్రపంచ యుద్ధం సంభవించినట్లయితే రష్యన్లు సింకియాంగ్ రాష్ట్రం ద్వారానో, చీనా కమ్యూనిస్టులు ఈ నాలుగు సరిహద్దుల ద్వారానో, భారతదేశంపైన దాడిచెయ్యగలరని అమెరికన్ల అభిప్రాయం. అయితే, కమ్యూనిస్టుల తరహా దండయాత్ర చెయ్యడం కాదనీ, దేశీయకమ్యూనిస్టుపార్టీల ద్వారా విప్లవం లేవలసిందే కాని దురాక్రమణ జరగబోదనీ భారతప్రభుత్వ విశ్వాసం. ప్రపంచ యుద్ధం సంభవించినట్లయితే, పరిస్థితులు భిన్నంగా ఉండవచ్చును. అమెరికన్లు భారతదేశాన్ని ఆక్రమించుకుంటారని కమ్యూనిస్టులూ, కమ్యూనిస్టులే ఆక్రమించుకుంటారని అమెరికన్లూ భావిస్తున్నందువల్ల, అట్టి భయాలకు ఆధారమున్నప్పటికీ లేకపోయినప్పటికీ, ఒకరికంటె మరొకరు ముందు ఆక్రమించుకోడానికి యత్నం జరగవచ్చును.

అగ్రరాజ్యాలయుద్ధ వ్యూహాలు అనూహ్యాలు. అందువల్లనూ, అటువంటి దురాక్రమణకు అవకాశం లేకపోయి నట్లయినా కనీసం కమ్యూనిస్టు గూఢచారులు రహస్యంగా ప్రవేశించకుండా నిరోధించవలసిన అవసరంకూడా ఉండడంవల్లనూ, భారతప్రభుత్వం ఈ సరిహద్దుల్ని అతి జాగ్రత్తగా కాపాడక తప్పదు.

అయితే సరిహద్దుల్ని కాపాడాలి అంటే, ఈప్రాంతం అనువైనది కాదు.

మొన్న మొన్నటివరకూ జనసంచారం అసాధ్యమని భావించబడిన హిమాలయ శ్రేణులలో ఇప్పుడు దుర్గమమైన వైనప్పటికీ కనుమ మార్గాలు కనిపెట్టబడినాయి. తూర్పున సైకాంగ్ రాష్ట్రం నుంచి టిబెట్‌కి వచ్చే మార్గం ఎంత దుర్గమమైనా, చీనాకమ్యూనిస్టు సేనలు సాహసించి, అన్ని నిరోధాలనూ అధిగమిస్తున్నారట. చీనానుంచి టిబెట్ ప్రయాణంకంటె, టిబెట్ నుంచి భారతదేశానికి ప్రయాణం సులభం. టిబెట్ రాయబారులందరూ భారతదేశంవచ్చి ఇక్కడనుంచే చీనాదేశం వెళుతున్నారు.

టిబెట్ ప్రధాన నగరమైన లాసాలో చీనా సైన్యాలను నిలవరించినప్పుడు, ఆ సైన్యాలకు భారతదేశం ఎక్కువదూరం కాదు. సిక్కిం, భూటాన్ రాజ్యాలమధ్యకల భారత భూభాగానికి టిబెట్‌లోని చుంబీలోయ అతిసమీపంలో ఉంది. చుంబీలోయ ఇదివరకే చీనా కమ్యూనిస్టు సేనల వశమయింది. కలింపాంగ్‌కు 144 మైళ్ళదూరంలోఉన్న యాటుంగ్‌లో భారత సైనికదళాన్ని తొలగించాలని చీనా ప్రభుత్వం అడిగినట్లయితే, భారతప్రభుత్వం అంగీకరించక తప్పదు. యాటుంగ్ టిబెట్‌కి చెందినది. అక్కడ చీనా కమ్యూనిస్టులే వ్యాపారమార్గాన్ని రక్షించడానికి తమ సైనికదళాన్ని నిలవరించవచ్చును. యాటుంగ్, డార్జిలింగ్ నగరానికి 146 మైళ్ళలో ఉంది. భూటాన్ ప్రధాన నగరమైన పునఖాకు 224 మైళ్లలోనూ, సిక్కిం ప్రధాన నగరమైన గాంగ్టక్‌కు 80 మైళ్లలోనూ ఉంది.

లడఖ్‌లోయ ప్రాంతాన సంరక్షణ కూడా చాల అవసరం. సింకియాంగ్ రాష్ట్రంలో రష్యన్, చీనా కమ్యూనిస్టు అధికారుల సమిష్టి నిర్వహణలో రహస్య సన్నాహాలు ఏవో జరుగుతున్నాయి. పశ్చిమ టిబెట్ పర్వతప్రాంతంలో ఏటంబాంబుల తయారీకి అవసరమైన యురేనియం మొదలైన వున్నట్లు రష్యన్ విజ్ఞానశాస్త్ర ప్రవీణులు కనిపెట్టారనీ, అక్కడా, సింకియాంగ్ రాష్ట్రంలోనూ రష్యన్లు సైనిక వైమానిక స్థావరాలు స్థాపిస్తున్నారనీ అమెరికన్ పత్రికలు వ్రాస్తున్నాయి. సింకియాంగ్ రాష్ట్రం చీనాదేశానికి చెందినదైనప్పటికీ, అనేక సంవత్సరాలుగా రష్యన్లు అక్కడ గవర్నర్‌తో కుట్రచేసి రహస్యంగా తమ ప్రాబల్యాన్ని స్థిరపరచుకొన్నారని అమెరికన్ ప్రభుత్వం ఇటీవల విమర్శించింది. ఇప్పుడు చీనాలో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వం స్థాపించబడిన తరవాత సింకియాంగ్‌లో తమ అధికార ప్రాబల్యాన్ని పునరుద్ధరించుకున్నప్పటికీ, అక్కడి రష్యన్ల సన్నాహాలకు మద్దతు ఇస్తున్నదని అమెరికన్లు చెప్తున్నారు. ఈరాష్ట్రంలోదక్షిణానగల కాష్గర్, యార్కండ్ నగరాలకూ లడఖ్‌లోయలోని లే నగరానికీ మధ్యకారకోరం పర్వతమార్గంగుండా అనేక శతాబ్దాలుగా వ్యాపారం జరుగుతోంది. ఇటీవలనేచీనా కమ్యూనిస్టులు అక్కడ స్థిరపడినతరవాత కారకోరం కనుమమార్గాన్ని నిరోధించి, వ్యాపారం జరగరాదని నిషేధించారు. కాష్గర్‌లోని భారతప్రభుత్వపు కాన్సలేట్‌ని మూసివెయ్యాలని భారతప్రభుత్వానికి చెప్పారు. దీనినిబట్టి సింకియాంగ్ రాష్ట్రంలో రహస్య సన్నాహాలు జరుగుతున్నట్లు అనుమానించబడుతోంది. 1950 లో రష్యా, చీనాప్రభుత్వాల మధ్య జరిగిన ఒడంబడిక ప్రకారం సింకియాంగ్ రాష్ట్రంలోని ఖనిజసంపదను వినియోగంలోకి తేవడానికి ఒప్పందల కుదిరింది. రష్యానుంచి కాష్గర్‌కు పన్నెండురోజుల ప్రయాణం. లడఖ్‌లోయకు సమీపంలో సింకియాంగ్‌లో కాష్గర్, యార్కండ్, కర్గాలిక్ నగరాలలో ప్రధాన స్థావరాలు నిర్మించబడుతున్నాయి. కాష్గర్‌నుంచి లడఖ్‌లోయలోని లే నగరమూ, శ్రీనగరూ దాదాపు 380 మైళ్లలో ఉన్నాయి.

కాశ్మీర్‌లో లడఖ్‌లోయలో కాని, శ్రీనగర్, లే నగరాల మధ్య కాని, సరైన ప్రయాణసౌకర్యాలు లేవు. పెంటాల్లో వెళ్లడం కూడా దుర్ఘటం. అందువల్ల దండయాత్ర ప్రమాదమే ఉన్నట్లయితే, లడఖ్‌లోయ అతి బలహీనస్థితిలో ఉందని చెప్పాలి.

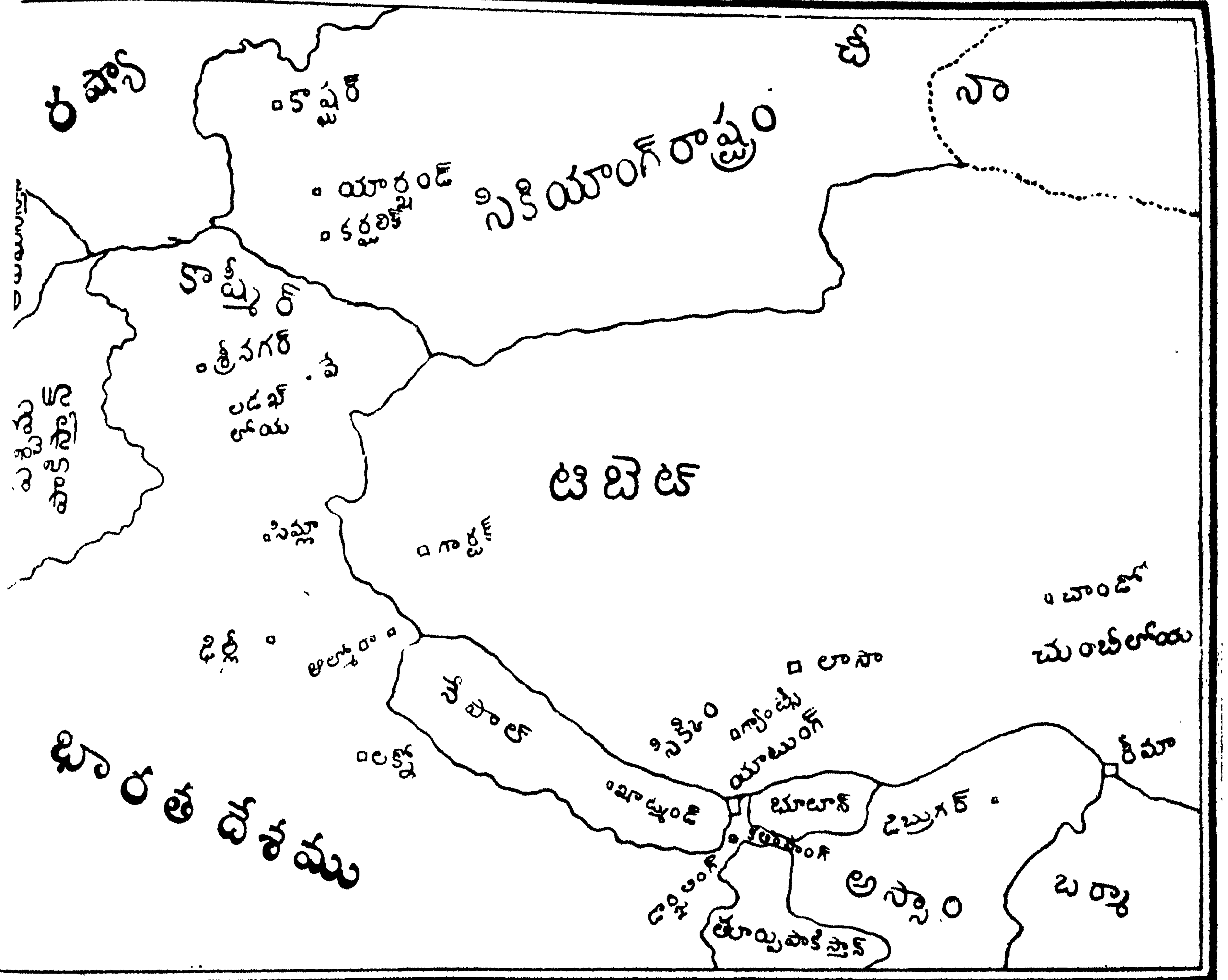
అస్సాం ఈశాన్య సరిహద్దులో కొసనున్న రీమాపట్టణాన్ని చీనా కమ్యూనిస్టు సేనలు ఆక్రమించుకున్నాయి. ఈ ప్రాంతంలో సరిగ్గా ఈ పట్టణమే టిబెట్‌కీ అస్సాం రాష్ట్రానికీ సరిహద్దు. ఇక్కడ మొన్నమొన్నటివరకూ భారత సైనికదళం ఒకటి ఉండేది. ఈ పట్టణం ఎవరికి చెందుతుందో మెక్మహాన్ ఒడంబడిక స్పష్టపరచడంలేదు. అందువల్ల ఇప్పుడీ విషయమై భారత ప్రభుత్వం వివాదం మానుకుని, ముమ్ముందు రాయబారాలద్వారా పరిష్కరించుకోడానికి నిశ్చయించుకుంది.

రీమాను చీనా సేనలు ఆక్రమించుకోడంతో అవి దుర్గమమైన కొండప్రాంతంలో అస్సాం రాష్ట్రానికి పంచనే చేరాయన్నమాట. ఈ ప్రాంతమంతటా అస్సాంరాష్ట్రంలో నివసించేది అబోర్, మిష్మి కొండజాతులవారు. దట్టమైన అడవులతోనిండిన ఈ పర్వతప్రాంతంలో సరిహద్దురక్షణ దుష్కరమైనది. ఈ కొండజాతులవారికీ బ్రహ్మపుత్రానదీతీరవాసులకూ సన్నిహిత బాంధవ్య మేదీలేదు. ఈ కొండజాతులవారు స్వేచ్ఛాజీవులు. నాగరక జీవన సౌకర్యాలు వీరికి కొరవ. అందువల్ల, కమ్యూనిస్టులు వీరిని అరాచకచర్యలకు పురికొల్పే అవకాశం ఉంది. కాబట్టి ఈచోట, అస్సాం తూర్పు సరిహద్దులోవలెనే, విశేషరక్షణ సన్నాహాలను ఏర్పాటుచెయ్యవలసిన అవసరం కలుగుతున్నది.

ఇంతేకాదు. రీమాకు అతిసమీపంలోనే తూర్పున బర్మా సరిహద్దుకూడా ఉంది. బర్మాలో ఆ ప్రాంతంకూడా అస్సాంలో వలెనే పర్వతాలూ అరణ్యాలతో నిండిఉంది. అస్సాం కొండజాతులలోవలెనే అక్కడకూడా కొండజాతులపై కమ్యూనిస్టుల ప్రభావం లేకపోలేదు.

అస్సాంకు ఉత్తరానకల ఈ సరిహద్దు సమస్య భారతదేశానికెంతప్రధానమో, తూర్పు పాకిస్తాన్‌కికూడా అంతే ప్రధానం. తూర్పు పాకిస్తాన్‌కీ, టిబెట్‌కీమధ్య డార్జిలింగ్ జిల్లా ఒక్కటే అడ్డుఉంది.

ఈమూడు మార్గాలే కాక పశ్చిమ టిబెట్‌నుంచి లడఖ్‌లోయలోనికీ, ఉత్తరప్రదేశ్‌లోని ఆల్మోరా జిల్లాలోనికీ కనుమ మార్గాలున్నాయి. అయితే ఆల్మోరా జిల్లా టిబెట్‌లమధ్య ఇంతవరకూ ఎన్నడూ రాకపోకలు జరగలేదు. చీనా కమ్యూనిస్టుల దేశపటచిత్రాల ప్రకారం మానసరోవర ప్రాంతం టిబెట్‌లో చేర్చబడింది. మానసరోవరం వరకూ టిబెట్‌నుంచిఇంతవర కెవరూ ప్రయాణంచెయ్యలేదు. ఈమార్గాన్ని ఇప్పుడు రహస్యంగా నిర్మించడానికి యత్నం జరుగుతున్నదని ఇదివరలో న్యూయార్క్ టైమ్స్ పత్రిక వ్రాసింది. కాని, ఈప్రాంతమంతా ఎల్లప్పుడూ మంచుతో నిండి ఉంటుంది. వేసవికాలంలో హిమపాతాలు, నదీ ప్రవంతులూ ప్రయాణానికి ఆటంకం కలిగిస్తాయి. ఇటువంటి చోట మార్గాన్ని నిర్మిస్తున్నారంటే నమ్మ శక్యంకాదు. పర్వతాలు విమానప్రయాణానికి ఆటంకం కలిగిస్తాయి. విమానయానమే ఇక్కడ సాధ్యపడితే, పశ్చిమ టిబెట్‌లోని గార్టక్, షిప్కి, థోల్డి, లోహ్మా మొదలైన నగరాలు సమీపం కాగలవు.

రీమా, కలింపాంగ్, ప్రాంతాల సరిహద్దు మెక్మహాన్ సమావేశ నిర్ణయం ప్రకారం ఏర్పాటు కాబడిందని పైన చెప్పబడింది. ఇదివరలో ఎన్నడూ ఈప్రాంతాల అట్టే జనసంచారానికి గాని, సైన్యాల తరలింపుకు కాని సౌకర్యం లేకపోయినందువల్ల ఇక్కడ సరిహద్దు రక్షణసమస్య రాలేదు. కాని ఇప్పుడు సైన్యాల తరలింపు భీతి లేకపోలేదని, తూర్పు టిబెట్‌లో చీనాసైన్యాల సాహసమే నిరూపిస్తోంది. ఇంతకంటె ముఖ్యసమస్య కమ్యూనిస్టు గూఢచారులు రహస్యంగా ప్రవేశించకుండా కాపాడవలసిన అవసరం. కాని నిత్యం మంచుతో నిండి, భరించ శక్యంకాని చలిలో రక్షణదళాలను నిలవరించడం కష్టమే. రీమాకు పశ్చిమాన సరిహద్దు సరిగ్గా నిర్ణయం కానందువల్ల ఉభయపార్శ్వాలా మొత్తం దాదాపు 80 మైళ్ల మేర భూటాన్ వరకూ 890 మైళ్ల సరిహద్దుపొడుగునా కాపలా పెట్టడం కష్టం. అందువల్ల ఈ సరిహద్దువిషయమై చీనా, భారతప్రభుత్వాల మధ్య త్వరలోనే సమాధానం కుదరవలసి ఉంది. సమాధానం కుదిరినప్పటికీ గూఢచారులను అరికట్టడానికి భారతప్రభుత్వం రక్షణ స్థావరాలు స్థాపించవలసిన అవసరం కలుగుతున్నది.

బ్రిటిష్‌పాలకుల కాలంలో వారి సమస్య రష్యాకూ భారతదేశానికీ మధ్య దుర్బలమైన చిన్నదేశాలను స్వతంత్రంగా ఉంచి ఆ దేశాల స్వాతంత్ర్యాన్ని కాపాడ్డానికి ఉభయప్రభుత్వాలూ హామీ నిచ్చేవి. ఆ రీతిగా ఆఫ్ఘనిస్తాన్, టిబెట్ రాజ్యాలు ఉపకరించాయి. ఆఫ్ఘనిస్తాన్ ప్రభుత్వం ఎక్కువ సైన్యం నిర్మించుకోరాదని, ఆ దేశపు స్వాతంత్ర్యాన్ని భంగపరచరాదనీ నిర్ణయిస్తూ రష్యా, బ్రిటిష్ ఇండియా, ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌లు కాబూల్ ఒడంబడిక చేసుకున్నాయి. బ్రిటిష్ పాలకు లున్నంతకాలమూ ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌లో తమ ప్రాబల్యం స్థిరపరుచుకొని, ఆ దేశీయులకు రష్యాతో ఎట్టి సంబంధమూ లేకుండా జాగ్రత్తపడుతూ వచ్చారు. దాదాపు ఉత్తరఆఫ్ఘనిస్తాన్ సరిహద్దు వరకూ, అనగా రష్యన్ టర్కిస్తాన్‌లోని కుష్క పట్టణం వరకూ, టర్కిస్తాన్ సైబీరియన్ రైల్వే ఒక శాఖ వస్తుంది. బ్రిటిష్‌ఇండియాలో వాయవ్య సరిహద్దున రైలుమార్గాలు, పెషావర్ వరకూ, బెలూచిస్తాన్‌లో క్వెట్టానుంచి చామన్‌వరకూ ఉన్నాయి. చామన్‌వద్దనుంచి ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌లోని కాబూల్, కాంద

హార్ నగరాలగుండా కుష్కా పట్టణానికి 600 మైళ్లు మాత్రం ఉంటుంది. ఇంత మేరా ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌లో రైల్వే నిర్మించబడి నట్లయితే, బ్రిటిష్‌ఇండియా రైల్వేలతో రష్యన్ రైల్వేలు కలిసేవి. కాని ఈవిధంగా కలిసినట్లయితే ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌కే కాక బ్రిటిష్ ఇండియాకు కూడా ముప్పుఉందని భావించడంవల్ల ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌లో రైలుమార్గాన్ని నిర్మించడం మేలుకాదని బ్రిటిష్‌వారు ఆఫ్ఘనిస్తాన పాలకులకు హితబోధ చేసేవారు. ఆఫ్ఘనిస్తాన్ కూడా ఈ అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో బలికాకూడదనే ఉద్దేశంతో రైలు మార్గాన్ని నిర్మించలేదు.

చీనాలో బలీయమైన కేంద్రప్రభుత్వం లేకపోయినందువల్ల టిబెట్‌కూడా ఇదేరీతిగా బ్రిటిష్ పాలకులకు వినియోగపడింది. కాని ఇప్పుడు పరిస్థితి మారిపోయింది. ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌తో సరిహద్దు రక్షణభారం పాకిస్తాన్‌పైన పడింది. ఈ విధంగా మాసినట్లయితే ఆఫ్ఘనిస్తాన్, పాకిస్తాన్‌ల రక్షణ, భారత ప్రభుత్వానికి క్షేమం. అందువల్ల ప్రపంచయుద్ధమే సంభవించి, భారతదేశం ప్రవేశించాలని రష్యన్లు తలపెట్టే పక్షంలో, అప్పుడా ముప్పుని ఆఫ్ఘనిస్తాన్, పాకిస్తాన్, భారత ప్రభుత్వాలు ఏకమై నిరోధించవలసిన అవసరం కలుగుతుంది.

ఇదేరీతిగా నేపాల్, సిక్కిం, భూటాన్‌రాజ్యాల సంరక్షణకూడా భారత ప్రభుత్వానికి అవసరం. ఇటీవల నేపాల్‌లో జరిగిన సంఘటనల్నిబట్టి, ఆ దేశంలో సరిహద్దురక్షణ మరింత కష్టమని తెలుస్తుంది. నేపాల్ ఎప్పుడూ బ్రిటిష్‌వారిపట్ల స్నేహభావంతోనే ఉండేది. నేపాల్‌తో బ్రిటిష్‌వారికి 1814 లో ఒక్కసారే యుద్ధం జరిగింది. అప్పుడు జరిగిన సగౌలీ సంధి తరవాత కలత ఎన్నడూ సంభవించలేదు. 1927 లో బీహార్‌లోని రక్సౌల్ పట్టణంనుంచి అమ్లేక్‌గంజ్ వరకూ రైలుమార్గం నిర్మించబడింది. నేపాల్‌లోకూడా ఉత్తరాన ఉన్నత పర్వతప్రాంతంలో కిరాతులు, మగర్‌లు, భోటియాలుఅనే కొండజాతులవారున్నారు. వీరుకూడా స్వేచ్ఛాజీవులు. ప్రభుత్వ శాసనాలకు లోబడరు.

నేపాల్‌నుంచి టిబెట్‌కి ప్రయాణం కొంచెం సులువు. 1790 లో నేపాల్ నుంచి బయలుదేరి గూర్ఖాలు టిబెట్ పై దాడిచేసి లాసా నగరాన్ని ఆక్రమించుకున్నారు. తరవాత చీనా సేనలు గూర్ఖాలను తరిమివచ్చి నేపాల్‌ను ఆక్రమించుకున్నాయి. చీనాసేనలు తరలిపోయిన కొంతకాలానికి నేపాల్ స్వాతంత్ర్యం పొందింది. తిరిగి 1854 లో టిబెట్ నేపాల్ దేశాలమధ్య యుద్ధం జరిగింది. మంచుకొండలమధ్య జరిగిన ఈ యుద్ధం చరిత్రలో అపూర్వమైనదని చెప్పబడింది. కాని యుద్ధం ఫలితంగా ఏమీ జరగలేదు. ఉభయదేశాలూ స్వతంత్రంగానే ఉన్నాయి. నేపాల్ టిబెట్ దేశాలమధ్య సులువుగా రాకపోకలు జరగడానికి వీలున్నందువల్ల, నేపాల్‌లో ఇటీవల మహారాజుకు ప్రధానమంత్రికీ మధ్యవచ్చిన కలహంవల్ల, భారత ప్రభుత్వానికి ఆందోళన కలిగింది. నేపాల్ సర్వస్వతంత్రమైన దేశమైనప్పటికీ, నేపాల్ శాంతి, దేశరక్షణాలు, భారతప్రభుత్వానికి వాంఛనీయాలు. అందువల్ల మైత్రీ భావంతో ఉభయులకూ హితవు బోధించి పండిట్ నెహ్రూ సామరస్యంచేకూర్చారు. కాలానుగుణంగా దేశపరిపాలనలో ప్రజాప్రతినిధులకు తావివ్వాలని భారతప్రభుత్వం ఇచ్చిన సలహాను ఉభయులూ ఆమోదించారు. నేపాల్ స్వతంత్రదేశమైనప్పటికీ, ఇకనుంచి ఆదేశపు విదేశవ్యవహారాలలోనూ, దేశరక్షణ వ్యవహారాలలోనూ భారతప్రభుత్వం శ్రద్ధవహించక తప్పదు. సిక్కిం, భూటాన్ రాజ్యాలక్షేమం దృష్ట్యా భారత ప్రభుత్వం 1950 లో ఒడంబడికలు చేసుకుంది. భూటాన్‌రాజ్యం భారతప్రభుత్వం సలహానుసరించి కాని విదేశాలతో ప్రమేయం పెట్టుకోదు. సిక్కిం రాజ్యపు విదేశాంగ, దేశరక్షణ వ్యవహారాలనూ, రవాణా సౌకర్యాలనూ భారత ప్రభుత్వమే నిర్వహించడానికి నిర్ణయమయింది. ఈరీతిగా ఉత్తరాన టిబెట్‌కీ భారతదేశానికీ మధ్యనున్న నేపాల్, సిక్కిం, భూటాన్ రాజ్యాల సంరక్షణలో భారతప్రభుత్వం ప్రత్యక్షంగానూ, నైతికంగానూ తోడ్పడవలసిన అవసరం కలిగింది.

అస్సాంరాష్ట్ర తూర్పు సరిహద్దు సంరక్షణకూడా అనేక కష్టాలతో కూడుకునిఉంది. అస్సాం, బర్మాలను ఉత్తరదక్షిణాలుగా వ్యాపించిఉన్న పాట్‌కాయ్, నాగా, లూషాయ్ పర్వతశ్రేణులు విడదీస్తున్నాయి. మణిపుర సంస్థానం నాగా పర్వతాల మధ్య అన్యప్రాంతాలకు దూరంగా విడదియ్యబడిన పీఠభూమి. ఈ పర్వతశ్రేణులు హిమాలయశ్రేణులంత ఎత్తైనవికావు. అడవులూ పర్వతాలూ దుర్గమమైనవైనప్పటికీ, ఇక్కడ అనేకమంది కొండజాతులవారు నివసిస్తున్నారు. అనేకచోట్ల ఈ పర్వతశ్రేణులలో కనుమమార్గాలున్నాయి. కాని కొండజాతులవారికి భయపడి ఈ మార్గాల నెవరూ వినియోగించరు. దక్షిణాన లూషాయ్ పర్వత ప్రాంతాలలో అరకాన్‌కీ, తూర్పు పాకిస్తాన్‌కీమధ్యమాత్రం జనుల రాకపోకలకు వీల్లున్నాయి. మొత్తం 800 మైళ్లుపైగా ఉన్న ఈ సరిహద్దు రక్షణ దుష్కరం. ఈ ప్రాంతాల కొండజాతులతో ఇంకా సామరస్యం సాధించవలసి ఉంది. నాగ, ఖాసీ, అబోర్, మిష్మి, మిరి, లూషాయ్ జాతులవారనేకులున్నారు. వీరిలో దాదాపు అందరూ భారతప్రభుత్వ పరిపాలనపట్ల కాని, ఏ ప్రభుత్వపరిపాలన పట్ల కాని విముఖులే.

నాగరికులైన అస్సాంరాష్ట్రవాసులపట్ల కొండజాతులవారు వైరభావం వహిస్తారు. కాని క్రైస్తవమతం వీరిలో ఇటీవల అధికంగా వ్యాపిస్తున్నది. అందువల్ల ఈ పర్వత ప్రాంతాలలో సరిహద్దు రక్షణకేకాక, కొండజాతులవారు అన్యుల ప్రోద్బలంవల్ల అరాచకం రెచ్చకొట్టకుండా నివారించడానికీ, వారిదాడులను అరికట్టడానికీ, వారిలో వారి యుద్ధాలను నివారించడానికీ, ఈ ప్రాంతంలో రక్షణకు విశేషసన్నాహం చేయవలసిన అవసరం కలుగుతున్నది. మన రిపబ్లికన్‌రాజ్యాంగంలో అస్సాం అరణ్య, పర్వతప్రాంతాలలోని ప్రజలజీవన సౌకర్యాభివృద్ధి నిమిత్తం ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు చెయ్యబడినాయి.

అస్సాం రాష్ట్రానికి మరొక ప్రధానమైన సమస్య ఉంది. ఉత్తరాన బీహార్‌లోని కొద్ది ప్రాంతంతోనూ పశ్చిమ బెంగాల్‌లోని డార్జిలింగ్ జిల్లా, కూచ్ బిహార్‌లతోనూ అస్సాం రాష్ట్రానికి చిన్న సరిహద్దు మాత్రమే ఉంది. అస్సాం రాష్ట్రమంతా దాదాపు

భారతదేశానికి అంటకుండా విడిగానే ఉందని చెప్పవచ్చును. భారతదేశంనుంచి అస్సాం రాష్ట్రాన్ని, తూర్పు పాకిస్తాన్ విడదీస్తున్నది. బీహార్‌తో కలిసిన కొద్ది మేరా అరణ్యమూ కొండలతో నిండిఉంది. పాకిస్తాన్‌తో సఖ్యత చెడకముందు అస్సాంరాష్ట్రానికి తూర్పు పాకిస్తాన్‌గుండా ప్రయాణం చెయ్యవలసివచ్చేది. ఇప్పుడు బీహార్ రాష్ట్రాన్నీ అస్సాం రాష్ట్రాన్నీ కలుపుతూ ఒక రైలుమార్గం నిర్మించబడింది. అయినా అస్సాంరాష్ట్రంలో ప్రయాణ సౌకర్యాలు బహుకొద్దిఅని చెప్పాలి. తూర్పున బర్మాతో 800 మైళ్ల పొడవున సరిహద్దుఉంటే, పశ్చిమాన తూర్పు పాకిస్తాన్‌తో 600 మైళ్లు పొడుగున సరిహద్దుఉంది. ఇదికాక అస్సాం నంటిపెట్టుకుని త్రిపురాసంస్థానం తూర్పు పాకిస్తాన్‌లోకి చొచ్చుకుని ఉంది.

బ్రిటిష్ పాలకులకు లేని దీర్ఘసరిహద్దుల సమస్య, దేశాన్ని రెండు రాజ్యాలుగా (నాలుగు ఖండాలుగా) చీల్చినందువల్ల వస్తున్నది. పశ్చిమపాకిస్తాన్‌కీ తూర్పు పాకిస్తాన్‌కీ మధ్యన రాజస్థాన్, మధ్యభారత్, ఉత్తరప్రదేశ్, బీహార్ రాష్ట్రాలున్నాయి. అస్సాంకీ భారత రిపబ్లిక్‌కీ మధ్యన, తూర్పు పాకిస్తాన్ ఉంది. ఈవిధంగా నాలుగు ఖండాలుగా చీల్చబడినందువల్ల భారత పాకిస్తానులకు, సరిహద్దులమొత్తం పొడవు కొన్ని వేల మైళ్లుంది. సరిహద్దులని చెప్పబడుతున్న ఈప్రాంతమంతా. 1947 ఆగస్టు 15 కి పూర్వం ఒకే ప్రాంతంగా ఉండడంవల్ల, రైలుమార్గాలు, రోడ్లు అనేకం ఉభయరాజ్యాలలోనూ అల్లుకుని ఉన్నాయి. ఇప్పుడు ఒక్కసారిగా ఈమార్గాలనునిరోధించి, సరిహద్దుల పొడుగునా ప్రయాణసౌకర్యాలను నిర్బంధించవలసి వస్తున్నది. స్వేచ్ఛా ప్రయాణానికి ఆటంకం కలుగుతున్నది. ఇంతమేరనూ కాపలా ఉంచాలంటే, సామాన్య సరిహద్దు గస్తీలు చాలవు. పోలీసు, సైనిక స్థావరాలను విస్తారం ఏర్పాటుచేయవలసివస్తున్నది.

భారత పాకిస్తానులమధ్య యుద్ధమే సంభవించినట్లయితే, వేలమైళ్ల పొడుగున వ్యాపించిన ఈ సరిహద్దులను అనేకచోట్ల దురాక్రమణపరులు అతిక్రమించి రావడానికి వీలున్నది. రక్షణసైన్యాలకు తెలియరాకుండా అకస్మాత్తుగా దాడిచెయ్యడానికి వీలున్నందువల్ల, భారతపాకిస్తానుల మధ్య సరిహద్దుల రక్షణ సమస్య అతి క్లిష్టమైనదౌతున్నది. కొన్ని దారులను కాపినంతమాత్రంచేత రక్షణ కట్టుదిట్టం కాజాలదు. యుద్ధం సంభవించేపక్షంలో, తూర్పుపాకిస్తాన్, అస్సాం రాష్ట్రాలకు ముప్పు అధికం. ఈ రెండూ కేంద్రప్రభుత్వాలకు దూరంగా ఉన్నాయి. తూర్పు పాకిస్తాన్‌కు మూడు వైపుల భారత రిపబ్లిక్ రాజ్యాలు, నాలుగో వైపున బంగాళాఖాతం ఉన్నాయి. తూర్పుపాకిస్తాన్‌పై దాడి జరిగేపక్షంలో, పశ్చిమ పాకిస్తాన్ సహాయం చెయ్యలేని స్థితిలో ఉంటుంది. సైన్యాలను సముద్రంమీదుగా ఓడల్లో భారత ఖండాన్ని, సింహళద్వీపాన్ని చుట్టి పంపవలసివస్తుంది. కాని పాకిస్తాన్‌కి సైనిక సహాయాన్ని పంపగల నౌకాబలం లేదు. మూడు దిశలనుంచీ భారత సైన్యాలు తూర్పు పాకిస్తాన్‌ను చుట్టుముట్టి ఇట్టే ఆక్రమించుకోగలుగుతాయి. పశ్చిమ పాకిస్తాన్ సైన్యాలు భారత రిపబ్లిక్‌లోని ఉత్తర రాజ్యాలన్నిటినీ (రాజస్థాన్, మధ్యభారత్, ఉత్తరప్రదేశ్, బీహార్) జయిస్తే కాని తూర్పు పాకిస్తాన్ చేరలేవు. అస్సాంరాష్ట్రాన్ని జయించడం ఇంత సులువుకాకపోయినప్పటికీ, మిగతా రిపబ్లిక్ రాజ్యాలనుంచి వేరుచెయ్యడం పాకిస్తాన్ సైన్యాలకి సులువౌతుంది. తూర్పుపాకిస్తాన్ సేనలు ఉత్తర సరిహద్దుదాటి డార్జిలింగ్ జిల్లాను ఆక్రమించుకుంటే, భారతదేశానికీ అస్సాంరాష్ట్రానికీ మధ్య సంబంధం తెగిపోతుంది. కాని భారత సైన్యాలతో ప్రత్యక్షయుద్ధంలో నిలిచి పోరాడగలబలం తూర్పు పాకిస్తాన్‌కి లేదు. పశ్చిమాన మాత్రం భారత పాకిస్తాన్ సైన్యాలకు దీర్ఘయుద్ధం జరగడానికి అవకాశాలుంటాయి.

సరిహద్దులలో ఎంత భారీసన్నాహాలు చేసినప్పటికీ రక్షణ దుష్కరమైన సమస్య. అందువల్ల భారత పాకిస్తానులు మైత్రీభావంతో ఉంటేతప్ప, సరిహద్దుల్ని రక్షించడమనేది అసంభవం. దేశరక్షణ సమస్యను ప్రపంచయుద్ధం దృష్ట్యా గమనించినట్లయితే, పశ్చిమాన పర్షియా, ఆఫ్ఘనిస్తాన్, పాకిస్తాన్ దేశాల సంరక్షణ భారతదేశానికికూడా ప్రధానం. ఈ రాజ్యాలు దురాక్రమణను నిరోధించలేనిపక్షంలో, భారతదేశానికి ముప్పు తప్పదు. అందువల్ల దేశరక్షణలో ఈ రాజ్యాలన్నీ సహకరించక తప్పదు. సహకరించినట్లయితే భూమార్గాలగుండావచ్చే దండయాత్రలను నిరోధించడానికి అవకాశం ఉంటుంది. అటువంటి ముప్పు వచ్చినప్పుడు, ఈ రాజ్యాలు వాటంతటవే సహకరించగలవు. అయితే నేటి ప్రపంచ సమస్యల దృష్ట్యా అగ్రరాజ్యాల దండయాత్రలకంటె, ఆఫ్ఘనిస్తాన్, పాకిస్తాన్, భారతదేశాలమధ్య సంఘర్షణలే సంభవాలని తోచకమానదు. కాశ్మీర్ సమస్య పరిష్కారమైతే, భారత పాకిస్తాన్ రాజ్యాలమధ్య సరిహద్దురక్షణ పెద్దసమస్య కాబోదు. ప్రకృతి ప్రసాదించిన రక్షణ సదుపాయాలకూ, అంతర్జాతీయ సహకారానికీ లోబడి ఉండగలవు. అప్పుడు సరిహద్దులు జాతులను, రాజ్యాలను దూరంచేసే నిరోధాలుగాకాక, వానిమధ్య సన్నిహితభావం కలిగించే అనుబంధాలు కాగలవు.

కైలాసనాథ దేవాలయము

శ్రీ టి. యస్. రామచంద్రన్

భారతీయ దేవాలయాలు మానవాకృతికి ప్రతిబింబాల వంటివి. దేవాలయనిర్మాణాని కుపయోగించే చలువరాళ్లు మొదలైన వి దేవాలయాలకు అస్థిపంజరాలని అనవచ్చును. దేవాలయాలశిల్పం మానవ వాకృతితో పోల్చవచ్చును. వీటిలోని శిల్పభంగిమలు, చిత్తరువులు మొదలైనవాటిని శరీరాలంకారభూతములైన నగలు, ఆకారసౌందర్యము, మొదలైనవాటితో సరిపోల్చవచ్చును.

అలంకృతమయిన మానవశరీరంలో ఆత్మాన్వేషణ అంత తేలికకైన పని కాదు. అల్లాగే దేవాలయగర్భగృహంలో వేంచేసి ఉండే స్వామిని దర్శించడంకూడా కొంతవరకు దుష్కరమే. అందుచేత దేవాలయాలు దర్శించేసామాన్య ప్రేక్షకులు బాహిరమైన శిల్పసౌందర్యమే చూచి ఆనందిస్తారు. ఎవరికో కొద్దిమందికి మాత్రమే దేవాలయాలలో భగవత్సాక్షాత్కారం పొందే భాగ్యం కలుగుతుంది.

ఈలోటు పూర్తిచెయ్యడంకోసం దేవాలయనిర్మాత లనేకులు, మనదేవాలయాల్లో భగవల్లీలలు ప్రదర్శించేశిల్పా లనేకం చెక్కడం ప్రారంభించారు. ఈశిల్పాలకోసం వీరు సృష్టిస్థితిలయకర్తలైన బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల లీలలే ప్రధానంగా స్వీకరించారు. ఈత్రిమూర్తుల లీలలు ఎల్లోరాలోని కైలాసనాథ దేవాలయంలో చెక్కబడినంత కన్నుల పండువుగా మరి ఏ ఇతరదేవాలయంలోను కనిపించవు. ఈదేవాలయం హైదరాబాదుసంస్థానంలో ఉన్నది.

దక్షిణహిందూస్థానంలోని చిదంబర నటరాజ దేవాలయము, తంజావూరులోని బృహదీశ్వరాలయము శిల్పదృష్ట్యా ఈకైలాసదేవాలయంతో సరిపోల్చదగినవిగా ఉన్నాయి. ఈ దేవాలయాల లాగే కైలాసనాథ దేవాలయము, ఆకాలపు శిల్పసంప్రదాయాల కొక కళాక్షేత్రంలా మనకళ్లల్లో మెరుస్తుంది. ఇంతేగాదు; పరమేశ్వరారాధనకు కూడా ఇదిఅనువైన మహాపుణ్యక్షేత్రమే.

దక్షిణదేశంలో పర్వతాలు దొలిచి చెక్కిన దేవాలయాలు మూర్తిశిల్పంలో బాగా ప్రసిద్ధికెక్కాయి. కైలాసదేవాలయంలో కూడా మూర్తిశిల్పాలు ప్రేక్షకుల నెక్కువగా ఆకర్షిస్తాయి. ఈదేవా

వెన్నెలలో ఎన్నూరు"

([illegible], వాష్ త్రివర్ణ చిత్రము)

చిత్రకారుడు :

శ్రీ దేవీప్రసాద్‌రాయ్ చౌదరి

లయం అంతా బ్రహ్మాండమయిన ఏకైక శిల్పకళాఖండము. పర్వతాలు దొలిచి నిర్మించిన దేవాలయాలలో దీనితో సరిపోల్చదగిన దింకేదీ కనబడదు.

ఈ దేవాలయం సందర్శించే వారు, ఆధ్యాత్మిక భక్తిభావావేశంతో, రాళ్లు మలిచి సృజించిన ఇక్కడి శిల్పసంపద చూసి తన్మయులై, దేశకాలాతీతమైన సౌందర్యజగత్తులో ప్రవేశిస్తారు. దీని నిర్మాణము, అలంకారాలు పూర్తిచేసేనరికి ఇంచుమించుగా నూరేళ్లు అయింది. ఈ దేవాలయంలో కైలాసంలోని పరమేశ్వరుని స్వర్గము, అత్యుత్తమమైన శిల్పసృష్టి. దీనిలో మానవ హృదయము, మేథ, సృజనసాధనాలైన హస్తాలు సమ్మిళితములై ఉత్తమ పురుషార్థసాధనంలో నిమగ్నము లైనాయి. మహాపరాక్రమశాలి, కళాశీలి అయిన ఉత్తమప్రభువు ప్రాపకం ఉండడం వల్లనే ఇటువంటి కళాసృష్టి సాధ్యపడింది. ఈ ప్రభువు రాష్ట్రకూటవంశీయుడైన రెండవ కృష్ణుడని చరిత్రకారులు నిర్ణయించారు. ఈ రాష్ట్రకూటులు క్రీస్తు అనంతరం 753 లో, చాళుక్యుల తరవాత పశ్చిమదక్షిణాపథంలో తమ ఏలుబడి సాగించారు. వీరికి హైదరాబాద్ సంస్థానంలోని మాల్‌ఖేడ్ రాజధానీనగరంగా ఉండేది. పై రెండవ కృష్ణరాజు 757–783 సంవత్సరాల మధ్యన పరిపాలించిన విషయంకూడా చరిత్రకారులు స్థిరీకరించారు.

8వ శతాబ్ది ఉత్తరార్థంలో రెండవకృష్ణునిచే నిర్మితమైన ఈ దేవాలయంలో స్థాపత్య శిల్పకళలు రెండు పరస్పరసమ్మిళితములై ఉత్తమోత్తమమైన సమున్నత స్థాయి అందుకున్నాయి. ఇదిసంపూర్ణమైన నిర్మాణ సౌందర్యం గల దేవాలయాలకు ఆదర్శ ప్రాయమైనది. దీనికీ, పట్టదకలోని విరూపాక్ష దేవాలయానికీ చాలా సాదృశ్యం ఉన్నది. కైలాసనాథ దేవాలయశిఖరం ద్రవిడశైలిలో నిర్మించారు. దీనికి 16 స్తంభాల మండపం ఉన్నది. దీనిపైకప్పు పొడుగు 70అడుగులు. వెడల్పు 60 అడుగులు. ఈ దేవాలయంలోని నందిమండపం 50 అడుగులఎత్తున్నది. దీనికి 20 చదరపు అడుగుల వైశాల్యం గల నాలుగు పార్శ్వాలున్నవి. దీనిచుట్టూ ఒక విశాలమైన పెరడు కనిపిస్తుంది. దీని చుట్టూ దీనిని ఆనుకొని కొన్ని గదు లున్నాయి. ఇంతేకాక విమానానికి చుట్టూ ఉన్న ప్రదక్షిణమార్గంలో వేరు వేరుగా మరిఒక అయిదు గదు లున్నాయి. ఈపెరటికి ఒకమూలగా నదీ దేవతల దేవాలయం ఉన్నది. ఈ దేవాలయంలో ఈ నదీమూర్తుల అర్ధశిల్పాలు(Relief)కనిపిస్తాయి. ఇవికాక ఇక్కడ రెండు ధ్వజస్తంభాలు కూడా ఉన్నాయి. ఇవీ, ఈ దేవాలయంలోని మరికొన్ని ఇతర స్తంభాలూ కూడా, ఔత్తరాహ శైలిలోనే ఉన్నాయి. ఇవికాక మిగిలిన వన్ని ద్రావిడ శైలిలోనే నిర్మించారు. అందుచేత కైలాసనాథ దేవాలయంలో వివిధ శిల్ప శైలుల సమ్మేళనం జరిగిందనే అనాలి. ఈ సమ్మేళనం ప్రాచీన చాళుక్య శిల్ప నిర్మాణాలలోనే కనిపిస్తున్నదని విమర్శకు లందరు అంగీకరించారు.

పర్వతం దొలిచి నిర్మించిన కైలాసనాథ దేవాలయము మొత్తం 300 అడుగుల పొడవు, 75 అడుగుల వెడల్పు గల ప్రదేశం ఆక్రమించిఉన్నది. ప్రధాన దేవాలయము, నందికేశ్వరాలయము, దేవాలయద్వారము అన్నీ తూర్పునించి పడమటికి ఒకే వరసలో కనిపిస్తాయి. ప్రధాన దేవాలయం 164అడుగులపొడవు 109 అడుగుల వెడల్పుగల ప్రదేశంలో నిర్మించారు. దీని ఎత్తు 96 అడుగులు. ఈ దేవాలయ పీఠ ప్రదేశానికి దిగువగా జీవాకృతిగల 25 సింహ గజ శిల్పా లున్నాయి. ఈపీఠభూమికి కొంచెం ఎత్తుగా ఉన్న దేవాలయ భాగం అంతా ప్రాచీన దాక్షిణాత్య దేవాలయాల శిల్పధోరణిలో ఉన్నది. ఈ దేవాలయగోపురానికి 3 వరసలమెట్లున్నాయి. పశ్చిమాన్నించి బయలుదేరిన సోపానశ్రేణి దేవాలయ గర్భగృహందాకా తీసుకుపోతుంది. ఈగర్భగృహంముందు ఒక చక్కని మండపం కనిపిస్తుంది.

కైలాసనాథ దేవాలయంలో భారతదేశం అంతటిలోను సర్వోత్తమమైన మనోహర శిల్పా లున్నాయి. ఈ దేవాలయ శిల్పమూర్తులలో ఆకృతిగాంభీర్యము, ఆధ్యాత్మికశక్తి, చక్కని సమ్మేళనం పొందాయి. రావణాసురుడు కైలాసపర్వతం కదలింప జూచేశిల్పము బ్రహ్మాండమైన ఉత్తమసృష్టి. ఈశిల్పంలో పర్వతం కదులుతున్నప్పుడు పార్వతి పరమేశ్వరునివైపు తిరిగి ఆయన భుజం ఆలంబనంగా గ్రహిస్తుంది. పార్వతీదేవి పరిచారిక పర్వత చలనానికి భయపడి పారిపోతుంది. పరమేశ్వరుడు దీనికి ఏంత మాత్రముచలించక కాలిబొటన వ్రేలితో పర్వతం అదుముతాడు. రావణుడు

తన ఇరవై చేతులబలము ఉపయోగించి ఈ ఆపత్తు లోనుంచి తప్పించుకోడానికి ప్రయత్నిస్తాడు.

బొంబాయిలోని ఎలిఫెంటా గుహాలో కూడా ఇలాంటిదే ఒకశిల్పం కనిపిస్తుంది. ఈశిల్పంలో ఉన్నంత క్రమిక భూగర్భనిర్మాణనైపుణి మరి ఏ ఇతర శిల్పం లోనూ కనిపించదు. ఈ దేవాలయంలో ఇంకా మరికొన్ని శిల్పా లున్నాయి. వీటిలో త్రిపురాంతకుడు, గంగాధరుడు, విష్ణువు, గరుడుడు మొదలయిన విగ్రహాలు ముఖ్యంగా పేర్కొనదగినవి. రావణుడు తన పదితలలు శివునికర్పింపబోయే శిల్పం కూడా వీటిలో ప్రధానంగా పేర్కొదగినదే. ఈశిల్పంలో రావణుడు తన పదో శిరస్సుకూడా ఖండించి వెయ్యడానికి సిద్ధంగా ఉంటాడు. తాను ఇది వరకు అర్పించిన తొమ్మిదిశిరస్సులు శివుని మెడలోనూమాలికగా ప్రేలాడవేశాడు. రామాయణం లోను మిగిల్న కొన్ని ప్రాచీన గ్రంథాలలోనూ, రావణుడు తన శిరస్సులు బ్రహ్మదేవునికి అర్పించాడని ఉన్నది. రామాయణంలోని ఉత్తరకాండలో 10 వ సర్గలోని ఆ శ్లోకా లిక్కడ ఉదహరిస్తున్నాను.

"దశ వర్ష సహస్రంతు నిరాహారో దశాననః
పూర్ణే వర్ష సహస్రేతు శిరశ్చాగ్నౌ జుహావసః
ఏవం వర్ష సహస్రాణి నవ తీస్యాతిచక్రముః
శిరాంసి నవ చాస్యన్య ప్రవిష్టాని హుతాశనం
అథ వర్షసహస్రేతు దశమే దశమం శిరః
ఛేత్తుకామే దశగ్రీవే ప్రాప్తస్తత్ర పితామహః
పితామహస్తు సుప్రీతః సార్థం దేవై రుపస్థితః
తవ తావద్దశగ్రీవ! ప్రీతోస్మీత్యభ్యభాషత.

కాని, కాళిదాసు రఘువంశంలో రావణాసురుడు తన శిరస్సులు శివునికే అర్పించాడని వ్రాశాడు:

"జేతారం లోకపాలానా స్వముఖైరర్చి తేశ్వరం
రామ స్తులిత కైలాస మరాతిం బహ్వామన్యత."

ప్రాచీనశిల్పులు ఈకథాభాగమే తమశిల్పాల్లో చెక్కినట్లు కనిపిస్తుంది. ఎల్లోరాశిల్పులు కూడా ఈ పద్ధతే అవలంబించారు. కైలాసనాథ శిల్పంలో లింగాకృతిలో ఉన్న పరమేశ్వరునికే రావణుడు తన శిరస్సులు సమర్పిసాడు. శివమాహాత్మ్యం ప్రకటించడానికే కైలాసనాథ దేవాలయం నిర్మించటంచేత శిల్పులు ఈవిధమైన స్వల్పభేదం ప్రవేశపెట్టిఉంటారు.

కైలాసనాథ దేవాలయం భారతీయ స్థాపత్య శిల్పచరిత్రలో నిరుపమాన మైనది. మానవులు క్షణకాలం దేవతాసన్నిధిలో నిలబడి, వారిలీలలు చూచి ఆనందించి స్వర్గీయమైన ఆధ్యాత్మికానందానుభూతి అందుకోవడానికే ఆమహా శిల్పు లీ దేవాలయం నిర్మించారనటం అతిశయోక్తి కాజాలదు.

షష్ఠిపూర్త్యుత్సవములు

శ్రీ నోరి నరసింహశాస్త్రి

1

విజ్ఞులైనవారు షష్టిపూర్తికి ఉత్సవ మేమని ప్రశ్నింపవచ్చును. అయితే యీనాడు పలువురు పెద్దలకు జరిగిన, జరుగుచున్న జరుగనున్న, షష్ట్యబ్దపూర్త్యుత్సవములనుగూర్చి పత్రికలలో తరుచుగా చదువుచున్నాముగదా! కాబట్టి యీమాట మనకు పరిపాటియైపోయినది. అందుచే దానిలో నసంబద్ధమేమియు స్ఫురింపదు. ఐనను గోకులాష్టమికిని పీర్లపండుగకును కల సంబంధమే షష్టిపూర్తికిని ఉత్సవములకును గలదనుట సత్యము!

గోకులమున లోకసంగ్రహమునకై శ్రీకృష్ణభగవాను లవతరించిన మహాపర్వమును ఏటేట స్మరించుచు నానందముతో భారతీయులు జరుపుకొను నుత్సవము గోకులాష్టమి. బర్బరదేశములో వీరులు చనిపోయిన వేళను స్మరించుచు ఏటేట ముసల్మానులు దుఃఖముతో వాపోవునది మొహరము. ఒకటి ఆనందకారణమును స్మరించునది, మరియొకటి దుఃఖకారణమును స్మరించునది; ఒకటి భారతీయులది మరియొకటి ముసల్మానులది. దుఃఖకారణము కనబడినప్పుడు ఉత్సవము చేసికొనువారెవరైన నున్నచో, నట్టివారు షష్టిపూర్తిని ఉత్సవవేళగా భావింపవచ్చును.

మూలానక్షత్రముననో, జ్యేష్ఠయందో, కాక ఆ రెండు నక్షత్రముల సంధికాలమగు అభుక్తమూలమందో దంపతులకు కుమారుడు కలిగినచో వారేమి చేయుదురు? అట్టి దంపతులు లోకపూజ్యులనుకొందము. అట్టి పుత్రుడు పుట్టినవేళ వారికి జన్మించినందుకు, వారి యదృష్టమునకు వారి నభినందించుచు ఆంధ్రదేశములోని పెద్దలందరును విరాళము లొసగి మహాసభ కావించి గౌరవించి యుత్సవ మొనర్తురా? అట్లు చేసినచో నది యెంత యసంబద్ధముగా నుండునో, షష్ట్యబ్దపూర్తిసమయమున ఉత్సవము జరుపుటయు నంత యసందర్భమే!

2

మా చిన్నతనములో షష్టిపూర్తికి ఉత్సవములు చేయు నాచారము కనిగాని విని గాని యెరుగము. అప్పటి కింకను ఉత్సవాదులు నిర్ణయించునది తద్విదులగు పండితులే కాని ఉత్సాహోద్రేకపూరిత మగు జనసామాన్యము కాదు. ఇప్పుడుమాత్రము ఈ యుత్సవములు సర్వసామాన్యమైనవి. నాయకుడ ననుకొను ప్రతి వ్యక్తియు అరవదియవ పడిలోపడగనే, నా షష్ట్యబ్దపూర్తి యెప్పుడా, యని వృద్ధవరుడు వివాహోత్సవమునకు వలెనే ఉవ్విళ్లూరుచుండుట చూచుచున్నాము.

ఈ మార్పునకు కారణ మేమి? శ్రీ పానుగంటివారి 'కంఠాభరణమే' దీనికి మూలమని నా విశ్వాసము. ఆ నాటకము చదివిన వారును ప్రదర్శింపగా చూచినవారును షష్టిపూర్త్యుత్సవముల కుపక్రమించినట్లు తోచును. అందులో సుబ్బిసెట్టికి అరవైయేండ్లు నిండినవి. పాప మతనికి ఉత్సవముచేయువా రెవరును ఊరిలో లేకపోయిరి. అంతట నాతడు, 'ఈ శాస్త్ర భాగ్యానికి ఇంకొకరు చేసే దేమిటి? మనమే చేసికొందామని' ఉపక్రమించినాడట!

'షష్టిపూర్తి' నిజముగా తానే యేదో చేసికొనవలెగానీ, ఇతరులు తన కిప్పు డుత్సవము చేయదగినది కాదని శ్రీ పానుగంటివారు తెలియక వ్రాసిరో, తెలిసియు చమత్కారమునకు వ్రాసిరో, మనము చెప్పజాలము కాని, ఆ భాగము చదివినప్పుడు గాని ప్రదర్శింపగా చూచినప్పుడు గాని పాఠకులును ప్రదర్శకులును కడుపుబ్బ నవ్వకుండ నుండరు. కాని వాస్తవ మెరింగినచో, అట్లా పాఠకులును ప్రేక్షకులును నవ్వుట మాని, నవ్వుకొనదగినవాడు సుబ్బిసెట్టియే!

షష్టిపూర్తికి చేయదగినది యుత్సవము కాదు, శాంతి మూలా నక్షత్రాదులలో పుత్రజననమైనచో చేయదగిన దానికంటె తీవ్రతరమగు శాంతి, షష్ట్యబ్దపూర్తికి చేయవలెను. ఏ శాంతికర్మలలోనైనను ప్రధానమైనవి దానములు, జపములు, హోమములు! దానము లనగా నితరులకు ద్రవ్యము తామే యిచ్చుటగాని, యితరులయొద్దనుండి పరిగ్రహించుట కాదు!

3

శాంతికర్మలు ప్రదర్శించు గ్రంథములు పరిశీలించినవారికి ఉగ్రరథశాంతి, భీమరథశాంతి, విజయరథశాంతి—అను మూడు శాంతులు గోచరించియుండును. వానిలో అరువదవయేట ఉగ్రరథశాంతియు, డెబ్బదియవయేట భీమరథశాంతియు, డెబ్బదియెనిమిదవయేట విజయరథశాంతియు, నాచరింపదగినవి. అందులో షష్టిపూర్తికి చేయవలసిన ఉగ్రరథశాంతినిగూర్చి యొకింత విచారింతము.

నాకు తెలిసినంతవరకు ఈ ఉగ్రరథశాంతికర్మ చేయుటకు మూడు విధానము లున్నవి. ఒకటి శౌనకోక్తము, ఇంకొకటి బోధాయనోక్తము, మరియొకటి శైవాగమోక్తము. ఈ మూడింటి ప్రక్రియలును, మూలమంత్రముల నొకటియేయైనను, తంత్రము నడపుటలోనను విస్తృతిలోనను విశేషభేదము లున్నవి. వానిలో నెల్ల శైవాగమోక్తశాంతి బహువిస్తృతమైనది. దాని నన్నదున్నట్లాచరింపగల సమర్థుడు, మహారాజో చక్రవర్తియో! ఐనను యథాశక్తిగా సామాన్యగృహస్థులును ఆచరింపవచ్చును. అట్టిది ఒకసారి చూడగలిగిన నాబోంట్లకు, దాని యద్భుతరూపము లీలామాత్రముగనైనను, గోచరించిన దనుట అతిశయోక్తి కానేరదు.

ప్రయోగవిస్తృతిలో కొన్ని భేదము లున్నను, ఆ మూడును విధించినది శాంతియే యనుట కెట్టి సందేహమును లేదు. శౌనకు డిట్లు చెప్పుచున్నాడు:

"జన్మతః షష్టిమే వర్షే మృత్యుర్యుగ్రరథో నృణామ్
....
షణ్మాసా న్మృత్యు మాప్నోతి ధనహానిశ్చ జాయతే
పుత్రనాశో దారనాశో ధననాశ స్తథైవ చ

తద్దోషశమనార్థాయ శాంతిం కుర్యాద్విచక్షణః
జన్మాబ్దే జన్మమాసే చ స్వజన్మదివసే తథా
జన్మర్క్షే చైవ కర్తవ్యా శాంతి రుగ్రరథాహ్వయా
దేవాలయే నదీతీరే స్వగృహే వా శుభస్థలే..."

జన్మాదిగా నరువదియవయేట నరులకు, మృత్యువు ఉగ్రరథ రూపమున నావేశించి, వారికేకాక వారి పుత్రులకు పత్నులకు నాశమును ధనక్షయమును కలిగించును!

అదియే శైవాగమములో నిట్లు చెప్పబడియున్నది. ఈశ్వరుని గుహుడు దానినిగూర్చి ముం దిట్లు ప్రశ్నించినాడు:

'స్వామి న్నుగ్రరథో నామ సర్వప్రాణిభయంకరః
పుత్రపౌత్రక్షయకరో ధనధాన్య వినాశనః
రాజ్యభ్రంశకరో రాజ్ఞాం ఇత్యేవం బహుశశ్రుతమ్."

అది నిజమే యని యీశ్వరు డిట్లు వర్ణించెను.

'సాధు తే కథయిష్యామి తముగ్రరథమాదరాత్
మహామృత్యుసమః ప్రోక్తః ప్రాణినాం సర్వనాశనః
మహాకాయో మహాదంష్ట్రో ఘోరరూపే భయానకః
ఆవిర్భావే యస్యపుత్ర ధనధాన్యాది నాశనమ్
భవేత్పీడాచ మహతీ రాజ్ఞాం రాజ్యవినాశనమ్
అనావృష్టిశ్చ మహతీ శత్రుపీడా తథైవచ
గజాశ్వరథనాశశ్చ స్వరాజ్యాద్భ్రంశనం తథా
ప్రాదుర్భావే భవన్త్యేతే దోషా ఉగ్రరథస్యవై
ఉత్పత్త్యబ్దా దుగ్రరథ షష్టిమే ప్రకీర్తితః
యస్యావిర్భావమాత్రేణ సంసారీ భయమాప్నుయాత్.'

దీనినిబట్టి చూడగా అరువదియవయేడు ప్రవేశించుటయే భయంకరమైనది. అప్పుడు మహామృత్యుసముడగు ఉగ్రరథుడు ఆవిర్భవించును. కావున వెంటనే యథాశక్తిగా నుగ్రరథశాంతి యాచరించుట శ్రేయస్కరము.

ప్రయోగములలో మృత్యుంజయదేవతా కలశస్థాపనము, తత్ప్రతిమాస్థాపన పూజనములు ముఖ్యములు. అట్లే దుర్గను, గణేశుని, విష్ణువును, సముద్రములను, నదులను, దిక్పాలురను, నవగ్రహములను, చిరజీవులను కలశములలో నావాహన మొనర్చి తత్తత్ప్రతిమలు సువర్ణముతో నొనర్చి పూజాదికము చేయవలెను. మరియు కలశములలో నావాహన చేసి పూజింపదగినవారు,—అరువదిమంది సంవత్సర దేవతలు, అయన దేవత లిద్దరు, ఋతువులు, మాసములు, పక్షములు, తిథులు, వారములు, తారలు, యోగములు, కరణములు, రాసులు పండ్రెండును, పంచబ్రహ్మలు, సప్తవాయువులు, అష్టవసువులు, దశదిక్కులు, ఏకాదశరుద్రులు, ద్వాదశాదిత్యులు!—ఈ యధిష్ఠానదేవత లందరిని వేరువేరుగా కలశములలో నావాహన మొనర్చి సువర్ణప్రతిమ లుంచి పూజాజపములు వేర్వేర నొనర్చి తిలదూర్వాంకురాదులతో హోమములు చేయవలెను. తుదకు యజమానిని ఆయుస్సూక్తము, మృత్యుసూక్తము ఇత్యాదిమంత్రములతో కలశోదకముల ప్రోక్షింపవలెను. ఆపిమ్మట యజమాని ఆచార్యునకు ఋత్విక్కులకు ప్రతిమాదికములు దానమొనర్చి, మరియు కంబళదానము, గోదానము, కార్పాసదానము, అయసదానము, దశదానములు, నవగ్రహప్రీతికరములగు నవధాన్యదానములు ఇత్యాదిదానము లొనర్చి బ్రాహ్మణుల భుజింపజేసి దీనులను అనాథులనుగూడ తుష్టి నొందింపవలయును. ఇట్లు చేసినచో నరువదియవయేట నావేశించు నుగ్రరథుడు శాంతించును; దీర్ఘాయుర్దాయము కలిగి పుత్రపౌత్ర వంతుడై సుఖముండును. ఇట్టిది ముఖ్యముగా షష్టిపూర్తికి చేయవలసిన క్రియ!

4

ఇంతవరకు చూచినవారికి షష్టిపూర్తి యన నెంత భయంకరమైనదో, అప్పుడు చేయదగిన శాంతి యెంత యుగ్రమైనదో, కొంతవరకు కవగతమై యుండవచ్చును. భీమరథశాంతి కూడ నిట్టిదే. అవి కేవల శాంతులే కాని యుత్సవము లెంతమాత్రము కానేరవు. ఆబ్దికమునాడు పెట్టిన గారెలు తిన్న యవనుడు వారింట నానాడు పండుగయనుకొని 'రోజూ మీ యింట్లో ఇట్లాగే ఉండవలె'నని యజమానిని దీవించినట్లు కథ యొకటి సర్వసామాన్యముగా చెప్పి నవ్వుకొనుచుందుము. ఆబ్దికమునాడు పితృదేవతలను పూజింతురు, కనుక అది పండుగయే యనుకొనుటలో గూడ ఆ యవను డెక్కువ పొరపాటు పడలేదు. షష్టిపూర్తి యొక యుత్సవసమయమని ప్రవర్తించుట మాత్ర మంతకంటె వేయిమడుగు లెక్కువ తప్పు; పైపెచ్చు, ఇది ఎంతో ప్రమాదకరమైన పొరపాటు! నవ్వుకొనునట్టిది కాదు.

శతసంవత్సరములు జీవించినవారును సహస్రచంద్రదర్శనము చేసినవారును గూడ శతాభిషేకమను నొక శాంతి చేసికొనవలెను. అవియు శాంతులేయైనను అందులో ఉత్సవవిశేషము కూడ నున్నది. వానివలన ఫలముకూడ పీడానివృత్తిమాత్రమే కాదు. అందులో శతాభిషేకమైన తర్వాత యజమాని రథమెక్కి, స్వస్తి వాచనములతో దుందుభిశబ్ద పురస్సరముగా గ్రామము ప్రదక్షిణము చేయును. ఇది యొనర్చినచో నాతనికి లభించు ఫలమొక్క పీడానివృత్తియే కాదు. అట్టివాడు తనకు పూర్వులగు పదితరములవారిని, తన్ను, తన తర్వాతివచ్చు మరి పదితరములవారిని పునీతుల నొనర్చి, తాను పుత్రపౌత్రులతో షష్టివర్ష సహస్రములు స్వర్గలోకమున నుండి, యా పిమ్మట బ్రహ్మసాయుజ్య సాలోక్యముల నందునట. ఇవి బోధాయన భగవానుల వాక్యములు!

5

నా మిత్రులలో పలువుర కిప్పుడు షష్టిపూర్తి సమీపించుచున్నది. వారును ఆ సమయమున తమ్ము నంధ్రలోక మెట్టి యుత్సవ మొనర్చి సన్మానించునో యని నిరీక్షించుచు ఉవ్విళ్లూరుచుండవచ్చును. వారిలో కొందరికి, అది యొక వేడుకయే కాక, అవసరమగు ధనసంపాదనకు మూలమగు మార్గమును కావచ్చును. అట్టివారు ముఖ్యముగా ఈ వ్యాసరచయితను ప్రత్యక్షముగా గాకున్న మనస్సులోనైన నిందింపకపోరు. అందుచే నాకు కొంత ప్రత్యవాయ ముండవచ్చును. కాని షష్టిపూర్తి సన్మానసంఘములవారు చేయు బలవంతములకు మోమోటపడి విరాళము లిచ్చు వారిలో పలువురుమాత్రము అది తప్పిపోయినందుకు, ఆనంద పూర్వకముగా నాశీర్వదింతురు గదా!

షష్టిపూర్తి దగ్గరపడిన మిత్రు లందుచే దాని స్వరూపమెరిగి, యథాశక్తిగా తమ ద్రవ్యము వ్యయ మొనర్చి శాంతి గావించుకొని, చిరజీవులై, సహస్రచంద్ర దర్శనులు, శత సంవత్సర జీవులునై, అప్పుడు చేయవలసిన యుత్సవము చూచి యానందింపు మా కవకాశ మిత్తురు గాక! వారును పునీతులై ముందుముందు ఉత్తమలోకములు ప్రాపింతురు గాక!

రాజకీయ సిద్ధాంతాలు - ప్రజలు

శ్రీ టి. దేవరాజసుధి

మానవుడు తాను అన్నివిధాలా అభివృద్ధి చెందటానికే ప్రయత్నిస్తాడు. సౌఖ్యంగా మనాలని కోరుతాడు. కాని ఆ మార్గం స్వచ్ఛందంగా లేదు. కంటకావృతమై వుంది. దారిలో అతనికి చాల ఆటంకాలున్నవి. కాని నేడు మనకున్న జ్ఞానంతో మన కళ్లెదుట విలయతాండవం చేస్తున్న ఆకలి బాధలను, దారిద్ర్యాన్ని నిర్మూలించుకోవచ్చు. కాని విజ్ఞానం మానవావసరాలకు వినియోగించబడటం లేదు. మానవుడు అభివృద్ధి నిరోధకమైన పూర్వసాంప్రదాయాలకు, సనాతన సిద్ధాంతాలకు బలిచేయబడుతున్నాడు. ఊహామాత్రమైనటువంటి, "రాజ్యాంగం" "జాతి" "వర్గము" మొదలైన సమిష్టిభావనలకు, వ్యక్తి, త్యాగం చేయబడుతున్నాడు. ఈ సమిష్టి భావనలవలన మానవుడు మానవుల్ని బానిసగా చేయటానికి ఉపయోగపడుతున్నాడు. అందుకే సంఘాభివృద్ధికి మానవుడే కొలబద్ద. ఏ సమాజంకానీ, రాజ్యాంగంకానీ, జాతికాని ఎంత అభ్యుదయపథాన పయనిస్తుందో తెలిసికోవాలంటే దానిలోవున్న వ్యక్తులు విడివిడిగా ఎంత స్వేచ్ఛననుభవిస్తున్నారో తెలిసికోవాలి. మానవుడు తాను మానసికంగా అభివృద్ధి చెందటానికీ, తన వ్యక్తిత్వాన్ని పెంపొందించుకోవటానికి స్వేచ్ఛ, స్వాతంత్ర్యం, అవకాశం, ఏ సంఘంలో వుంటుందో ఆ సంఘం అభ్యుదయగామి. ఇంతకంటే సంఘాభ్యుదయాన్ని పరిశీలించే మరో మంచి పరీక్ష లేదు.

అయితే ఈ ఆదర్శం ఊహామాత్రం (*Utopic*) అని నిరసించే వారుకూడ కొందరుండవచ్చు. ఏ సాంఘిక తత్వంగాని, లేదా సాంఘిక పునర్నిర్మాణానికి చేసే ఏ సూచనగాని, అది వ్యక్తియొక్క ప్రాధాన్యతను గుర్తించనప్పుడు, స్వేచ్ఛావాదనను ఆచరణసాధ్యం కాని వట్టిఆదర్శంగా కొట్టివేసినప్పుడు, ఆ తత్వంకాని, ఆ సూచనకాని చాలినంత అభివృద్ధికరమైనదిగా వుండలేదు. అది భావనగా అంగీకరించినప్పుడు ఆ భావనను ఎందుకు ఆచరణయోగ్యంగా చేయకూడదు ? ఆ భావన ఎంతవరకు సాధ్యమో దాని ప్రత్యేకత ఏమిటో పరిశీలిద్దాం.

ప్రపంచమానవాళికి శరణ్యంగా తలంపబడిన ఈ ఆదర్శాన్ని మనం సాధించాలి. నేడున్న సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ సాంస్కృతిక పంథాలు నియమాలు ప్రపంచ వినాశనానికి దారి తీస్తున్నవి. అందులో మనదేశానికికూడ పాలున్నది. మానవ నాగరికతయే ప్రమాదావస్థలో వుంది. మరో ప్రపంచయుద్ధఘోష వినిపిస్తుంది. నియంతలు, అభివృద్ధినిరోధకులు యుద్ధశంఖారావం చేస్తున్నారు. ప్రజానీకం రానున్న విపరీత, విపత్కర పరిస్థితులను గూర్చి దరి తెలియనిస్థితిలో పడిపోయింది. సత్యం అహింస అని విరివిగా ప్రచారంచేసి గాంధేయ కార్యశూరులని గంటలుమ్రోగించిన మనదేశంలో కూడ మిలటరీ బడ్జెట్ విరివిగా పెరిగిపోయింది. మారణాయుధాల ఉత్పత్తి లెక్కకుమించింది. సామాన్యమానవుడు ప్రశ్నిస్తున్నాడు. ఈ ఆర్భాటాలన్నీ దేనికి ? ఇవన్నీ శాంతి ప్రయత్నాలేనా? శాంతి, యుద్ధాలవల్ల సాధ్యమా ? రెండు ప్రపంచయుద్ధాలు జరిగిపోయినవి. శాంతి సాధింపబడలేదే! మానవజాతికి ఒరిగిందేమీ లేదే! అయితే శాంతి ఎలా సాధింపబడాలి? శాంతిసాధనకు ఏయేప్రాతిపదికలు అవసరం ?

నేడు ప్రపంచంలో మనముందర మూడురకాలైన రాజ్యాంగ పద్ధతులు అమలులో వున్నవి. ఈ 'ఇజాలు' : పార్లమెంటరిజం లేక పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యం, ఫాసిజం, కమ్యూనిజం. ఆయా ఇజాలు మన సమస్యలను ఎంతవరకు పరిష్కరించుకోవటానికి ఉపయోగపడ్డవో పరిశీలిద్దాం.

పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యాన్నిగూర్చి తెలిసికొందాం. పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యంలో అందరికీ వోటుచేసే హక్కు వుంటుంది. కాని ఓటర్లముందు ఒక నిర్మాణాత్మక కార్యక్రమాన్ని పెట్టరు. ఎన్నికలలో అణువులుగా మాత్రమే ఉపయోగించుకోబడతారు. వ్యక్తులు ఏకాంతంగా ఎవరికి వారే ఆలోచన లేకుండా ఇష్టమొచ్చినట్టుగా వోటుచేస్తారు. ఇందుమూలంగా ఆర్థికదోపిడి వైజ్ఞానిక దాస్యం, పెచ్చు మీరుతవి. ఈ ఎన్నికలు గూడా స్వేచ్ఛాయుతంగా జరుగుతవనే నమ్మకం లేదు. ఆర్థికంగా ఏ కొద్దిమందో వ్యక్తులు మాత్రమే పూర్తిగా బలపడి వుంటారు. కాబట్టి ఎన్నికలు అర్థరహితంగా తయారవుతవి. పార్లమెంటరిజం సిద్ధాంతరీత్యా అందరికీ సమాన హక్కులను అంగీకరిస్తుంది. కాని ఆచరణలో కనపడదు. దానికి మూలకారణం ఆర్థికఅసమానత. సిద్ధాంతరూపేణా అందరికీ సమాన హక్కులని అంగీకరించినప్పటికీ ఆర్థికఅసమానతను రూపుమాపని కారణంగా 'అందరికీ సమానహక్కులు' అనే సూత్రం అనివార్యంగా దెబ్బతింటుంది. ప్రజలు తమ ప్రతినిధులను ఎన్నుకునేహక్కు అయిదుసంవత్సరాలకు ఒకసారి మాత్రమే వుంది. ప్రతినిధులు ప్రజల చెప్పుచేతల్లో వుండాలనే నియమం లేదు. ఈ మధ్యకాలంలో ఒకసారి ఎన్నుకోబడిన ప్రభుత్వం నిరంకుశత్వంగా మారిపోవడానికి అవకాశం వుంది. ఈ అవకాశం

ఆర్థికదుస్థితికి, నిరుద్యోగసమస్యకు, సాంఘిక జడత్వానికి మూలం. ప్రజలపేరుతో ఒకపార్టీ పాలిస్తుంది. ప్రజలను అధికారాన్నుంచి దూరంచేస్తుంది. 'ప్రజలచే ప్రజాప్రభుత్వం' అనే ప్రధాన సూత్రమే దెబ్బతిన్నది. ప్రజాస్వామ్యంలోని ప్రధాన విషయాలే పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యంలో ప్రధాన లోపాలు కావటం మూలాన దోపిడీవర్గాలు ప్రజాస్వామ్య వినాశనానికి దారితీసి అధికారాన్ని చలాయించటానికి పూనుకొంటారు. ఈవిధంగా పార్లమెంటరీ డెమోక్రసీ తన్ను తాను రక్షించుకోలేని స్థితిలోకి దిగజారిపోతుంది. ఈలాంటి ప్రజాస్వామ్యంపై విసుగుచెందిన ప్రజ తమ సమస్యలను పరిష్కరించుకోవటానికి, ఏ నాయకుడు ఉద్భవిస్తాడోనని ఎదురుచూస్తుంటారు. ఈవిధంగా పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యం ఫాసిజానికి బాట నేర్పరుస్తుంది.

ప్రజాస్వామ్యం అంటే విసుగుచెందిన ప్రజ ఆత్మవిశ్వాసాన్ని కోల్పోయి తమసమస్యలను తాము పరిష్కరించుకోలేము, అనే దుస్థితికి దిగజారి ఏ మహత్తర నాయకుడో లేక ఏ దైవాంశసంభూతుడో తమను దరిజేర్చుతాడని ఎదురుచూస్తుంది. ఈ వాతావరణం 'ఒకేనాయకుడు' అనే నియంతృత్వభావన కలిగిన ఫాసిజానికి నిలయం.

ఫాసిజం మానవుని వ్యక్తిత్వాన్ని గుర్తించదు. వ్యక్తిని జాతి అనే సమిష్టిభావనలో నిమగ్నం కమ్మంటుంది. జాతి తప్ప వేరే వ్యక్తిత్వం లేదంటుంది. ఒకే నాయకునిలో అంధ విశ్వాసం కలిగివుండాలి. ప్రజ వీరపూజ చేయాలి. నిరక్షరాస్యత, మూఢ్యం, రాజకీయ పరిణతిలేమి, సాంస్కృతికంగా, సాంఘికంగా వెనకబడి వుండటం; ఇవి ఫాసిజానికి పునాది రాళ్లు.

అంతవరకూ ఎందుకు? మన కళ్లముందు జరిగిందే పరిశీలిద్దాం. జపానుప్రజలు మికాడోను తమ దైవ ప్రతి నిధిగా ఎంచటం, జర్మను, ఇటలీప్రజలు హిట్లరు, ముస్సోలినీలను అలాగే కొలవటం, ఫాసిజంలో వీరపూజకు, నాయకునిలో అంధవిశ్వాసానికి వున్న ప్రధానపాత్రను ధ్రువపరచడం లేదా! ఇది ఎప్పుడూ జాతియొక్క గొప్పదనాన్నిగూర్చి గంభీరోపన్యాసాలు చేస్తూ దేశభక్తిని గూర్చిన భావాలను అశేషంగా ప్రచారం చేస్తుంది. పూర్వసాంప్రదాయాలను ప్రాచీన నాగరికతనూ ఉద్ధరించాలనే ప్రాకులాటను జాతీయవాదంగా, దేశభక్తిగా ప్రచారం చేస్తుంది. జాతీయైక్యత, జాతిసౌభాగ్యం, జాతిఔన్నత్యం అనే పడికట్టు పదాలతో ప్రజలకు శివాలెత్తిస్తుంది. ఫాసిజం ఆర్థిక అసమానతను సుస్థిరం చేస్తుంది. ఫాసిస్టు రాజ్యాంగమే మానవజాతిని రక్షించునని ప్రచారం చేస్తుంది. మానవసమాజానికి అదీ ఒక సందేశాన్ని (?) ప్రకటిస్తుంది. కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేకినని పూర్తిగా ఋజువు చేసికొంటుంది. సోషలిజానికి వ్యతిరేకప్రచారంచేసి పై వర్గాల వారిని, సోషలిస్టు ప్రచారంచేసి క్రిందివర్గాలవారిని, తీవ్రజాతీయవాద ప్రచారం కొనసాగించి మధ్యతరగతివారిని, తన ప్రాబల్యంలోకి తీసికొనిరావటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. 'జాతీయైక్యత' 'వర్గ సామరస్యం' 'శాంతి' అనే పేర్లతో వ్యతిరేకశక్తులను తలెత్తకుండా చేస్తుంది. ప్రజలను మభ్యపుచ్చటానికి జాతీయ పునర్నిర్మాణానికి పెద్దపెద్ద స్కీములు వేస్తుంది. 'జాతి' మహోన్నత స్థితిలో వుండటానికి మానవులను 'బలి' గోరుతుంది. స్త్రీ మాతృదేవత అని పొగడుతుంది. ఎక్కువమంది బిడ్డలను కన్నతల్లిని గౌరవిస్తుంది. కాని స్త్రీ స్వాతంత్ర్యాన్నపేక్షించదు. ఛాందసత్వాన్ని అభివృద్ధి చేస్తుంది. క్రమశిక్షణ కావాలని వత్తిడిచేస్తుంది. అది నిరంకుశ విధానం. కనుక ఫాసిజం అనివార్యంగా యుద్ధానికి దారి తీస్తుంది. ఇది మనకు అనుభవం నేర్పిన గుణపాఠం.

ఇప్పుడు మనం పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యంలో కొన్ని ప్రధాన లోపాలున్నవని, ఆ లోపాలమూలంగా ఫాసిజానికి పునాది ఏర్పడుతుందనీ తెలిసికొన్నాం. పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యంపై విసుగుచెందిన ప్రజకు ఫాసిజం శరణ్యమవుతుందని, అది పూర్తిగా లోపభూయిష్టమైనదనీ, వ్యక్తిత్వపు విలువలకు ప్రాధాన్యతలేదనీ, యుద్ధాలకు అనివార్యంగా దారి తీస్తుందనీ గమనించాము. ఈ రెంటిని అధిగమించి మానవుడు ముందుకు పోవటానికి, అంతేగాక మానవుని అంతిమదశగూడ, కమ్యూనిజమేనని కొందరు చెపుతున్నారు. ఈ కమ్యూనిజం ఎంతవరకు ప్రజోపయోగమో పరిశీలిద్దాం.

కమ్యూనిజం లేక మార్క్సిజాన్ని మనం శ్రద్ధగా పరిశీలించాలి. కమ్యూనిజంలో వర్గానికి ప్రాధాన్యత ఇవ్వబడింది. ఆ వర్గంపేరుతో వ్యక్తిని త్యాగం చేస్తున్నారు. మానవుడు మానవుడుగా వుండడు; యంత్రంగా తయారవుతున్నాడు. ప్రతివిషయాన్ని వర్గదృష్టితో ఆలోచిస్తుంది, వర్గం లేక వ్యక్తి లేడంటుంది. ఇది నియంతృత్వానికి దారి తీస్తుంది. 'శ్రామిక' అనే విశేషణాన్ని చేర్చి నియంతృత్వాన్ని ఉదాత్తమైనదిగా కొనియాడుతుంది. వ్యతిరేకపార్టీ ఇంకొకటి వుండటానికి ఫాసిజంమల్లే ఇది కూడ సహించదు. కాని పెట్టుబడిదారీ ప్రభుత్వంలో కమ్యూనిస్టు ప్రచారం చేసికోవటానికి హక్కు వున్నదని వాదిస్తుంది. బూర్జువా వ్యతిరేకదృష్టితో ప్రతి విషయంలోను నియంతృత్వ ధోరణి నవలంబిస్తుంది. ఒక పార్టీ స్వాతంత్ర్యాన్నే సర్వమానవ స్వాతంత్ర్యంగా యెంచుతుంది. కాపిటలిజంలోవున్న ప్రతిదాన్ని నాశనం చేయాలంటుంది. సామాన్యంగా వాక్, సభా, పత్రికా స్వాతంత్ర్యాలను కూడ నిరోధిస్తుంది. 'ఉత్తమాశయాన్ని సాధించడానికి ఉత్తమసాధన అవసరం' అనే సూత్రాన్ని గుర్తించదు. సాధనం ఎటువంటిదైనా ఆశయాన్ని చేరటమే ప్రధానలక్ష్యమంటుంది.

వ్యక్తిమీద సంఘం పెత్తనం వహిస్తుంది. శ్రామిక నాయకత్వాన హింసాత్మకమైన తిరుగుబాటు జరగాలి. అలా జరిగితేనే నూతన యుగోదయమై భూతలస్వర్గం అవతరిస్తుంది. నిరంకుశత్వ సమాజంవైపు పురోగమిస్తుంది.

కమ్యూనిస్టు పద్ధతుల్లో విప్లవం సాగేట్లయితే యథాస్థితివాదం అభివృద్ధి పొందుతుంది. నిర్మాణాత్మకంగా శక్తి కలిగిన కార్యనిర్వాహకసభలు, పెద్దపెట్టున అధికారాన్ని కేంద్రీకృతం చేస్తవి, కార్మికవర్గం సమాజంమీద నియంతృత్వం వహిస్తుంది. కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యవర్గంమీద నియంతృత్వం వహిస్తుంది. నాయకుడు పార్టీమీద నియంతృత్వం వహిస్తాడు. అతడే నియంత. నిరంకుశత్వం

సుస్థిరం. ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యాన్ని ప్రసాదించినప్పటికీ వైజ్ఞానిక వికాసాన్ని బలీయం చేస్తుంది.

కార్మిక నియంతృత్వాన్ని గూర్చి మార్క్స్ చెప్పినదానికి ఈరోజున దానిని ఆచరిస్తూవున్నదానికి సంబంధం లేకుండా వుండటంకూడ కమ్యూనిజం పతనానికి కారణమైంది. మార్క్స్ అభిప్రాయంప్రకారం ప్రతిపెట్టుబడిదారీ ప్రభుత్వం బూర్జువా నియంతృత్వం, అయితే, దానిస్థానే యేర్పడే ప్రభుత్వం కార్మిక నియంతృత్వం కావాలి. కాని ఈరోజున ఈ నినాదాన్ని స్వతంత్రాన్ని నిరాకరించేందుకు ఉపయోగిస్తున్నారు. స్వతంత్రాలోచనగల వ్యక్తులు ఆర్థికపునర్నిర్మాణానికి ఎక్కువగా తోడ్పడతారు. ప్రభుత్వం బలంగా వుండటానికి కూడ ఉపయోగిస్తారు. అందువల్ల ప్రజల్లో స్వతంత్రభావాలు రేకెత్తించాలి. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం స్వాతంత్ర్యఆశయంతో గనక బయలుదేరి వున్నట్లయితే, దాని కధికారం లభించినప్పటినుంచి స్వతంత్రభావాలను ప్రజల్లో పురిగొల్పి వుండేది.

అందువల్ల ప్రపంచ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం స్వాతంత్ర్య శత్రువులతో చేతులు కలుపుకొంటున్నదంటే ఆశ్చర్యం లేదు. స్వతంత్ర ఆలోచనలేని వ్యక్తు లున్నపుడు, కమ్యూనిస్టుసంఘానికి ఫాసిస్టు సంఘానికి భేదంలేదు. రెండు సంఘాలు ప్రజల జీవితాన్ని ఒక ప్లాను ప్రకారం నడిపిస్తాయి. రెండింటిలోను నిరంకుశాధికారం కొంతమంది వ్యక్తులకు లభిస్తుంది. వారు అటు బూర్జువా వర్గానికో, శ్రామికవర్గానికో చెందినవా రవుతారు. వీ రిద్దరికీ కొద్ది తేడామాత్రం వుంటుంది. వ్యక్తికన్న సంఘం గొప్పదంటుంది కమ్యూనిజం. వ్యక్తికన్న దేశం గొప్పదంటుంది ఫాసిజం. మార్క్సిజంలోని హిస్టారికల్ డిటర్మినిజం, కర్మసిద్ధాంతానికే దారి తీస్తుంది. అందువల్ల కమ్యూనిజం ఇక పతనమైపోవడం తథ్యం.

ఈ విధంగా ఈరోజున సిద్ధాంతరీత్యా మార్క్సిజంలోని లోపాలు ఆచరణలో బయటపడినవి. ప్రధానలోపం కొందరు మార్క్సిస్టులు మార్క్సిజాన్ని సర్వకాలాలకు పనికివచ్చే సిద్ధాంతంగా పరిగణించి, దాని నొక మతంగా చేయడంవల్లనే కలిగింది. మార్క్సిజం మానవుని మేధస్సునుంచి జనించినదేనని, కాబట్టి దానిని మార్చుకోవటానికి మానవునికి స్వాతంత్ర్యం వుండాలని చాలమంది గుర్తించడం లేదు. దినదిన ప్రవర్ధమానమవుతున్న విజ్ఞాన సాయంతో మార్క్సిజాన్ని పరీక్షించాలి. మార్క్స్ వలన 'మానవుడు తన్ను తాను చేసికోగలడు.' అని స్పష్టంగా బోధపడుతుంది గదా! ప్రతి పనికీ మానవుడే కర్త. కాని ఏ దేవుడూ, ఏ మానవాతీతమైనశక్తీ, అతనిని నడపటం లేదు. మార్క్సిజం ఒక తత్త్వశాస్త్రం. మార్క్సుకుముందున్న తత్త్వశాస్త్రం ప్రపంచాన్ని నిర్వచించటానికే ప్రయత్నించింది. మార్క్సిజం అంతకంటె ముందుకు పోయి మరో ప్రపంచనిర్మాణానికి పునాదులు వేసింది. నేటికీ కూడ యీ సిద్ధాంతం కొంతవరకు మంచిదే. కాని పైన పేర్కొన్నట్లుగా అందులోవున్న లోపాలు సవరించాలి. మార్క్సిజాన్ని గుడ్డిగా నమ్మకుండా, ప్రస్తుతమున్న విజ్ఞానఅనుభవాల ద్వారా పరిస్థితులను అర్థం చేసికోవాలంటే మార్క్సిజంకంటె ముందుకు పోవాలి. మార్క్సిజంకంటె ముందుకుపోయి చూడగల తత్త్వశాస్త్రం ఏది?

ఒక శతాబ్దంక్రిందట మార్క్స్ మానవునకు ఒక ఆదర్శాన్ని చూపించాడు. ఆ ఆదర్శం ఈనాడు కనుచూపుమేరలో వుంది. అందువల్ల అంతకన్నా దూరం ఆలోచించాలి. మానవుని అభివృద్ధికి అంతు అనేదిలేదు. ఎప్పుడయితే ఆర్థిక కొరత దీరి సమృద్ధియేర్పడుతుందో అప్పుడు అభివృద్ధి అవిచ్ఛిన్నంగా సాగుతుంది. ఈ అభివృద్ధి విజ్ఞానరంగంలో సాగుతుంది. ఈదృష్టితో మనం మార్క్స్‌ను అధిగమించాలి. భవిష్యత్తులోని విజ్ఞానాభివృద్ధి సోషలిజంతో ఆగిపోకుండా చూడాలి. అందువల్ల స్వాతంత్ర్య ఆశయం విప్లవపూరితమైనదిగా వుండి సోషలిజం స్వాతంత్ర్యంలో భాగం కావాలి.

ప్రజలలో ఒకరికొకరికి సంబంధంలేకుండా విడి విడిగా వున్నంతకాలం అన్నివిధాలా, అనేక సమయాల్లో శక్తిహీనులుగా వుంటారు. వారికి చెందిన రాజకీయఅధికారాన్ని అమలు పెట్టటానికిగాని, రాజకీయ యంత్రాన్ని ఎల్లప్పుడు తమ అదుపు, ఆజ్ఞల్లోవుంచుకోవటానికిగాని ప్రజలకు సరైన మార్గాలు లేవు. శాసనసభల ద్వారానే అమలుజరుగుతున్న ప్రస్తుత ప్రజాస్వామ్యంలోవుండే లోపాలు అనుభవంవల్ల బహిర్గతమయినవి. స్వేచ్ఛావాదం తప్పుదారి పట్టించబడింది. అధికారాన్ని పూర్తిగా ప్రతినిధుల పరం చేయడంవల్ల ఈలోపాలు సంభవిస్తున్నవి. అందుచేత ప్రజాస్వామికం సజీవంగా వుండాలంటే అధికారం ఎప్పుడూ కూడ ప్రజలపరంగానే వుండాలి. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ఎన్నికల సమయంలోనే గాకుండా రోజువారీగా ఈ రాజకీయాధికారాన్ని ప్రజలు తమ చెప్పుచేతల్లో పెట్టుకొనటకు గాను కావలసిన పద్ధతులు, విధానాలు వుండితీరాలి. రాజ్యాంగం (*State*) సంఘంయొక్క రాజకీయవ్యవస్థ కాబట్టి కమ్యూనిజంక్రింద అది అంతరించిపోవడం వట్టి ఊహాగానమని అనుభవంవల్ల తేలిపోయింది. పరిశ్రమలను సంఘపరంచేసే ఆర్థిక ప్రణాళికలను అమలు పెట్టుటకు బలీయమైన రాజకీయయంత్రం వుండాలి. అట్టి యంత్రం ప్రజాస్వామికుల అధీనంలో వున్ననాడు ఈ క్రొత్తపద్ధతిలోనైనా, స్వేచ్ఛను కాపాడేహక్కును యిస్తుంది. ఉపయోగానికే ఉత్పత్తి చేసే యేర్పాట్లు రాజకీయ ప్రజాస్వామికం, వ్యక్తి స్వేచ్ఛ ఉన్నపుడే సాధ్యమవుతుంది. కనుక మనం మరో నవ్యపథాన పయనించాలి. నేటి ఆ నవ్యపథమే నవ్యమానవవాదం.

మానవవాదం అనే సిద్ధాంతం ఇంతకు ముందునుంచీవుంది. ఈమానవవాదంలో చాల లోపాలున్నవి. అఘటనఘటనా శక్తి ఒకటి వుందని నమ్ముతుంది. ఒకడే దేవుడు. ఆ దేవుని సృష్టి అయిన మానవులం మనం అంతా సమానం. ఇది ఆ మానవవాదానికి ప్రాతిపదిక. ఇది మానవుణ్ణి అస్వతంత్రునిగా చేసింది. అందరూ సమానం అనేభావన భావనగానే వుండిపోయింది. కాని మనం చెప్పుకొనేది అలాంటి మానవవాదం కాదు. మనది శాస్త్రీయ మానవవాదం. ఈ క్రొత్తమానవవాదం ప్రకారం 'సమానత్వం' ఒకడు స్వాతంత్ర్యాన్ననుభవించటానికి పొరుగు వానికి స్వాతంత్ర్యం అవసరం అనే సూత్రంమీద ఆధారపడివుంటుంది. స్వాతంత్ర్య జిగీష, సత్యాన్వేషణలమీదనే సంఘపురోభివృద్ధి ఆధారపడివుంటుంది. క్రమబద్ధమైన ప్రకృతినుంచి జనించినవాడే మానవుడు. కనుక మానవుడు హేతువాది, నీతిమంతుడు. సమాజము, రాజ్యాం

గము, ప్రభుత్వము, వర్గము, దేవుడు, మతము మొదలైనవి ఎన్నాళ్ళనుంచో జరుగుతున్న మానవ జీవితపోరాటంలో పుట్టుకొచ్చినవే. కనుక వీటన్నిటినీ సృష్టించింది మానవుడు. కనుక మానవుడే స్రష్ట. ఇవన్నీ మానవసౌఖ్యం కోసరం నిర్మింపబడినవే. అవి సమాజ పురోవృద్ధికి మైలురాళ్లు. సమాజాభివృద్ధికి ఇది చెప్పే నిర్వచనం పూర్తిగా క్రొత్తది. అందుకోసమే దీన్ని నవ్యమానవవాదం అంటున్నాం.

ఫాసిజాన్ని, పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యం, కమ్యూనిజములు అరికట్టలేకపోవటంచేత, సాంఘిక పునర్నిర్మాణానికై మానవవాదం (*New Humanism*) ఒక తత్త్వశాస్త్రంగా ఉద్భవించింది. ఏరూపంలో వున్నా నియంతృత్వం, నిరంకుశత్వాలను ఎదిరించేవారికి ఇది మార్గం చూపిస్తుంది. సామాజిక ప్రజాస్వామ్యాన్ని ఇది అంగీకరిస్తుంది. ఆర్థిక ప్రణాళిక ప్రకారం (*Co-opertive Economy*) నిర్మింపబడ్డ సాంఘిక వ్యవస్థలో వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం దీని ప్రధానాశయం. ఇది ప్రత్యేకించి ఒక వర్గంయొక్క తత్త్వశాస్త్రం కాదు. ఫాసిజంతో ఎట్టి సంబంధ బాంధవ్యాలూ వుండవు. నియంతృత్వంతో ముడిపెట్టుకొన్న కమ్యూనిజానికి ఇది దూరంగా వుంటుంది. మానవాభివృద్ధిని, వ్యక్తిగతంగా మానసికాభివృద్ధిని కాంక్షిస్తుంది. సంపూర్ణంగా వాక్, సభా, పత్రికా స్వాతంత్ర్యాలుగల — ప్రణాళికాబద్ధమైన ఆర్థిక సమాజంలో—ప్రజాస్వామిక సూత్రాలమీద విశ్వాసం కలిగివుంటుంది. వోటర్ల ప్రజాకమిటీలద్వారా సేకరించి అసెంబ్లీ వర్తిరాలను ఎన్నుకునిపంపే ప్రజాప్రతినిధులను, ఆ కమిటీలకు బాధ్యులను చేస్తుంది. సహనము, వ్యతిరేకించుటకు హక్కు, స్వేచ్ఛగా విమర్శించుకొనుటకు వివేకవంతమైన రాజకీయ విద్యా విధానమును ప్రబోధించును. ప్రజాస్వామిక సూత్రాలు కేంద్రీకరించబడతై. ప్రతివిషయంలోను మూలంనుంచి బాగుచేస్తుంది. "ప్రజాస్వామికం క్రిందినుంచి రావాలి. సూక్తికన్న ఆచరణ ప్రధానం" అనే ఉదాత్త ఆశయాలను నమ్మి పనిచేస్తుంది.

ఒక పార్టీ నియమావళికి ఒక మతసాంప్రదాయానికీ భేదం లేదు. మతంకూడా వ్యక్తి బాగునే ఉద్దేశిస్తుంది. అయితే ఆ బాగును వ్యక్తి తనలోని లోపాలను దిద్దుకొని తన శక్తులను అభివృద్ధిచేసికోవటంద్వారాగాక తనకన్న అతీతమైన ఏదో ఒక శక్తిని కొలవటంద్వారా సంపాయించుకోవాలని మతాలంటవి. కొన్నిమతాలు విగ్రహారాధనను ఒప్పుకోం అంటూ ఏదో ఒక రకమగు శక్తిని నిరాకారంగానో, సాకారంగానో కేంద్రీకరిస్తవి. అట్లాగే రాజకీయ పార్టీలుగూడ ఆరంభంలో వ్యక్తి బాగునే ఆశిస్తవి. కాని ఆచరణలో ఆ బాగు వర్గశ్రేయస్సులోనో, దేశశ్రేయస్సులోనో మిళితమై మొదటి ఆశయం అంతరించిపోయి రాజకీయాలంటే అధికారంకోసంచేసే వ్యక్తిగత పెనుగులాట అనే నిర్ణయానికి వస్తవి.

స్వేచ్ఛాయుత మానవసంఘాన్ని సృష్టించాలంటే—ఆ కృషి, పార్టీ రాజకీయాలను-ఆర్థిక పునర్నిర్మాణాన్ని మించిపోవాలి.

మానవుని సౌఖ్యాన్ని ఎక్కువచేసికోవటానికే ఈ సిద్ధాంతాలన్నీ ఏర్పరచుకోబడ్డవి. కాని సిద్ధాంతాలను మతాలుగాచేసి మూర్ఖపెట్టడంవల్ల అవి అభివృద్ధినిరోధకాలుగా తయారైనవి. కనుక ఏసిద్ధాంతమూ సర్వకాలాలకూ పనికిరాదని, ఎప్పటికప్పుడు విజ్ఞాన, అనుభవాలతో సరిదిద్దుకొంటూపోవాలి. అలా కానినాడు అవి మానవజాతి పురోభివృద్ధికి తోడ్పడవు.

ఇదీ నేడు మన చుట్టూవున్న రాజకీయ సిద్ధాంతజగత్తు.

ఉగాది

శ్రీ మల్లంపల్లి రామలింగేశ్వర శర్మ

చూతకిసాల సంగత ప్రసూనవన స్మదచంచరీకని
ష్యందమరందధారలు వశీకృత చంపకగంధబంధుర
వ్రాతనితాంతగీతికలు రమ్యపురోప వనప్రచారని
ష్ణాత పురాంగనాచరణసక్త రజోమిళితమ్ము లీ వసుల్.

శారదకోకిలాకరుణ జల్పిత కల్పిత పాంథకామినీ
స్మేర కపోలదర్పణసమేతలసత్పులకాంకురమ్ము వి
స్ఫారసరోవర జ్వరవిదారిత కోకకులమ్ము చైత్రమా
కారముఁ దాల్చె నామదిఁ బ్రకాశ మొనర్చె సుమస్సు వ్యోమమున్.

వారణదంతనిర్మల ప్రవాహనదీనద సంతతస్థల
శ్వారస దంపతీనివహ తర్పితలోచన వామలోచనా
వారసుహాస భాసుర నవారుణబింబ సమర్చనావల
త్కీర వసంతవాసరమతీతముగా జొనరించె సంధ్యయున్.

చాలిత మాలతీ విటపశాఖల రక్తపలాశకోరక
జ్వాలిత కామినీ హృదయవల్గిత మర్మములన్ నిరంతర
హేళిత నీలకంఠపరికీర్తిత మన్మథరాజసద్మశో
జాలముల స్మధుప్రవణసాదిత కామి జయమ్ము దోచెడిన్

కాలగళాళి స్థయాంకముల గాఢతమాలరమావిమానిత
హాలిత వారయాతత విశాల లసత్కబరీచయమ్ములన్
బాలమృణాలినీతులిత బాహులతావలయ ప్రసూనహా
న్మీలిత విభ్రలబ్ధపరిణీతము చైత్రము మించు సామ్యతన్.

కలమప్రరోహసంచయ ప్రకాశిత శామవసంతసంగమ
స్ఖలిత దిగంతరాళము సుఖాంకుర సంకుమదప్రసార ని
ర్గళిత కుచాంతరమ్ము నవగాంగజలప్రసృతి రంజితేందు పే
శల కమనీయ శంకరవిశాలకవర్ధముఁ దోచు రాధమున్,

పెలపెల మ ల్చిరోహణసవీథుల సాధుశిరీషయుక్త శా
కలలిత కేశధాతులయి సాగెద నవ్యవసంతవేళలన్

కలియుచు రాత్రి ధూర్తవిట నాగర సంఘములు సమ్మదంబునన్
స్ఖలకమలి స్వ్యదాహ్యాతపద ఉన్మదిత క్రుధిరారుణాధరల్.

మధుమధురారవంబు ల సుమాళముగా వచియించు గాముకీ
ప్రథిత వయోనుకూల రుచిర శ్రుతిరమ్య గృహాంగణమ్ములన్
శిథిలిత మానమానినుల శేఖరనిస్సృత మల్లికాంకుర
వ్యథ పఠియించి యుత్సుక వసంత సమేధిత చిత్తవీవిటుల్.

కరుణవిలాసినీహృదుల గండగళ స్నపచందనార్ద్రితముల్
వరుణ పురాంగనామధుర వర్తుల చారుకుచాగ్ర పత్రముల్
స్మరతరుణీకలస్వన ప్రశాంత మనోనవయావతశ్రవ
జ్వరములు వానరమ్ములు రసారమణీనవదోహదమ్ములున్.

శాఖంతీ సుమసౌరభప్రభల విస్తారప్రకాశోదయ
శ్యామాగ్రప్రథిత స్తన స్తబక నిశ్వాసంబులన్ వారుణీ
రామాంగమ్ముల వామలోచనలు మర్యాదాలస స్మశ్యలై
యామన్యందలరింపఁ బౌమరుల నాయానంబుమానె న్వసన్.

కమలి న్యభ్యుపయానమం దరుణసంక్రాంతి న్ప్రతీక్షించుచు న్
రమచన్ద్రోయిఁ బదమ్ముల న్నిలిపి వారంవారము న్నాట్యమున్
రమణుం డేర్పడ నల్పె నప్పుడు సుమాప్రాణేశచిత్తాబ్జ భృం
గముగా మన్మథుఁ జేసెఁ దూపులఁ బ్రియాంగమ్ము ల్జెడ న్మప్పుచున్.

పాతాళాంతరవాసఖేద మవశంబై దీప దర్వీకర
వ్రాతమ్ము ల్బరిపాలన మొన్నర నేరం జాలకే లేరు చో
పై తళ్కొత్తు బురాంగనాకబరనంభారంబు శోభిల్లు న
త్యాతివ్రత్యవిషాగ్నిధూమపటలీ తౌల్యంబున న్మత్సరిన్.

శ్రమ నందు న్మదగండయుగ్మకము విశ్వాసమ్మున న్బాహువుల్
సమయించు న్దపతేజమున్ స్తనయుగస్థానమ్ము బల్మారువ్య
త్క్రమమై సంక్రమణు న్గతించు రజనీరాగమ్మునందు న్గనుల్
మమత న్జేరును బాదముల్ జలముఁ బ్రేమ న్నారభద్యోతమై.

అనిర్భావమునందె సంగత వసంతారామధారేయ వి
ప్రావాసమ్ముల నావృతమ్మయి రమాప్రాణేశు నర్చ ల్పర
ప్రాకారమ్ములు వందులై కొలిచిర ధ్యానమ్మునన్ మాధవ
శ్రీవేయమ్ము వసంతమున్ కమలసంఘ మ్ముల్లసిల్లె న్వసన్.

అవసతశీర్షుఁడై ముదముఁ దద్ఘనివిద్రాలిత నేత్రుఁడై నిలిం
పవనకుతారుఁ జేసె శరత్కారము రాధనమేధితమ్ముగన్
రసికులసోము నుత్సవములందు ననహ్యాసమారయుక్తుఁడై
యావనిజ యుండ శంతముల కచ్చర లేమలు సాటియే? రహిన్.

ప్రయివేటువ్యాపారము - ప్రభుత్వ కంట్రోలు

శ్రీ మోచర్ల దత్తాత్రేయులు

ప్రయివేటు ఆసాముల వ్యాపార సంస్థలమీద ప్రభుత్వపు కంట్రోలును వర్తింపజేయవలెననే భావము యించుమించు యిటీవలి కాలములో ఉద్భవించినదే. మనదేశములో ప్రయివేటు వ్యాపార సంస్థలను ప్రభుత్వము కంట్రోలు చేయవలెనను సంకల్పము గత ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామమునాటివరకు మన దేశములో కలుగవలసిన అగత్యమే లేదు. అందుకు కారణమేమనగా మనదేశములోని పరిశ్రమ లింకను అప్పటికి స్థిరముగా నెలకొని వేరుపారియుండలేదు. అప్పటికి అమలులోనున్న ప్రయివేటు వ్యాపార పరిశ్రమ లేవైన ఉన్నయెడల అవి బ్రిటిష్ వ్యాపార సంస్థల చేతులలో నుండెను. ఈ బ్రిటిష్ వ్యాపారసంస్థలు దేశసంపదను యథేష్టముగా హరించివేయుటకు సమృద్ధిగా అవకాశ మొసంగబడెను. ఆనాటి రైల్వే కంపెనీలమీద అప్పటి ఇండియా ప్రభుత్వము చలాయించిన కంట్రోలు అధికారమువంటి అధికారము, ఆ కంపెనీలలో తమ ద్రవ్యమును పెట్టుబడిపెట్టిన బ్రిటిష్ పెట్టుబడిదార్లకు లాభకరముగా, వ్యాపారస్థుల శ్రేయస్సును కోరి చలాయింపబడెను. కాని, కాలక్రమేణ యీ రైల్వే కంపెనీలవంటి ప్రయివేటు వ్యాపార సంస్థలతో ప్రభుత్వమునకు ఏర్పడిన ఒడంబడికలలోనే ఒక షరతుకూడా చేర్చబడెను. ప్రభుత్వమునకు యిష్టమైన ఒక తేదీనాటికి ప్రభుత్వమే తమకు యిష్టమైతే ఆ వ్యాపార సంస్థలను తీసికొని దఖలుపరచుకోవచ్చునను షరతు చేర్చబడెను.

ప్రభుత్వము తమ యిష్టానుసారంగా ఏ తేదీనాటికి ఆ వ్యాపారసంస్థలను దఖలుపరచుకోవచ్చునని వ్రాసికోబడెనో, ఆ తేదీ గడువువచ్చేసరికి, కాలచక్రము తిరిగిపోయింది. అభిప్రాయాలు కూడ మార్పుచెందుటవల్ల రైల్వేల నన్నింటిని ప్రభుత్వమే వశపరచుకొనుటతో వ్యవహారం సమాప్తమైంది. ఈ విధంగా ప్రయివేటు పెట్టుబడిదారుల వ్యాపార మండలము చాలావరకు ప్రత్యక్ష ప్రభుత్వాయత్తమైనది.

ఆయుధములను మందు గుండు సామగ్రులను తయారు చేయుటలో భారతీయ వ్యాపారస్థులను బ్రిటిష్‌వారు నమ్మజాలక పోయిరి. అందువల్ల తుపాకీ తోటాలను మందుగుండు సామగ్రులను తయారుచేసెడి ఫ్యాక్టరీలను, యీ దేశములో ఉన్నటువంటి వానిని, ప్రభుత్వమే నిర్వహించుచుండెను. అందువల్ల రైల్వేలను, జలపాత విద్యుదుత్పత్తి ప్రతిష్ఠాపనలను, మందుగుండు తయారు చేయు ఫ్యాక్టరీలను, అటువంటి మరికొన్ని యితర యంత్రప్రతిష్ఠాపనలను ప్రభుత్వమే స్వాధీనపరచుకొనుటకు సిద్ధపడిన సందర్భములో ప్రయివేటు వ్యాపార సంస్థలకును, ప్రభుత్వమునకును మధ్య వివాదసంఘర్షణ మేమియు కలుగలేదు. మొదటి ప్రపంచ సంగ్రామానంతరము కొన్ని పరిశ్రమలకు మనదేశములో యుద్ధకాలమునాటి గిరాకీవల్ల స్థిరస్థావర మేర్పడినది. అప్పుడు యీ పరిశ్రమలను ప్రభుత్వము భుక్తపరచుకోవలెననే సమస్య ఆలోచనలోనికి వచ్చినది. క్రొత్తగా తలఎత్తుచున్న కొన్ని యంత్రాగార పరిశ్రమలకు చౌక విదేశీ సరకుల దిగుమతివల్ల పోటీ రాకుండుటకై సుంకరక్షణ కావలెనని యీ నూతనావిర్భావ పరిశ్రమలు ఆందోళన చేయసాగెను. పోటీగా దిగుమతియగు విదేశీ సరకులకు హెచ్చుగా దిగుమతి సుంకములను ఎంతమేరకు విధించవలెనో నిర్ణయించుటకై సుంకవిచారణకమిటీ సూచించిన ప్రకారముగా సుంకనిర్ణయమండలి యొకటి ఏర్పాటుచేయబడెను. ఈ సుంకనిర్ణయమండలి ఆయా విదేశీసరకు దిగుమతులమీద ఎంతమేరకు దిగుమతి సుంకములను విధింపవలెనని సలహా యిచ్చుచుండెనో ఆ సలహా ఆయా కాలానుగుణముగా గవర్నమెంటు ఆమోదించినంత మేరకు అమలు జరుగుచుండెను. ఒక ప్రత్యేక పరిశ్రమయొక్క సంగతి సందర్భములనుగూర్చి ప్రభుత్వము పరిశీలించుటకు పూనుకొని, ఆ పరిశ్రమకు రక్షణనుగాని సహాయమునుగాని కలుగజేయవలెనని సంకల్పించిన సందర్భములో, ఆ పరిశ్రమవిషయమై ఏదోఒకవిధమైన కంట్రోలును అనగా నిర్వహణాధికారమును ప్రభుత్వము తప్పకుండా విధిగా వహిస్తుంది. కనుక యీరీతిగా, మనదేశములోని ప్రయివేటు వ్యాపార పరిశ్రమలమీద ప్రభుత్వ నిర్వహణాధికారము ప్రత్యక్షంగాగాని, పరోక్షంగాగాని చలాయింపబడుట మొదటి ప్రపంచసంగ్రామానంతరము సంభవించినది.

రెండవప్రపంచ సంగ్రామకాలములో అదివరకు మామూలుగా సప్లయిఅగుచుండిన ఆయా ఫ్యాక్టరీల తయారు సరకుల సరఫరా క్షీణించినందువల్ల యుద్ధావసరములకు సంబంధించిన జరూరు సప్లయిలకుగాని, దేశంలోని ప్రజావసరములకుగాని, పరిపోవునట్లుగా, దేశములోని సాధనసంపత్తిని వినియోగించుకొనలేనటువంటి అసమర్థత యొకటి రెండవప్రపంచ సంగ్రామకాలమందు బాగా వ్యక్తమైనది. అందువల్ల ప్రజలలో ఉత్సాహాభివేశములను పురికొల్పుటకు ప్రభుత్వము పూనుకొనవలసి వచ్చెను. యుద్ధానంతరము దేశభవిష్యత్తు దివ్యముగా నుండగలదనియు, దేశము సర్వసమృద్ధముగా సుభిక్షముగా నుండగలదనియు ప్రజను ప్రబోధించి ఉద్బోధించాలి. యుద్ధానంతరము దేశము అనేకవిధములుగా అభివృద్ధిపొందగలదనియు, దేశవస్తుసంపదను అత్యంత పరిమితివరకు వినియోగించి ప్రజల లాభైశ్వర్యములు వృద్ధిచేయబడుననియు తద్వారా, ప్రజలకు ఉచ్చస్థాయిలో సుస్థిరమైన ఉపాధులు కల్పింపబడుననియు ప్రచారముచేసిరి. ఇందుకొరకై ఇండియా ప్రభుత్వము ప్లానింగు కమిటీలను అనగా ఆర్థికాభ్యుదయ పథకనిర్ణయ సంఘములను ఏర్పాటుచేసిరి. వేర్వేరు రాష్ట్రప్రభుత్వములు కూడా [illegible]వంటి ప్లానింగుకమిటీలను నియమించవలెనని ఉత్తరువు చేసిరి. రాష్ట్రప్రభుత్వములున్నూ కేంద్రప్రభుత్వమున్నూ మూడునాలు గేండ్లవరకు కృషిచేసి ఆర్థికాభ్యుదయము నిమిత్తమై అనేక పథకములను తయారుచేసెను. భారతదేశంలోని వ్యాపారశిఖామణు లందరు కలిసి 15 సంవత్సరములలో రూ 10 వేల కోట్ల మొత్తమును వినియోగించుటకై ఒక పెద్ద పథకమును తయారు చేసిరి. చిన్నరకమువారు కూడా అనేక ఆర్థికాభ్యుదయ పథకములను తయారుచేసిరి. ఆ రోజులలో దేశాభివృద్ధిపథకముల గూర్చిన గ్రంథసంపుటి చాలా వెలువడింది.

ఇండియా గవర్నమెంటు పారిశ్రామికాభివృద్ధివిషయములో తమ భవిష్యద్విధానమును నిర్వచించుచు 1945 సంవత్సరములో ఒక ప్రకటన చేసియుండిరి. పారిశ్రామిక సంస్థలయందు ప్రభుత్వము ఎంతవరకు పాల్గొనగలదో యీ ప్రకటనలో నిర్వచింపబడెను. విమాననిర్మాణము మోటారుకారుల నిర్మాణము ట్రాక్టరులు, రసా

యనిక ద్రవ్యములు రంగులు, ఇనుము ఉక్కు రహదారీ శకటములు విద్యుద్యంత్ర పరికరములు, యంత్రములు, యంత్రముల పనిముట్లు, విద్యుదుత్పాదకర సాయనద్రవ్యములలో యినుము లేని యితర లోహములు మున్నగువానిని తయారుచేయుటకు సంబంధించిన కొన్ని మూలపరిశ్రమలను నెలకొల్పుటకు ప్రయివేటు వ్యాపారస్థులు తగినంత పెట్టుబడి ద్రవ్యంతో ముందంజ వేయనియెడల యీ పరిశ్రమలను ప్రభుత్వాయత్తము చేయుట జరుగును. తదితరములైన ఆయాపరిశ్రమలన్నియు వేర్వేరు స్థాయీభేదములలో ప్రభుత్వపు కంట్రోలునందు ఉంచబడి, ప్రయివేటు వ్యాపారసంస్థల తాలూకు పరిశ్రమలుగానే సాగుచుండగలవు. ఈ ప్రయివేటు వ్యాపార సంస్థల తాలూకు పరిశ్రమలయందు కార్మికులకు న్యాయమైన జీవనవసతు లందునట్లుగా చూచుచుండుటకును, యితర వ్యాపార సంస్థలతో పోటీ నిరాటంకముగా నుండునట్లుగా చూచుచుండుటకును ప్రభుత్వము తన కంట్రోలు అధికారమును చలాయించుచుండును. నౌకానిర్మాణము, రైలు ఇంజనులు బాయిలరుల నిర్మాణము యీ సంబంధమైన ప్రధానదేశావసర పరిశ్రమలు మాత్రము ప్రభుత్వముచేతను ప్రయివేటు వ్యాపారస్థులచేతను కూడా నిర్వహింపబడుచుండగలవు. ప్రభుత్వప్రతిష్ఠాపనలు మాత్రము ప్రభుత్వముచేతనే నిర్వహింపబడవచ్చును. లేదా కొన్ని పల్లెల నిర్వాహక సంఘములచేత నిర్వహింపబడవచ్చును. 1948 సంవత్సరములో అప్పటి ఇండియాగవర్నమెంటుచే మొట్టమొదటగా యీ విషయమై చేయబడిన ప్రకటన యిది. ఈ ప్రకటనమూలంగా దేశములో అందుకు వ్యతిరేకమైన ఆందోళనగాని అధిక్షేపణగాని విశేషించి ఏమియును పరిస్ఫుటము కాలేదు.

దేశముయొక్క ఆర్థికాభ్యుదయమునకై బాహుళ్యమైన పథకమొకటి తయారుచేయబడిన సందర్భములో, ముందుముందేర్పడు పరిశ్రమలమీదనే గాక, ప్రస్తుతము అమలునందున్న పరిశ్రమలమీద కూడా ప్రభుత్వముయొక్క కంట్రోలు తరతమభేదంగా వర్తించుచుండునను భావం అంతర్గతంగా ఉంది. ఎందుచేతనంటే, ఒక ఆర్థిక లక్ష్యమును సాధించుటకై దేశసంపదనంతను సక్రమంగా వినియోగించి నిగ్రహించవలసియుండును. దేశమధ్యంలోను బయటను ...నాకి ఉన్నటువంటి ప్రజాసామాన్యానికి వినియోగపడు ఏ వస్తుసంబంధ పరిశ్రమనైనను ఉదాహరణార్థం పరిశీలించి చూడండి. ఆ వస్తువులు దేశమధ్యంలో ప్రజలకు ఎక్కువ అవసరమైనవని ప్రభుత్వానికి తెలిసినప్పటికీ, ఆ వస్తువులనే యితర దేశాలకు రవాణాచేసి విదేశీయులకు అమ్మివేయుటవల్ల ఆ విదేశద్రవ్యం సమృద్ధిగా ...ంచగలదనియు, ఆ ద్రవ్యంతో ఆయావిదేశాలనుంచి యంత్రసామగ్రులను కొనుక్కోవచ్చుననియు తద్వారా యితర దేశపరిశ్రమల వృద్ధి చేయవచ్చుననియు, ప్రభుత్వము ఉద్దేశించి ఆ ప్రకారంగా విదేశాలకు ఆ సరకును రవాణా చేయవచ్చును. అందువలంగా ఆ సరకు దేశమధ్యంలోని ప్రజలకు అలభ్యము చేయవచ్చును.

ప్రయివేటు వ్యాపారసంస్థలమీద ప్రభుత్వముయొక్క కంట్రోలు అవసరమనే విషయము యీ ఉదాహరణమునుబట్టి బోధపడుచున్నది. ఏ పరిశ్రమలు దేశములో ముఖ్యముగా జమారుగా ...మ్మందుగా విస్తరించవలెనో, అట్టివానికే ప్రభుత్వము అగ్ర ...త్యత నొసంగి, అట్టివానినే నెలకొల్పి ప్రారంభించవలెను. వ్యాపారస్థుడైనను ఒకానొక పరిశ్రమను తాను ప్రతిష్ఠించి సౌరలాభములను వెంటనే పొందవచ్చునని ఆశించినప్పటికీ, అట్టి అవకాశము అతనికి లేకుండా ప్రభుత్వము అడ్డగించవచ్చును. మన ఆర్థికాభ్యుదయపథకమును నిర్ణయించెడి అధికారవర్గము తయారుచేసిన ఆయాపరిశ్రమల జాబితాలో అత్యవసరమైన పరిశ్రమలకు అగ్రస్థానము నొసంగును. అట్టి అగ్రగణ్యతగల పరిశ్రమల పట్టికలో చేరనటువంటి ఒక పరిశ్రమను నెలకొల్పవలెనని ఒక వ్యాపారపు కంపెనీని స్థాపించదలంచి అనుమతికై దరఖాస్తు చేసికొనినయెడల, పెట్టుబడివాటాల కంట్రోలరు ఆ దరఖాస్తును పరిశీలించును. ఆ వ్యాపారపు కంపెనీ ఏ ప్రయోజనమునకై ఏర్పడుచున్నదో పరిశీలించి, ఆ పరిశ్రమను నెలకొల్పుటకు అనుమతిని నిరాకరింపవచ్చును. ఆయాపరిశ్రమలను ప్రతిష్ఠించుటవల్ల ప్రజలకు ప్రభుత్వానికి కూడా అత్యధిక శ్రేయోలాభము చేకూరునట్లుగా పారిశ్రామిక వ్యవహారవిధానమును ప్రభుత్వము సక్రమముగా నిగ్రహించవలసియున్నది. అట్టిది కూడదని ఎవ్వరూ వాదింపజాలరు. ఈవిధంగా గత 30 లేక 35 సంవత్సరముల కాలములో మన ఉహాధోరణి చాలావరకు మారిపోయినది. ఆర్థిక వ్యవహారరంగములో వ్యక్తుల వ్యాపార స్వాతంత్ర్యమునకు అవరోధములను కల్పించెడి అనేక ప్రభుత్వచర్యలు ప్రయివేటు ఆసాముల హక్కులకు ప్రతికూలములు కావనెడి భావము ఏర్పడినది.

మన దేశమునకు స్వాతంత్ర్యము రాగానే, మన దేశములోని పారిశ్రామికులును, పెట్టుబడిదార్లును, విదేశాలలోని పారిశ్రామికులను పెట్టుబడిదార్లను భవిష్యద్భారతదేశాభివృద్ధి పథకములో తమ ఉత్తరగతి ఏమిటని తెలిసికొనగోరుచున్నారు. భారతదేశ స్వాతంత్ర్యమునకై కాంగ్రెసు మహాసభ ఆందోళన సాగించిన దినములలో, మనదేశ ప్రజలలోని అన్నివర్గములవారికిని నిండైన వాగ్దానములు చేయబడెను. దేశానికి స్వాతంత్ర్యం రాగానే కార్మికునకు కడుపునిండా భోజనం లభించగలదన్నారు. వ్యవసాయదారునకు సరసమైన ధరలు పంటసరకులకు లభించగలవన్నారు. యంత్రాగార పరిశ్రమలుగలవారికి కావలసిన ప్రభుత్వ సహాయ సంపత్తి లభించగలదన్నారు. ప్రజలకందరికి ఉద్యోగాలు ఉపాధులు కల్పించబడునన్నారు. బాగా అభివృద్ధిచెందిన రాజ్యాలలో ప్రజలకుగల సౌకర్య సదుపాయములు సమకూర్చబడునన్నారు. సామాన్యపౌరుని శ్రేయస్సుకై ప్రభుత్వము వహించవలసిన శ్రద్ధ యావత్తు వహించగలదనిరి. సామాన్యపౌరుని క్షేమాభివృద్ధికి ప్రతికూలములైన హక్కులేవియును పవిత్రప్రమాణములుగా శిరసావహింపబడవని చెప్పిరి.

కాంగ్రెసుసంస్థ దురవస్థలపాలై ప్రాకులాడుచుండినంత కాలము ఆ రీతిగా చేయబడిన వాగ్దానములను వాటివల్ల బాధితులయ్యేడివా రెవ్వరూ స్థిరప్రమాణంగా స్వీకరింపలేదు. కాని కాంగ్రెసుపార్టీ అధికారంలోనికి వచ్చినపిమ్మట, నూతన ప్రభుత్వవిధానంలో ఆయా బాధిత వర్గములవారు తమ ఉత్తరగతి ఏమిటో తెలిసికొనుటకై దానిని నిర్ధారణగా నిర్వచింపవలెనని కోరిరి. బ్రిటిష్ గవర్నమెంటుతో కాంగ్రెసు పోరాటమును సాగించుచున్నంతకాలము, విదేశీయుల విషయములలో వారి స్వలాభ ప్రయోజనములను కాంగ్రెసుపక్షమువారు త్రోసివేసి తృణీకరించుచునే యుండిరి. కాంగ్రెసు పరిపాలనాధికారములో స్వతంత్ర భారతరాజ్యములో తమ పరిస్థితి ఏమిటియని వీరు సహజంగా ప్రశ్నించుచునే యుండిరి. వారికి గల హక్కుభుక్తముల విషయములలో కాంగ్రెసుప్రభుత్వము జోక్యము కలుగజేసికొనదు అని విదేశి పెట్టుబడిదారులకు అప్పుడప్పుడు అభయహస్త ప్రకటనలను చేయుచునే యుండిరి.

అంతేకాదు, భారతదేశపరిశ్రమలను పెంపొందించుటకై విదేశి పెట్టుబడిదారులు ఇంకను మరికొంత ద్రవ్యము యీ దేశములో పెట్టుబడిపెట్టియెడల వారివిషయములో ప్రత్యేకాదరణ చూపబడునని కూడ వాగ్దానము చేసిరి. కాని భారతదేశములోని ధనికవర్గములకు తృప్తికలుగలేదు—భారతదేశములోని యీ ధనికవర్గములు యుద్ధకాలములో అనేక లాభైశ్వర్యములను గడించి

క్రైనమార్గములను పన్నులను చెల్లింపక తప్పించుకొను మార్గములను నేర్చుకొనియుండిరి. అతి రహస్యంగా నిల్వచేసిన గుప్తద్రవ్యమును నూతనవ్యాపారసంస్థలయందు వినియోగించుటకు వారు సమ్మతించుటలేదు. చాటుగా దాచిన ద్రవ్యమును దేశపరిశ్రమాభివృద్ధికై వారు పెట్టుబడిపెట్టుటకును వినియోగించుటకును వెనుకాడుట కొక కారణమును చెప్పుచున్నారు. ఉత్తరోత్తర గవర్నమెంటువారు ఏ వ్యవహారధోరణిని అనుసరింతురో, అందుమూలంగా యీ వ్యాపార పారిశ్రామికులస్థితి ఏమగునో, తమకు బోధపడుట లేదనియు, అందువల్లనే, పరిశ్రమాభివృద్ధికై తమ ద్రవ్యమును పెట్టుబడి పెట్టుటకు సాహసించుట లేదనియు సమాధానము చెప్పుచున్నారు.

ఈ సమస్యకు సంబంధించిన ముఖ్యసారాంశములను అన్నింటిని ఇండియా ప్రభుత్వము జాగ్రత్తగా పరిశీలించినమీదట, దేశ పరిశ్రమాభివృద్ధి విషయములో తాను అనుసరింపదలచిన వ్యవహార విధానమును క్రోడీకరించుచు 1948 ఏప్రిలు 6 తేదీని ఒక తీర్మానము చేసిరి. ఆ తీర్మానములో వెనుకటివలెనే యీ క్రిందివిధంగా నిర్వచించిరి. బొగ్గుగనులు, ఇనుము ఉక్కు సామానులు, విమానాల నిర్మాణము, నౌకానిర్మాణము వగైరా మూలపరిశ్రమలు మాత్రము పూర్తిగా ప్రభుత్వపరిశ్రమలుగా నుండగలవు కాని, ప్రస్తుతము అములులోనున్న పారిశ్రామికసంస్థలను పది సంవత్సరములవరకు యథాతథంగానే ఉంచి, పది సంవత్సరముల యనంతరము ఈ పరిశ్రమల పరిస్థితులన్నియు ఒకమారు పునరాలోచన చేయబడును. మోటారుకార్లు, ట్రాక్టర్లు, భారీయంత్రాలు, వస్త్రాలకు సంబంధించిన మరికొన్ని మూలపరిశ్రమలు ప్రభుత్వముయొక్క సన్నిహిత పర్యవేక్షణలో నిర్వహింపబడుచుండును. ఇక గృహపరిశ్రమలను భారీప్రమాణంలో సాగుచుంటే పెద్ద పరిశ్రమలతో సమన్వయించి వాటికి తోడ్పాటుగా సాగించవలెనని పారిశ్రామిక మహాసభ సూచించిన సలహాను గవర్నమెంటు ఆమోదించినది.

దీని తర్వాత ఆలోచింపబడిన సమస్య ఏదనగా, పెట్టుబడిదారులును, కార్మికులును ఆయా పరిశ్రమలవల్ల పొందదగిన లాభ ప్రతిఫల విషయమైయున్నది. ఈ విషయములో 1947 సంవత్సరము డిసెంబరులో జరిగిన పారిశ్రామిక మహాసభ చేసిన తీర్మానమును గవర్నమెంటు ఆమోదించెను. ఈ తీర్మానములో చెప్పబడిన దేమనగా, కార్మికులకు సక్రమమైన జీతనములను లభింపజేసినపిమ్మట పెట్టుబడిదార్లకు న్యాయమైన ప్రతిఫలమును ప్రత్యేకించినపిమ్మట, పరిశ్రమను నిర్వహించుటకున్న ఉత్తరోత్తర పెంపొందించుటకున్న సమంజసమైన మొత్తమును మూలనిధిగా ప్రత్యేకించవలెను. ఈ తీర్మానమును ఆచరణలోనికి తెచ్చుటకై పరిశ్రమల సలహాసంఘములను కేంద్రమునందును రాష్ట్రములందును గవర్నమెంటువారు నియమించిరి.

ఇక, భారతదేశ పరిశ్రమలను సాగించుచున్న విదేశీయ పెట్టుబడిదార్ల విషయములో గవర్నమెంటు తెలియజేసిన అభిప్రాయ మేమనగా అట్టి పరిశ్రమలు దేశక్షేమ లాభములకై నిర్వహింపబడునట్లుగా వానిని నిగ్రహించుటకు కావలసిన అధికారమును ప్రభుత్వమున కొసంగెడి చట్టములను తయారుచేయగలమని తెలియజేసిరి. అయితే, అట్టి పారిశ్రామిక సంస్థలందు అధికార స్వామ్యముగాని నిర్వహణాధికారముగాని అధికభాగము భారతీయులదై యుండవలెను.

1948 సంవత్సరములో ప్రభుత్వము యీ సంకల్పప్రకటన చేసిన తోడనే మనదేశ పారిశ్రామికులు ఇండియాప్రభుత్వముమీద ధ్వజమెత్తుటకది కారణమాత్రమయినది. దేశపరిశ్రమాభివృద్ధి కలిగిన ప్రతి అవలక్షణమునకును ప్రభుత్వధోరణియే కారణమని వాదింపజొచ్చిరి. కార్మికవర్గము సర్వసామాన్యముగా సందర్భానుసరముమునుబట్టి పోతూఉంటుందిగాని, యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానమునుబట్టకాదు. అందువల్ల ప్రభుత్వము చేసిన తీర్మానమునుబట్టి తమ సమ్మెలద్వారా వస్తూత్పత్తిని నిరోధించుటకు మంచి అవకాశము కలదని కార్మికులు గ్రహించిరి. సమ్మెలు చేసెదమని అనేక సందర్భములలో బెదరించుటయు, ప్రత్యక్షంగా సమ్మెలు చేయుటయు జరిగింది.

ఆ సందర్భములలో గవర్నమెంటువారు ప్రవేశము కల్పించుకొనవలసివచ్చింది; కార్మికుల జీతప్రమాణములను నిర్ణయించి లాభములలో కార్మికులకు పొందవలసినవంతును నిర్ణయించి కార్మిక తగాదాలను పరిష్కరించునిమిత్తమై కార్మిక వివాద పరిష్కర్తలను గవర్నమెంటు నియమించి పది సంవత్సరముల అనంతరము దేశపరిశ్రమలు ప్రభుత్వాయత్తము చేయబడునని గవర్నమెంటు బెదరించుటవల్ల పెట్టుబడిదారుల స్థితి కేవలము "సర్పంబు పడగనీడను గప్ప వసించినరీతి గదా" అన్నట్లు ఉన్నదనియు ఆ కారణముచేతనే, పెట్టుబడివాటాల విలువ అంతకంతకు పడిపోవుచున్నదనియు పారిశ్రామికులు ప్రభుత్వమును నిందింప సాగిరి. ఇక విదేశీయ పెట్టుబడిదార్లు తమ పెట్టుబళ్ళకు భారతదేశపు పరిస్థితి ఎంతమాత్రము అనుకూలముగా లేదనిరి. ఎందుచేతనగా ఈ దేశములో తాము పెట్టుబడిపెట్టిన ద్రవ్యమును తాము ఎప్పుడు కోరితే అప్పుడు తమ సొంతదేశాలకు తిరిగి చేర్చుకొనగల సదుపాయసౌకర్యము తమకు సర్వదా ఉండవలెనని కోరిరి.

సరిగా యీ సమయంలోనే, వ్యాపారలాభముల పన్నును ప్రభుత్వము ఉపసంహరించకుండా ఉంచింది. అదిన్నీగాక, వ్యాపారసంస్థలో తమ వాటాదార్లకు పంచిపెట్టదగిన లాభ పంపిణీ నూటికి 6 వంతులకంటె మించియుండరాదని నిబంధింపబడెను. గత రెండు సంవత్సరములకు వర్తించేటి లాభపంపిణీలకున్నూ ఇదే మొదటిసారిగా యివ్వబడుచున్న లాభపంపిణీలకున్నూ ఆ నిబంధన చేయబడెను. నిరభ్యంతరంగా వడ్డీవ్యాపారం చేసికొనుటకు అవకాశములుగల యీ దేశములో మంచి తాకట్టు హామీగల ఋణములకు కూడా నూటికి రూ 9 వంతు మొదలు నూటికి రూ 12 వంతు వరకు వడ్డీలు వసూలుచేసికొనుచున్న సందర్భములో, యంత్ర పరిశ్రమలయందు తమ పైకమును పెట్టుబడి పెట్టువారు నూటికి రూ 6 వరకు లేటు లాభ పంపిణీలతో తృప్తిపడియుండుట అసంభవం.

అంతేకాదు వారి స్థితి మరింత అధ్వాన్నముగా నుండును. ఎందుచేతనగా ఏదైనా యంత్రాగారపరిశ్రమలో తన ద్రవ్యమును పెట్టుబడి పెట్టితే, ఆ పరిశ్రమ లాభదాయక మగుటకు చాలఏండ్లు పట్టును. అయినా ఆ పరిశ్రమ ఏవిధమైన అంతరాయములు విఘ్నములు మధ్యలో లేకుండా సంతత సంపల్లాభములు గడించునటుకు వీలు లేదు. దీనికి తోడు, పదేండ్లయినపిమ్మట, ఆ పరిశ్రమ ప్రభుత్వాయత్తము కాగలదనే బెదరింపుమూలంగా లాభాల పంపిణీవిషయములో స్థిరనిశ్చయం పోయింది. ఈ కారణాలవల్ల ఈ విషయములో విరామములేకుండా ఆవేదన ఆందోళన సాగింది. కొలదికాలములో పరిశ్రమలను ప్రభుత్వాయత్తము చేయవలెననే సంకల్పము ప్రభుత్వమునకు లేనేలేదని ప్రభుత్వప్రతినిధులు అనేక సందర్భములలో అధికారరీత్యా కొన్ని అర్థనిర్వచనములను చేయుచూ వచ్చిరి. వీరి మాటలు మనకు తీర్థమై అవగాహన కాక పూర్వమే, ఒక మంత్రిశేఖరుడు ఏ సభాసమావేశములోనో ఉపన్యసిస్తూ, పారిశ్రామికులు సవ్యంగా వ్యవహరించక పోయినట్లయితే, వారి పరిశ్రమలను ప్రభుత్వాయత్తము చేయబడుట కెట్టి సందేహము వుండదని తలవని తలంపుగా ఒకమాట నోరుజారి అనడం తటస్థించెను. కాని, యిదంతా అవ్యక్తప్రలాపమని వారు ఏమాత్రమూ గ్రహించుట లేదు. నిజంగా కరిచే కుక్క మొరగదు. వీరి ప్రలాప

ముల మూలంగా పారిశ్రామికుల తరఫువారు మరింత ప్రకోపించి మరికొన్ని మాటలు అలావన చేశారు. లాభపంపిణీల విషయములో చేయబడిన నిబంధనను వ్యాపారలాభముల పన్నుతోసహా గవర్నమెంటువారు తీసివేసిరి. ఈవిధంగా తమ కట్టుబాట్లను సడలించి తొలగించుటమూలముగాను, కేంద్రములోను రాష్ట్రములందును ఇండస్ట్రియలు ఫైనాన్సు కార్పొరేషను ద్వారా, (పారిశ్రామిక ద్రవ్య సహాయసంస్థ ద్వారా) చౌకవడ్డీరేట్లకు ద్రవ్యమును సప్లయిచేయుట మూలముగాను చేయూతనొసంగుచు ప్రయివేటు వ్యాపారసంస్థలకు సహాయం చేయవలెనని ప్రభుత్వము సంకల్పించుకొన్నది. 1949 సంవత్సరము ఫిబ్రవరిమాసములో మద్రాసునందు వాణిజ్య మండలివారు సర్దారుపటేలుకు సమర్పించిన వినతిపత్రమునకు సమాధాన మిచ్చుచు యీ క్రిందిరీతిన ఘంటాపథముగా ఒకమాట అన్నారు.

"పరిశ్రమలు ప్రభుత్వాయత్తము చేయబడునని భయపడవద్దు. ఏ పరిశ్రమనైనను ప్రస్తుతము ప్రభుత్వము దఖలుపరచుకొనుటకు తగిన శక్తిసామర్థ్యం యీ ప్రభుత్వానికి లేదని వేదవాక్యంగా నా మాట నమ్మండి. కాబట్టి, దేశపరిశ్రమలు ప్రభుత్వాయత్తమొనర్పబడునని ఎవరైనను పలికినయెడల, అట్టివాడు తానొక బ్రహ్మాండనాయకుణ్ణి కావలెననే తలంపుతో ఆవిధంగా పలుకుచుండును. అటువంటివాళ్ళను నేను నమ్మను."

భారత ప్రభుత్వ ఉపప్రధాని అధికారరీత్యా చేసిన యీ బహిరంగప్రకటనద్వారా, ఆందోళనపడినవారి కందరికి చిత్తశాంతి కలిగియుండవచ్చు. కాని, దౌర్భాగ్యవశమున మన జాతికి వాగ్దానత్వ మెక్కువ. పైచెప్పిన బహిరంగప్రకటన జరిగినపిమ్మట కూడా, కొందరు మంత్రులింకను పరిశ్రమల ప్రభుత్వ వశీకరణ ప్రస్తావన చేయుచునేయుండిరి. ఈ విధమైన ప్రలాపనల మూలమునగానే యీ దేశములోని సమస్త దురవస్థలు దుర్భిక్షములు సంభవించుచున్నవని పారిశ్రామికులు బాహాటముగా చాటించుచున్నారు.

ఈ విషయములో సర్వతోముఖపరిశీలన చేసి చూడగా, అసమర్థులమైన మనము, ఇతరులను పాపాలభైరవులుగా చేసి, మన ప్రయోజకత్వమునకు వారే కారకులనుచున్నాము. చాలా ఉన్నతస్థాయిలో ఉన్న ఏ కొలదిమంది పారిశ్రామికులనో మినహాయించితే, పారిశ్రామికులమని చెప్పుకొని, కొన్ని పరిశ్రమలను నెలకొల్పి నిర్వహించుచున్నవా రందరికీ, పారిశ్రామికశబ్దం సార్థకంగా అన్వయించదు. ఇట్టివా రందరూ సర్వదా వ్యాపార లాభకాంక్షతో వర్తిస్తూ గ్రహపాటున పరిశ్రమల రంగములోనికి దిగిన సాధారణ వ్యాపారస్థులనియే చెప్పవలసియున్నది. ఏ పారిశ్రామికుడును లాభాల కాంక్షతోనే పరిశ్రమను ప్రారంభిస్తాడు. ఆ మాట నిజము. కాని అతడు నిజమైన పారిశ్రామికుడైనట్లయితే, నిర్మాణాత్మకమైన ఆత్మసంకల్పోద్వేగ మొకటి అతనిలో ప్రధానంగా ఉంటుంది. సమర్థంగా పనిచేసే భారీసంస్థ నొకదానిని నిర్మాణంచేసి, దానిద్వారా శుద్ధమైన వస్తూత్పత్తి సవ్యంగా సమర్థంగా జరుగుచున్నప్పుడే అతనికి సంతృప్తి కలుగును. ఆ పరిశ్రమను స్థాపించిన కొన్ని ఏండ్లయనంతరమే అతడు లాభాల సంగతి తలపోయును. ప్రథమ ప్రదక్షిణమునకే సహస్రగర్భమునై కోరికలు ఫలించవలెనని ఆశింపడు.

మన కార్మికుల వ్యవహారము మరింత అధ్వాన్నముగానున్నది. వీరు సంకల్పశుద్ధిగా ఎనిమిది గంటలు పని చేసినట్లయితే మన పరిశ్రమలు చాలా సుసంపన్నస్థితిలోనికి రాగలవు. మన పారిశ్రామికులలోను, మన కార్మికులలోను ఏర్పడిన సామర్థ్యలోపం వల్ల దేశానికి ఆర్థికంగా దుర్భిక్షం యేర్పడుతోంది. ఈ ప్రపంచంలో ఉన్నత మొక జాతిగా నిలిచి వర్ధిల్లవలెనంటే, పై చెప్పిన ఉభయవర్గముల అసమర్థతాదోషం పోవాలి. ఉభయవర్గములు ఏకైక సమ సంకల్పదీక్షతో పనిచేయ్యాలి. లాభైశ్వర్యములవిభాగవిషయములో ఉభయులును వివాదపడుటకు పూర్వము ఉభయుల కృషివల్లను, అధికోత్పత్తియును, లాభైశ్వర్యాభివృద్ధియును కలుగవలసియున్నది.

ప్రభుత్వాయత్తమైనంతమాత్రమున పరిశ్రమలు సమర్థముగా పనిచేయునని వాదింపవీలు లేదు. మీదుమిక్కిలి సర్కారు అధికారులు పైన పెత్తనం వహించినప్పుడు, క్రిందివాళ్లకు బేజవాబుదారీ సహజంగా ఏర్పడుతూ ఉంటుంది. క్రిందిశ్రేణిలో మందగతి ఏర్పడుతుంది. ఒక సంస్థను నడిపించేవారికి, ఆ సంస్థలో వారికి ఉండే ఆసక్తి ఆత్మప్రేరణ అంతరించినప్పుడు, పైన ఎంత అజమాయిషీ చేసినప్పటికీ, దానిని చక్కదిద్దుటకు సాధ్యము కాదు. ప్రయివేటు ఆసాములు కార్మికవర్గము, కలిసిమెలిసి కృషిచేసి, వస్తూత్పత్తిని అధికంగా వృద్ధిచేయవలెనంటే నిరంతర ప్రబోధ ప్రచారములును, మంచి లక్ష్యలక్షణ శిక్షణయును కావలసియున్నవి. ప్రభుత్వ వశీకరణము కొంత అవసరమే. కాని, అది అతిస్వల్పముగా నుండవలెను.

మన దేశంలో వస్తూత్పత్తి తగ్గిపోవుటకుగాని, లేదా క్రొత్త పరిశ్రమల ప్రతిష్ఠించుటకై పెట్టుబడిదారులు ముందంజవేయకపోవుటకుగాని దేశపరిశ్రమలు ప్రభుత్వాయత్త మొనర్పబడు నను ప్రభుత్వప్రకటనలు వాస్తవమైన మూలకారణములు కావు. అదే విధముగా, విదేశీయ పెట్టుబడిదారులు కూడా మనదేశమందు పరిశ్రమలను ప్రతిష్ఠించుటకై తమ పెట్టుబడిద్రవ్యముతో ముందుకు రాకపోవుటకు కారణము మన ప్రభుత్వముచేసిన బాహాటప్రకటన కాదు. ఆ విదేశీయుల సొంతదేశములలోనే వారి పెట్టుబళ్లకు హెచ్చులాభ ప్రతిఫలము లభించుచుండుటవల్లనే వారిచటకు విచ్చేయుటలేదు. మన ఆర్థికసంపత్తి అల్పమైనదేగాని అపారమైనది కాదు. గత యుద్ధకాలంలో ప్రజాద్రవ్యము చాలావరకు పీల్చి పిండివేసినట్లయినది. ఈ దేశములో బ్రిటిష్‌వారికి గల అనేక వ్యాపారసంస్థలను అప్పటి హెచ్చుధరలకు మనదేశస్థులు కొనుక్కొని వారికి ద్రవ్యం కుమ్మరించిరి.

అప్పటి ప్రభుత్వము జారీచేసిన దీర్ఘవాయిదా ఋణపత్రములలో ప్రబలద్రవ్యము విశేషముగా వినియోగింపబడినది. ఆ ద్రవ్యమే కొలదికాలములో అనేక అవసరములకు కావలసివచ్చును. మన మిప్పుడు ఉన్నదానిని చక్కదిద్దుకొనుచు, పాతక్రొత్తల సమన్వయావస్థలో ఉన్నాము. ఇక రాబోవు రెండుమూడు సంవత్సరములలో పెట్టుబడిదార్ల వ్యాపారరంగము స్థిమితమై అనివార్యమైన కొలది పరిమిత ప్రభుత్వ నిగ్రహాధికారముతో ప్రయివేటు ఆసాముల వ్యాపారాభినివేశ మభివృద్ధి గాంచగలదు.